Radu Constantinescu

100 de istorioare cu istoricii Epocii de Aur

fides

RESTITUTIO

RESTITUTIO
2

© 1997 by FIDES, Iaşi, România.
ISBN 973-97969-0-7

Toate drepturile asupra prezentei ediţii aparţin editurii FIDES – Iaşi, inclusiv dreptul de difuzare în străinătate. Reproducerea, sub orice formă, în totalitate sau fragmentar este strict interzisă fără acordul scris al editurii.

100 (una sută)
de
ISTORIOARE
adevărate
cu
istoricii Epocii de Aur

povestite de Radu Constantinescu

FIDES
IAŞI, 1997

Tipărit la **MULTIPRINT** Iaşi
str. Sf. Lazăr 49, tel/fax: 032 230060

Eu ştiu?... Decât deloc, mai bine să te vorbească de rău...
Nae Ionescu – *Cugetări*

Apariţia acestei cărţi în România a fost interzisă printr-o directivă secretă a Serviciului Român de Informaţii *la 16 ianuarie 1996.*

ÎN LOC DE PREFAŢĂ

Epoca de aur – asta a scornicit-o unu', Fănică, Fănică Ştefănescu, era tartorul istoricilor din toată ţara. Istoricii epocii de aur.

Care istorici erau de tot felul, cei mai mulţi nişte inşi cumsecade, cuminţi, liniştiţi, la locul lor, loc modest de obicei. Cei de aici, din cărţulia asta, nu fac excepţie. Aşa, ca oameni, erau, se înţelege, şi mai aşa, şi mai aşa. Altfel, cu toţii, s-au născut, au crescut, au mers la şcoală, au avut note bune, când au isprăvit şcoala s-au făcut şi ei profesori, au depus activitate, au luat cuvântul la învăţământul politic, şi-au făcut autocritica, au promovat, au ţinut conferinţe, au aplaudat la şedinţe, au tras chiulul la adunările sindicale, au stat la coadă la ouă, au mers cu familia la Olăneşti, au stat la coadă la mici, au înjurat pe Ceauşescu pen'că nu vin troleele la timp, au strigat Cea-u-şes-cu-şi-po-po-ru'!...

Când le-a venit vremea, au ieşit la pensie, au stat la coadă la zahăr, la ulei, la pâine, la toate alea, acuma aveau timp, mai mergeau în Cişmigiu, chibiţau pe şahiştii de acolo, citeau *Informaţia*, ascultau *Europa liberă*, aşteptau o schimbare, tot aşteptând aşa dădeau ortul popii, nimeni nu scapă de asta, cei mai mulţi sunt răposaţi acu'...

Faptele şi viaţa lor le puteţi afla citind cele o sută de istorioare care urmează mai departe. De ce, adică, s-ar scrie numai despre Napoleon şi alţii ca ăla? Ce, biografia lui Popescu ce are? La cadre zice că e bună, dosarul e bun, de ce n-ar rămâne aşa şi după moarte?

Pe urmă, care e fraier şi dă un sfert de milion pe *Viaţa lui Casanova*, trebuie să se mulţumească a citi vro mie de pagini care vorbesc despre un singur ins (de obicei minciuni). Pe când aici, dai peste o biografie completă la fiecare două-trei pagini, totul corespunzând celui mai autentic adevăr istoric cu putinţă, asta garantat.

S-ar putea unii să zică: De ce o sută-n cap?

Da' de ce nu?

I-am apucat şi eu la nimereală, erau mii, ce zic mii, sute de mii, ca păduchii, Doamne iartă-mă... N-am mai stat să-i aleg, am băgat mâna-n căciulă, am scos şi eu câţiva la iveală, când am ajuns la o sută, m-am oprit, i-am înşirat de la A la Z. M-or ierta ceilalţi...

Povestitorul

1. ADAM Iosif

De fel din Trei Scaune, Adam Jòzsef – Ioşca pentru amici – a fost un om cu noroc. Când avea el vreo cinşpe ani, Braşovul încăpuse iarăşi pe mâna ungurilor, asta în 1940. Care unguri l-au dat pe mâna nemţilor. Şi l-au luat nemţii şi l-au îmbarcat în tren cu toată familia şi l-au trimis în lagăr – la Buchenwald, zicea el. Şi fiind Ioşca bălai cu ochi albaştri, ca şi frate-su geamăn, l-au ţinut pentru felurite experienţe. I-au chinuit ăia în fel şi chip pe amândoi, au scăpat însă cu viaţă. Când au venit ruşii, i-au trimis acasă. Şi întorcându-se Ioşca în Trei Scaune, s-a însurat. Tare mult o iubea el pe Roza lui, era bătrân acuma şi tot mai ofta când scotea din jiletcă ceasul cu rotiţă şi îngeraşi dăruit de madam Adam la nunta lor de argint...

Şi aşa. Ca toţi cei veniţi din Germania, Ioşca a fost luat la întrebări, îndeaproape. Li se părea ciudat că a scăpat cu viaţă, din lagăr se ieşea de obicei pe coşul crematoriului. În fine, a scăpat şi de data asta, a intrat în Securitate, la fel ca frate-su. Spre deosebire însă de acest frate al său, Ioşca nu era o fire vindicativă. Fratele – îşi zicea Vasile – şi-a scos pârleala organizând deportarea în masă a saşilor în Bărăgan şi în alte locuri, unde le-au şi rămas oasele. Ioşca, om moale, blând şi iertător, s-a făcut filator. Având el gusturi artistice şi privire naivă, l-au trimis să supravegheze cercurile literare. Ştia Ioşca o mulţime de chestii, povestea odată cum a fost îmbătat cu sila poetul Labiş în noaptea când – cică – l-ar fi călcat tramvaiul – vorba vine tramvaiul; al'dată, cum s-a întâmplat – cam tot aşa – cu Marin Preda; şi altele şi altele.

Când i-au scos pe ovrei din Ministerul de Interne, l-au trimis pe Ioşca la Arhive. A fost o vreme şef de depozit, pe urmă l-au scos şi de acolo şi l-au făcut istoric, ordinul nu se discută. Sta Ioşca şi copia la acte ungureşti de-i mergeau fulgii, le traducea pe urmă în româneşte, cum se pricepea şi el. Era bătrân Ioşca acuma, umbla încet, gâfâind, îşi bălăbănea burta şi bucile ca o balabustă. Ochii, din albaştri, se făcuseră albicioşi, părul, din blond – alb-roşcat, ca al vulpilor iarna, se ţinea de mobile cu nişte mâini mari, pătrate, păroase, roşii, de sugrumător, mereu punea mâna pe tine, aşa, prieteneşte, prilej să se uite peste umăr, în jos – „ia să vedem, ce mai scrie tovarăşul" – umbla tiptil, avea tălpi de pâslă, pe urmă se

ducea la raport. Vorbea blând, cântat, ca un covrigar de pe vremuri, care vinde „fainã begãlã": „Aşa u marfî bunâã, sî n-am eu noruăc di la Dumnizău" – el zicea însă: „Permităţ sî raporteăz?" şi încheia regulat: „Da vî rog eu frumoăs sî ertaţ pi tovarăşu'".

Opera vieţii lui Ioşca era să fie un tom de statistici ungureşti din anii lui Horthy Miklòs, alea îi scoteau pe unguri majoritari. Ioşca fusese dăscălit să ia din ele numai părţile privitoare la români, nu prea înţelegea el cum vine chestia asta. Controlorul ştiinţific al lucrării era generalul Toader.

Toader venise de curând director adjunct la Arhive, la munca de jos, în locul generalului Dumitru, scos în rezervă pentru astenie nervoasă – furase nişte covoare, dar se dovedise că asta se petrecuse într-un moment de absenţă mentală, în fine. Toader venea de la Contrainformaţii, ca şi Omul nostru din Havana. De la Jegălia, sau de la Însurăţei, de undeva din Bărăgan, oricum, fusese activist, apoi securist – ofiţer politic, sau politruc –, ajunsese ataşat cultural. În această calitate lucrase la informaţii şi contrainformaţii pe la toate ambasadele, ultima dată fusese la Atena, era pe lista lui Pacepa. Scotea rapoarte frumoase, activitate mai încet, colindase toată lumea. Iscălea rapoartele cu un nume conspirativ, aşa învăţase el la şcoală, la şcoala de spionaj din Panduri, în anii '50, o cazarmă dezafectată, obiectiv ultrasecret, de jur împrejur câmpul gol, gol vorba vine, lucrau ţiganii acolo la cărămizi, întindeau corturile, pirande, danci, gagii, băteau mingea de cârpă, mereu trecea mingea peste gardul şcolii, se milogeau dancii: „Domnu' şpion, mânca-ţi-aş, dă-mi şi mie miuţa, şefu'". Şi aşa. Numele conspirativ al lui Toader – îl ştiau toţi „plotonerii" – era Măgureanu, când l-au scos la pensie, l-a lăsat moştenire altora, nu era prost altfel, de Toader zic, că ceilalţi... În fine.

Îl cheamă Toader pe Ioşca la raport.

— Ei, tovarăşu' Adam, ce faci dom'le cu chestia aia, cum stai, că mi-o cere tovarăşu' ministru, zice: „Când eşti gata cu treaba aia, bre, că mă-ntreabă dă ea dă la Cabinetu' număru' doi".

— Tovarăşă general, răspunde Ioşca, permităţ să raporteăz. Eu, ca să zic aşa, am vorbit cu un tovarăş de la noi, tovarăşu' n-are orientare bună, ca să zic aşa, despre problemă.

— Care tovarăş, mă? zice Toader, cam indispus, dimineaţa era totdeauna mahmur.

— Tovarăşu' – da' să nu-i faceţ nimică – e un tovarăş bun, Constandinescu – ă.

— Ce-ai şi cu ăsta, mă?

— Eu n-am nimică, se poate, tovarăşă general, n-am nimic-ă. El zicea, eu n-am zis nimic-ă, el zicea: „Disraeli cică zice că sunt trei feluri de minciuni-ă. Minciuni obişnuite-ă, minciuni gogonate-ă şi statistici-ă".

Lui Toader tot nu-i cade fisa:

— Cine-i ăla din Israel de care zici, mă? Stai şi asculţi toată noaptea Radio Tel-Aviv, p'ormă vii şi...

— Nu, tovarăşu-ă, vai de mine-ă, da' ungurii sunt mai mulţi, vă rog frumoăs.

— Păi ce-ai tu cu ungurii, lasă-i pe ei să-i socotească pe ai lor, tu... Ia zi, nevastă-ta nu cumva-i unguroaică?

— Vai de mină, tovarăşă general, eu...

— Tu socoteşte-i pe români. Ăilalţi...

— Am înţelăs, tovarăşă general... Ce ordonaţ să facem cu nemţii?

— Da' frate-tu ce-a făcut cu ei, ă? I-a dus în Bărăgan, la mine. Socoteşte-i români şi pe ei, orientează-te, ce dracu'!

Acuma volumul urma să apară cu numele lui Ioşca, Toader nu voia să semneze, ştia el ce ştia. Ajunge manuscrisul şi la Academia de Ştiinţe Sociale, la Ce-Ce, la Ştefănescu. Îl cheamă Fănică pe aghiotantul lui, unul Chiper, zice:

— Cine-i Adam ăsta, bre?

— Ăă, face Chiper, luat din scurt, e socru-mio, mia nu mi-a zis nimic, mia nu-mi 'ce nime nimica. Chiper era din sârbie, de la Mlâdovanova sau de la Belaţârcva.

— Nu ăla, bre, ăsta.

— A, ăsta e frate-so, mia nici că mi-a păsat de el vrodată.

— Halal rude ai, constată Fănică. Ia fă bine şi dă-i înapoi foile astea, să facă cu ele sarmale cuşer.

L-au scos pe Ioşca în retragere, l-au avansat la excepţional, din maior – colonel plin, tomul l-au dat la arhivă.

Nu s-a lăsat nici acum de meserie Ioşca, ieşirile pe teren le făcea însă numai până jos, la alimentară, se aşeza la coadă la tacâmuri şi trăgea lumea de limbă, se interesa de nume, adresă, tot, pe urmă se ducea şi dădea raportul la responsabilul de bloc. Bietul Ioşca.

2. ARIMIA Vasile

Nea Vasile pentru intimi, to'ar'ş colonel pentru subordonaţi, Arimia fusese recrutat în '46 ca bătăuş în echipele de şoc trimise să asigure alegerea comuniştilor. A „lucrat" apoi cam peste tot, la Direcţia închisorilor, la Lagăre – Tabere de muncă le zicea –, la comisiile de anchetă... Cu vârsta, l-au trecut la partea sedentară, la dosare, la arhivă, aşa a ajuns el, cu grad de colonel, director la Arhivele Statului, director ştiinţific. Director general era un general-maior; de la Regulamentul Organic încoace, arhivele ţării ţin de Ministerul de Interne: erau Miliţia, Securitatea, Pompierii şi Arhivele.

Arimia avea o înfăţişare fioroasă. Ochi depărtaţi, de viezure, sclipind în fundul capului, nări roşii, umflate, păroase, de mandril african, gura întinsă spre urechi de un rânjet perpetuu, sprâncene stufoase, zbârlite, arcade supraorbitare proeminente, frunte teşită, concavă, de gorilă, cu zbârcituri roşii, în formă de M, care mergeau până la rădăcina părului tuns perie, craniu paralelipipedic, ca o conservă cu piftie de vită, confecţionată la presă, uşor deformat la ceafă, unde făcea mai multe rânduri de cute, ca o tablă ondulată. În rest – urechi ascuţite, cu smocuri sure, mereu ciulite, mâini ca nişte lopeţi, gesturi lente, stângace, umblet şovăielnic, de sălbăticiune nevoită să se înalţe pe picioarele dinapoi. Mânca plescăind, cu gura larg deschisă, când cugeta la ceva se scobea în nas cu degetele groase, alternativ, mai întâi cu dreptul, apoi cu stângul.

Acuma, ca om de ştiinţă, nea Vasile trebuia să aibă şi el diplomă universitară. I s-a dat mai întâi o patalama pentru cursurile serale de la şcoala de miliţie, asta ţinea loc de bacalaureat. Pe urmă, mai marii lui l-au pus să dea examen pentru licenţa în Istorie. Examen scris, bineînţeles, cu subiectul pregătit din vreme şi o fiţuică pe o coală întreagă, era ceva din istoria mişcării muncitoreşti. Examinator era Maciu, îl aleseseră anume, şi el tot Vasile, tot din Caracal, tot ilegalist, mă rog.

Comod din fire, nea Vasile, în loc să copieze fiţuica, o depune aşa cum era pe catedră şi dă să plece.

— Stai, zice Maciu. Ce-i asta?

— Teza, to'ar'ş, mârâie candidatul.

Maciu, care nu era din cei duşi la biserică, odată zbiară la Arimia:

— Ce, mă?

Înşfacă Maciu hârtia, o face cocoloş şi o azvârle în capul candidatului, care se fereşte şi o ia şovăitor spre uşă.

— Ia-ţi şi janta, mă! strigă din urmă examinatorul.

Nea Vasile apucase însă să se strecoare pe uşă. Maciu se repede, înhaţă servieta uitată pe masă şi zvârrr cu ea în căpăţâna colonelului. Fireşte, Arimia a fost declarat admis şi licenţiat în Istorie. Câţiva ani mai târziu, Arhivele Statului fiind declarate instituţie ştiinţifică, nea Vasile a căpătat dreptul de a îndruma doctoranzi şi a conferi titlul de doctor, la fel cu rectorul Universităţii şi preşedintele Academiei. Bineînţeles, i-au dat şi lui titlul de doctor, nu mai ştiu pentru ce culegere de acte copiate şi bătute la maşină de amploiaţii lui.

Vorbea tare şi răspicat, zicea mereu „to'ar'şu", nu pierdea niciodată prilejul de a îndrepta, sfătos şi binevoitor, pe cei ce se mai scăpau şi ziceau „domnu'".

— La noi în ţară, to'ar'şu', esti o legi. Se cheamă Decretu'... aşa... Decretu' privind formulili de adresari. E legi. Aşa că... aşa că... să fie clar. Se zice „to-va-ră-şu'". Sau „tovarăşa". Sau – se poati şi aşa – „cetăţeanu'". Cutare. Nu „domnu'". Nu-ie-vo-i.

Dat şi el afară de la Institutul de Istorie a Partidului şi ajuns la cimitirul elefanţilor – la Arhive adică – un anume Florescu, Marin Florescu, îi dădea regulat peste nas lui nea Vasile atunci când acesta îi făcea teoria chibritului.

— Dacă nu ştiţi ceva, zicea Arimia, întrebaţi, to'ar'şi. Dacă nu înţelegeţi, veniţi la mine... aşa... veniţi la mine şi întrebaţi: „To'ar'ş colonel, nu mi-e clar". Iar eu vă esplic. Aşa, ca să arenjăm totu'. Poa' să se-ntâmpli să nu ştiu nici eu. Nici eu, to'ar'şu'. Atuncea zic: „To'ar'şu', hai să analizăm problema".

Iar Marin, de colo:

— Tot aşa, odată, la mine la Craiova, cică, chemă nişte activişti şi le spuse, cică: „Mă, to'ar'şi, azi nu mai fu acţiune. Mergeţi şi voi la casa de oaspeţi, la partid şi vă culcaţi. Nu staţi să jucaţi barbut trageţi apa după voi şi spălaţi-vă pe picioare în prealabil".

Arimia stă, rânjeşte şi se scobeşte în nas.

— Da' unu', cică, merse la instructor şi zise: „Tovarăşu' instructor, da' dacă n-are prealabil, putem să ne spălăm în lighean?"

— Păi da, începe rar nea Vasile, poa' să fi fost un caz, aşa, odată. Da' eu nu ştiu, nu cunosc. Când eram eu la Craiova, lucram la Pi-ni-ten-cia-ri.

A iscălit Arimia mai multe tomuri, alături de alţii, inclusiv plutonierii de la poartă. Cinstit în felul lui, nea Vasile insista să se recunoască meritele tuturor celor care contribuiseră la apariţia unei cărţi – ambalaj, transport, depozitare, chestii – arăta foaia aia de titlu ca un pomelnic în Joia Mare, cu tot neamul lor, spre veşnică pomenire.

A scris nea Vasile şi o operă proprie, originală, se chema *Propuneri de îmbunătăţire a Decretului patrusuteşapteşdoi din nouăsuteşapteşdoi privind organizarea şi funcţionarea Arhivelor Statului*. Între altele, propunea el acolo să se controleze buzunarele la toţi cititorii – ştia el ce ştia –, iar closetele urmau să fie prevăzute cu „ială", numai anumite persoane aveau a primi cheia.

3. BANCIC Dolores

Născută în anul când Franco mătura cele din urmă „brigăzi internaţionale", i se dăduse un nume spaniolesc – părinţii ei fuseseră trimişi acolo de Comintern, erau chipurile jurnalişti – evrei ruşi amândoi – lucrau pentru Razvedca lui Stalin. Maică-sa era faimoasa Olga Bancic, a rămas apoi la Paris, după ce au intrat nemţii în Franţa, asta ca să transmită informaţii la Moscova, ducea o viaţă demimondenă, ca să zic aşa, avea o groază de amici printre ofiţerii armatei de ocupaţie, bineînţeles au prins-o, au ghilotinat-o. Asta înseamnă că au executat-o francezii, nemţii procedau totdeauna prin împuşcare în cazuri din astea, după război însă se dădea vina pe nemţi pentru toate alea, vorba aia, turcu' plăteşte, turcul – vorba vine, în fine... A fost pe urmă un pictor isteţ, unul Miklòssy,

în anii '50, expunea scene fioroase cu subiect istoric, destul de fanteziste, lua mereu Premiul de Stat, le ştia toată lumea, erau şi-n manualele şcolare. Unul era cu greva din '33, arăta acolo pe Chivu Stoica cum dă cu pietre în jandarmi, aruncau jandarmii puştile şi fugeau ca potârnichile. Altul o zugrăvea pe Olga Bancic în rochie lungă, albă, cu capul pe butuc, mai ceva ca „Ultimele clipe ale Mariei Stuart". Gâdele – un maior neamţ de infanterie, decorat, în uniformă de gală – stătea crăcănat, cu satârul în sus, te treceau fiorii...

Taică-su a fost pe urmă trimis în România, a venit aici împreună cu alţi politruci, călătoriţi şi ei prin Spania şi Franţa când cu războiul civil, alde Walther Roman şi alţii. Tatăl lui Dolly – aşa o alintau, Dolly – îşi zicea acuma Jar, ce era la viaţa lui, Alexandru Jar, scria poveşti cu ilegalişti, partizani, chestii, copiii la şcoală învăţau despre Olga Bancic la Istorie şi Alexandru Jar la Română, ne procopsisem cu ăştia...

Bineînţeles, Dolly s-a specializat în istorie contemporană, nu se putea altfel. Nu s-a mai măritat, las'că era şi urâtă, avea ochi mari albaştri, ca maică-sa, dar păr creţ şi sârmos pe un cap de cămilă, semăna mai mult cu taică-su din punctul ăsta de vedere. Ura bărbaţii, frecventa numai persoane de sex feminin, zicea Dolly: „Toţi băhrbaţii sunt nişte pohrci", vorbea cu R, spunea că bărbaţii au dus-o de râpă pe maică-sa, avea şi ea dreptate în felul ei, săraca. A schimbat mai multe slujbe, era numită cu pile, avea multe cunoştinţe la ambasada sovietică, nu ştiu ce s-a mai făcut cu ea după '89.

4. BERINDEI Dan

Era, cum se zicea pe vremuri, de familie bună, nepotul arhitectului Berindei, ai lui erau oameni cu stare. Socru-său era istoricul Hudiţă, coleg cu Oţetea la Şcoala română de la Fontenay-aux-Roses, apoi rival nenorocos al aceluiaşi pentru nu mai ştiu ce catedră universitară. Primise o bună educaţie, avea o anumită sfiiciune, luată de obicei drept delicateţe, făcea mereu „he-he-he", în chip de scuză pentru tot ce zicea, nu era totuşi ceea ce se cheamă un om subţire. Felul lui de a fi i-a adus mai întâi ponoase, iar mai pe urmă foloase, ca dovadă că suntem mai mult ceea ce părem a fi în ochii altora, în fine, să lăsăm filosofia.

În anii de fier, când orice semn de bună cuviinţă era socotit o sfidare la adresa mârlănimii, tovarăşii s-au întrecut să-l umilească în fel şi chip, i-au tot dat peste nas, a dus-o o vreme destul de greu. Dat afară de peste tot, nevastă-sa fusese ridicată de Securitate, socru-său era la ocnă, ca legionar, cică, bietul Berindei a stat să facă blacheuri, ca să-şi poată creşte copilul. L-a salvat Oţetea, l-a luat la Institutul de Istorie, unde, încet dar sigur, avea să propăşească şi să ajungă în fruntea bucatelor.

Nesigur de el la început, avea şi un fizic ingrat – ochi oblici, pometi proeminenţi – neam de berindei, asta era o seminţie nomadă, venită la noi în urma cumanilor – şi-a lăsat barbişon şi musteaţă. În primii ani le tăia scurt, se căznea să semene cu Lenin, mijea mereu ochii, îi lipsea însă chelia grandioasă a marelui cârmaci, suplinea această lipsă acoperindu-şi părul cu o căciulă rusească, din acelea cu clape, legate cu un şnur, vara deasupra, iarna dedesubt.

Îi plăceau motoarele cu explozie, neavând mijloace îşi luase o motocicletă de ocazie în rate. Călare pe motocicletă, cu barbişonul în vânt şi clapele şleapcei fâlfâind – mai purta şi ochelari rotunzi – aducea acum mai mult cu Troţchi decât cu Lenin, au remarcat şi alţii. Şi-a luat omul seama, a renunţat la căciulă, se pieptăna acuma cu plete şi cărare la mijloc, lua o expresie melancolică, se străduia să semene cu Nicu Bălcescu, aşa cum era zugrăvit acesta pe bancnotele de o sută, a scos şi o carte despre Bălcescu.

A tot prefăcut în urmă cartea aia, ba lungind-o, ba scurtând-o, o tot pritocea cum pritocesc ruşii cvasul, mestecându-l mereu cu un linguroi, să nu se acrească şi vărsându-l tot timpul în alte oale. Şi-a tradus opul în toate limbile pământului, sub felurite titluri, în vietnameză, în rusă, în spaniolă, în chineză, în bengali, în urdu, în wolof, în esperanto – nu glumesc, a tradus-o în esperanto, pentru extratereştri – a fericit cu exemplarele alea bibliotecile din Bangladesh, Burkinafaso şi San Salvador, era tare mândru de ele.

Ediţia chinezească avea nişte coperţi roşii ca pătlăgelele, într-o vreme tot ce apărea în China, dacă apărea, era legat în roşu, să nu fie dubii asupra ortodoxiei cuprinsului. Şi aşa. Ajunge şi Berindei în China, era o întrunire de istorici socialişti, în fine, când să iasă din aeroport, dă peste o mulţime în delir, vreo zece mii de inşi, asta în China se cheamă un mic grup, zece mii de inşi care agită o cărţulie roşie şi zbiară ceva la el, aşa i s-a părut lui cel puţin. „Să ştii", îi fulgeră prin minte, „să ştii că asta-i cartea mea, recunosc coperta", era de fapt cartea cu poruncile lui Mao, venise cu avionul ăla nu ştiu ce mahăr al lor, mă rog. „Civilizaţie veche, dom'le", povestea el când s-a întors, „ştiu ce înseamnă adevărata valoare, ehei".

Acuma, cartea aia, pentru că tot am vorbit de ea, era aşa, o zeamă lungă, cu tot felul de consideraţii, fără nimic nou.

După ce-a venit Ceauşescu la putere, nu se mai purta revoluţia, ci naţionalismul. Berindei s-a orientat, şi-a tăiat barba altfel, în colţuri, ca imperiala lui Napoleon al treilea, a tras de musteţi, să le lungească, încrunta mereu din sprâncene, se hotărâse să semene acuma cu Cuza vodă. A scos desigur şi o carte despre Cuza, era mai slabă chiar şi decât cea a lui Giurescu.

Din '70, când a ajuns director Fănică Ştefănescu, a fost trepăduşul acestuia, fusese numit secretar ştiinţific, ăsta era un nume aşa, dat celor care controlau orientarea politică a lucrătorilor institutului. A căutat el să ajungă director adjunct, dar nu s-a putut, a intrat greu în partid, avea dosar prost, el zicea că mai are încă la dosar blacheurile alea, se poate. A colaborat în schimb, ca toţi cei socotiţi nemulţumiţi, cu Securitatea, las' că nici n-avea încotro, băiatul, Mihnea, plecat cu o bursă la Istanbul – era turcolog – rămăsese acolo, se agita, nu stătea cuminte. Pe urmă, Mihnea s-a mutat şi el, ca tot românul, la Paris, s-a însurat cu o unguroaică, a început să-i tragă cu opuri şi conferinţe despre drepturile omului din România. Îl tot trimiteau „ai noştri" pe taică-su la Paris, mai să-l potolească pe Mihnea, mai să-l tragă de limbă, cu cine se vede, pe cine cunoaşte, ce mai fac prietenii lui pe acolo, mă rog, venea Berindei acasă odată la trei luni cu tot felul de chestii, se ducea să dea raportul la Cândea, la Asociaţia România, la Institutul Român pentru Relaţiile Culturale cu Străinătatea – astea ţineau de Informaţii şi Contrainformaţii.

După „revoluţia" din '89, aia de Ignat, căzând Ştefănescu, a căzut şi Berindei, l-au numit în schimb profesor la Universitate. Mihnea venind în ţară şi liniştindu-se, a putut în fine promova şi tătâne-su, îşi vântura ţăcălia pe la televizor, era ca vocea patriotelui

naţionale, vorbea de bine pe ai noştri, de rău pe ăilalţi, l-au numit în urmă şef la Academie, şeful istoricilor de acolo.

A scris destul de mult, fleacuri însă, făcea el odată socoteala că are 360 de titluri, cât zilele anului roman sub Numa Pompilius. Era tot aşa, odată, doctorul Milcu, endocrinologul, ginerele lui Parhon, punea la socoteală toate hârtiile ce le iscălise el la spital când era director, zicea aşa, un raport la contravizită contează ca lucrare ştiinţifică, înmulţea cu zilele anului, scădea duminicile şi sărbătorile legale, la urmă îi ieşea un număr cu cinci cifre, ceva de speriat.

Avea Berindei vreo cinci-şase negri sub porunca lui, ăia îi făceau materialele, el le semna, li se ceruse să-şi ţină gura, altfel zboară de la Institut – Beatrice Marinescu, căpitanul Ionescu, Paul Oprescu, Ecaterina Oprescu, Stan Valeriu şi alţii.

S-a mişcat toată viaţa lui pe un tărâm foarte îngust, abia vreo cincizeci de ani de istorie locală, românească, de la domnul Tudor la domnul Cuza, nu ştia istorie, de alte discipline nu mai spun.

Odată, fusese trimis de „ai noştri" la Freiburg, în Germania, landul Baden-Würtemberg, oraşul se cheamă Freiburg-im-Breisgau, pe scurt Freiburg i.B. Până când a ajuns acolo, a rămas cu impresia că merge în Elveţia, nu înţelegea de ce i-au pus viză germană pe paşaport, altfel de cantonul Freiburg auzise. Întreabă pe Dolfi Armbruster: „Ce-nseamnă I-Bî astea, dom'le?", îl lămureşte Dolfi, zice: „Es ghibt file fraie burgăn in dăn Rainlendărn – sunt mai multe Freiburguri în Renania – untăr desăn auh Freiburg im Breisgau". „Zău?", face Berindei, care uitase de mult ce brumă de nemţească învăţase el când era mic de la Fräulein. „Iavol, her Berindei". „Ce chestie", râde Berindei, „he-he-he, da' Breisgau ăsta nu-i în Elveţia?" „Hă, hă, hă", face Dolfi, credea că glumeşte. Dolfi era, cum zicea el, de la „răţii", când era mic, saşii lui îl puneau să păzească raţele pe imaşul din Tălmaciu. „Nu, serios", insistă Berindei, „ce naiba, nu mă prosteşti pe mine, ştiu sigur că Freiburg e în Elveţia".

Acuma, când terminase el Facultatea, aia se chema de Istorie-Geografie, e drept însă că trecuse multă apă pe Rin – şi pe Dâmboviţa – de-atuncea.

5. BERZA Mihai

Bucovinean, ca şi Condurachi, cât a trăit s-a dat bine cu cei mari, ca şi acela, de, ca omul. A fost mai întâi trepăduşul lui Iorga la Institutul de Istorie Universală, unde a rămas neclintit şi în anii '40 cu părintele Laurent, şi în anii '50 cu oamenii lui Roller, ca românul imparţial. Barbu Câmpina l-a săltat profesor plin, când a murit i-a lăsat locul de şef de secţie la Institut. Om subţire, umblat prin străinătăţuri, cu lecturi variate, ştia să cultive simpatiile, era politicos, amabil, prevenitor cu toată lumea, îşi întipărise pe faţă un zâmbet veşnic, zâmbea şi în somn.

Slab, gârbov, gălbejit, cu faţa suptă, plete academice, degete pătate de nicotină şi tuse tabagică, avea o privire fixă, albastră, inspirată, de călugăr caputin. Cât stătea undeva, bea cafea după cafea şi fuma ţigară de la ţigară, îi plăcea grozav să stea de vorbă, nu mai avea răbdare să citească, de scris nu mai spun, se perinda la lume în biroul lui ca păcătoşii la spovedanie în Săptămâna Mare.

Pentru prelegerile ţinute la Universitate îşi făcuse o voce anume, cavernoasă, sacerdotală, ajunsese s-o folosească şi între patru ochi, rostea toate banalităţile cu dicţiunea exagerată şi pasiunea simulată a tragedienilor de provincie. Altminteri era bun profesor, inteligent, instruit şi conştiincios, s-a străduit toată viaţa să stimuleze interesul studenţilor pentru istoria universală, lucru cu atât mai meritoriu, cu cât la noi nimeni nu s-a îndeletnicit în chip sistematic cu aşa ceva, excepţiile, precum Brătianu, Diaconescu, Hudiţă, alţi câţiva, erau la acea vreme în închisoare. El însuşi nu scria, când îl întrebai de ce n-o face, închidea ochii, înălţa din umere („Ce folos?"), zâmbea amar („La ce bun?"), te lăsa să ghiceşti că, dacă ar fi fost după el, ehei... Adevărul e că era comod din cale afară, nu-i plăcea să se cheltuiască.

Era prieten la toartă cu Pippidi şi Condurachi, tustrei oameni subţiri, învăţaţi, ferindu-se de gloată; care gloată, la rândul ei, îi ocolea, rânjitoare şi ostilă, simţindu-i refractari. Îi deosebea însă caracterul, Pippidi întorcând piciorul tovarăşilor, Condurachi gudurându-se pe lângă ei, iar Berza tremurând de spaima celor ce veneau să-l amuşine – ajunseseră altfel să semene destul de mult între ei, ca nişte canişi într-o haită de javre.

Cât a trăit, s-a ferit să supere pe careva, numai gândul că ar fi putut indispune pe cineva influent îi dădea colici, altfel era gata să-şi verse veninul pe unul mai oropsit. În rest, s-a străduit din răsputeri să nu facă nimic, perspectiva de a trebui să facă ceva îi stârnea panica. În 1963, când s-a întemeiat Institutul de Studii Sud-Est Europene, l-au numit director acolo. A fumat şi a sorbit plantaţii întregi în odăile acelei instituţii, ascultând cu nesaţ poveştile amploiaţilor şi a vizitatorilor – „mai spune, mai spune", le tot dădea ghes. Aşijderea, a transportat şi a citit cu o voce caldă, pasionată, zeci de texte dactilografiate, pe toate meridianele lumii. A strâns mii de mâini, de toate culorile, a zâmbit, a felicitat, a mulţumit în mai multe limbi, a făcut salamalecuri. N-a scris nimic, nimic, nu ştiu dacă a tipărit cu totul trei articole în viaţa lui.

A murit înainte de vreme, victimă a chirurgilor, care l-au măcelărit inutil, l-au regretat mulţi, a fost un om de treabă.

6. BEZVICONI Gheorghe

Ştia mai multe limbi, era grec din Basarabia, după război a fost o vreme bibliotecar la Academie. L-au scos până la urmă de acolo, nu mai ştiu din ce pricină, bănuiesc că dosarul lui nu era tocmai în regulă, ca persoană strămutată din teritorii sovietice. S-a aciuat la cimitirul Bellu, la poartă, conţopist acolo, la morţi. Colindând ani în şir aleile, ajunsese să cunoască toţi răposaţii, a căutat să tragă şi el un folos de pe urma acestor cunoştinţe. Fire metodică, a trecut pe hârtie toate avatarurile „parcelelor" şi „poziţiilor", de la înfiinţarea cimitirului pe locul paharnicului Bellu şi până în vremea noastră, care cum a fost îngropat şi în ce fel şi de către cine, când poate fi dezgropat şi strămutat, după spălarea ciolanelor şi strângerea lor într-un sac şi alte asemenea amănunte gospodăreşti. A umplut două terfeloage mari, le-a dat un nume mai aşa, le zicea *Necropola Bucureştilor*, lucrare de arheologie cum ar veni, tot cu săpături, ca la Micene sau la Troia, mai ştiu eu unde, văzuse omul cărţi cu titluri de felul ăsta în biblioteci...

Nu i-a fost dat să mai iasă de acolo, de la Bellu, a murit la locul de muncă, l-au prohodit la capela cimitirului, l-au îngropat într-o parcelă mai de Doamne-ajută, în colţul artiştilor, lângă Maria Tănase, o ochise el de cu vreme, o pusese deoparte.

Văduva a colindat după aceea fără folos coridoarele feluritelor instituţii de cultură, cu nădejdea pioasă de a vedea odată tipărit pomelnicul acela. Lăsase omul cu limbă de moarte să se tipărească chestia aia şi o listă de caiete ruseşti de pe vremea lui Kisselef, le găsise el la Academie, socotise că aveau să iasă cel puţin două tomuri groase de opere complete. Chiar aşa trebuiau, cică, să se cheme, Operele complete ale lui Bezvâgodnâi. Ţi-ai găsit, filele alea şi-au aflat până la urmă o întrebuinţare mai prozaică, oricum, nu s-au tipărit niciodată, după câte ştiu eu.

7. BOOS Constantin

Îl chema altfel, Bohasian sau aşa ceva, el îşi zicea Stihi-Boos, îşi declina numele iute, bolovănos, la început nu ştiai ce vrea, ce zice, părea că tuşeşte. Cu ochelari groşi, de scafandru, nu vedea nimic fără ei, iar cu ei ca prin sită, te privea fix, fără să te zărească, ca o lighioană solzoasă ce-şi fascinează victimele. Dacă te prindea, erai un om pierdut, nu te lăsa să pleci ceasuri în şir, vorbea fără să se oprească, cu un debit de mitralieră, nu înţelegeai totdeauna ce spune, las' că şi avea mulţi dinţi lipsă, îi cădeau toţi, avea parodontoză, sărea de la una la alta, stropindu-te cu o salivă fetidă, altfel era om simţit, îşi cerea iertare pentru beteşugul lui, dădea vina pe dentiştii incapabili să-l vindece.

Avea o lipsă de logică aiuritoare, era ca un joc de bile ce se rostogolesc şi se ciocnesc la întâmplare, orice intervenţie a interlocutorului trimiţându-le în cele mai neaşteptate direcţii, cu pocnete, reveniri şi rostogoliri în găurele. Discursurile lui aveau şi unele constante, ce reveneau ca un refren, cu o oarecare regularitate, indiferent de subiect, dar în locuri ciudate, asta datorită obsesiilor de care suferea, se vede. Se oprea brusc, se uita ţintă în ochii tăi, ţi se făcea şi frică, apoi începea să clameze, tânguitor, avea multe pricini de nemulţumire, se plângea de părinţii tiranici, care-l supraveghează necurmat – asta la patruzeci de ani şi mai bine – de femeile care-l prigonesc, bârfindu-l, de rivalii care-i fură ideile, de mizerabilii care-şi bat joc de cultură, de câte altele. Nu uita să amintească, de fiecare dată, că avusese „zece pe linie" când a isprăvit Conservatorul, fusese epoca lui de glorie, se pare. O vreme a triat fişe la Institutul de Folclor, zicea că face istoria muzicii, l-a dat afară Mihai Pop,

etnograful. Când l-a întrebat Boos de ce, Pop i-a răspuns: „Cum, nu ştii?" „Nudomlenuştiuşinicinuvreausăştiutotcevreausăzicestecă escandalosşiruşinoscefacidumneatacareeştiunignorantşiun–". „Nici nu bănuieşti?", zice Pop. „Cesăbănuiesccesăbănuiescasteasuntinsi nuăripecarelerespingcuindignareşicu –" „Domnu' Boos", zice Pop, „cum să-ţi zic, dumneata eşti tâmpit, dom'le, ce să-ţi fac, aia e". „Ce?", face Boos. „Astaiocalomnieşinuţipermitmănţeleginuţipermitsăaruncicunoroiîncinevacareţiestesuperiordasuperiorşi –".

L-au scos de umere afară, l-au trimis la Biblioteca Academiei, la Cabinetul de muzică, ăsta era aşa, o despărţitură, pe culoarele depozitelor, o îngrăditură de tablă. Acolo Boos a ajuns sub porunca lui Manea, care iscălea însă Ion Magnea-Potopin, sau mai scurt, I. Potopin, se recomanda „poetul Potopin", erau doi, el şi poetul Pascu. Potopin acesta avea puţine afinităţi cu istoria artelor, cât despre poezie, ce să mai vorbim, sunau versurile lui cam aşa:

Se-nalţă blocuri maiestuoase
Lucrează vrednic betonierii
Printre clădirile frumoase
S-avânt' pasaje pietoniere...

Spre deosebire de Potopin, care era şef la etajul doi, Pascu – poetul Pascu – era simplu cititor la etajul unu. Umbla tot timpul cu o sarsana burduşită de poeme şi pachete unsuroase, obţinuse cu rugăminţi şi umilinţi o intrare gratuită la Casa Scriitorilor, chiar lângă Biblioteca Academiei, dimineaţa moţăia în sala de lectură, la prânz se furişa alături, strecura sub farfuriile lui Ion Micu şi Ioanichie Olteanu versuri pătate de untdelemn, ăştia erau, unul – starostele caselor de creaţie, altul – mai mare peste Fondul literar, era plină sarsanaua lui Pascu de versuri netipărite ca o saltea din Mandravela de ploşniţe.

În vreme ce Boos numerota partiturile, Manea înhăţa telefonul şi începea:

— Săru' mâna, duduiţă, cu Maestru', vă rog. Da, aici e Comitetul Academiei, da... Numai o vorbă, trebuie să-i comunicăm ceva din partea Prezidiului, da... Maestru' Nicuţă? Să trăiţi. La telefon Comitetul Academiei, da... Aţi primit invitaţia? Cum care? Invitaţia la vânătoare, la Greaca. După vânătoare, ştiţi, urmează o agapă,

la Căciulaţi. Vine şi maestru' Preda, maestru' Barbu, maestru'... Vă aşteptăm.

— Domnu' Magnea, ce fac cu unu-be-patru, că urmează după unu-be-şase, nu e la locul lui, se tânguie Boos.

— Lasă-l acolo, văd eu pe urmă, indică maiestuos Potopin, care formează alt număr.

— Maestru' Barbu? Nu-i acolo? Sunt Magnea de la Universitate. Vă rog transmiteţi maestrului de urgenţă că este aşteptat la Casa de odihnă a academicienilor, de la Căciulaţi. Da, azi. Dacă nu poate veni, să meargă neapărat la Greaca miercuri, la vânătoare, urmează o agapă literară, cu vin de la pivniţele Casei oamenilor de ştiinţă. Da, de la COŞ. Vine maestrul Preda, maestrul Piru, maestrul Baconski... Vă rugăm frumos cu toţii. Vă mulţumim.

— Asta-i *Baba Hârca*, e Flechtenmacher, domnu' Magnea, aici e trecută *Curcanii*, de Hübsch, nu e *Curcanii*, e *Baba*...

Potopin îl ignoră pe Boos şi face al treilea număr. Interurban, plăteşte Academia, interes de serviciu carevasăzică. Telefonul sună. Ochiul drept al lui Manea fulgeră negru, aţintit asupra cerului. Ochiul stâng este rostogolit, alb, în găvanul lui, contemplând universul intim al poetului. Faţa tuciurie, grosolană, ciupită de vărsat a maestrului luceşte satisfăcută sub pletele cenuşii.

— Dă-mi şcoala, duduie, da' repede, te rog, aici e Academia Re-Se-Re. Tu eşti, dragă? Aici Ion Potopin. Să trăieşti. Ei, şi noi, cu treburi, ce să-i faci, da... Ce mai nou pe la voi, pe-acolo? Aţi deschis sezonul la iepuri? Bravo, bravo... ascultă, Potârcă, chiar acum am vorbit cu Barbu, la şedinţa prezidiului. Zice că i-a plăcut nuvela ta. „Are stofă băiatul", zice. Da, chiar aşa, m-a rugat să-ţi transmit felicitările lui. A, nu, n-are nici un rost să-l suni tu pe el. Ce? A, da, poate, nu ştiu, oricum era grăbit. „Spune-i lui Potârcă", zice, „spune-i lui Potârcă că este un adevărat scriitor", zice. Ei, asta-i acuma, trebuie să aştepţi şi tu, toată lumea aşteaptă, şi eu aştept, să ştii, nu depinde numai de el, da... Şi, a, da, a zis să trimiţi tot ce mai ai gata prin sertare, da... Da, chiar aşa. Auzi, da' să nu zici la nimeni, luna viitoare o să fie un fel de gol de producţie la Cartea Românească, o sa te bage şi pe tine, cine ştie, totul e să baţi fierul cât e cald, ştii tu... Şi... a, ştii ce? Eu zic că n-ar fi rău dacă ai vorbi şi tu cu băieţii, să organizaţi şi voi o vânătoare, acolo, la voi,

cu masă la urmă, cu vinul acela bun... ştii tu... Da... Uite, am o idee, eu îţi aduc pe Barbu, pe Piru, pe Baconski, pe Nicuţă Tănase, pe Lâlă... da, pe poetul Lâlă, poetul Pascu, vin şi eu, mă... Lasă, dragă, trebuie să sprijinim talentele autentice, că altfel... Şi eu tot aşa, a trebuit să mă rog mult de Nina Cassian, când am debutat, în patruşcinci, s-a lăsat greu la început, că p'ormă...

Ştrempel bagă în acest moment capul pe uşă. Manea scapă receptorul, dă să se scoale, îngaimă: „Să trăiţi, tovarăşu' director," se pierde cu totul. Ştrempel zice: „Să trăiţi, să trăiţi, da' să nu mai telefonaţi, ce dracu' dom'le, spune centralista că ţii firul de o oră, lasă, nu-i nimic, tot aşa fără cititori sunteţi, ce dracu', eu vă desfiinţez, mă..." şi iese.

Pauză.

Manea face sonor: „Hm, hm".

Boos şopteşte şuierător: „Şapte-ghe-treişpe, şapte-ghe-paişpe..."

— Ăăă, domnu' Boos, eu trebuie să plec acuma, la... ăăă, la Uniune, comunică cu glas recules poetul. Şi... ăăă... mai stai şi dumneata puţin pe-aicea, până pleacă nebunu'... Încuie p'ormă şi dă cheia fetelor de la Microfilme, nu mai vine nimeni la ora asta, oricum. Şi chiar dacă vine..., a, da, nu uita, trece şi dumneata nişte nume în condică, acolo, pune pe Viorel Cosma, a, nu, pe ăsta l-am tot pus, trece-l pe Hoffmann, tot nu vine niciodată, nu verifică nimeni, în fine...

Tot umblând cu hârtiile alea, Boos a făcut o descoperire, cică. Ultima dată când l-am văzut numai de asta vorbea, adică de asta şi de gingivita lui şi de multe altele, după obicei.

— Rău faci că te ocupi cu Wachmann şi alţii ca ăsta, dom'le, pierzi vremea degeaba, ăştia n-au avut nici o contribuţie cât de cât la muzica românească, Flechtenmacher, nu zic, sau fraţii Ehrlich, da' nu Hübsch sau Wachmann, dom'le. De ce nu scrii despre Vulpian, ştii ce-am găsit în colecţia lui? Nu ştii. O versiune necunoscută, complet necunoscută a bocetului *Pe vale, ţaţo, pe vale*. Iar muzica, ei, aici să te ţii, muzica identică, i-den-ti-că troparului *Veniţi să daţi mortului sărutarea cea de pe urmă* a lui Cucuzel, se găseşte şi în *Psaltirea* lui Varsanufie de la 1796, am verificat, şi la Anton Pann, în *Cântecele de lume*, cu alt text, îi zice acolo *La başoaldă-n mahala*, da dom'le, e ceva fantastic. Iartă-mă, asta-i din

vina dentistului, am fost şi la Osipov-Sineşti, la Câmpina, tot degeaba. La-ba-şoalda'n-ma-ha-la... Cică tre'să le scoată pe toate cu cleştele, nu ştiu ce să mă fac. Astea le cântă pe valea Buzăului cu măşti, da, dom'le, cu măşti, troparul lui Cucuzel. Veniţi să pupaţi, asta, să daţi, cu măşti, dom'le, p-onoarea mea, troparul lui Cucuzel la Sfântu' Vasile, cu Vasilca, cu Irozii. (Cântă) Pe-va-le-ţa-ţo-pe-va-le-la-ba-şoal-dă-n-ma-ha-la. Vezi, e la fel. O să scot dinţii ăştia doi din faţă, numai. Sare ăla cu capra-n spinare şi cântă, capra face clap-clap, iar el cântă troparul lui Cucuzel (Cântă): Veniţi să pupaţi la başoaldă'n mahala..., asta, ţaţo pe vale... în fine... Be-he-he, nemaipomenit, dom'le.

8. BUDRIGĂ Vasile

Îi zicea Budrigă, Budrigă şi mai cum? Nu ştiu. Scăfârlie tunsă, ochii cătând în lături, urechi mereu ciulite, era, mai întâi de toate, colaborator al autorităţilor, vreau să zic activist, activist UTC şi lucrător DSS. Avea merite, l-au ţinut, după terminarea facultăţii, asistent. Avea mereu greutăţi cu studenţii, nu voiau să vină la seminariile lui, ziceau că înţelege greu şi spune prăpăstii. Se ducea Budrigă la Partid, la Uniune, la UTC, să-i toarne – vorba oşteanului de la Ilfov din hronicul lui Teofilact, „torna, torna, fratre", astea-s primele cuvinte româneşti atestate de istoricii vechi, de atuncea se tot toarnă ai noştri unii pe alţii. Băga Budrigă capul pe uşă, tuşea şi începea:

— Să trăiţi, tovarăşu' instructor – sau tovarăşu' secretar, după caz – iar m-a făcut...

— Ce te-a făcut, mă Bodrângă?

— Nu po' să spui, tovarăşu'... Espresii neprincipiale... Bagă tovarăşii capu' sub bancă şi face ca... face afirmaţii tendenţioase.

— Face ca tine, mă Bodrângă?

— Budrigă... da' nu-i adevărat... da, să trăiţi.

— Şi ce mai zice, măi Vasile (parcă Vasile îi zicea, totuşi)?

— Zice că-s tâmpit, tovarăşu', scuzaţi...

După „revoluţia" din '89, în entuziasmul clipei, Budrigă a fost izgonit, cu chiote şi huiduieli, afară din Facultatea de Istorie. Budrigă nu s-a lăsat însă, s-a întors îndărăt, a pus vorbă pe la mărimi să-i aducă cu sila studenţii la ore, a zis că destabilizează instituţia.

Tot atunci, FSN-ul, căutând campioni pentru valorile naţionale, umanist-socialiste, l-a găsit – pe cine? – pe Budrigă, fireşte, ca să-i tragă cu articolele pe la *Adevărul*, cu citate din Marx şi alţii. „Hai, măi Mihai", îl îndemnau – Mihai îl chema, acum mi-aduc aminte – „hai, scrie şi tu ceva, să promovăm şi noi valorile noastre, ce dracu..."

Ajunsese Budrigă să candideze la posturi mai înalte, fotolii universitare şi academice, ca vechi militant pe tărâmul valorilor tradiţionale, ca să zic aşa, şi el o victimă a dictaturii, de, toată ziua era în cabinetul lui Drăgănescu, alt Mihai şi ăsta, ajunsese preşedinte al Academiei ca filosof, mă rog, esenţa sistemului lui – inventase şi un sistem, mai ceva ca Hegel, – esenţa era cam aşa: „ce e – e, ce nu e – nu e, asta e", vorba gânditorului de la Cazanlâc, altfel preşedintele nu se prea împăca cu gramatica.

Şi aşa cu Budrigă, nu ştiu ce s-a mai făcut cu el pe urmă, îmi închipui însă că este şi el acuma doctor docent, membru corespondent, mai ştiu eu?

9. CAMPUS Eliza

Făcuse Literele, ba chiar le isprăvise, asta pe vremuri, înainte de război, zicea că fusese studenta lui Iorga, acuma cine mai ştie, Iorga era mort de mult. În anii '50 era conferenţiară la Facultatea de Istorie din Bucureşti, preda, se înţelege, Istoria contemporană, cea universală, desigur, cea românească se isprăvea la 1949, nu se putea trece dincolo, era data când se tipărise manualul lui Roller, ultimul capitol era „A 70-a aniversare a tovarăşului Stalin".

Nu ştiu cum se face, dar pe atunci Istoria contemporană era apanajul ovreilor şi aşa avea să rămână până hăt-târziu, la moartea lui Dej. Pentru licee era talmudul lui Roller, iar pentru studenţi grozăviile lui Saşa Muşat, Sami Vianu, madam Campus, Lupu Nathan.

Lizica, cum o alintau colegii, se uita de sus la aşchenazii care hărhăiau în idiş, ea era hasidică, de rit spaniol, taică-su învârtise gheşefturi mari la vremea lui, nu era un şlemil oarecare, ţinuse magazinul de lenjerie de damă „La papagal" pe Lipscani, madam Campus fusese căsătorită cu fiul Lotăriei Universale Campus & Bassa, mă rog.

Scurtă, grasă, cu piele vânătă de curcă, cu ochi ficşi, laterali, cu o privire veşnic ofuscată, nas coroiat, mergea ţopăind, bălăbănindu-se ca o orătanie fugărită. Preda cu o voce stridentă, cârâitoare, isterică, de înaripată căreia i s-au sustras ouăle. Nu era de tot proastă, avea un anumit simţ al măsurii, nu sărea niciodată peste cal, mă rog, nu prea des. În vremea lui Roller l-a înfierat pe Oţetea ca intelectual burghez, când a venit pe urmă Oţetea şef de catedră înapoi, a scos-o pe Lizica din pâine, dar a păstrat-o la Institutul de Istorie, se făcea însă că nu ştie de ea, nu o cunoaşte, când o întâlnea pe culoar o întreba răstit: „Ce cauţi aici?", se ferea de el Lizica ca găina de gaie.

Specialitatea ei era Mica Antantă, a scris destul pe tema asta, când credeai că a epuizat în fine subiectul – numai despre asta vorbea – iar mai găsea ceva, iar cotcodăcea o nouă descoperire.

Lua regulat cuvântul la învăţământ politic, ca să fie bine văzută, rămăsese la părerea asta. Se scula în picioare, dădea să se întoarcă cu faţa la ceilalţi, publicul, cum ar veni, stătea mereu în prima bancă, mergea greu, băncile alea erau înguste, ea era lată, izbutea să răsucească un şold, bancheta mobilă se ridica în spatele ei, îi prindea regulat fusta, scoţând la iveală o suprafaţă roz, de mătase, umflată tare, Lizica îşi lua seama, căuta un remediu, lectorul – eternul Isidor Olivenbaum, zis Liveanu – fonfăia: „Aveţi cuvântu'", Lizica începea „Tovarăşi", se apleca, prindea tivul fustei, o trăgea iute în jos, cu cealaltă mână împingea bancheta rebelă.

— Eu, zicea ea, m-am gândit foarte serios la ceea ce a spus adineauri tovarăşul, eu zic că are dreptate.

— Stai, tovahăşa, o întrerupea Dorel Liveanu, n-ai fost atentă, eu ched că n-ai şeşijat, noi jişeam aişi...

— Ba nu, se orienta fulgerător Lizica, dă-mi voie, eu cred – am dreptul ăsta, să cred, nu? – eu cred că tovarăşul are, totuşi, dreptate, ÎNSĂ...

Aici zvâcnea din plisc, se uita în dreapta şi în stânga, ca şi cum ar fi ciugulit nişte râme, creasta coafurii turn i se clătina odată cu capul – zic creasta, de fapt era un coc – dar ce coc – cocoţat în etaje multiple de meşe sure, ca turnul lui Babel deasupra Babilonului.

— ÎNSĂ... dacă ne gândim mai bine... Partidul ne învaţă să gândim dialectic... eu cred că tovarăşul NU are dreptate... asta e părerea mea, am voie să am părerea mea, nu?...

Iar clătina din cap, cocul se desfăcea, madam Campus ducea iute mâna în vârful clădăriei, apuca o meşă bine, o trăgea dinspre ceafă, cu altă mână deplasa pieptenii înfipţi ca stâlpii lui Solomon sub templu, trăgea afară o agrafă, o înfigea între dinţi, se lepăda de subiect:

— Dacă greşesc – poate că greşesc – sunt gata să-mi fac autocritica...

10. CÂMPINA Barbu

Nu ştia nimeni cum îl chema de-adevăratelea, ăsta era numele pe care şi-l dădea el, nume sub care a făcut o carieră pe cât de strălucită, pe atât de fulgerătoare la începutul anilor '50. Cu studii aproximative, absolvise una din „şcolile de cadre" ale Partidului, altfel avea o inteligenţă remarcabilă şi o capacitate deosebită de a asimila informaţia culturală. A fost numit conferenţiar la Universitate, fără a mai trece prin etapele celelalte – nu era singurul – asemenea favoare se făcea în chip obişnuit celor ce dovedeau că pot recita pe de rost din talmudul lui Roller.

Preda Istoria evului mediu românesc, ba mai mult, avea ambiţia de a o scrie el, de la început, altfel. Predecesorii lui la catedră, Brătianu şi Panaitescu, se sleiau la acea vreme în închisori, primul sfârşind cu beregata sfârtecată de un blacheu, celălalt zăcând paralizat din pricina bătăilor nesfârşite. Nu că Barbu ar fi avut vreo vină în această chestiune, chiar dacă îi înjura pe cei doi cum îi venea la gură, la cursuri, aşa era moda atuncea, să dai în intelectualii burjui ca-n fasole. Dimpotrivă, când a putut, s-a arătat omenos şi îndatoritor cu Panaitescu, care a supravieţuit. În schimb, i-a oferit, ca tartorul lui Peter Schlemihl, târgul neguţătorului de umbre, adică Panaitescu să scrie, Câmpina să iscălească.

Pasiunea lui pentru sexul slab, dar mai ales cea pentru spirtoase aveau să-i zădărnicească toate proiectele, altfel grandioase, ce s-a tipărit sub numele lui în anii '80 ca „opere alese" reprezintă nişte însăilări de note ale unor studenţi nu tocmai isteţi.

Slab, coroiat, spelb, ochi roşii de cucuvaie, când preda la catedră avea obiceiul de a se clătina pe tălpi din vârf la călcâie şi înapoi, după o noapte de chef trebuia să se ţină din când în când cu mâinile de masă, ca să nu cadă. Avea o voce indistinctă, şovăitoare,

nazală, cu R-uri rostogolite în fundul gâtului şi incapacitatea absolută de a rosti sunetul Î (sau Â), zicea „hrăzând" şi „plăngând" şi „mohrmântuhri". Când nu se supraveghea, spunea şi U în loc de O, l-am auzit de nenumărate ori spunând „udată", în loc de „odată" – el o udase, ca să zic aşa, în ajun – „udată cu seculul", vorba misitului la telefon, zice: „Sună-l pe Uşer, mă-nţelegi, nu cuşer, Uşer, cu U de la uţet".

A scris puţin, în scurtele răstimpuri de trezie, studii altminteri remarcabile, chiar dacă foarte tendenţioase şi teziste, în care informaţia este selectată arbitrar şi silită să intre în patul lui Procust al unor concluzii preconcepute. Domeniul lui de cercetare era – nici nu se putea altfel – cel al lui Brătianu şi Panaitescu, adică relaţiile cu Italia în veacurile XIII-XIV şi instituţiile feudalismului românesc. Pe Brătianu îl copia de-a dreptul, fără nici o teamă, pe vremea aia dacă pronunţai numele Brătianu, indiferent de context, puteai să te aştepţi la o vizită a Securităţii, din punctul ăsta de vedere era acoperit. Pe Panaitescu îl punea chiar el să-şi rezume textele, înainte de a i le da lui să le revizuiască, aşa că şi aici stătea bine, nu era de mirare că multă lume îl socotea un fel de geniu, vă daţi seama, ştiinţa lui Brătianu şi a lui Panaitescu şi orientarea justă a marxistului într-o singură persoană.

L-a răpus băutura de tânăr, dacă avea 40 de ani pe atunci. Nu l-a regretat cu adevărat nimeni, deşi, una peste alta, fusese un om de treabă; asta datorită gurii lui rele, zicea că medieviştii români sunt nişte ignoranţi – în gura lui asta chiar avea haz – nu se jena să-i facă „tâmpiţi" de-a dreptul, nu l-au iertat, altfel l-au moştenit cu toţii, alde Georgescu-Buzău, Moriţ Candel şi alţii, croiţi din aceeaşi stofă.

„Deştept băiat, scria bine, păcat că nu era istoric", zicea de el cineva la înmormântare.

11. CEAUŞESCU Nicolae

Da, chiar acela pe care-l ştiţi dumneavoastră, cizmarul. A ajuns şi el istoric uite aşa:

Pe la 1975 era vorba să scoată nu mai ştiu ce societate belgiană un anuar mondial al istoricilor, venise o delegaţie la Institutul Nicolae Iorga, era deja târziu, după masă, n-au mai găsit acolo

decât pe Cronţ, moş Ghiţă Cronţ, fost avocat de divorţuri, fost profesor la Institutul Teologic, fost funcţionar la Păduri şi Ape, mă rog, acuma scria istoria instituţiilor medievale româneşti. Cronţ îi întreabă ce vor, ăia îi spun, moşul le comunică numele lui, – îl avea scris pe o hârtiuţă, să nu-l uite – în felul ăsta a ajuns şi un român în anuarul acela, era singurul.

Află şi directorul institutului de pozna lui Cronţ, îl cheamă la judecată.

— Hem-hem, tuşeşte Cronţ, fâlfâind mânecile unei robe imaginare, onorată instanţă, domnule preşedinte, onorată asistenţă, vreau să zic, domnule director, eu, ca să zic aşa, în considerentul... luând în consideraţie, ca să zic aşa, faptele, situaţia de drept şi de fapt... – daţi-mi voie să vă explic, daţi-mi voie...

Ce mai tura-vura, ca să dreagă lucrurile, a rămas să-şi facă tot omul o listă de lucrări şi o scurtă autobiografie – iniţial Securitatea zicea că nu trebuie oferite informaţii oficinelor străine – să le dea secretarului ştiinţific – ăsta era omul Securităţii la Institutul cu pricina. Urmau să se strângă toate şi să se compileze un fel de enciclopedie a istoricilor români, pentru cei răposaţi au fost însărcinaţi unii şi alţii să le reconstituie meritele.

Au mai trecut câţiva ani, s-a bătut la maşină a suta variantă a fiţuicilor alea, au fost scoşi cei rămaşi între timp în străinătate – alde Chihaia, Năsturel, Cazacu, Bidian – la fel cei băgaţi în puşcărie, în fine.

Între alţii, l-au scos şi pe Isar, Nicolae Isar, era asistent la Facultate, unul spân, năsos, urât, avea un cap ca o barabulă, aşa zic bucovinenii lui la cartofi, barabule, după ce s-a însurat l-a convins nevasta să-şi pună o perucă mică, roşie, în vârful capului, îi aluneca mereu în faţă, redactorul a crezut că era o greşeală de dactilografiere pentru Iscru, ăsta era alt asistent, mă rog.

Şi aşa. S-a aprobat cuprinsul, s-a primit ausvaisul de la Direcţia Presei – asta era Cenzura –, de la Secţia de Propagandă a Ce-Ce-ului, s-a tipărit enciclopedia, au copertat-o, au legat-o, când s-o trimită la librării, se trezeşte unul că lipseşte aprobarea Direcţiei Tipăriturilor. Asta pentru că, între timp, se desfiinţase Cenzura, dar se înfiinţase alta, pe şest, se chema Direcţia Tipăriturilor, era nevoie de aprobarea ei pentru difuzare, o formalitate în fond.

Director era unul Constantinescu, Radu Constantinescu, nu eram eu, altcineva, făcuse şcoala de bibliotecari la Institutul pedagogic, un fost activist, un apucat. Vine Constantinescu mahmur la birou, vede cartea, întreabă:

— Ce-i cu asta, mă?

— O „enciclopedii", şefu', asta... istorică, a adus-o acuma băieţii lu' Mâciu, are nevoie de aprobare pentru Centrala cărţii...

Se uită directorul înăuntru, caută la litera Cî, la Constantinescu, găseşte cinci tizi de-ai lui, ultimul eram eu, îmi făcuse o prezentare altcineva, ca la răposaţi, Florin Constantiniu, aşa, cam în doi peri, zicea că nu am scris decât două articole la viaţa mea şi alea proaste, în fine. După mine urma chiar Constantiniu, cu un panegiric pe două coloane, ăla nu era, bineînţeles, ce să caute el acolo...

Se uită Constantinescu, mă vede pe mine şi-l apucă dracii.

— Care-i ăsta cu numele meu, mă?

— Nu ştiu, şefu', dacă ordonaţi, mă informez...

— Nu lasă... Lasă. Ia şezi tu, mă băiatule şi notează:

„Către Editura ştiinţifică şi enciclopedică. Prin prezenta vă punem în vedere să retrageţi în termen de 24 de ore volumul intitulat – pune tu titlul acolo, cum îi zice – întrucât nu corespunde – nu, taie asta – întrucât, ăăă, absenţa unor personalităţi ştiinţifice şi politice de prim rang din coloanele ei face apariţia publicaţiei inoportună în forma ei actuală". Dă să bată şi ad-o s-o semnez.

Trimite Constantinescu chestia asta prin curier la etajul patru – el era la unu –, o primeşte Mâciu, sună să afle despre ce e vorba, dă peste secretar, care-l lămureşte scurt, confidenţial:

— Lipseşte biografia tovarăşului...

— Care tovarăş?

— Cum care? Şefu'...

— Şefu'?

— Şefu'!

— Aoleu, nu se poate!

— Dacă vă spun...

Acuma, pe vremea aia, Şeful prin excelenţă era Ceauşescu, nimeni nu-i zicea pe nume, era mai sănătos. Deschide Mâciu cartea, caută, Ceauşescu nu e.

— Cum de nu m-am gândit, dom'le, se văicăreşte Mâciu, sigur că trebuia băgat şi el, uite că au sesizat alţii, în fine, încă nu-târziu, cine ştie...

Mâciu acesta fusese lucrător tipograf, îl săltase nevasta, se însurase cu o evreică, când a făcut şi el, ca tot românul, cerere de plecare în Israel, l-au dat afară, ultima dată când l-am văzut stătea la coadă la Direcţia Patrimoniului, să-i puie alea ştampilă că covoarele pe care voia să le ia cu el nu sunt opere de artă.

Îl cheamă Mâciu pe Marcel Popa, redactorul. Marcel se ducea săptămânal să dea raportul la clădirea aia de pe cheiul gârlei, ştiţi care, dacă îl întâlneai ieşind de acolo, zicea că a venit să ia nişte rufe de la curăţat, după „revuluţie" l-au pus director plin la editura aceea.

S-a dat repede telefon la Academia de Ştiinţe Sociale, la Propagandă, au mobilizat pe toată lumea, au stat băieţii toată noaptea, a doua zi era gata biografia istoricului Nicolae Ceauşescu, două coli tipografice, şaişpe pagini, au băgat-o în legătorie la locul oportun, s-a cam siluit puţin ordinea alfabetică, mă rog, au făcut şi ei ce s-a putut, a scos Mâciu cartea pe piaţă.

Ajunge cartea la Cabinetul nr. 2, asta era Tovarăşa, Elena Ceauşescu.

— Ciăi asta? bodogăneşte Tovarăşa. Di ciă l-a pus pi Tovarăşu' la Cî, în rând cu ciilalţ? Trebia în faţî, căci că iel nu-i tot una cu ciilalţ. N-aţ văzt cum o scos enciclopediia aia di chimii? N-aţ văzt cum m-o pus pi mini-n faţî? Aşa trebia ş-acuma...

Nici n-au mai trimis-o la Cabinetul nr. 1, până a închis ochii Tovarăşu' n-a aflat că este şi el istoric. Cartea s-a difuzat discret, prin înscrieri la responsabili în cadrul instituţiilor interesate. În schimb, Institutul de Istorie a Partidului a scos la repezeală o culegere cuprinzătoare de texte ale Tovarăşului, cu „indicaţiili" lui Nicolae în felurite chestiuni de istorie.

Altfel, „contribuţiili" Tovarăşului la istoria naţională au fost numeroase, nu strică să amintim şi aici câteva.

Odată, cineva de la muzeul din Slatina, sau din Caracal, nu mai ştiu, a găsit, zicea el, nişte ciozvârte de pitecantrop, la marginea Scorniceştilor, în localitatea natală a Tovarăşului, ca să vezi cum se potrivesc lucrurile, Omul nou şi Omul vechi consăteni, cum ar veni. Pus la curent imediat cu descoperirea, Tovarăşul s-a arătat

mai întâi interesat. După aceea însă, informându-se şi aflând că e vorba totuşi de o momiţă, s-a dezumflat, norocosul arheolog a fost mutat în altă parte, povestea a fost îngropată la loc.

Când era el mic, Tovarăşu' învăţase pe de rost mai multe poezii patriotice, nu pierdea niciodată prilejul să le recite, spre folosul celorlalţi, nu s-a lăsat de obicei până în ultima clipă, şi-a dat suflarea cu versurile părintelui Coşbuc pe buze, ăia îl întrebau de nişte numere de conturi, el le răspundea cu stihuri din *Moartea lui Gelu* şi *Testamentul unui drac*, e drept că la socotit nu era aşa de tare. Avea bună ţinere de minte, majoritatea istoricilor nu se pot lăuda nici ei cu altceva, ştia să recite din Grigore Alexandrescu şi Bolintineanu pasaje pline de avânt naţional, „Pe o vale largă oştile dormea. Colo sus în ceruri luna priveghea. Iar Mihai Viteazul ia o bardă-n mână. Iute strânge-n juru-i armia română" şi altele asemenea.

La spectacolele patriotice închinate partidului, bardul Păunescu răscolea regulat brazdele strămoşeşti, el era cu ţipuriturile, odată zbiera: „Suntem aici de doo mii de ani!", asta aşa ca să se ştie, era normal ca şi Institutul de Istorie a Partidului să studieze aceste rădăcini adânci, altfel puţină lume mai ştie azi că institutul cu pricina avea şi o secţie de Istorie medievală, şef era Mocanu parcă, ba chiar şi una de Istorie antică.

Şeful acestei din urmă secţii era un mehenghi, Déak Agòszton, autohton get-beget, cum îl arăta şi numele, venise odată cu propunerea să se schimbe numele ţării, dădea pilda ţărilor noi, Burkina-faso, Vanuatu, Kiribati – astea-s fostele insule Gilbert, dacă nu ştiţi, numele nou al capitalei e Funafuti, cel vechi, englezesc, nu le suna bine la ureche ălora – zice Déak, România vine de la romani, de la asupritori, de ce să nu-i zicem mai bine Dacia?

O vreme, Nicolae a stat şi s-a gândit dacă să asculte de povaţa lui Puţuri, Déak îl pusese pe Popescu-Puţuri să vorbească cu nenea Nicu, până la urmă a ieşit la iveală că Déak era numai dac, nu şi daco-roman, cum s-ar fi cuvenit, aşa că toată chestia a rămas baltă, s-au schimbat numai câteva nume de locuri, Clujului i-au zis Napoca – era o marcă de biscuiţi care se chema aşa –, Turnu-Severin a fost răsbotezat Drobeta, nume muzical, ceva între drâmbă şi trompetă, când să-i zică şi Mizilului Piroboridava, s-au răzgândit.

Altădată se sfădeau arheologii cu istoricii, cei dintâi se opreau veacul al şaselea, când se mai pomenesc pe aici romani şi rom ceilalţi porneau dintr-al nouălea, când tot ce se găseşte la f locului se socoteşte a fi – se socotea, mai bine zis – urmă bulg reească, ori ungurească, ori pecenegă. Vlahii apar ei în cronic vecinilor, dar asta mai târziu, oricum, după anul 1000.

Neexistând surse scrise de informare, nu destule, vrând-nevrân istoricii trebuie să se ia după descoperirile arheologice, descoper scoase la iveală de hârleţele unor oameni de altă formaţie şi a perspectivă, care văd nişte obiecte, le curăţă, le desenează, le fo grafiază, le triază, le curăţă, le clasifică şi le descriu pentru uz altora. Atunci când materialele peste care dă lopata se află în locu necercetate sistematic până atunci – cazul românesc aşadar – ca poată identifica şi data ceea ce găseşte, arheologul trebuie să recur la paralele, analogii şi comparaţii cu obiecte similare, cunoscu studiate şi răsstudiate, gata inventariate, obiecte găsite, prin fo lucrurilor, în alte locuri, aiurea. De aceea, aproape totdeaun arheologul român, silit de împrejurări să se substituie istoricul descrie inventarul aşezărilor şi cimitirelor locale ca fiind de tip, zicem, avar, sau peceneg, sau carolingian şi aşa mai departe, fă însă ca să poată determina neamul şi cu atât mai puţin limb indivizilor peste ale căror urme dă. De cercetările antropologice să mai zic, indicii şi criteriile au suferit atâtea răsturnări în ultim 50 de ani, că nu se mai înţelege om cu om. De unde şi aberaţii peste care dai de multe ori în cărţi, altfel oneste, de rapoarte arhe logice.

Cerea nenea Nicu să fie informat totdeauna cu privire la co cluziile Comisiei de Istorie de la Secţia de Propagandă a Ce-C -ului, rapoartele i le dădea într-o vreme Miron Constantinescu.

Zice Nicu:

— Ce era ăştia de care menţionează tovarăşu', cotropitori, e ploatatori, nu en-te-re-sea-ză, tovarăşu', s-a-nţeles? Noi scriem ai istoria Rrromâniei – vorbea cu R când zicea România, român verd ce mai...

Aşa s-a lămurit treaba cu secolul nouă şi cele care au urmat, to erau, nu puteau fi, decât români, români verzi. Rămânea de rezol

vat chestiunea veacurilor şapte-opt, ziceau arheologii că n-au găsit nimica din veacurile alea, nici aşa, nici aşa.

Astea, bineînţeles, erau discuţii ce se purtau la Secţia de Propagandă, activiştii de acolo şi nişte specialişti, consilieri le zicea, erau tot felul de inşi între aceia, pentru istoria veche era fata lui Condurachi şi unul Babeş, îl băgase acolo un amic al nevesti-si, scosese o broşură despre bastarnii din Dacia, a luat şi un premiu academic pentru o prefaţă, pe urmă Déak şi alţii.

— Nu se poate, tovarăşi, să rămânem descoperiţi cu două veacuri întregi, ne mănâncă ceilalţi, bre.

— Păi dacă nu s-a găsit nimica, obiectau consilierii.

— Ei, şi voi, nimica. Oricum, degeaba stăm şi discutăm. Tovarăşu' vrea să fie ceva „nentrerupt", aşa zice, „nentrerupt", de la Burebista la... 2000 de ani, ce 2000 de ani, 2050 de ani, bre.

Cei cu „indicaţiili" erau şi ei consilieri, de la Academia de Ştiinţe Sociale însă, erau vreo trei, unul Răduţiu, unul Sanda, nişte troglodiţi.

— Dăcă nu-s elemente de datare...

— Păi, orientaţi-vă şi voi, tovarăşu'. Unde nu e, ca să zic aşa, nici un element de datare, puneţi şi voi „secolele şapte-opt", ce mare lucru?

— Cu semn de întrebare?

— Fără semne. Orientaţi-vă, am zis.

Şi aşa. De unde până atunci nu se găsise nimic, a început să plouă cu descoperiri din secolele alea, ba încă s-a dovedit că toţi aceşti locuitori, mulţi ca frunza şi iarba, erau românaşi de-ai noştri, buni creştini, ce dovadă mai bună vreţi, liftele celelalte fiind, precum se ştie, păgâne cu toatele. Care creştinătate se arăta prin semnul în chip de X de pe fundul oalelor şi ulcelelor lor, care X nu era X, era semnul sfintei cruci; acuma nu contează că semnul ăla era lăsat de suportul pe care se aşeza lutul, semnul era acolo şi, vorba sfântului împărat Constantin cel Mare, „Cu semnul acesta dobândi-voi biruinţa", cum zice aşa frumos hronicul lui Eusebie.

Se dă raport la Cabinetul nr. 1:

— S-a discutat problema, tovarăşu' secretar general...

— Aţi lămurit toate aspectili?

— Toate, tovarăşu' secretar general.

— Stă popo'u român nentrerupt pe-acesti meleaguri?

— Stă, tovarăşu' secretar general.
— Bun. Procedaţ în consecinţ.

Şi au procedat tovarăşii în consecinţă la fel şi pentru secole următoare, au „reconsiderat" şi „cadrili conducătoari", Mircea c Bătrân se chema acum cel Mare, Ion vodă cel Cumplit era c Viteaz, de Mihai Bravul nu mai spun, îl ţinea Nicu – statueta vrea să zic – pe biroul lui, spărgea nuci cu ea.

Vremurile mai noi au beneficiat cel mai mult de sentimente de mândrie naţională ale Conducătorului, moşierii trândavi burghezii îmbuibaţi au devenit patrioţi vajnici şi luptători pentr libertate şi progres, imperialismul rus a început a fi oarecum mu trat pentru unele şi altele, în fine. Veacul nostru a rămas însă red la istoria scoasă din burta lui Roller a Partidului Comunist – dac erau câteva sute de inşi cu totul în '45, când au ieşit la iveală, pân atunci îi socotiseră pe toţi, pe drept cuvânt, agenţi străini, partid cu pricina era o secţie a Cominternului, îi ţineau în lagăre pe to cei pe care-i dibuiseră.

Apropo de asta, era unul Florică Georgescu, un ţigan, directoru Muzeului de Istorie Naţională, ăla de la Poştă, cei de acolo scoses ră nişte culegeri de documente, Florică lăsase să apără unul în car era vorba de „legionari şi comunişti", era un raport al Siguranţ din vremea lui Antonescu, îi băgau regulat în aceeaşi oală, un lucrau pentru ruşi, ceilalţi pentru nemţi, amândoi terorişti, mă ro L-au dat afară pe Florică, au pus în loc un turnător oarecare, unu Coleşică, umbla în halat de rândaş, golea scuipătorile, trăgea apa l closete după vizitatori, făcea şi el ce putea, bietul om.

Deceniile 1945–1965 erau de regulă lăsate deoparte din toat evocările, nu se vorbea niciodată de vremea aia, ce urma se chem Epoca de aur, numele l-a născocit Fănică Ştefănescu. În ultimul lu an de activitate, Nicu a dat, între altele, nişte indicaţii, zicea să s repartizeze mai judicios cadrele istoricilor, jumătate să scrie despr cele întâmplate înainte de „iepoca" lui, cealaltă jumătate despr „iepocă".

Epoca a luat sfârşit, precum se ştie, în 1989, n-a durat nici un sfert de veac.

12. CSERNATONI Sandor

Cernatoni şi nu mai ştiu cum – să mă ierte umbra lui Cernatoni era secui din Trei Scaune, de la Cernatu, bănuiesc, după nume. nalt, bălai, profil vulturesc, era căpos şi mândru, avea mania umanilor încă din facultate, zicea că secuii lui se trag din cumanii omeniţi în Ţara Bârsei prin veacul al treişpelea, dacă ridicai vreo biecţie, zâmbea amar – ce putea să se aştepte de la unul ca tine – u pierdea vremea să argumenteze, credeai sau nu credeai în ărerea lui, în funcţie de asta te accepta ori te ignora.

Filomaghiar feroce, nu făcea o taină din ideile lui, dispreţuia dânc pe conaţionalii care-l trăgeau de mânecă, îl îndemnau la oderaţie, ori de nu, măcar la prudenţă. Bineînţeles, a fost repede ondat de Securitate, care i-a trimis emisari în numele unei pretinse ezistenţe maghiare, după ce s-au lămurit că bietul Cernatoni este u totul nevinovat, l-au folosit pentru a da de urma unor eventuali ponenţi, nu era greu de altfel, aşa a ajuns sărmanul agent provo- ator fără să-şi dea măcar seama. Ungurii se fereau acum de dânsul, ar Cernatoni a fost răsplătit fără s-o ceară, l-au pus băgător de eamă la Institutul de Drept internaţional şi Relaţii internaţionale, instituţie a serviciilor de informaţii, director era un securist de arieră, unul Nicu Fotino.

A refuzat, se vede, să mai marşeze, aşa îmi închipui. Oricum, -au scos de acolo, l-au trimis la Muzeul de Istorie Naţională, la Poştă. Nici acolo n-a făcut mulţi purici, nu şi-a ţinut gura, l-au dat afară, l-au pus pe lista neagră, n-a putut să-şi găsească nimic de ucru, într-un târziu a aflat şi el un post amărât, ca paznic de oapte la un depozit, era bolnav deja, s-a îmbolnăvit şi mai rău, a dat ortul popii, a lăsat o văduvă şi doi copii pe drumuri, n-avea nici reizeci de ani sărmanul.

13. CERNOVODEANU Paul

Oropsit de soartă şi năpăstuit de semenii săi, a avut de tras toată viaţa de pe urma unei ascendenţe burgheze, mai exact mic-burghe- ze. Şi el tot mic, cu o hăinuţă în carouri boţită şi îngălbenită, cu mânecuţe slinoase de lustrin, ca birocraţii din caricaturi, cu petece la coate şi guler tivit cu pânză neagră, lucios şi mătreţos, purta, de

când se ştia el, o cravată roşie, culoarea fusese aleasă din pruden politică, acum era cenuşie, înnodată marinăreşte, cu nădejde, sco ţoasă ca o funie unsă cu catran şi trecută prin palme năduşite hamali. Purta numai cămăşi gri, or fi fost aşa de la început, or ajuns aşa cu vremea, numai el ştia. Capul brachicefalic purta urm le intervenţiei chirurgicale a mamoşului, fusese tras afară cu fo cepsul, pielea avea culoarea burţii de broască, părul cenuşiu, lip de ţeastă cu pomadă, strălucea ca o coadă de guzgan. Vara ca iarna purta o băscuţă mică de tot, în vârful capului ţuguiat, ieşită spălat, cu ţumburuş. Pantalonii intraţi la curăţat lăsau să se vad ciorapii cârpiţi şi pantofii scâlciaţi, cu tălpi groase, să ţină. Umbl mult de la o bibliotecă la alta, pe orice vreme, se adăpostea sub umbrelă imensă, transporta cu demnitate şi importanţă o servie umflată ca o valiză, înfoiată, tăvălită, zdrelită, stropită cu noro legată în curele, plină ochi cu file dactilografiate.

Lucra tot timpul, neostenit, de dimineaţă până seara, picioruşe lui, care nu ajungeau până la pământ când se aşeza undeva, bătea darabana în tăblia biroului, răsfoia hârtii, scârţâia cu creionu degeţelele lui tamburinau pe suprafaţa mesei, ziceai că e un reg ment de şoareci acolo. Încruntat şi demn, avea o activitate nervoas febrilă, mecanică, uniformă, ca omida de dud, numită pe vrem lui Mavrocordat câinele babei, pe vremea aia bătrânele satul făceau clacă fărâmiţând frunze de dud şi aşternându-le covor să mestece omizile. Acuma, pentru că veni vorba, aşa s-a născu manufactura românească, cu crescătorii de viermi şi hardughii d cârpe. Era unul Costică Şerban, celebru în anii '50, dădea mere din cap, ca un cal pe care-l roade căpăstrul, descoperise cele ma vechi manufacturi româneşti, hardughia de la Chipereşti şi cea d la Pociovalişte, făceau şi export, vindeau testemeluri în târg l Buzău, la drăgaică, mă rog. De acolo vine şi vorba veche, az neînţeleasă, să tai frunze la câini...

Interesul ştiinţific al lui Cernovodeanu se îndrepta precumpăni tor către fenomenul cultural, a scris foarte multe articole şi articolaş despre tot soiul de lucruri mărunte, chestii de amănunt, ones făcute, cu modestie, dar şi cu pasiune, te făceau să zâmbeşti, l citeai totuşi. Avea geniul detaliului, izbutea să reducă orice fapt ş orice întâmplare la o grămadă de rumeguş, în paginile scrise de e

ersonajele istorice păreau o obşte de piticuţi care îndeplinesc cu ârguinţă nenumărate îndatoriri misterioase. Elian, bizantinistul, bişnuia să-i zică: „Interesant, dragă, dar, cum să spun, nu intere- ează pe nimeni".

Era perseverent ca o furnică, odată ce înşfăca un subiect, mai ine zis un obiect, îl apuca bine, ca un câine ce găseşte un os, îl rosnea în dinţi, îl rupea în două, în patru, în mai multe bucăţi, le ngropa, le dezgropa pe rând, purcedea a le molfăi şi a le suge, ăutând măduva, până nu mai rămânea nimica.

Era, să zicem spre pildă, *Minunile Maicii Domnului*, o traducere ecunoscută. Spre lămurirea profanilor, adăugăm că există trei raduceri integrale şi mai multe parţiale ale acestei opere epocale, imeni nu ştie exact câte, în fine.

Începea prin a zice unde se află terfelogul acela, ce cotă poartă, e cotă ar fi trebuit să poarte, dacă bibliotecarul şi-ar fi făcut datoria um trebuie, ce alte cote a mai purtat, în ce rafturi a stat până unci, în ce rafturi ar fi trebuit să stea, de ce nu a stat în alea şi a tat în altele, mă rog. Aici se isprăvea primul capitol al cercetării ui.

Arăta pe urmă cum a găsit cartea, cine i-a pomenit de ea, de ce u au pomenit-o şi alţii, de ce trebuiau s-o pomenească, de ce nu rebuiau s-o treacă sub tăcere, ce motive ar fi avut să facă aşa, cine a stăpânit cartea aia, ce au făcut aceia în viaţă, fiecare dintre ei, ce lte rude au mai avut, ce au făcut rudele alea, dacă au avut ştire de artea aia, de unde se trăgea unul şi altul, pe cine mai cunoşteau ei, e altceva au mai făcut ei, ce alte cărţi au mai avut sau citit. Asta era apitolul doi.

Se întorcea iar la cartea aceea, spunea cum arată, cum e făcută, um e desfăcută, de ce e desfăcută, cine a legat-o, cine a deslegat-o, e ce a legat-o primul şi de ce a deslegat-o al doilea, de ce e mâzgălită, cum e mâzgălită, cine a mâzgălit-o, ce era în mintea ăluia când a mâzgălit-o, cine a şters mâzgăliturile, de ce le-a şters, um arătau înainte acele mâzgălituri, în fine isprăvea şi cu asta.

După aia se apuca să numere filele, arăta cine a mai numărat filele înaintea lui, şi când şi cum. Număra rândurile, pe urmă literele dintr-un rând – prietenul lui, Démeny Lajòs, adăuga şi desenele literelor şi filigranele hârtiei, el nu, se oprea aici.

Venea după aceea informaţia despre autor sau autori (din en
clopedii), despre traducător sau traducători (idem), despre imitat
şi aşa mai departe, până ţi se făcea lehamite.

„Dragă", spunea Elian, „nu ştii unde să te opreşti. E ca poves
cu sferele cereşti ale lui Aristot, care se îmbucă una pe alta,
nesfârşit. Aşa că zicea: Aici trebuie să ne oprim."

O vreme a fost slujbaş la Muzeul Municipal Bucureşti, direc
fiind Florică Georgescu, zis Bulibaşa, un zbir, apoi alţii, u
Dache sau Daiche, apoi Panait – îl chema Panait I. Panait
tremura Cernovodeanu de frica lor şi în somn. Scria pe atu
articolaşe de felul *Un işlic necunoscut de pe vremea lui Scar
Calimachi*, sau *Hrisovul lui Constantin Moruzi despre ciumaţi*.

Barbu, scriitorul, autorul unor romane ţigăneşti, a folosit ma
rialele pregătite de Cernovodeanu pentru documentarea în veder
alcătuirii unui roman cu cheie, acţiunea se petrece pe vrem
fanarioţilor, este vorba de fapt acolo de confraţii lui Barbu, scriit
şi activişti din domeniul cultural, o însăilare de materiale dispara
fără nici un efort de unificare, cu multe file copiate de-a dreptul
pe fişele puse în faţă, romanul se chema *Principele*.

Confraţii, daţi în vileag ca pederaşti şi beţivani, s-au răzbun
denunţând procedeul scriitorului. Barbu i-a dat în judecată pent
calomnie, dar a ieşit destul de şifonat din proces, s-a dovedit
plagiase sistematic, cât a trăit a târît după el acest ponos.

Chemat şi el la bară, ca martor, Cernovodeanu, om de treabă,
căutat să-l scoată basma curată pe Barbu, dar fiind cinstit, mai r
i-a făcut.

„E adevărat că reclamantul a folosit materialele dumitale fă
să-ţi pomenească numele, aşa cum s-ar fi cuvenit?", îl întreab
avocatul părţii adverse. „Hm, hm, onorată instanţă, domnule
tovarăşe judecător", răspunde martorul „e adevărat, dar mi le
plătit pe toate, cinstit, până la para".

A scris mult, cum ziceam, mai ales fleacuri, nu le-a adunat
volume, ca alţii, are şi lucruri folositoare pe acolo, n-a descoperit
America, nu-i vorbă, dar a pus la punct destule amănunte de istor
culturală românească.

Om de treabă, după „revuluţie" l-au pus unii şi alţii să apere p
activiştii, ignoranţi şi profitori, care şi-au clădit faimă şi avere p
spatele unor naivi ca el.

14. CIACHIR Nicolae

De origine sănătoasă şi rurală, l-au trimis la Moscova după '48,
a să înveţe ce trebuie şi să împrăştie la întoarcere negura pseudo-
ştiinţei burgheze cu lumina învăţăturii de la Răsărit. O rupea
binişor pe ruseşte, altfel prea multă ştiinţă nu s-a prins de el pe
acolo. Numit de-a dreptul conferenţiar, a predat multă vreme Isto-
ria modernă rusească la Universitatea din Bucureşti, după manuale
sovietice, ţinându-se cu grijă de litera şapirografiată a acelora.

A scris şi el, punând cap la cap rezumatele alcătuite acasă după
felurite opuri primite de la Moscova. La el istoria apărea tumul-
toasă, cu năvăliri şi cavalcade, cu sabia scoasă şi zbierete de *Daloi!*
şi *Nazad!*, ca un film rusesc cu tunuri care erup, flamuri care
fâlfâie, trenuri ce se pierd în zare şi coruri de başi ce bolborosesc
ceva nedesluşit şi tânguitor.

Nu ştia de fel geografie, ăsta era un cusur al lui, dacă ziceai
Viena, te corija: „Vena", cică aşa se pronunţă corect, bine că nu era
mocan, altfel ar fi zis „Beci". Are o carte cu războiul de la şap-
şapteşapşopt, a făcut-o fiartă acolo, spunea că gheneralul Gurko,
trecând el pasul Şipca şi ajungând la Stambul – lasă că locurile
astea sunt departe rău unul de altul – năzuia către Constantinopol
şi mai departe, înspre Ţarigrad – astea de fapt sunt nume deosebite
pentru acelaşi oraş – cică voia să ajungă la Locurile Sfinte, nu ştia
săracul că Locurile Sfinte sunt cu totul în altă parte, la Ierusalim şi
la Betleem, în Palestina.

Odată, în '59, la muncile agricole, la Lehliu, Ciachir era şi el
acolo, ca instructor, mânca cu studenţii, dormea cu studenţii, avea
o cămaşă de noapte cu arnici, lopăta rapiţa în magazia gării, să nu
se încingă, de obicei însoţea fetele la cules de zarzăre, lasă că era şi
mai uşor, dar îi plăceau şi fustele. Era una Mariana, îl cam perpelea
pe bietul Nicolae, voia să-l ducă cu vorba până la colocviul din
toamnă, avea şi ea o corijenţă. L-a momit într-un coşar – coşarul
este o construcţie din nuiele, se închid acolo bucatele puse la uscat
ori la afumat – l-a ţinut închis două ceasuri şi mai bine. Altă dată
l-a îndemnat să sară peste un gard cam înalt, zicea că toţi băieţii îl
sar, fetele celelalte făceau „hi-hi", Ciachir zice: „Şi eu am sărit
peste multe la vremea mea", fetele iar „hi-hi", acuma Ciachir era

om însurat, aşezat, mai greoi, numai gura era de el, nu mai sărea pârleazuri. Se face el că sare, Mariana cică: „Nu săriţi, dom profesor, era aşa, o glumă, la vârsta dumneavoastră, să nu păţi ceva, Doamne-fereşte". Ciachir se face roşu, se opinteşte odată, î ia vânt, Mariana strigă: „Vai de mine", îl apucă de nădragi, să ferească chipurile de primejdie, Ciachir se poticneşte, se aşează î vârful pârleazului, îi intră un băţ din acela în – mă rog, pantaloni strigă „hait", sare iute jos, cracul i se rupe cu totul – hârşt – dracului Mariana...

15. CONDURACHI Emil

Bucovinean isteţ, intrigant, insinuant, mlădios, a ştiut să se de după oameni şi împrejurări. A ajuns director al Muzeului de ant chităţi, l-a prefăcut în institut de cercetări, dobândise monopol săpăturilor arheologice, singurul care nu depindea de el era Daico viciu, la Muzeul Transilvaniei. N-a abuzat niciodată de putere dobândită, era prea şiret pentru asta, prefera să-şi câştige adversari nu să-i tăvălească în ţărână, altfel era lipsit de scrupule în alegere mijloacelor, dacă trebuia să înlăture pe careva din cale.

În urmă, mulţi l-au acuzat de tot soiul de grozăvii, puţine s-a dovedit totuşi a fi chiar aşa. Pe de altă parte, e adevărat că cei care se împotriveau erau oameni cu minte puţină, nepricepuţi să caut şi să cultive simpatia altora, ceea ce nu înseamnă că nu avea niciodată dreptate. Îl urau mulţi, pentru zeflemelele lui, îi plăce să-şi bată joc de cei mai puţin isteţi, în meseria asta rareori da peste oameni deştepţi, la drept vorbind, asta i-a adus mai mul duşmani decât favorurile făcute sateliţilor şi mizeriile pricinuit celorlalţi.

Om de duh, cultivat, cu darul vorbirii, se deosebea net de ceilalţ arheologi, recrutaţi mai toţi dintre dascălii de ţară, alde Tudo Berciu, Ghiţă Ştefan, Plopşor şi alţi troglodiţi, chiar şi Nestor, c studii în Germania, tot ca aceia se înfăţişa, atâta că avea daru beţiei...

Nu era nici ciocoi, nici grecotei, cum îl pomeneau duşmanii era de condiţie modestă, de la ţară, moldovean din Ţara de Su Ginerele numismatului Moisil, se însurase cu schepsis, pentru carieră, nevastă-sa era o pitică gheboasă, fata mai mică deficientă

ea mare arăta ca dracul, altfel era deşteaptă, ca taică-su, la bătrâneţe acesta încă se mai ţinea de dame, a avut un necaz cu o admiratoare tinerică, se şi îmbolnăvise săracul, făcuse, vorba lui chir Ianulea, hurduharismos, i se înnodaseră maţele, au trebuit să-l taie doftorii...

Fata a mare, Zoica, i-a mers pe urme. S-a înscris la Istorie, a învăţat greceşte, a făcut politică – era secretară de partid – s-a măritat cu schepsis, după „revuluţia" de la 1989 a ajuns decan. Deşteaptă, cu simţul umorului, afectează maniere populare, pe potriva chipului, care este plebeian. Grasă, fălcoasă, nasul ca o pătlăgică, părul roşu, vălvoi, dinţii mari şi rari, gura mereu căscată, suflând fum pe nări – fumează pe stradă – râzând mereu, fără o pricină anume, aduce mult cu mitica Gorgonă, umblă cu capul între umere, crăcănată, zdup-zdup, trăgând din ţigară, băieţii ei tot istorici, tot...

Tatăl se pricepea să-şi măgulească interlocutorul, să-l câştige, nu răbda însă talentele şi opiniile separate, căuta să dea de râpă pe toţi cei care, cât de cât, mişcau în front, a trimis şi nevinovaţi la puşcărie, unul Nubar, Nubar Hambarţumian, un numismat, cică sfeterisise nişte gologani, vorbe, altul pentru că stricase, cică, un mormânt domnesc la Suceava, au fost şi inşi denunţaţi de el pentru rudenii şi opinii politice, dispreţuia pe cei cu prejudecăţi morale.

Încovoiat cu prefăcută umilinţă, capul plecat pe-o parte, faţă rotundă, bălaie, zâmbet larg de batracian, plete albe, unsuroase, de câine ciobănesc, îşi freca mâinile cu un gest de băcan serviabil, vorbea afectat şi iute, nu te lăsa să scoţi o vorbă, până scăpa de tine.

A fost şi director şi academician şi preşedinte şi şef de catedră şi decan şi altele. Nu era bun profesor, nu avea ce să comunice, în afara unor adevăruri tocite şi a unor idei comune, cultiva o retorică de amvon, cu gradaţii şi paralele rostogolite în şoaptă, avea grijă să pronunţe rotund toate sunetele, ca un actor ce rosteşte aparteuri. A patronat tot felul de cercetări şi a iscălit nenumărate tomuri, nu avea însă nici aplecare către asemenea activitate, nici experienţă adevărată, în taină dispreţuia pe toţi cei ce se îndeletniceau cu asta, nu a scris de altfel aproape nimic, cele ce-i poartă numele sunt compilaţii ori culegeri colective.

16. CONSTANT Alexandru

Îl chema de fapt Constantinescu, ca şi pe celălalt, ministru liberal, tot Alexandru şi acela, poreclit Porcu. Şi-a scurtat omu numele... A aderat, ca student, la mişcarea legionară, a urcat repede treptele ierarhiei, a prins momentul, la douăzeci şi ceva de ani fost numit ministru în efemerul guvern legionar al lui Sima, Propagandă. Dr. Goebbles îl aprecia foarte mult, l-a recomand Căpitanului, vedea în Constant un învăţăcel care făgăduieşte.

Au căzut legionarii. Căpitanul a fugit la nemţi, Constant a intr la puşcărie, l-a ţinut acolo Conducătorul până i-a venit şi lui rându N-a prins săracul Constant o zi de libertate, de la Târgu-Jiu l-a mutat la Aiud. Altfel a schimbat multe locuri, a fost şi la Poart Albă şi la Jilava şi la Piteşti, peste tot. A ieşit din puşcărie abi atunci când i-au dat afară pe toţi, în '64, a stat sărmanul un sfert d veac încheiat la mititica, a intrat tânăr, a ieşit moşneag.

Moş Ghiţă Cronţ l-a adus şi pe el la Institutul de Istorie, î Colectivul de vechi drept românesc, Clubul puşcăriaşilor, cum zicea Udrea, Udrea fusese activist în '44.

A vrut să ia viaţa de la început, îşi cănea părul, alesese o vopse ieftină, avea sprâncenele albe şi părul acaju, vopseaua ieşea repede îşi schimba nuanţa, la sfârşit ajungea roşie ca morcovul. Stăte Constant nemişcat pe scaun, de la 8 la 3, se ducea numai odată p zi la closet, stătea trei minute, se învăţase săracul cuminte.

A scris şi el vreo două articolaşe, mă rog, s-a însurat şi el, ca to omul, un an înainte de a ieşi la pensie, a luat, fireşte, o scorpi bătrână, n-a avut noroc şi pace.

17. CONSTANTINESCU Miron

Unul dintre puţinii intelectuali ajunşi în fruntea bucatelor după venirea comuniştilor la putere, a fost debarcat la prima scuturătură, în '52, el era cel de-al patrulea şi ultimul din Grupul antipartinic Ana Pauker – Vasile Luca – Teohari Georgescu, de Miron de obicei nu se pomenea, era socotit prea mic.

Ce i s-a pus în cârcă nu are însemnătate, oricum, ca pedeapsă a fost dat la munca de jos. Nu era o pedeapsă prea grea, pentru că vinovaţii îşi făcuseră autocritica, era infamantă însă, de la munca

de jos nu se mai întorcea cineva la cea de sus. Tovarăşa Ana a ajuns directoare la Editura Politică, Teohari – director al Combinatului Poligrafic „Casa Scânteii", Luca – ei, Luca a murit subit, foarte oportun –, iar Miron a fost pus şef de secţie la Institutul de Istorie.

Acuma, legăturile lui Miron cu istoria erau aşa, vagi de tot, făcuse şi el Literele la Cluj, zicea că fusese elevul lui Gusti, asta de mult. Altfel se mulţumea să iscălească ce scriau alţii, ţinea însă deseori şedinţe de dăscăleală, îi învăţa pe ăia ce şi cum să scrie, era şef la Istoria modernă a României, n-au vrut să-i dea, cum ceruse, sectorul de Istorie contemporană, ziceau că e prea puţin pentru el, adevărul e că nu mai era socotit bine orientat.

Îşi mai dădea drumul la şedinţele de învăţământ politic, unde, supremă umilinţă, era silit să asculte criticile tovărăşeşti ale şefului sectorului de Istorie contemporană, şef ce era în acelaşi timp şi lectorul cursului, Isidor Olivenbaum, zis Liveanu.

Miron venea într-un târziu, greoi, aplecat de spete, urseşte, cu şapca-n cap, o păstrase de la Ce-Ce, nu şi-o scotea când intra, asta tot de la Ce-Ce moştenise. Liveanu se foia prevenitor: „Făşeşi loc, vă jog, în faşă, tovajăşului pofeşoh". Miron se făcea niznai, mergea, cu şapca-ntre umere, să se aşeze tocmai în fund, lângă Gonţa. Gonţa venea cu fişele şi stătea acolo, făcând pasienţe şi mormăind, cu ochelarii pe frunte, singura concesie făcută învăţământului politic, pe Miron se făcea că nu-l vede. Miron scotea şi el nişte hârtii, îşi făcea de lucru cu ele, cu spatele la Gonţa, într-un peş, la margine de bancă.

La sfârşit de tot, după ce luau cuvântul toţi puşcăriaşii, foşti profesori de drept, avocaţi, judecători, mă rog, bătuţi bine la ocnă şi trimişi la Institutul de Istorie să se spele şi să muncească cinstit odată şi ei, Liveanu începea: „Nu mai e nimeni? Bine, atunşi să tajem conclujiili". Miron ridica, hâtru, două deşte. „A, mai eşti tovajăşu Mion, poftişi, tova-". „Mulţumesc", mormăia Miron şi se scula încet, încheindu-şi haina peste burtă. „Am ascultat cu răbdare", purcedea el apoi, „am ascultat cu răbdare tot ce s-a spus aici. Ei bine, îmi pare rău că trebuie să spun, dar tovarăşii au bătut câmpii". „Daţi-mi voie", protesta Liveanu. „Ba nu", i-o trântea Miron, dă-mi voie dumneata, acuma-i rândul meu, cum se poate ca cineva să afirme aici că..." şi zicea ce s-a afirmat. „Marx zice că..." şi spunea

ce-a zis Marx în chestia aceea. „Engels spune şi el că..." şi zic ce-a spus Engels. „Să vedem acuma ce zice Lenin..."

Bancurile care circulau pe atunci – erau nenumărate şi fără sfârşit, ca şi învăţământul politic – se şi zicea, de aceea: „Nu mi frică nici de viaţa de apoi, nici de învăţământul politic, mi-e fri de nesfârşirea lor" – pomeneau de Iţic care, cică, răspundea întrebarea: „Ce-a fost Lenin?" în felul acesta: „Un mare dansato a scris *Un pas înainte, doi paşi înapoi.*" Altul era aşa: „De ce nu niciodată cuvântul la şedinţe, tovarăşu' Burăh?". „De ce nu iau replica Burăh, „Aşa să fie sănătos cine ştiu eu, dacă iau. Lenin zi c-a spus Engăls, Engăls spune c-a zis Marcus, Marcus zice c-a sp Hegăl, şi mai ştiu eu cine. Mâine, poimâine, or să zică c-am sp eu, iar eu n-am spus nimic, aşa să fiu eu sănătos".

Aşa şi cu Miron. De obicei critica feluriţi lideri comunişti exoti din Uruguay, din Nicaragua, din Mozambic, zicea că n-au asimil cum trebuie învăţătura. Se întâmpla uneori să fie înfruntat de vreu moşnegel mai cu vlagă, campionul lor era Amedeu, Dan-Amed Lăzărescu, fost lider al tineretului liberal, asta în '45, acum era '70, Amedeu îmbătrânise, dar tot nu se lăsa, venea încălţat în galo aşa cum merg englezii cu umbrelă, din principiu, avea nişte galo speciali, confecţionaţi anume, la un atelier de vulcanizare, pur numărul 52.

„Am auzit aici", trâmbiţa sonor Amedeu, „am auzit aici cineva", nu zicea cine, „am auzit aici pe cineva spunând că Mah ahr fi fost de aceeaşi păhrehre cu Hegel în phrivinţa cutahre".

„Nu", intervenea Liveanu, „tovajăşu pofeşoh Coştantineşcu jiş că..."

„Nu ştiu", i-o reteza Amedeu, „cine a putut afihrma aşa ceva d dovadă de o ig-no-hran-ţă chrasă".

La care vorbe Miron se scula, ca un urs, pe labele dinapoi, foşnea hârtiile, punea ochelarii în pământ şi o lua din loc.

După „revuluţia" de la '89 Amedeu a prins iarăşi glas, a sc gazete de unul singur, le scria de la primul la ultimul rând, a fo unul din puţinii liberali cinstiţi ieşiţi atunci din mormânturi, cât mai putut şi el, Miron era de mult oale şi ulcele.

În 1970, când cu revirimentul naţionalismului, Miron prinses mişcarea şi întemeiase o Academie de Ştiinţe Sociale şi Politice nume asemenea Academiei de Ştiinţe Morale şi Politice din Franţa

El era prezidentul, iar academia lui era de fapt o secţie a Ce-Ce--ului, revenise omul în Ce-Ce, singurul dintre cei patru de atunci, din '52.

A născocit Miron cu acel prilej tot soiul de drăcovenii, un nou mod de producţie, îi zicea tributar, sau asiatic, nu se hotărâse încă, pe urmă o nouă ştiinţă, viitorologia, n-avea nimic comun, ori, mă rog, prea puţine, cu astrologia, n-a vrut să-i spună futurologie, se jena. Ce-a făcut el bun, a reabilitat sociologia, până atunci asta era socotită o aberaţie burgheză.

N-a mai trăit mult însă, fata lui şi-a omorât mama cu un cuţit de bucătărie într-un acces de nebunie, pe Miron l-a lovit damblaua când a aflat, a răposat scurtă vreme după eveniment. Academia de Ştiinţe Sociale a mai dăinuit însă mult şi bine, i-a venit de hac abia „revuluţia" din '89.

18. CONSTANTINESCU-IAŞI Petre

De felul lui era basarabean, numai Dumnezeu ştie de ce şi-a lipit de nume acest toponimic de dincoace de Prut, n-avea nici o legătură cu localitatea în chestiune. A fost profesor de liceu şi şcoală normală, a scris şi o cărţulie, ceva despre influenţa bulgărească la noi, unica lui operă. A intrat în partid de cu vreme, în '44, după dispariţia lui Roller a fost ales el – de cine, nu mai ştiu – ca să umple locul rămas liber, poate pentru că el era atunci preşedintele ARLUS. ARLUS era numele Asociaţiei Române pentru Strângerea (sau Întărirea, nimeni nu ştia cu precizie, cuvântul ăsta nu intra, nu se ştie de ce, în abreviere) Legăturilor cu Uniunea Sovietică. Constantinescu preluase ARLUS-ul de la Enescu, plecat la Paris pentru un tratament şi rămas acolo, să-şi facă cruce că a scăpat.

Uns peste noapte tartorul istoricilor români, Constantinescu acesta a fost copleşit cu tot felul de însărcinări, onorifice mai mult, cum ar fi prezidenţia Comisiei pentru studiul originilor poporului şi limbii române – şi el, ca şi Roller, zicea că sunt slave – şi multe altele.

Ochios şi sprâncenat, părul pana corbului, vrăstat cu alb, nas proeminent şi bulbos de curcan, avea un profil de sevastocrator bizantin, ceva între Foca Uzurpatorul şi Vardas Scleros. A prezidat cu morgă seanţe de bătut apa-n piuă, a patronat simpozioane, a

ridicat pahare, a tăiat panglici inaugurale, a tras jos cearşafuri de p
statui, a spart sticle de botul vapoarelor, mă rog, cuvântări n-a ţinu
nu ştia vorbi, de scris nici atât. Om de treabă altminteri, n-a făcu
rău la nime, asta într-un timp de ticăloşie generală.

Când a împlinit 75 de ani, i s-a închinat un volumoi omagia
l-au decorat a nu ştiu câta oară, l-au sărbătorit la Academie, unde
ajuns cu mare întârziere, uitase adresa...

Discursul de firitisire l-a rostit Condurachi, nu pregătise nimi
se bazase pe inspiraţie, rău a făcut, a improvizat el ceva, dar a fo
destul de greu, nu ştia a spune nimic despre sărbătorit, nici în rău
nici în bine. Pe când recita generalităţile obişnuite (zi deosebită
adunaţi cu toţii – învăţăceii recunoscători – nu vom uita niciodat
– personalitate marcantă – contribuţii esenţiale – istoria neamulu
etc.), Condurachi se tot căznea să găsească ceva. În fine îi vine
idee, o amintire mai bine zis, nu cine ştie ce, oricum, mai bin
decât nimic. O înşfacă, îi dă drumul, iar o apucă, o ţine bine,
scuturã, cum face mâţa cu un şoarece mort şi o ţine aşa până l
sfârşit, zece minute, nu mai mult, era ceva ce nu se preta la
dezvoltare prea largă.

— Îmi aduc aminte, zice Condurachi, parcă era ieri, eram e
atuncea abia un flăcăiandru, îmi aduc aminte cu limpezime, d
profesorul Constantinescu, de tovarăşul Iaşi, cum îl ştim cu toţii
îmi aduc aminte, stătea pe aceeaşi stradă, sau în orice caz, foart
aproape, după colţ, da, după colţ, eu pe strada Frumoasă, el p
strada Fetiţelor, ba nu, era strada Rozelor, stradela Rozelor, ma
bine zis, era un tutungiu armean, o casă de tole-..., un hotel vreau
să zic, pe urmă venea stradela Rozelor, da, îmi aduc aminte foart
bine şi, ăăă, da, foarte bine, ăsta-i cuvântul... Şi chiar dacă, în fine...

Se screme să-şi amintească totuşi ceva despre acest domn Constantinescu, care stă blajin în fotoliu, în rândul unu, cu băbuţa lui ce plânge emoţionată, ţinându-l de mână, nici unul nu aude nimic, amândoi surzi toacă...

Soarbe Condurachi din paharul cu apă pus la îndemâna oratorului, nu e apă scoasă din fântâna Hippokrene, e de la robinet, aşa că...

— Iar părintele meu, zice Condurachi, părinţii mei, de fapt, erau împreună cu mine, îmi arată pe domnul Constantinescu, pe profesorul Constantinescu, tocmai urca într-o birjă, maica mea

mi-l arată şi spune, îmi aduc aminte perfect, îi spune lui..., în fine, n-are importanţă, îi spune prietenului ei, era un prieten al părintelui meu, îi spune: „Ce bărbat bine e domnu' Constantinescu ăsta, nu-i aşa?"

A patronat Constantinescu-Iaşi sumedenie de instituţii şi institute, de comisii lărgite şi restrânse, mixte şi speciale, ordinare şi extraordinare, de comitete, de comiţii şi câte altele. Faimoasa Comisie pentru formarea limbii şi poporului român – ăsta era numele ei oficial, privea spre viitor, cum ar veni – a dăinuit cel mai mult, din 1948 până hăt târziu, după 1975, s-ar putea să fiinţeze şi astăzi. Sub oblăduirea ei s-au desfăşurat tot soiul de activităţi, săpături arheologice, anchete etnografice şi lingvistice, studii de istorie a artelor, restaurări de monumente, ediţii de documente şi altele.

Numele lui Constantinescu-Iaşi apărea cu regularitate pe orice carte de istorie. Raport, revistă, monografie, compendiu, manual, sinteză ori tratat, dacă avea legătură cât de mică cu istoria, trebuia să fie şi numele lui acolo. De era ceva scos în Ardeal, mai găseai acolo şi numele lui Ştefan Pascu, ori al lui Constantin Daicoviciu, iar dacă apărea treaba aia la Iaşi, se băga şi numele lui Petrescu-Dâmboviţa. Altul şi ăsta, Dâmboviţa doar nu curge pe-acolo, sunt numai două gârle ce-şi scurg apele prin Iaşi, Bahluiul şi Căcaina...

19. CONSTANTINIU Florin

Taică-su fusese ofiţer de carieră, militar de modă veche, nu ştia de glumă, făcea acasă instrucţie cu familia. Muştruluit de taică-su şi corcolit de maică-sa, Florin a rămas până la adânci bătrâneţe cu frică de superiori, supunere faţă de grade şi spaimă faţă de damele care nu voiau să-l mângâie. Devotat maică-si – nu trecea o zi fără s-o vadă – a rămas holtei bătrân, poate şi din cauza unor aplecări faţă de care astăzi se arată multă înţelegere, în fine.

Pravoslavnic fervent – avea şi studii teologice – frecventa bisericile, ţinea posturile, praznicele, în popi nu avea încredere, l-au dat afară din UTM pentru asta. Era secretar atunci unul Năstase Iordache, a încercat Florin s-o scalde, zicea: „Videţ voi peticu ista di hârtii?", era moldovean Florin, „uiti, eu fac pi el un sămn, ei, uiti, aşă-i şî credinţa me, ca un sămn pi un petic di hârtii, mai mult

ninica". Grăia în pilde, ca apostolul către tesalonicheni, n-a ţinut cu ăia, l-au dat afară, nu l-a iertat Florin pe Năstase cât a trăit.

În copilărie înghiţise la doctrină marxistă cu nemiluita, avea o memorie fenomenală, putea grăi ore în şir în limba de lemn, ca din carte, îl învăţaseră să iubească poporul sovietic, se vedea pe el, se făcea că-şi bate joc de chestia asta, în adâncul lui rămăsese însă cu ceea ce i se băgase în cap. Şi-au dat seama şi alţii, ambasada rusă îi băgase pe gât una Alvina, fată de general KGB, Alvina Şahova, era măritată după cineva de la Institutul de Istorie. Îl dăscălea Alvina cu sârguinţă, se răstea la el, îi prinsese slăbiciunea pentru şmotru, dar n-a mers, nu iubea Florin sexul slab, chiar dacă nu se putea lipsi de tovărăşia doamnelor, sovieticii nu erau aşa subtili ca să-şi dea seama de asta, îi făceau curte pentru că el şi cu Papacostea erau cei care conduceau Institutul de Istorie cât a fost Oţetea director, cinşpe ani în şir. Când îl căutai, era ori în cămăruţa lui Papacostea, ori în salonul damelor de la documente medievale, bârfind, făcând complimente, pupând mâini şi rugându-se de ele să-i facă te miri ce hatâruri simbolice, altceva nu le făcea, alea îi dădeau mereu peste nas, el râdea şi înghiţea.

Amicul lui intim, Papacostea, fiind specializat în evul mediu, s-a îndeletnicit şi el cu lecturi şi compoziţii în acest domeniu, cercetări ar fi prea mult zis. Cât a trăit Oţetea, tot ce a iscălit acela era de fapt alcătuit de Florin, după aia a scris pentru Ştefănescu, avea uşurinţă la scris şi mai ales la vorbit, era bun vorbitor, avea şi ţinere de minte şi devotament şi toate. Mai târziu, ţinând alţii seama de admiraţia lui pentru militari, l-au tras la studii de istorie militară, le-a făcut şi pe alea, ajunsese specialist în istoria celui de al doilea război mondial, nu ştia altfel să recunoască o piesă de armament dacă o vedea, vorbea de ele după cele scrise în cărţi, râdeau ofiţeraşii de el, se ţinea Florin după ei ca un cotei bătrân, Securitatea, care-l utiliza sistematic, îl aşezase într-o anumită categorie, ce ştiau ăia, nişte mârlani...

Înalt, uscat, sfrijit, ochelari imenşi, nas strâmb, musteaţă zbârlită, veston sport cu umeri vătuiţi pe un trup costeliv, arăta, când deschidea gura – şi o deschidea des – nişte dinţi mari, galbeni. Vorbea cu un glas zbârnâitor, acoperind orice conversaţie, ca dascălul în biserică. Aducea mult, la chip şi la fire, cu cel mai mare dintre fraţii Marx, Groucho, era vesel, cârcotaş, vorbăreţ, gălăgios şi

încurcă lume, ca şi acela. Prietenos şi guraliv, se entuziasma repede, avea însă un foarte pronunţat simţ al umorului, care-l făcea să râdă nu numai de alţii, dar şi de sine. Avea şi alte păcate mărunte, călugăreşti, pe care le mărturisea cu umilinţă, pâra mai cu seamă, avea gură spartă. Era foarte răutăcios, cu vârsta se cam acrise, la toţi le era frică de gura lui.

A scris destul de mult, lucruri de circumstanţă, semnate de alţii, sub numele lui n-a publicat aproape nimic. După „revoluţie" şi-a luat omul seama, tot ameninţa că o să scrie o istorie „sinceră" a României, vorbă să fie...

20. COSTĂCHEL Valeria

Era basarabeancă – „din Mălduăva", zicea ea – ca studentă tradusese pentru Iorga, era titlul ei de glorie. Faptul că ştia bine ruseşte, mai bine ca româneşte, în orice caz, i-a slujit mai târziu cu vârf şi îndesat, după reforma din '48 a fost numită profesoară de Istorie veche şi medievală – istorie rusească, bineînţeles – la Facultatea de Istorie din Bucureşti.

Era deja bătrână rău, tare bătrână şi grasă, tare grasă. Înfăşată veşnic într-un sarafan şoriciu de stambă, cu buline mari, albe – *maskovskaia moda* – părul legat coc cu sfoară în vârful capului, ochi de cârtiţă, guşă dublă, îşi târşâia încet picioarele, unul după altul, avea nişte încălţări imense, ca şlepurile de pe Volga. Citea rar catalogul, ca Ivan Turbincă la poarta Iadului – *Vodca iesti? Iesti. Tabacioc iesti? Iesti* –, pe urmă începea rar, sfătos, avea un fel de guiţat înnăbuşit, din fundul guşilor, tânguitor, obidit, ca al proorocului sărac cu duhul din *Boris Godunov*: „Pravilă lui Mstislavl Vsiăvalodăvici cunoaştie mai multiă fiăluri diă şiărbi. *Naprimier* – astă – diă pildă, smierzii, *patuăm* – după aciaiă – *crestianie*, şi la urmă, izguăii. Ciă sunt izguăii? Izguăii *iesti* –" şi aşa mai departe.

Dacă o întreba cineva ceva, nu se supăra, era oricum greu să desluşeşti ce spune. Se oprea, întindea o mână umflată, ca o pulpă de oaie, apuca o cărţulie, o ţinea totdeauna la îndemână, pe catedră şi glăsuia: „Dumniăta vrei să şchii cie însiamnă astă vorbă. La cartie scrie a-şa". Căuta pasajul, îl citea rar şi adăuga: „Aşă scrie la cartia lui acadiemic Tatiana Paşută. Aşa. Mai diepartiă". Şi continua fără grabă, cu sfătoşenie rusească, ca un pachiderm bine dresat,

care apucă cu trompa un trunchi de copac, îl ridică, îl depune pe o stivă. Apoi apucă al doilea trunchi, îl ridică, îl clădeşte deasupra. Pe urmă altul. Şi altul. Şi altul.

A scris vreo două sau trei dări de seamă, cu subiecte fioroase, despre ispaşa sângelui, tortura judiciară, execuţii, molime, lăcuste şi altele, a colaborat la felurite rapoarte şi compendii de istorie a instituţiilor feudale româneşti – „iele sânt de origine rusă", zicea – şi, a, da, era să uit, un articol intitulat *Ce sânt izgoii?*

21. COTENESCU Mihai

Firea îl năpăstuise, fusese croit după un calapod strâmb, arăta ca un sac burduşit, prost legat la gură, care se tot bălăbăneşte şi stă să cadă. Era cam damblagit, săracul, cu urechea dreaptă nu auzea de fel, dacă te aşezai în partea aceea îţi dădea un ghiont – schilozii sunt răi. Capul cât o baniţă, faţa ca o foaie de clătită, cu marginile zdrenţuite, colo mai arsă, dincolo găurită, zgrunţuroasă şi cenuşie ca genunchii de elefant, câteva fire de păr, lipite de ţeastă, ochii se deschideau ca nişte bube care se sparg, cunoscuţii îi ziceau Coteneaţă, prieteni nu avea.

Năzuia să fie şef, ca un fel de a-şi depăşi condiţia de ins luat în batjocură, mai marii lui îi dădeau peste nas, îi puneau în derâdere, ca o condiţie prealabilă, să se însoare, uşor de zis. Altfel bărbatul trebuie să fie, spune o zicală, numai ceva mai frumos decât dracul, dar Coteneaţă se întrecuse cu gluma, parcă zăcuse sub Talpa Iadului. A luat până la urmă o cotoroanţă, era mai mare peste poştăriţele din Slobozia, l-au pus şi pe el şef la arhivele de acolo, Slobozia lui Enache îi zicea pe vremea lui Mavrogheni, s-au ţinut de cuvânt ăia. Avea două babe în subordine, le punea să facă drepţi, cu mătura în mână, se răstea la ele, le arăta cum să dea onorul cu târnul, îi plăcea să comande, altfel cu oficialităţile locale era foarte umil, la două vorbe zicea: „Să trăiţi!".

Ca să-şi arate recunoştinţa şi devotamentul faţă de şefi, mărise o poză Agerpres, acoperise cu ea un perete întreg, la intrarea în arhive, arăta pe Ceauşescu într-o vizită de lucru la Slobozia, o poză mai veche, era acolo şi generalul Moise, director general al Arhivelor Statului, pe atunci paznic personal al Tovarăşului. Tovarăşul

ţinea în mână un ştiulete, îi explica unui ţăran care râdea ştirb cum să prăşească porumbul, Moise în spatele ţăranului cu ochii în patru. L-a pus Moise să scoată poza aia, nu se ştie niciodată, zicea, avea dreptate Moise, uite că Ceauşescu a fost împuşcat, iar el a rămas, l-au scos în retragere, nu-i vorbă, frate-su este şi astăzi responsabil cu problemele de presă ale armatei, vorba vine armată.

Coteneaţă era un fel de rudă cu generalul Milea, ăla de l-au pus să tragă în lume la Timişoara, pe urmă au zis că n-a tras, Milea s-a omorât, ca să nu-i contrazică. Altul, poate, nu s-ar fi sfiit, dacă-l întrebau, ar fi zis: „Ne-ne-ne, aiurea, uite cum a fost treaba..." Milea, însă, s-a jenat. Aia a fost tot. După ce s-a împuşcat în spate – Milea era stângaci – a luat frumos o cârpă, a şters toată mizeria aia – era foarte simţit săracul – a demontat pistolul, l-a curăţat, l-a gresat, l-a pus în sertar – armamentul din dotare trebuie păstrat cu grijă, spune regulamentul – el s-a dus să moară alături. La fel a păţit atunci şi Marin Ceauşescu, l-au năpădit remuşcările tocmai când vroia omul să repare caloriferul, s-a spânzurat în genunchi, cu sârmă, de robinet...

Cât a fost Milea trădător, Cotenescu zicea: „Fugi d'acilea, dom'le nu e rudă cu mine, o fi fost alt Cotenescu". După ce Milea a fost îngropat cu onoruri, ca erou al „Revoluţiei", Cotenescu s-a făcut luntre şi punte să-i dea numele lui unei uliţe din Slobozia.

În urbea lui era socotit un fel de făclie a învăţăturii, ţinea conferinţe despre orice, despre gălbează, despre războiul din '77, despre teatrul japonez, despre sexualitatea la macaci şi câte altele, dacă el nu ştia, punea pe alţii să vorbească.

M-a chemat şi pe mine o dată, m-a dus peste tot, la un atelier de lenjerie, la poştă – madam Coteneaţă era dirigintă –, la pompieri, la cabinetul de partid, la securitate, la penitenciar – am mâncat la popota închisorii cârnaţi cu fasole, puşcăriaşii se uitau fioros pe sub sprâncene la noi cum clefăim, m-a pus să plătesc cârnaţii, fasolea era gratis, era pe meniul casei în ziua aia şi în toate zilele.

Om chibzuit, punea leafa deoparte, el mânca la cantina partidului, cumpărase o duzină de oi, nu le declarase, cum cerea legea, ca să nu plătească impozit, le băgase în turma fermei de stat, le numerotase cu tibişir sub coadă, să nu se vadă, le tundea, vindea

lâna, se descurca şi el. Dacă-l întrebai, clipea umil, zâmbea strâmb şi începea, tânguitor, cu glasul lui dogit:

— Am şi eu uă uaie, tovarăşu', uă uaie, eu, ştiţi, mai mult cu activitatea culturală, ştie şi tovarăşu' prim...

22. DASCĂLU Ion

De la el acasă, de la şatră, îl chema Ureche, numele de Dascălu i-l dăduse, pentru acoperire, un şef care auzise şi de Grigore Ureche şi de Simion Dascălul.

Negru ca fundul ceaunului, avea un rânjet prefăcut, umil, în sinea lui se vedea că-şi râde de gagiii care cred prosteşte că el e unul de-al lor.

Acuma Dascălu se specializase – zicea el – în istoria Statelor Unite, Războiul de Secesiune, chestiunea sclavajului, şi el tot de culoare, îl trimiteau mereu tovarăşii în misiune în America. Acolo s-a orientat, nu ţinea figura, s-au prins ăia că Dascălu e tufă, nu ştie nici englezeşte, nici nimic, a întors-o, zicea că studiază istoria Etiopiei, şi el tot negru, tot creţ, limba etiopiană nu o ştiau gagiii, şi-a lăsat şi barbă, ca să pară mai convingător, aducea acuma cu Haile Selassie.

După ani de documentare americană, a scris şi el un articol de trei pagini despre războiul italo-etiopian din '36 şi cu asta s-a isprăvit. Dacă se mirau unii de ce este el aşa negru, zicea că se ocupă cu istoria Africii, îi lăsa să creadă ce vor. Nu zicea şi banul Ghica că negusul Menelic este ţigan de-al lui de casă, că-l ştie el? Aşa şi cu Dascălu...

23. DECEI Aurel

Ardelean ţapăn, voinic, sangvin, Decei vorbea mai multe limbi europene şi felurite idiomuri orientale, vechi şi noi. Înainte de război s-a dus în Turcia şi acolo a rămas, mustra pe comunişti la Radio Istanbul. Plecat odată, nu mai ştiu pentru ce congres de orientalistică, la Berlin, în zona rusească, a fost prins de ruşi şi trimis plocon în România – în RPR. Aici l-au băgat la puşcărie, avea un temnicer şef care, din pricini de el ştiute, simţea oarecare desfătare punându-şi prizonierii să se despoaie şi ţinându-le cuvân-

tări în această ţinută, aşa cum fac de altfel şi unii psihiatri din şcoala lui Freud.

Eliberat şi el în '64, odată cu toată lumea, Decei a fost mutat peste drum, de la mănăstirea Văcăreşti la Arhivele Municipale. Şi cum, tot atunci, s-a schimbat şi direcţia închisorii, temnicerul cu pricina a fost promovat director general al Arhivelor Statului, Titileanu îl chema, aşa că bietul Decei a schimbat numai temniţa, nu şi paznicul, n-a scăpat nici acolo de şmotruiala lui, atâta că nu-l mai punea să se dezbrace.

Mutat într-un târziu la Institutul de Istorie, Decei a aşteptat liniştit să-şi împlinească anii şi a ieşit la pensie. N-a scris mult nici cât a fost tânăr, la bătrâneţe nici atât, cât a putut s-a îndeletnicit, vorba poetului persan, cu vinul, femeia şi cântecul. Nu pierdea nici o masă oficială, golea pahar după pahar, dezmierda din ochi fetele, aşa, părinteşte, mai punea din când în când mâna pe vecinele de masă, roşu ca gotca, făcând ochii mari, rotunzi, pe urmă îşi aducea aminte de romanţe străvechi şi le cotcodăcea fără sfială. L-a lovit damblaua la restaurant, la Leul şi cârnatul, l-au scos chelnerii cu servanta în stradă, l-au lăsat acolo, să n-aibă daraveri cu Miliţia, l-au cules de pe trotuar măturătorii.

24. DEMÉNY Lajós

Secui din munţii Gurghiului, avea o fire veselă, încrezătoare, deschisă. Toată viaţă lui a crezut în ceva, a crezut cu tărie, fără îndoieli, problema era că trecea de la o extremă la alta, de unde şi numele prost pe care l-a dobândit la unii, ca apostat şi renegat.

Elev la baraţii din Gheorghieni, a făcut seminarul teologic la Cluj, intrând în rândul clerului. Într-o bună zi, nu ştiu ce a păţit, a azvârlit ciorilor haina bisericească şi a îmbrăcat cămaşa roşie. Urca acum la tribună aşa cum urcase la amvon, predicând, ca un Savonarola proletar, stârpirea grofilor şi comunitatea averilor. Activist itinerant mai întâi, a fost recrutat spre a fi trimis la Moscova, să se sfinţească la izvoarele adevăratei credinţe.

Întors în ţară, a fost numit la Institutul de Istorie din Bucureşti. A rămas, cu toată schimbarea la faţă, acelaşi vajnic căutător al adevărului, al adevărului istoric de data asta. Zelos şi pătimaş, nu

admitea siluirea faptelor, motiv pentru care a fost mutat, să se înveţe minte, pentru că adevărul are puţine lucruri în comun cu istoria, la Editura Academiei, ca redactor. Acolo, ca să se răzbune, oprea de la tipar toate compilaţiile ce i se puneau sub nas, lasă că nu era mare pagubă, zicea că orientarea politică nu e bună, iar virgulele sunt aiurea.

A revenit, pocăit, într-un târziu, la Institut, mai potolit acum, alb la păr, dar... tot aşa. Zicea o dactilografă, una Marghit, îl ştia din tinereţe, „No, tulai Domnie, că 'z ăsta-i dor dom' părintielie, care ministra la Cluj, mă rog, no, tare s-o schimbat la chip, da' tot om aprig o rămas, văd eu binie".

A scris – se putea altfel? – despre răscoala de la Bobâlna – în ungureşte, desigur, *A Babolnai haboru története*, şi-a tradus pe urmă broşura aia în mai multe limbi, mă rog frumos; pe urmă despre Dózsa György, despre răscoala secuilor de la 1595, despre alţi mucenici ai cauzei secuieşti.

Ungurii au căutat să-tragă de el, să facă din Demény un campion al revendicărilor lor, el s-a lăsat şi nu prea, stătea în două cocii – cocie înseamnă căruţă pe secuieşte, dacă nu ştiţi – cum stătea şi Székely Moişă pe vremea lui. Securitatea ţinea tot timpul un „echipaj" în faţa casei lui Lajós, îi dăduse o casă boierească în Cotroceni Gere Mihály, de la Gospodăria de Partid, scosese de acolo pe vechiul proprietar, i-o repartizase lui Demény, băieţii stăteau acolo aşa, să-i aducă aminte, nu-i făceau nimic, erau emblema lui de opozant, ungurii se cam fereau de el.

După „revuluţia" de la '89 l-au băgat şi pe el în guvern, a fost, scurtă vreme, ministru al Învăţământului, le-a zăpăcit şi încurcat toate hârtiile pe acolo, după aia s-a lăsat păgubaş.

25. DIMA-DRĂGAN Corneliu

Bibliotecar de meserie, a predat o vreme la Sorbona – aşa-i zicea şcolii pedagogice din Panduri – specialitatea lui era biblioteconomia. A fost unul la noi, înainte de război, îi zicea Georgescu-Tistu, născocise o sumedenie de ştiinţe bibliotecăreşti, bibliotehnie, biblioteconomie, bibliotecografie – asta era altceva decât bibliografia, în fine.

Recrutat de serviciile secrete, a fost trimis în Canada, să scoată acolo un ziar, îi zicea *Tricolorul*, poate pentru că era scris în trei limbi.

Scurt, îndesat, cu capu-ntre umeri, umbla mereu grăbit, îmbrăcat în negru, cocoşat a umilinţă, un mers de şobolan de bibliotecă, strecura mereu priviri furişe în lături, avea doi ochi rotunzi, de cucuvaie, nas ascuţit, faţă rotundă, umflată, chip de paracliser.

Cât a fost în ţară, a scos un catalog al bibliotecii stolnicului Constantin Cantacuzino, cu multe greşeli de limbă şi de transcriere, pe urmă, în colaborare cu altcineva, o cărticică despre acelaşi.

Nevestele lui – a avut mai multe – îi ziceau „domnu' Dima", sau „Dima" – „Dima dragă" – nu Nelu sau mai ştiu eu cum, îl chema Corneliu, se jenau să-i zică Cornel, nu ştiu.

Fiind el acum în Canada, ce şi-a zis Dima? Ia să fac eu pe ăştia, pe securişti adică, să iasă cu ceva, să scoată biştarii – cei de acolo zic să tuşească drojdia, dacă-s engleji, ori să cadă cu lovelele, dacă-s franţuji, *cough up the dough*, ori *emmener les piasses*. Altfel, zicea, are de gând să-i dea în gât pe toţi.

Au plătit tovarăşii de la Ministerul de Externe cât au plătit, vacanţe în insulele Marchize, călătorii de documentare în Paraguay, până s-au săturat, au făcut apel la o secţie operativă specială, au trimis pe cineva la Dima să-l sfătuiască de bine. Sună ăla la uşa lui Dima – avea o vilă ca un palat pe malul lacului Ontario –, Dima iese să vadă cine-i, vizitatorul scoate un pistol şi-l ciuruieşte, au trebuit să-l ardă repede, nu rămăsese mare lucru din el, l-au ars şi l-au trimis în România, oala vreau să zic, l-au înmormântat la Bacău, văduvelor li s-a zis să-şi ţină gura, aşa s-a sfârşit bietul Dima.

26. DRĂGAN Iosif-Constantin

Militant legionar, din ultima gardă, a şters putina cu cel din urmă camion nemţesc şi cu fondurile secrete ale Mişcării. S-a oploşit în Italia, a chivernisit moştenirea legionară, trecută pe numele lui şi înmulţită cu operaţii tenebroase la bursa neagră. A ajuns multimilionar, ceea ce era bine, şi a dat în doaga istoriei, ceea ce era rău. Ignorant cu tărie şi seninătate, a plătit din gros ca să tipărească biblioteci întregi de inepţii.

Mania lui erau tracii, îşi băgase în cap că mai toţi împăraţii romani de după Traian erau traci, iar dacă nu, de ce nu, chiar daci. Vorba lui Marius Chicoş-Rostogan: „Zic zeu de la Dumnezeu, draci au fost cu toţii".

Ducea Drăgan pe traci până la potop, Noe era trac, la fel cu muntele Ararat, asiro-babilonienii tot traci, grecii lui Homer nu mai zic, şi o ţinea tot aşa.

Avea o vilă la Palma de Mallorca, cu grădini suspendate, ca ale Semiramidei, palmieri, chiparoşi, ţâşnitoare, chestii, şi, din loc în loc, câte o statuie colosală, încruntată, muşchiuloasă, despuiată, a vreunui împărat din aceştia, romano-daco-traco-cuţo-vlah, Deciu, Galeriu, Aurelian, Diocleţian, mă rog.

Goe – Neagoe Manole –, care i-a vizitat splendorile, zicea că, prima dată, neştiind locurile şi jenându-se să întrebe unde se află o anumită încăpere, s-a dus şi el, ca olteanul, în livada lui Drăgan, dar n-a fost chip, cică, se tot iţea mereu la el, de după boschete, un chip din alea de marmură, cu ochi orbi şi barbă albă, ca într-un vis urât, i se tot părea că stau să-l înşface cu mâinile alea de piatră, cum era şi pe înserate, l-au apucat răcorile, i-a trecut tot...

Drăgan era intim cu răposatul Nae Ceauşescu, el cu tracii, ăla cu romanii, după ce l-au împuşcat pe Nicu a purces a finanţa tipăriturile şoviniste, îşi aducea şi el aminte de prima tinereţe.

A vrut să facă ceva pentru Lugojul lui natal, ceva măreţ, aşa, ca primarul din Mizil, o universitate, o academie, o mitropolie, un port la Marea Adriatică, era om ambiţios, până la urmă a înfiinţat un muzeu al familiei Drăgan şi o berărie.

27. DUMITRAŞCU Gheorghe

Fecior de oieri, mocani coborâţi cu turmele iarna la baltă şi rămaşi pe urmă acolo, între tătari, la gurile Dunării, Dumitraşcu acesta avea chipul şi firea dobitoacelor păstorite de părinţii săi. Ochii oblici, apoşi, faţa grosolană, umflată, roşie, cârn şi buzat, păr bălai, creţ, de oaie ţurcană, glas gros, răguşit, de batal, era gras de mic, foarte gras şi lacom, mânca orice, inclusiv rămăşiţele altora, colegii îl porecliseră Porcu'. Nu era în stare să se încheie la gât, avea gât scurt şi gros, n-a purtat niciodată cravată.

Fire jovială, băgăreaţă, agresivă, îi plăcea să bată lumea pe burtă, altfel mereu gata de harţă, ca un berbece în călduri. Ceilalţi mârlani din căminul de studenţi, unde sălăşluia Dumitraşcu, nu-l luau în seamă, se uitau la el de sus, îl socoteau sărac cu duhul. Dacă insista – îl scotea din sărite nepăsarea cu care erau primite avansurile lui – mârlanii cu pricina – alde Botoran, Retevoi, Bârliba – îi trăgeau vreo două. Îi plăcea să facă zgomot, să-şi audă glasul, chiar dacă n-avea nimic să comunice. Râgâia sonor, apoi începea: „Por-niiiţi î-nain-te tovaaa-răşi!" – era un marş care suna aşa. Tovarăşii nu apreciau manifestarea lui Dumitraşcu, căutau să-l descurajeze: „Nu mai grohăi, mă Porcu', după ora stingerii, că arunc cu gheata asta-n tine, bă!" Îşi pierdea uşor cumpătul, se aprindea lesne, se supăra şi mai uşor, îi sărea ţandăra din te miri ce, odată îi auzeai glasul bubuitor bâlbâindu-se mânios: „Cu-cu-cum îmi zici tu mie to-va-ră-şu' că-că-că nu mă spăl? Ce-ce-ce, tac-tu se spăla mai des?"

Avea o dialectică a lui, aparte, îi plăcea să argumenteze, să discute, ca un popă scapet, se compara cu tribunii Revoluţiei Franceze, zicea că era urât ca Mirabeau, elocvent ca Danton şi inflexibil ca Robespierre, altfel nu ştia prea multă carte, la examenul de Istorie modernă i-a picat chiar un subiect din Revoluţia Franceză, profesorul – scriitorul Dumitru Almaş – l-a trântit de i-au mers fulgii.

Lua regulat cuvântul la şedinţe, denunţa mâniei populare elementele reacţionare – cei care citeau prea mult, fetele care se coafau, studenţii care ocoleau gloata. Pe vremea operaţiei de curăţire întreprinse în 1958 de către mai marele Uniunii Asociaţiilor Studenţeşti, era un tovarăş Iliescu, Dumitraşcu a cerut excluderea din facultate a unei fete care, aşa cum se dovedise, participase la un ceai – aşa se zicea pe atunci reuniunilor dansante particulare – asta în loc să vină la o horă cu strigături patronată şi supravegheată de politruci la cantină, minţise că e bolnavă. Era o biată ovreicuţă, o amărâtă, era şi urâtă săraca, o chema Neumann, ai ei erau cârpaci într-o mahala. „Ce nume mai e şi ăsta?", tuna Dumitraşcu, „Ne-uman, adică nu-i uman, nu ne trebuie aşa oameni", au dat-o afară pe aia, bineînţeles.

La absolvire, ca răsplată pentru vigilenţa lui revoluţionară, a fost numit cercetător la Institutul de Istorie din Cluj, la Daicoviciu.

Era spaima ălora, au scăpat greu de el, l-au mutat la Institutul Pedagogic din Constanţa după ce şi-a dat în petec rău de tot, se săturaseră şi tovarăşii de la cabinetul de partid. Dumitraşcu zicea că e un complot al reacţiunii, că el n-a zis boşorog împuţit tovarăşului director, că dimpotrivă, tovarăşul director l-a băgat pe el în aia fără nici un motiv şi că el n-are nimic cu bozgorii, atâta numai că i-a atras atenţia colegial tovarăşului Chiş: „Vorbeşte, bă, boanghină, româneşte, crucea cui te-a făcut!" şi că a răspuns şi el tovarăşului Noghi, care l-a înjurat, cu singurele vorbe ungureşti care le ştie şi el şi care se potriveau situaţiei...

Întors acasă, în Dobrogea, s-a însurat şi el, ca tot omul, a făcut doi copii, Dacia şi Decebal – se reprofilase pe istorie antică –, s-a îngrăşat şi mai tare, a început a purta rubaşcă şi nădragi cu şiret – nu se mai putea încheia acum nici la pantaloni –, şi-a luat doctoratul – era ceva cu politica Partidului de socializare a agriculturii în judeţul Constanţa, a căutat să răzbată, să intre în nomenclatură, dar nu s-a putut, avea cap de batal şi pace.

„Revuluţia" de la '89 i-a deschis în fine porţile vieţii publice. Şi-a lăsat barbă creaţă, şi-a pus lavalieră, s-a ales senator, a început a ţine cuvântări farfuridice, a dobândit notorietatea după care tânjise atât. Este, după câte ştiu, senator şi acum. Ţine aceleaşi cuvântări, cu glas bâlbâit şi bubuitor:

— Şi dacă-dacă-dacă domnu', dacă vine do-o-omnu' Ta-ta-ta-tu şi zice – cum adică – eu zic – îi zic aşa – ce – adică nu se poate tot aşa cum a fost? A fost bine cum a fost? Eu zic c-a fost bine. E bine cum e acum? Eu zic că nu e bine. Aud? Puteţi să faceţi hă-hă-hă cât vreţi. Eu atâta ştiu.

28. DUMITRESCU Dinu

Student veşnic, când am intrat eu la Facultatea de Istorie, Dinu era acolo. Douăzeci de ani după ce am isprăvit-o, Dinu tot pe băncile şcolii. Profesorii bătrâni, ştiind că Dinu îi dispreţuieşte, nu-l iubeau. Ceilalţi însă, lectori, conferenţiari, veniţi toţi după el, nu mai zic de asistenţi şi preparatori, ţineau la Dinu, îl salutau ei cei dintâi, era tolerat ca un edec, o mascotă a instituţiei.

Lipsea cu regularitate de la cursuri, la seminarii nu se ducea decât ca să-i înfunde pe asistenţi, era în schimb nelipsit la Biblioteca

Academiei, venea zi de zi, stătea până noaptea, la închidere, citea cu nesaţ, dar la întâmplare, nu lua niciodată note, se bizuia pe memorie, nu avea însă ţinere de minte, i se învălmăşeau toate în cap. Dacă îl întrebai, aşa, cu sfială, cum de nu se hotăra să se despartă odată de Universitate, râdea sardonic şi zicea că Universitatea nu se hotărăşte să se despartă de el, apoi îţi arăta cu degetul îndemnul lui Lenin, săpat în ipsos pe peretele din fund al sălii de lectură: „Învăţaţi, învăţaţi, învăţaţi!" – asta în ruseşte se zice: „Ucitesi, ucitesi, ucitesi", lumea spunea: „Ucideţi, ucideţi, ucideţi", cam asta şi învăţaseră ciracii lui Ilici la o adică.

Înalt, frunte nobilă, expresie mândră, trăsături aristocratice, Dinu era sărac, dintr-o familie modestă, cu venituri puţine, era pacostea ei. Nu-şi iubea rudele, oameni simpli, care-l admirau şi-l întreţineau, îi dispreţuia pe toţi, avea oarecare stimă numai pentru cercetătorii de meserie, şi încă... Ura cu înverşunare josnicia de orice speţă, mai cu seamă cea politică, nu-şi ascundea părerile anticomuniste.

Se hrănea prost, postea regulat, nu avea niciodată bani să-şi cumpere de mâncare. Unii îi dădeau bani, de la alţii cerea el, primii 20 de lei – asta pe vremea când o pâine era 4 lei – îi ţinea pentru „una mică" de coniac, îi plăcea coniacul. Fuma cu patimă, ţigară de la ţigară, avea pielea galbenă, faţa cenuşie, ochii verzi, sticloşi, înfundaţi în nişte găvane vinete, cadaverice, ficatul ciuruit de ciroză, râdea horcăitor, cu gura ştirbă – îi căzuseră dinţii, mai avea doi dinţi în faţă, ca Dracula. Fiind nemâncat, se îmbăta repede, începuse să cadă pe stradă, să adoarmă într-un şanţ. Venea acasă plin de sânge, ţi-era şi frică de el cum arăta.

Altfel totdeauna politicos, curtenitor, căuta să ascundă condiţia lui mizeră, purta o cravată solzoasă, cu un nod de spânzurat, o cămaşă gri, haine negre, pătate, de mort, mirosind a spirt de rumeguş, fluturând pe el, ajunsese numai piele şi os.

Începuse în urmă a lipsi cu lunile de la Bibliotecă, îl ţineau prin spitale, el pretindea că făceau pe el experienţe, mai ştii, aducea tot mai mult cu un răposat, unul proaspăt încă, dezgropat pentru nevoile medicinei. Cei care-l ştiau, dacă întrebai de el, se jurau că murise, că fuseseră chiar la înmormântare, dădeau şi amănunte, cică pe coroana plătită de Universitate scria „regrete eterne", pe

urmă o dată te pomeneai într-un amurg cu el că vine la tine, pe alee lăturalnică, în curtea Academiei, păşind ţeapăn, şovăitor, cu ochii larg deschişi, sticloşi, gura ştirbă, cu cei doi dinţi din faţă rânjind, ca într-un vis rău. Ziceai că-i Nosferatu, ştiţi care, vampiru', ca să-şi ceară porţia de...

— Domnu' Cutare, aş avea o rugăminte şi eu, ştiţi, numa dooj'dă lei...

— Dinule, dragule, de ce nu te laşi de băutură, băiatule?

— Domnu'... nu vă supăraţi, eu vă respect, vă rog să mă respectaţi şi dumneavoastră... Dacă v-am cerut ceva, asta e pentru că am nevoie, nu v-am cerut sfaturi, e penibil, zău aşa, eu, oricum, sun condamnat, nu mai am mult... (Râde ştirb, verde, horcăitor, se înnecă, gata să-şi dea duhul...) Nu vă cer nimic în dar, numai un împrumut, un mic împrumut, de îndată ce o să am posibilitatea, o să vă despăgubesc, pe onoarea mea, sunt om de onoare aşa cum sunteţi şi dumneavoastră, viaţa mea, câtă a mai rămas, este o tragedie, nu doresc nimănui să fie în locul meu...

Bietul Dinu, era numai cu un an mai mare ca mine, ar fi trebui să aibă acum, când scriu, 55 de ani, dar... o mai fi trăind el oare?

29. DUMITRIU-SNAGOV Ion

Securist-securist, nu ştiu ce grad avea, Dumitriu-Snagov a lucrat la început în mediul clerului unit, ca anchetator. Cu uniţii s-a terminat însă repede, unii au trecut la credinţa pravoslavnică, alţi s-au dus în cer, la Dumnezeu, restul la ocnă, Dumitriu a trebuit să se reprofileze, aşa se zicea atunci. A rămas totuşi să „lucreze" cu clerul, cel catolic, de data asta, a fost trimis în misiune şi la Vatican, la Institutul iezuit *de propaganda fide*, asta pe latineşte înseamnă „pentru răspândirea credinţei", de acolo vine şi vorba propagandă. Popii papistaşi sunt însă greu de păcălit, mai ales iezuiţii, l-a mirosit repede, l-au ocolit cu grijă, aşa cum fac păianjenii cu muştele mari, de bălegar, care pot să le rupă plasa.

Când a venit acasă, a scos o culegere de documente, cam de mâna a doua, despre Inochentie Micu şi alţii, învăţase bietul Snagov ceva latineşte, ungureşte nu prea ştia, o rupea pe italieneşte, în ochii celorlalţi „băieţi" trecea drept un fenomen de erudiţie. Nu

avea altfel nici aplecare către învăţătură, nici darul limbilor, ordinele nu se discută însă, a fost bietul Snagov un mucenic al Securităţii. Era trimis regulat la toate congresele de istorie din străinătate, asta ca să controleze pe delegaţii români, nu era singurul de altfel, mai erau totdeauna cu el zeci de asemenea „istorici în civil", cum zicea chiar el, chihăind, nu-i lipsea un anumit simţ al umorului.

Vădit ca agent al serviciilor române de informaţii, nu a mai fost primit la Vatican, „băieţii" au început a trimite acolo pe colonelul Zaharia, ăsta era director al arhivelor din Bacău. Spre deosebire de Snagov, Zaharia nu făcea nimic, nu depunea zel inutil, popii l-au lăsat în pace, altfel ştiau cu cine au de a face, zicea Zaharia că-l socoteau câine fără dinţi, nu era prost colonelul, îşi făcea de zeci de ani vacanţa la Roma, apucase patru papi, îl ştiau şi cei mai bătrâni cardinali, cică după vechime ar fi meritat să fie ales papă *il professore Zaccaria*, dacă s-ar fi lăsat convertit la dreapta credinţă, asta potrivit portarilor de la Vatican.

Trecut pe linie moartă, Snagov a fost mutat la Arhive, ca să-şi împlinească anii de pensie, venea din an în paşte, pe urmă s-a retras la Snagov, avea o casă acolo, el era din altă parte, nu ştiu de unde.

30. ELIAN Alexandru

Inteligent, învăţat, cu lecturi variate, îi plăcea să vorbească şi, mai ales, să se asculte. Îşi modula vocea – avea un glas sonor, de bariton – ca un intrigant de operetă, rostea ce avea de spus cu afectarea şi grija pentru efect a actorului care vine în avanscenă să zbiere un aparteu, aşa, să înţeleagă şi cel de sus, de la cucurigu, ce zice el. Îl auzeai de departe, clamând, chipurile numai pentru cei de lângă el: „Dra-a-gul mieu – o vo-orbă doa-ar, ho-ho-ho..." Scăpai greu de el, nu suferea să fie întrerupt, dacă îl ignorai ţi-l făceai duşman de moarte. Simţea nevoia de a-şi manifesta, de îndată ce intra undeva, prezenţa. Tuşea teatral, îşi sufla nasul aşa cum suflă muzicantul în tubă, cu toată puterea, scotea un sunet fioros, de rinocer care-şi dă duhul, tropăia din galoşi, azvârlea umbrela, fâlfâia paltonul, flutura pălăria, toate aceste elemente vestimentare erau la el supradimensionate.

Profesa un ascetism zgomotos şi feroce, se îmbrăca numai în negru, dispreţuia periile de haine şi de pantofi. Înalt, zdravăn, cu părul negru corb – şi-l cănea cu grijă – faţa smolită, nas de rege asirian, ochi vineţi, negi păroşi, te privea pe sub gene, te făcea să-ţi simţi nimicnicia, dar pofta de a vorbi biruia, te cruţa pentru a-i vorbi de rău pe ceilalţi, bârfa era preocuparea lui de căpetenie, avea ochi şi mentalitate de babă rurală, care ziua se iţeşte peste poartă la trecători, iar seara iese să comenteze cu suratele la uluc. Subiectul lui predilect erau totdeauna ceilalţi, insecte mizerabile, le întorcea pe o parte şi pe alta, ca un entomolog, fascinat de hidoşenia lor şi pasionat de morfologia lor monstruoasă.

Retor înnăscut, îşi cultivase cu grijă înclinaţia nativă, făcea exerciţii zilnice, conversaţiile matinale cu proprietăreasa şi cu furnizorii slujind ca un fel de gimnastică pregătitoare pentru discursurile ce le servea mai târziu elevilor şi colegilor. Egocentric cu disperare era orgolios cu umilinţă, ca un călugăr. Suferea atunci când trebuia să asculte, într-o adunare, în loc să vorbească el. Se ridica, gesticula, şuiera în şoaptă, acoperind vocea celorlalţi, întindea mâna peste capul altora, cu entuziasm, întorcea nasul spre altul, îi făcea semne, ridica sprâncenele, strâmba din gură, dădea din buze, ofta ca nişte foale de fierărie care se dezumflă, şoptea bubuitor: „Ce mai fa-aci, dra-agă?“, mişca din degete, clipea din ochi, trăgea aerul pe nări ca un suflător ce se pregăteşte să apuce muştiucul trompetei, tuşea asurzitor, ca un buldog: „hăm-hăm-hăm“, trântea capace, servietă cărţi, târşâia călcâiele, nu se mai putea ţine, făcea: „ei, da, ei, da, he, he, he...“

Afişa o făţărnicie transparentă, ca să poată cleveti pe ocolite. Îl întrebai, să zicem, ce părere are despre Cutare. Începea prin a-l lăuda pe acela, pentru nişte fleacuri, pe urmă suspina, ofta, se făcea că-şi calcă pe inimă, dar iubirea de adevăr îl silea să nu treacă sub tăcere anumite umbre, care umbre sfârşeau prin a se lungi şi a se lăţi, până a ajunge noapte întunecată, ieşea din gura lui acel negru ca păcura.

De pildă, îl ispiteai să afli ce crede el despre – hai să spunem – Papacostea. Ăsta de altfel îl săpa sistematic, voia să-i ia locul, i l-a şi luat până la urmă.

— Aaaa, dragă, e un băiat minunat. Adică... ei, da, un băiat foarte bun, nu-i aşa, un băiat foarte bun. Nu, serios, foarte bun, foaaarte bun. Ndaaa... Îl ştiu de când era copil, dragă, de când era co-pil. Ndaaa... De pe atuncea era ascultător, cuminte, silitor la învăţătură... da-da-da... silitor, cum ziceam. Foarte silitor... plin de râvnă, da, plin de râvnă... toată lumea îl lăuda, toată lumea, daaa... Şi acuma, nu, şi acuma, la fel, toată lumea îl laudă... directorul are încredere în el, nu-i aşa... ei, da, foarte bine, foarte bine... Acuma, sigur, n-o să te aştepţi ca unul ca el să facă descoperiri epocale, nici nu se poate, nu?... Pe urmă, cum să spun, ei, da, e foarte apreciat, lumea îl apreciază, şi eu îl apreciez, sincer îl apreciez. Îl socotesc un om, nu-i aşa, capabil, sârguincios, muncitor... foarte muncitor... De altfel, nu ştiu ce crezi dumneata, dar mie mi se pare că face dovadă de foarte mult bun simţ... Este?... Ai remarcat şi dumneata? Ei, vezi?... E metodic, e perseverent, are o puzderie de calităţi... Nu ştiu dacă se poate spune aşa... se zice o puzderie de păduchi, de limbrici, de... ho-ho-ho... nu, serios, e plin de... asta... e plin de... he-he-he... de calităţi, asta vroiam să spun... E drept, lumea zice că are anumite... adică a avut anumite, cum să spun, ăăăă... adică nu, mai bine, mai bine nu... Eu nu ştiu, mai bine nu zic nimic... Ce?... Nu, dragă, ţi-am spus, eu nu ştiu nimic, nici nu eram aici pe atunci, eram la Academie, nu ştiu decât ce am auzit şi eu de la alţii... Nu ştii nimic?... Serios?... Ei, vezi? Mai bine nu atingeam subiectul ăsta... e ceva dureros pentru bietul băiat... Cred... cred... nici lui nu-i place să se aducă vorba de asta... ei, fiecare cu păcatele lui, dragă, suntem creştini cu toţii, nu?... Nu-nu-nu-nu-nu... n-o să mă faci să zic nimic... dacă nu ştii... mai bine aşa... mai bine aşa... au trecut toate... era mai demult... acum câţiva ani... nici nu mai ştiu despre ce era vorba... toată lumea a uitat de treaba aia... După aia a avut şi alte necazuri... cu justiţia... a stat la închisoare... a, nu ştiai?... Da-da-da-da-da-da-da... era fireşte nevinovat, dragă... era ceva politic la mijloc, zicea el... cred... cred... cică l-ar fi prins citind... prins asupra faptului... ho-ho-ho... în flagrant delict... „Viciul nepedepsit al lecturii“... Cine zicea asta?... Paul Valéry, parcă, nu?... Viciul nepedepsit al... Ei, da, dragă, astea-s vremurile pe care le trăim, ce să-i faci?... Altfel, cum ziceam, este un colaborator preţios... E civilizat... e bine crescut... a, daaaa... foarte bine crescut... foaaarte bine crescut, dragă, *à tout seigneur, tout honneur*... e de familie bună... e citit... ştie limbi străine... Ei, sigur, n-o să mă

supăr acum că nu-mi scrie o istorie a umanităţii... nici o istorie
României... Da, ştiu, dragă, are teza aceea a lui, cu Oltenia...
da... nici o istorie a Olteniei, să zicem... nici nu-i cere nimeni
n-are nici un rost să ceri omului ce nu-ţi poate da, nu-i aşa? D
unde nu-i, vorba aceea, nici Dumnezeu nu cere, he-he-he... N
vrea să fiu nedrept... este ultimul lucru de care mă poate acu
cineva... Dacă pot, eu... nu-i aşa... se cuvine să ajuţi omul,
recunoşti meritul, acolo unde există... unde există... Este un băi
discret... delicat... ştie să se facă util... A, daaa... ştie să-şi pună
valoare activitatea... aia, câtă e... Luaţi şi voi pildă de la el... Şt
dragă, făpturile acelea... am uitat cum le zice... vieţuiesc în regiun
inferioară a ductului digestiv... sau a tractului intestinal... aşa
zice?... se fac şi ele folositoare, se nutresc cu substanţe sul-fu-roa-s
contribuie la deplina macerare a produselor organice... a mat
riilor... a materiilor care se elimină... nu le simţi, nu le vezi, nu
fac ştiute decât arareori – atunci produc anumite mâncărimi
crampe... colici... gaze... Da' nu, ha-ha-ha, asta e doar aşa, o para
lelă, ca să mă fac mai bine înţeles, – departe de mine gândul de a
asemui pe bietul băiat unor vietăţi... modeste, dar utile, nu?... d
nu, da' nu, da' nu-i nici o ruşine, ce e firesc nu e ceva de ruşine
vorba latinului, *naturalia non sunt turpia*... dumneata eşti latinis
înţelegi ce vreau să spun, nu-i aşa?... Ce?... A, nu ştiu... nici n
vreau să ştiu... Ei, da, mi-au mai spus şi alţii... ei, ce să-i faci, a
sunt oamenii, fiecare vrea să urce, să ajungă mai sus, dacă se poat
pe spatele altora, cu atât mai bine... Ei, nu mă mir, nici ai lui, ştii
nici ai lui... nici ai lui nu erau altfel,... asta se moşteneşte, cică... I
seama şi dumneata, vezi cum e lumea, trebuie să fii cu băgare d
seamă, cu luare aminte la ce vorbeşti, la ce faci... Asta îmi aduc
aminte de ce spunea Iorga odată: „Feriţi-vă de proşti, dragii mei"
zicea, „că proştii sunt şireţi. Asta e inteligenţa prostului, şiretenia"
Da' nu, dragă, da' de unde, ziceam şi eu aşa, eu, cum să zic, ţin l
bietul băiat, e un om pe care l-a vitregit firea, însemnat de degetu
Domnului, nu degeaba arată aşa cum arată, are şi el amărăciunil
lui... Eu, cum să zic, n-am nimic cu el, Doamne iartă-mă, atâta a
mai lipsi... E un om politicos, bine crescut, cu bun simţ, simţit
foarte simţit... Face şi el ce poate... Ei, da, săracul... săracul.
Ndaaa... Da... Da! Intră! Aaaaa... Tu erai, draaaa-gă?... Intră

intră... Chiar adineaori vorbeam de tine, Fulgu dragă, uite, întreabă şi pe Constantinescu dacă nu-i adevărat... Ziceam că eşti un colaborator preţios... plin de calităţi... nu, serios, nu-i aşa dragă? Ei, vezi? Vezi?... Un om inteligent, spuneam, un om harnic, muncitor... Păi da, dragă, aşa şi e, sunt primul care să recunoască asta. Când o să plec eu de aici, ziceam, o să-l las pe Fulgu să vă îndrume, o să fiţi pe mâini bune... pe mâini bune... Ndaaa...

Avea o vanitate nemăsurată, n-am mai văzut altul la fel, orice semn de neatenţie îl lua drept o insultă, dacă socotea că cineva îl desconsideră, îl ura cu înverşunare. Burlac convins, avea acasă zeci de pisici, cărora le ţinea discursuri nesfârşite, ca academicianul lui Anatole France. Asta după ce l-au scos de la Universitate, fusese profesor de istorie a Bizanţului, în locul lui culturnicii vremii aduseseră pe unul Fischel, acum îşi zicea Stănescu, Fischel nici măcar nu ştia greceşte. În schimb, Elian primise un post la Biblioteca Academiei, mai târziu l-au adus şef de secţie la Institutul de Istorie, se înfăţişa acolo de două ori pe lună să-şi ridice chenzina, prilej de manifestări zgomotoase de simpatie şi de discursuri pline de venin, asta cât stătea la coadă, după ce încasa banii devenea iertător, tolerant, înţelegător cu toată lumea.

Zicea că până la patru ani fusese mut, ca fiul lui Cresus, maică-sa, o orientală guralivă din Constanţa, nu-l lăsase să deschidă gura o clipă. De atunci, însă, lămurea el, nu se mai oprise din vorbit, căuta să-şi scoată pârleala.

Fusese elevul lui Iorga, apoi bursier la Şcoala Română din Roma, după ce l-au scos de la Facultate a predat intermitent Istoria Bizanţului la Institutul Teologic.

Credea în Dumnezeu cu înfocare, ura ca un inchizitor pe cei ce luau numele Domnului în deşert. Odată, fără să mă gândesc, l-am îmbiat cu un cozonac, era în Postul Mare, nu numai că n-a muşcat din cozonac, dar s-a uitat la mine ca la şarpele Satanei.

Se vedea pe el când merge cum se lupta în sufletul lui cu îngerul, ca un al doilea Iacov. Păşea întâi cu fruntea sus, cu nasul în vânt, cu pălăria pe-o ureche, călcând cu toată talpa, tropăind şi dregându-şi glasul „brum-brum-brum", aidoma lui Iuda Macabeul. Pe urmă, odată îşi lua seama, se bătea cu pumnii în piept, amintindu-şi de păcate şi de povaţa apostolului, avea conştiinţa şi

durerea păcatului originar, nefericitul. Punea nasul în pămâ
pălăria se pleoştea şi ea, târâia galoşii, chihăia smerit, ca Iov „ch
chî, chî"...

Era cu totul neînstare să scrie ceva. Se aşeza la masă, lua
carte, se uita în ea, începea să citească, era mândru că citeşte,
vreme ce alţii nu citesc, era mândru că citeşte cartea aia, se străduia
să facă şi pe alţii să înţeleagă asta. Foşnea paginile, repeta câte u
cuvânt, făcea: „phea" a dezgust – autorul spunea prostii, adică
întorcea fila cu violenţă, îşi dregea glasul, zicea: „ei, da, ei, da"
pocnea cartea, o izbea de masă, se ridica spunând: „he-ei"... S
răzgândea, se aşeza la loc, lua altă carte, o deschidea neîncrezător
se uita la cele scrise acolo de departe, dispreţuitor, ridica din umer
bolborosea ceva, înşfăca o foaie de hârtie, o foşnea, lua un creion,
ridica, îl muşca, îl cobora fulgerător, zgrepţăna ceva, începea s
cânte în surdină, citea *sotto voce* ce scrisese, pe urmă mototole
hârtia aia, o azvârlea la coş, numai aşa, ca să facă zgomot. Îi er
frică de tăcere şi de singurătate, târşâia picioarele, făcea „hâm-
-hâm", îşi sufla nasul, deschidea uşa, chema pe cineva, oricine, c
să stea de vorbă.

Îi plăcea grozav să-şi bată joc de alţii, era, dacă nu singura
principala lui desfătare. Nu suferea însă de fel ca alţii să-şi râdă d
el, lua cea mai uşoară ironie drept o sfidare intolerabilă. Rican
mereu, surâdea afectat şi râdea zgomotos, în cascade, nu l-a
auzit niciodată râzând din adâncul inimii, decât atunci când vorbe
despre decese, era plin de venin sărmanul.

Spirit fin, de iezuit, îşi împărtăşea altfel bucuros cunoştinţel
enciclopedice celor ce se arătau gata să-l asculte şi-şi recunoştea
inferioritatea. Manierele lui ridicole şi afectate ascundeau un bu
simţ moştenit de la strămoşii săi, vânzători de covoare prin Asi
Mică. Popii şi călugării grosieri între care şi-a făcut veacul nu-l
iubeau, se temeau însă de el, pentru că vedea prin ei ca prin sticlă,
cunoştea mai bine inima celui ce poartă rasă decât sufletul mire-
nilor. Îi plăcea sexul frumos, mai mult însă pentru conversaţi
mondene decât altfel. Cu vremea, deşi încă departe de a fi bătrân,
renunţase şi la asemenea vanităţi. La Institutul de Istorie îş
petrecea timpul mai ales în compania doamnelor, galanteria lui d
modă veche şi conversaţia de fată bătrână, răutăcioasă, le amuz

nespus. Şi-a dat seama şi el de asta până la urmă, a început să le ocolească.

— Odată, explica el, tot aşa, o actriţă celebră, trecută de zenitul carierei, se văzuse nevoită să renunţe la apartamentele ei şi să se mute într-o mansardă. Urcând cu greu până la etajul al cincilea, un vechi adorator, ajuns cu sufletul la gură, o întreabă de ce s-a cocoţat aşa sus. „Ca să fac măcar aşa inima celor ce vin aici să mai bată pentru mine", lămurea actriţa.

L-a pedepsit soarta, când să iasă şi el la pensie, l-a luat de soţ o veche amică cu musteţe sure şi flăcău de însurat, l-a băgat sub papuc, i-a gonit toate mâţele.

Altădată, văzând că unul din ciraci – parcă Dolfi Armbruster – nu numai că nu stă să-l asculte, dar şi înfulecă din răsputeri – era nu mai ştiu ce agapă colegială – se uită întâi la el cu prefăcută oroare, apoi îl interpelează, spre hazul sicofanţilor dimprejur:

— Spune-mi, dragă, te rog – nu, nu, nu te deranja – spune-mi, cum poţi să îngurgitezi asemenea canti- da' te rog, mănâncă, mănâncă, nu te sfii. A, dragii mei, asta îmi aminteşte de povestea aceea, cică o dată, a fost invitat la Washington o căpetenie indiană, la o masă oficială, căpetenia vine cu penele alea ale lor pe cap – ce, dragă? Sitting Bull? Se poate, dragul meu, să zicem Sitting Bull – căpetenia începe să mănânce, tot aşa, adică de ce tot aşa, nu, se aşează să mănânce, ho, ho, ho, vai de mine, dragă, nu ziceam asta pentru dumneata, asta e aşa, o anecdotă... Aşa, Sitting Bull – eşti sigur că era Sitting Bull, dragă Cernovodeanu? Bine, dragă, ho, ho, ho... Şi mănâncă, şi mănâncă, şi... iar preşedintele – pardon? Garfield? Se prea poate, se prea poate... Iar preşedintele se ridică să ţină un toast... Iar Sitting Bull – asta înseamnă, dacă mai ştiu eu bine englezeşte, bivolul care şade, nu? Nu? Ei, vezi? Engleza mea nu mai este ce-a fost odată, he, he, he, dragii mei, asta pentru că... Nu-nu-nu, te rog eu să nu te scoli, dragă, se poate? Da' de unde, nu făceam nici o aluzie, nu e în firea mea să fac aluzii, ho-ho-ho. Iar Sitting Bull stă şi – stai, dragă, mănâncă liniştit, ce naiba – mănâncă şi mestecă, iar preşedintele zâmbeşte şi zice – vă rog să mă corectaţi dacă pronunţ greşit – *Go ahead, my friend, go ahead and help you with another meal.* „Mai serveşte, nu te sfii". *But, tell me, please, isn't that too much for you?* „Nu-i prea mult oare?" La

care şeful indian, după ce-şi netezeşte penele de pe cap şi se bate cu pumnul în piept, răspunde: *My dear White Father*, „dragă tată alb" *For me too much is just enough*. Adică „pentru mine prea mult înseamnă tocmai cât trebuie".

Prezidează Elian odată o şedinţă de comunicări, insistase să se prezinte chestii de istorie bisericească. Un cirac zelos pregătise ceva despre un anahoret din Eghipet, Pafnutie sau Pinufie, nişte învăţături pentru călugări păstrate într-o traducere armenească sau siriană, mă rog, se ferise însă să dea lui Elian comunicarea mai înainte, s-o vadă. Procedeul îl iritase pe magistru, hotărât acum să servească o lecţie discipolului neascultător.

Citeşte ăla ce scrisese cu glas tare, cu citate în aramaică şi coptă, mă rog, Elian căsca din răsputeri, la sfârşit întreabă, după obicei:

— Are cineva ceva de spus?

Asistenţa, alcătuită din istorici marxişti, dă din umeri. Elian zâmbeşte obosit („Ce vă spuneam eu?") şi începe, cu glas smerit:

— Tot aşa, odată, se zice că un profesor neamţ, de la Heidelberg sau de la Göttingen – ştiţi cât de meticuloşi sunt nemţii – aşa, un profesor neamţ de la Göttingen, aflând că în nu mai ştiu ce insulă din Indiile Olandeze a fost semnalat un dialect necunoscut, se îmbarcă la Hamburg pe cel dintâi vapor către Batavia. După o călătorie îndelungată şi obositoare, ajunge acolo, închiriază o piroagă – un sampan se zice? Fie şi un sampan, eu, limba malaieză, ştiţi, he, he, he, bun, un sampan. Da' nu, dragă Cernovodene, da' te rog, dacă cineva poate să mă corecteze, n-are decât s-o facă, nu sunt omniscient, am admirat sincer din totdeauna pe cei care cunosc lucruri exotice, pe amatorii de curiozităţi, pe colecţionarii de timbre, pe... Mda. Ce ziceam? A, da. Ajunge profesorul pe insula cu pricina, în port i se spune însă că dialectul care îl interesează nu mai este vorbit de nimeni, îl cunoaşte numai o singură persoană, o bătrână de optzeci de ani. Întreabă de bătrâna aceea, i se arată drumul, stătea departe, undeva în junglă, în fine ajunge la bătrână, dar, vorba lui Caragiale, fatalitate, bătrâna tocmai îşi dădea duhul... După îndelungi stăruinţe, moştenitorii bătrânei consimt totuşi să-i vândă, pentru un preţ fabulos, papagalul favorit al bătrânei, fusese ultimul ei prieten. Ei bine, cu o răbdare infinită, profesorul nostru a tras de limbă papagalul şi, după câteva luni de

stăruinţă, a izbutit să reconstituie din sunetele comunicate de această inteligentă zburătoare, nu numai un lexic relativ bogat, dar chiar şi o gramatică destul de cuprinzătoare...

După „revuluţia" de la '89, Elian a fost printre cei dintâi chemaţi să garnisească băncile Academiei Române renăscute. A acceptat cu entuziasm, desigur. Aidoma altor membri ai augustei adunări, a fost scutit de formalitatea prezentării unei liste de lucrări.

A scris, de-a lungul a 60 de ani de activitate ştiinţifică, 2 sau 3 articolaşe şi un articoloi în care-şi bate joc în subsol – textul propriu zis cuprindea câteva rânduri pe pagină, notele aveau sute de rânduri – îşi bate joc, zic, de Erbiceanu, un teolog mort la acea vreme de vreo jumătate de veac şi mai bine. Prima lui operă o scosese într-o revistă a lui Iorga, avea un titlu straniu, ca un roman de Urmuz. Se chema, cred, *Un favorit mavroghenesc: Turnavitu şi balonul*. Povestea acolo despre unul Dumitrache Turnavitu, urcase Turnavitu dimineaţa cu balonul la Pantelimon, luase cu el o capră şi un câine, au coborât tustrei pe seară în balta Cotrocenilor, teferi şi nevătămaţi.

31. FLORESCU Ion, FLORESCU Marin. Alţi Floreşti

Amândoi munteni din stânga Oltului, Florescu Ion şi Florescu Marin au fost colegi, prieteni de pahar şi amici nedespărţiţi până la moarte. Între istorici i-a adus pe amândoi întâmplarea, pe Marin l-a trimis activul de partid, pe Ion, Securitatea. Altfel amândoi diplomaţi, amândoi doctori în ştiinţe, examenele le-au luat amândoi cu fiţuici, lucrările lor le-au făcut alţii, nici unul din ei nu era în stare să scrie ceva, cât de cât.

Asemănarea se oprea însă aici. Marin era mic, lat, rotund, bălai, cârn, zâmbăreţ. Ion era nalt, colţuros, uscat, negricios, coroiat, încruntat.

Până să ajungă prieteni la toartă – la toarta halbei, cum ar veni – cei doi au păşit pe drumuri deosebite. Marin a trecut prin Facultatea de Istorie, s-a specializat în istoria proletariatului, a intrat la Institutul de Istorie a Partidului. Ion a făcut şcoala de miliţie, s-a evidenţiat în anchete, a smuls mărturisiri mai mult decât complete de la elementele descompuse, a fost promovat şi mutat la Securitate.

Îi pândea însă pe amândoi ceasul rău. Marin nu şi-a ţinut gura a fluierat în biserică, au început unii să-i poarte sâmbetele. Surprins în ţinută foarte lejeră cu o vizitatoare interesată de trecutul de luptă al Partidului, a fost mutat disciplinar: Unde? La arhive, firește. Ion a depus prea mult zel, cei anchetaţi au început să se sinucidă ca să scape de dreapta pedeapsă ce-i aştepta, din păcate fără să mai apuce a mărturisi nimic. Azi aşa, mâine tot aşa, Ion a fost scos din activitatea operativă, a fost mutat ofiţer de contrainformaţii. Unde? Tot la arhive, bineînţeles.

Ajunşi la Arhivele Statului, cei doi Floreşti au fost puşi, la fel cu toată lumea, să facă clacă ştiinţifică. Asta pentru că generalul Pleşiţă, pe atunci ministru adjunct la Interne, se hotărâse să înfiinţeze la Arhive un Centru de cercetare ştiinţifică. Mai era unul chiar la Minister, cu o activitate strict confidenţială, se ocupa de gaze toxice, de operaţii pe creier, de tehnici noi ale influenţării, de parapsihologie. Buba era că cineva de acolo promova, experimental, meditaţia intensă şi practicile yoghine. Or, Direcţia operativă nr. 1 tocmai demascase un vast complot antisocial, pus la cale de o aşa zisă Sectă a Meditaţiei Transcendentale. S-au făcut arestări, s-au anchetat sute de inşi, s-au întocmit tone de rapoarte, Tovarăşa urmărea personal cercetările băieţilor, cercetări conduse chiar de generalul Pleşiţă. Ca să stârpească răul din rădăcină, Pleşiţă a desfiinţat secţia de psihologie de la Centrul Ministerului, a luat măsuri să se desfiinţeze Institutul de Filozofie, a bătut în cuie uşa de intrare în incinta Centrului de Sociologie, a dat iama prin spitale şi polichnici, a făcut să se schimbe ministrul Sănătăţii, a pus mitropoliţii să caterisească sute de popi, a scos din mănăstiri babele şi moşnegii, a pus în loc oameni luminaţi, cu pregătire politică, cu spirit patriotic. Şi, cu acelaşi prilej, a strâns, împreună cu generalul Gal, vreo patruzeci de inşi în noul Centru de cercetare, de la Arhivele Statului.

Aceşti inşi erau meniţi să aprindă făclia ştiinţei pe ruinele fanatismului. Şi cum ideea pe care cei doi generali şi-o făceau despre cercetarea ştiinţifică era cât se poate de vagă, au dat dispoziţii să se recruteze tovarăşi de nădejde, cadre de bază, stâlpi ai societăţii socialiste multilateral dezvoltate. Care tovarăşi au fost trimişi acolo de felurite instituţii care au prins momentul şi s-au descotorosit de

neghină. Fireşte, şefii de cadre de la instituţiile solicitate alcătuiau, pentru circumstanţă, dosare pline de referate pozitive şi elogii nemăsurate.

Ajunşi la Arhive, Floreştii noştri şi-au descoperit de îndată, vorba lui Goethe, afinitatea electivă. Au început să bea împreună, a bea vârtos, ce fusese până atuncea nu era nimic. Marin l-a convins pe Ion să încerce carcaletele cu rom, Ion l-a iniţiat pe Marin în dieta pe bază de tescovină. O duceau aşa, vorba cântecului cu „aşa beau oamenii buni", de sâmbătă până luni, tot într-o beţie.

I-au criticat tovarăşii de muncă, i-au sancţionat, dar tot degeaba. Văzând şi văzând, i-au trimis pe amândoi la cură de dezalcoolizare, boala e boală.

Acum cura asta era aşa. Luai un bilet de accelerat până la Predeal, în interes de serviciu, plătea Ministerul. Te dădeai jos acolo, urcai sus pe Cioplea, la Casa de odihnă a Ministerului de Interne, avea casa aia gard înalt şi ostaşi de pază peste tot, stăteai acolo o săptămână-două, mâncai bine, beai bine, da' numai pepsi, alcool nimic şi veneai înapoi vindecat. Făceau unii cura asta ani în şir, cu boala nu se glumeşte.

Merge Marin la cură, da' cum să stea el fără să bea nimic, două săptămâni încheiate, nici aşa dom'le. Ştiind că odată intrat acolo nu mai poate să iasă până se împlineşte sorocul, ia o valiză burduşită cu tot felul de tării.

În prima seară se uită frumos la televizor, la meci, pe urmă se duce la culcare. În dormitor se dezbracă, pune pijamaua, deschide valiza, scoate o sticlă, toarnă un păhărel, îl dă de duşcă. Mai toarnă unul, pe urmă al treilea, goleşte sticla. Desface alta, pe asta nu apucă s-o golească, adoarme. După o vreme se scoală buimac, ştie că trebuie să meargă la serviciu. Scoate repede pijamaua, caută hainele, nu le găseşte, caută servieta, nici aia nu-i, iese pe uşă s-o caute alături, aşa în pielea goală, i se pare ceva ciudat, locurile arată altfel decât le ştie el. Dă să se întoarcă, nu mai găseşte uşa. Încearcă alta, e încuiată, a doua tot aşa. Cineva zbiară la el: „Du-te la culcare, bă". Uşor de zis, da' unde-i dormitorul? „Măi, ce dracu", zice, le ia pe toate la rând, erau o mulţime de uşi pe acolo, dă în fine peste una neîncuiată, intră, întuneric beznă, ştie că trebuie să se culce, caută patul pe dibuite, îl găseşte în sfârşit, ridică pătura, se

bagă sub ea, cineva întreabă: „Cine-i acolo?“ Marin răspunde: „Cine să fie? Eu, Mărin“. Cască: „Uăăă“. Şi – adoarme.

Femeia – era o femeie – ţipă, Marin nimic. Aia ţipă mai tare, scoală toată lumea în picioare, Marin sforăie înainte. Se aprind lumini, se trântesc uşi, dau toţi buluc înăuntru, femeia zbiară, Marin mână porcii la jir mai departe, cu nasu-n sus, a trebuit aia să se ducă în altă parte să se culce.

A doua zi l-a luat comandantul la refec:

— Bine, mă, nenorocitule, tocmai peste tovarăşa Gheorghe te-ai nimerit să intri să te culci, nu ştii că asta-l pupă în fiecare săptămână pe tovarăşu' general Strachină de la Direcţia Spate, personal, mă tembelule?

L-au trimis pachet înapoi la Bucureşti, l-au retrogradat, l-au dat arhivar prost la Colecţii Speciale, la astea nu avea voie să intre nimenea.

Ion tot aşa, merge la cură, se ţine de ea, odată, de două ori, de trei ori, vine acasă, nu mai intră în cârciumă, ţine vodca în fişetele cu documente secrete, numai el are cheia, s-a vindecat cum ar veni, este promovat şef de depozit la Colecţii Speciale.

De atunci încolo, cuminţiţi, cei doi Floreşti nu mai beau niciodată singuri, ce consumă, consumă numai la locul de muncă.

Ion bea mai mult, dar ţinea la tăvăleală. Marin căuta să ţină pasul, dar se poticnea. Odată, din grabă, explica el, a intrat cu maşina în grădina restaurantului Bulevard, pe Republicii, iar de acolo, prin geam, drept în sală, s-a oprit cu botul maşinii în colţul barului, ca Belmondo. I-au suspendat permisul, de atunci a fost nevoit să meargă cu maşina lui Ion, ca simplu pasager.

Ghinionul face ca altădată, la Universitate, să intre Ion cu maşina lui în nişte provinciali, Marin era pe locul mortului, în dreapta. Marin iese afară să zbiere la căscaţii ăia, căscaţii îl înghiontesc, Marin se face roşu, face clăbuci la gură, duce mâna la inimă, cade jos pe trotuar.

Văzând asta, provincialii se urcă la volan şi dispar. Ion îl lasă pe Marin pe stradă – ce-o fi fost în capul lui – şi se uşcheşte şi el. Marin se tăvăleşte ce se mai tăvăleşte, „e un beţiv“, lămureşte unul şi altul, până la urmă îşi dă duhul acolo, în staţia lui 134.

Miliţia află numărul lui Ion, au dat de urma lui, omul îşi face autocritica, zice că era grăbit, avea şedinţă de instructaj, era deja în

întârziere, a fost sancţionat cu mustrare pentru indisciplină, nu i-au făcut altceva.

Aşa a fost cu cei doi Floreşti.

Ion a continuat să colecţioneze diplome, avea şase pe perete în biroul lui. Ochitor de frunte, Doctor în Istorie, Evidenţiat cu menţiune la concursul „Iubiţi cartea“, Doctor în Drept – era şi doctor în Drept –, Dreptul civil privea pe civili, zicea el, de aia se specializase el în Drept penal, vă daţi seama. Pe urmă Diploma de absolvire a Universităţii serale de Partid. În fine, o foaie pe care scria: Evidenţiat pentru merite deosebite în munca de Securitate. L-au tot avansat pe urmă, din căpitan – maior, apoi locotenent-colonel, colonel plin, aduna cartuşele goale la şedinţele de tir, asta făcea, după „revoluţia“ din '89 l-au făcut şi pe el general.

Mai era unul Florescu Gheorghe, zis Cotlet, un bătrânel vioi ca un cocostârc, cu sprâncene stufoase şi favorite albe, purta ghete cu scârţ şi ghetre albe, după moda de la 1900, nu avea nici o legătură cu Floreştii de mai înainte, dar nici cu gheneralul Emanoil Florescu, ministrul lui vodă Carol, cum susţinea el. Arăta ca un moşier de modă veche, cum erau aceştia zugrăviţi în caricaturi în anii '30-'40, altfel era un amator, fusese jurist, mi se pare.

A mai fost pe urmă unul, Florea Florescu, îşi zicea Florea Bobu Florescu, a scos o carte, se chema *Opincile la români*, ţinea Bobu încuiate sute de opinci în dulapurile lui de la Institutul de Etnografie, nu ştiau ăia ce pute acolo... A plecat Bobu pe urmă la nemţi, a rămas la ei, a scos acolo o carte despre Columna lui Traian, nemţii nu se arătau interesaţi de opinci.

Un Radu Florescu, arhitect de meserie, făcea într-o vreme săpături la cetăţile romane de la Hârşova şi Cernavodă. Un alt Florescu, nepotul lui Cotlet, tot Radu îi zicea, acesta din urmă însă american, profesor la Boston, venea din când în când în ţară să tipărească tot soiul de chestii, făcea banii pe din două cu un fotograf, Miclea îl chema, fotograful lucra bineînţeles pentru Securitate. Americanul nostru stârnea senzaţie printre cititorii Bibliotecii Academiei cu maşinile lui închiriate de la Hertz – cititorii indigeni erau, toţi, pietoni convinşi, numai directorul avea o rablă de maşină. Limuzinele lui Radu jr. erau tot timpul murdare, la noi nu se obişnuieşte, nu se obişnuia pe atunci, cel puţin, să se spele maşinile la benzină-

rii, cine voia să aibă o maşină curată, trebuia să pună singur furtunul pe ea, maşinile alea erau regulat mâzgălite cu deştul de oamenii de ştiinţă români, scriau pe ea „spalămă", fără linioară, desigur.

Între altele, Radu junior a scos, în colaborare cu un irlandez, unul Mac Nally, nişte cărţulii despre Vlad Ţepeş, vorba vine Vlad Ţepeş, scria acolo despre Dracula, se căznea să-l facă pe Ţepeş cât mai asemănător cu vampirul. Nu-şi prea scoteau banii, făceau de aceea amândoi, cu rândul, turnee de conferinţe despre Dracula, asta prin statele din Munţii Stâncoşi, în Colorado, Montana, Oregon, pe acolo mai ţin chestii din astea. Pe afişe scria „DRACULA TRĂIEŞTE! ÎNVIEREA LA ORELE 8:00 PM FIX. SALA BISERICII MORMONE. INTRAREA 5$". Doi vlăjgani aduceau pe podium un sicriu, deşurubau capacul şi ieşeau, în fund se auzea o muzică fioroasă. La un moment dat se stingea lumina, lumea se foia, copiii ţipau, se aprindea un reflector verde, capacul sălta uşor, se ridica din coşciug Florescu, în capul oaselor, avea pe el un giulgiu alb-verzui. Era Florescu înalt, ciolănos, cu faţa ciupită rău de vărsat, ca mâncată de viermi, ochii în fundul capului, făcea paralele...

32. FOTINO Nicolae

Înalt, slab, uscat, cu un râs nechezat şi un profil cabalin, vag britanic, afişa o distincţie de împrumut, juca de obicei rolul unui om de ştiinţă, de meserie era securist, ofiţer de informaţii. În ciuda numelui fanariot, era oltean get-beget.

A stat multă vreme la una din secţiile externe ale Securităţii, era, în jargonul „băieţilor", specializat „pe relaţia Franţa", ştia franţuzeşte destul de bine ca să înţeleagă ce i se spune, nu şi pentru a se face înţeles, nici nu trebuia mai mult în meseria lui. L-au perindat pe la diferite ambasade ca ataşat cultural şi secretar, la Paris, la Rio de Janeiro, la Washington, mai ştiu eu unde, după aia l-au adus acasă, în Direcţia I-a, asta se ocupa de intelectuali, de cultură în general.

Primise o licenţă în Drept, la fără frecvenţă, nu ştia nimic, era ignorant cu desăvârşire, în toate domeniile. Era căsătorit cu una, madam Coralia, făcuse şi ea Istoria, era la Institutul de Istorie. N-a

fost o căsnicie reuşită, el slab de vârtute, ea rea de muscă, el nu putea să divorţeze fără să-şi compromită cariera, ea fără să-şi piardă slujba, duceau o viaţă separată, asta într-o garsonieră comună, cu un căţel pe care-l chema Amedeu sau Bartolomeu, el cumpăra salamul patrupedului, ea îl scotea la plimbare, câinele vreau să zic, madam Coralia îi zicea Lulu, lui Fotino, bineînţeles, nu animalului...

Datorită lui madam Coralia, Fotino a ajuns şi la Institutul de Istorie, a fost numit secretar ştiinţific, trebuia să controleze autorii şi materialele tratatului de istorie a României la care s-a lucrat un sfert de veac, din 1950 la 1975.

După ce s-a înfiinţat Academia de Ştiinţe Sociale şi Politice, Fotino a fost trecut înapoi la Ministerul de Externe, l-au pus director la un institut fantomă, Institutul de Drept Internaţional şi Relaţii Internaţionale, era în casele lui Titulescu, la Şosea, rostul lui era să racoleze personalităţi din străinătate pentru propaganda regimului. Lulu îl invita acolo regulat pe Gheorghe Fotino, fost profesor de Drept la Universitate, fost om politic burghez, fost pensionar al instituţiilor de reeducare prin muncă în cadru penitenciar. Şi el tot craiovean, Gheorghe n-avea nimic comun cu Nicolae, slujea însă ca decor şi ca nadă.

Povestea odată bătrânul Fotino cum participase el la un cocteil dat cu prilejul semnării păcii cu aliaţii. În '47, întrebase, cică, prin interpret, pe generalul rus care supraveghease până atunci îndeplinirea convenţiei de armistiţiu, am uitat cum îi zicea, de ce trebuie noi să plătim încă o dată, cu atât mai mult cu cât am fost, totuşi, părtaşi ai aliaţilor, cobeligeranţi chiar. La care vorbe generalul ar fi răspuns, pe româneşte, atâta românească învăţase şi el: „Învins – plăteşti". Vorbă ce se cuvine pusă alături de faimosul *Vae victis* al lui Brennus, chiar dacă lectura lui Tit Liviu nu intra în programul şcolar sovietic.

33. FRANGA George

Macedonean de fel, a avut, ca toţi cei din neamul său, o viaţă aventuroasă. Vagabond, poet, lucrător, student, actor, soldat – a luptat şi în Legiunea Străină Franceză, în '23–26, când cu Războiul

Rifan, cu Abd-el Krim, în Maroc – a colindat toate continentele înainte de a eşua pe ţărmul românesc.

Când l-am cunoscut eu era bătrân-bătrân, ajunsese directorul Muzeului Teatrului Naţional – o galerie din pasajul Majestic, peste drum de Cărăbuş, nu era mare lucru, câteva fotografii, câteva hârtii vechi, toate strânse de el, azi e acolo o berărie, muzeul a fost băgat într-un buncăr, în al doilea subsol al clădirii celei noi a Naţionalului, cea care seamănă cu un baraj de hidrocentrală.

Era Franga nu numai director, ci şi portar şi îngrijitor, făcea de toate.

A scris o *Istorie a Teatrului în România*, precum şi o *Istorie a Operei Române*. Aceste opere impunătoare cuprind vreo opşpe tomuri masive, dactilografiate, nu s-au tipărit niciodată. Ele reprezintă de fapt documente diverse, programe mai cu seamă, puse cap la cap, fără nici un comentariu din partea lui Franga, care le-a dăruit Bibliotecii Academiei, alte instituţii s-au ferit să aibă de a face cu ele. Le-au folosit diverşi, fără să-l citeze, mai ales autorii de compilaţii şcolare, dar şi aşa zişi cercetători, ca Viorel Cosma şi alţii, din acelaşi aluat.

La şaptezeci de ani şi mai bine, îşi păstrase neştirbit entuziasmul, se înflăcăra când vorbea de Milo, de Pascaly, de Frosa Popeasca. Se ridica din fotoliu, cam anevoie, nu-i vorbă, începea să remure, să dea din mâini, să bolborosească, ca unul care e gata să e înnece, pe urmă îl podidea tusea, scuipa, horcăia, cădea la loc pe caun, mai tremura puţin, ca o piftie care alunecă de pe masă şi... dormea.

Mai era unul ca el, nu ştiu cum îl chema, fusese mare odată, ubsecretar de stat la nu mai ştiu ce departament. Venea zilnic, se âra până în fundul sălii, scormonea printre enciclopediile de acolo, găsea ce-i trebuie, citea totdeauna acelaşi lucru, *Enciclopedia Românâ* a lui Predescu, volumul 4, ediţia 1938, era şi numele lui acolo, într-un articol de 3 rânduri. Îl citea odată, de două ori, de cincizecişicinci de ori, de o mie de ori, până când adormea. Când închideau, la zece, trebuiau să-l scoale, îl chemau pe Coco Dumitrescu din depozit – nu era rudă cu Cico Dumitrescu. Asta se petrecea, bineînţeles, la Biblioteca Academiei.

Dumitrescu ăsta era un magazioner sărac cu duhul, pasionat de fotbal. De la o vreme s-a săturat şi Coco să-şi mai târşâie sandalele

până la sala 1 locul 90 numai ca să-l scoale pe Moş Tăgârţă ăla. Dacă nu se trezea numaidecât, îl lăsau acolo, era nevătămător, a doua zi oricum ar fi venit iar, insistau numai duminică, duminica închideau la 3.

Odată a rămas locului trei nopţi la şir. Li s-a părut ciudat, l-au scuturat, moşul nimic. L-au mai scuturat o dată, a alunecat jos, murise, murise în somn.

34. GAL Ionel

Mic, foarte mic, îi plăcea să se asemuiască lui Napoleon – şi acela, ca şi Ionel, purtase epoleţi, bătuse cu pumnul în masă, iscălise chestii pe care nu le scrisese el. Ionel îi zicea Napulion, de semănat cu el nu semăna însă. Roşu la faţă, cu nasul lung şi ochişori bulbucaţi, telescopici, ca la peştii chinezeşti – îi ieşeau ochii din cap la două-trei minute, pe urmă cădeau la loc – îi sărea ţandăra din te miri ce.

A început în '48, ca propagandist, s-a orientat, a intrat în Securitate, a urcat treptele iute, a ajuns general. Multă vreme a fost mai mare peste închisori, după câteva boacăne a fost mutat la cimitirul elefanţilor, la Arhivele Statului, director general.

Aici, spre necazul lui, nu i-au mai îngăduit să poarte uniforma la care ţinea aşa de mult. Îşi scotea pârleala în fiecare sâmbătă, la ora prânzului intra în closet, dădea jos hainele civile şi îmbrăca uniforma de ghinărar. Singura concesie pe care o făcea cerinţelor conspirativităţii – teoretic, el era civil, nu trebuia să ştie nimeni că e militar, era secretul lui Polichinelle – singura concesie aşadar era faptul că optase pentru o uniformă de general de infanterie, îi plăcea roşul, zicea că îi stă bine. Om chibzuit, nu-şi făcuse haine de comandă, ceruse cu adresă oficială să i se repartizeze un exemplar disponibil din depozitele armatei.

Cu cascheta pleoştită pe vârful nasului şi târâind pantalonii cu lampas roşu dublu – i se dăduse cea mai mică măsură, tot era prea mare pentru el însă – intra prin birouri, cerea să i se dea raportul, pleca acasă, avea două limuzine cu acelaşi număr, pentru a deruta spionajul inamic.

Nu făcuse liceul, bineînţeles, avea totuşi o colecţie impresionantă de diplome, de la şcoli de activişti, şcoli de cadre de con-

ducere, şcoli de miliţie, şcoli serale de partid, şcoli de învăţământ politic şi câte altele, nu le făcuse el chiar pe toate, era totuşi om cu dragoste de învăţătură.

Prindea din zbor cuvinte necunoscute, care-i plăceau cum sună, ca să le folosească pe urmă cu un aer competent. Nu avea însă ureche bună, spunea „mozàic" în loc de „mozaìc" şi vice-versa – „un mozàic de noţiuni" şi „cultul mozaìc" –, pe urmă „astenìc" în loc de „asterisc" – lasă că am auzit şi academicieni zicând „asterix" – sunt nişte desene, benzi desenate, franţuzeşti, cu acest personaj, s-au făcut şi filme cu el, au venit şi la noi, le-au văzut şi academicienii în chestiune.

Odată, dând sfaturi ciracilor trimişi prin ţară în diferite „misiuni", ăştia erau corpul inspectorilor de arhivă, Ionel le spunea aşa:

— Dacă vedeţi că careva în tren, sau în altă parte, spune prostii, nu-l luaţi tare, nu e treaba voastră, nu sunteţi ofiţeri de anchetă, declinaţi-vă competenţa (voia să zică calitatea) şi luaţi-le piuitul.

Ca toţi semidocţii, avea multă evlavie faţă de cei învăţaţi, credea toate prăpăstiile pe care i le turnau unii şi alţii dacă erau licenţiaţi în ceva.

În '75 a organizat la Arhive un fel de centru de cercetări istorice, asta împreună cu generalul Pleşiţă, un torţionar celebru. Recrutarea s-a făcut după tipicul obişnuit, cu verificări de cadre, schimburi de adrese şi trimitere de ordine cu menţiunea „strict secret".

I se aprobaseră 40 de inşi, 40 a angajat, din nefericire pentru el doar doi dintre aceştia erau istorici, mai bine zis unul şi jumătate. Opurile comandate noilor salariaţi erau hotărâte milităreşte, pe porţiuni, fiecare trebuia să raporteze săptămânal cum merge treaba. Nu conta prea mult ce se bătea la maşină, totul era să se atingă cotele fixate dinainte.

Aşa zisul Centru de cercetări istorice al Arhivelor Statului a funcţionat din 1975 până în 1985, după aia cei care au mai rămas acolo s-au mutat la serviciul editorial, până i-au lichidat cu totul, în '88. S-au scos şi ceva lucruri folositoare, mai ales repertorii şi cataloage, precum şi obişnuitele documente de arhivă, în tiraje mici însă, vorba aia, nici nu s-a simţit. Chiar şi aşa, asemenea activitate modestă a trezit destule invidii, pentru că institutele de

cercetări de specialitate neavând fonduri, nu tipăreau nici a zecea parte a titlurilor scoase de Arhivele Statului.

Pe de altă parte, Ionel, dând la rândul lui socoteală mai marilor lui, raporta an de an cifre neverosimile şi tiraje astronomice, ceea ce i-a adus două decoraţii, dar şi destule necazuri pe urmă. Asta pentru că Ionel, de bună credinţă fiind şi nevoind să nedreptăţească pe nimeni – „la mine toţi sunt egali", zicea, „ofiţer, maistru militar, ostaş, activist civil, fiecare trebuie să-şi facă datoria", punea la socoteală, ca titluri de opere istorice originale, şi pliantele expoziţiilor volante, organizate săptămânal de filialele din cele 40 de judeţe.

Pristanda nu era nimic, îi ieşeau 2.000 de titluri pe an, cifra era raportată mai departe, la Ce-Ce, la Cabinetul nr.2, la Cabinetul nr.1, vă daţi seama, nu se mai putea aşa.

A intervenit Fănică Ştefănescu la cel mai înalt nivel, a tras sfori, s-a făcut luntre şi punte să-l scoată pe Ionel, până la urmă a izbutit, l-au trecut pe linie moartă, au înfiinţat anume pentru el la Minister un Departament de Educaţie Politică, era numai el acolo, centrul s-a dus pe apa sâmbetei. A venit în loc generalul Moise, fost aghiotant al Tovarăşului, cu dispoziţii clare.

— Ia mai isprăviţi cu chestiile astea ştiinţifice, zicea Moise, mie să-mi raportaţi disciplinat, după regulament, ce-aţi făcut, ce activitate aţi desfăşurat, ce aport aţi adus pe linie de muncă de arhivă. Restul... raportaţi tovarăşului colonel Arimia, el este director ştiinţific. Ia zi Arimia, cum staţi cu munca de profil?

— Noi, tovarăşu' general, ca să zic aşa – începea rar Arimia, ală istoric şi ăsta, conducea şi lucrări de doctorat, avea numai şcoala de alfabetizare – noi am „termenat" cu munca de profil.

— Aţi „termenat" pe dracu' – observa Moise. Aţi depăşit termenu', tovarăşu'...

Ionel Gal n-a scris nimic, asta ar mai fi lipsit, a iscălit însă destule, altfel nu era în stare să conceapă nici texte scurte, administrative, îi plăcea totuşi să corijeze ceea ce i se punea în faţă ca să semneze, inclusiv lucrurile pe care nu avea cum să le ştie sau să le înţeleagă. Îl impresionau mai cu seamă textele cu numeroase trimiteri în partea de jos a paginilor, note culese în tipografie cu litere mici, corp 16 şi 32, reprezentând comentariile şi citatele autorului. În termeni de specialitate, astea se cheamă „note de subsol". Ionel

nu uita de aceea să recomande: „Băieţi, nu uitaţi, băgaţi mai multe chestii sub nivelul solului".

35. GEORGESCU Vlad

Povestea Moravia în *Racconti Romani* despre un om ascultător şi cuminte, în capul lui răsunau tot timpul ultimele cuvinte ale celui cu care vorbise la urmă. Omul era chelner, nu putea fi altceva, repeta după client: „Trei fripturi la fereastră, una în sânge, una slabă, trei halbe fără guler". Gura lui zicea la fel până dădea comanda la bufet, odată cu muşteriul schimba şi refrenul. O singură dată a încercat să fie el însuşi, văzând un ins cu o mutră din cale afară de antipatică, şi-a spus în gând: „Ia uite ce faţă de cioclu are şi ăsta". Trădat de firea lui, se trezeşte că repetă asta cu glas tare. Clientul face scandal, chelnerul, în loc să-şi ceară scuze, îi zice patronului: „Ia nu mă mai îmbrânci şi tu, mă... cioclule". Înainte de a-i trânti uşa în nas, locandierul îi spune nenorocitului: „Cioclu eşti tu, prietene" – *il beccamorto sei tu, amico mio.*

Aşa şi cu Vlad Georgescu.

Fire conformistă, gata să se adapteze oricând, oricărei situaţii, avea, în ciuda unei înfăţişări semeţe, o sfială adâncă, ce îl oprea să rostească cu glas tare ceea ce simţea, poate, în lăuntrul lui, zicea şi făcea totdeauna ce îi cereau ceilalţi. De origine umilă, era căsătorit cu o persoană cu nume şi pretenţii fanariote, o dansatoare parcă, în fine. Când te vedea, îţi zicea, cu o autoironie ascunsă: „Ce mai faci, coane?", ori: „Săru' mâna, coane".

O vreme director al Universităţii Populare, a fost constrâns de împrejurări să colaboreze cu Securitatea. La început, au venit ei la el, pe urmă a fost chemat el la ei, în fine, i s-a cerut să vină şi singur, până s-a deprins, se învaţă omul cu toate, ca ţiganul cu scânteile.

Când s-a întemeiat Institutul Sud-Est European, în 1963, Berza l-a luat la el, până atunci Vlad fusese la Muzeul Româno-Rus, Director era Scarlat Callimachi, lucrase pentru ruşi, Antonescu îl ţinuse în lagăr, acuma Callimachi ieşea la pensie, muzeul ăla, care stătea tot timpul închis, se desfiinţa, Vlad rămânea pe dinafară. La Berza s-a apucat să facă istoria doctrinelor politice fanariote, îşi lăsase barbă ascuţită, de drac, aducea cu Ion Mavrocordat. Făgăduise Editurii Ştiinţifice trei sau patru tomuri pe tema asta, nu s-a mai ţinut de cuvânt, ce a apărut mai târziu, în anii '90, cu titluri asemănătoare, în ţară şi aiurea, erau altceva, nişte însăilări gazetăreşti, încropite în străinătate, notele lui trebuise să le lase în ţară.

Pus să piloteze şi să controleze pe un american în vizită la Bucureşti, unul Weber, un evreu român, acum profesor în Colorado, Vlad a fost invitat de acela la el acasă, la Boulder, asta înseamnă bolovan pe americăneşte, aşa se cheamă oraşul ăla. Iniţial, Weber mă invitase pe mine şi pe Rezachievici, era vorba de o bursă, dosarele noastre nu erau însă aşa de bune ca al lui Vlad, al lui era beton.

A rămas acolo doi ani, a învăţat bine limba, serviciile româneşti îl felicitau pentru munca depusă, totul mergea strună. Vine acum vremea ca Vlad să fie implantat, aşa se spune în termeni de specialitate, să capete rădăcini în America adică, să se poată apuca de activitate propriu-zisă, informaţii, propagandă, chestii. Îi zic „băieţii" să ceară azil politic, Vlad se execută.

După câtăva vreme, este invitat la Denver, la biroul local CIA, i se spune că ar fi o problemă, că ei sunt la curent cu apartenenţa lui la serviciile externe româneşti, că a uitat să completeze rubrica asta, că ar fi mai bine pentru el, pentru toată lumea în general, dacă s-ar întoarce acasă.

Vlad ascultă, ia bilet de avion, n-aveau ăia ce face cu el acolo. Ajuns la Bucureşti, Vlad dă raportul lui Maliţa, la Institutul Român pentru Relaţii Culturale cu Străinătatea, ăsta era numele oficial al agenturii. Ăla se uită la el pătrat, îl întreabă de ce n-a rămas acolo, cum i s-a spus. Vlad răspunde că vrea să se mai gândească, să mai stea un an acasă, să se odihnească, să termine lucrarea aia a lui, chestii. Maliţa îi zice: „Bine, dragă, n-am nimic împotrivă. Tu stai aici, eu plec, vine colonelul Cutare, vorbeşti cu el". Vine colonelul, Vlad îi spune ceva asemănător. Ăla îi zice să caute alt răspuns, ăsta nu ţine. Vlad îi spune adevărul, colonelul vrea să ştie de ce n-a zis aşa de la început, Vlad răspunde că ăia i-au spus să zică aşa. „Poţi să pleci", termină colonelul, „când o să mai avem nevoie de dumneata, îţi dăm de ştire". „Eu ce fac?", vrea să ştie Vlad. „Stai liniştit, vezi-ţi de treabă, fă-ţi meseria".

La Institut se uită lumea la el ciudat, cine a plecat în America şi s-a întors, adică nici n-a fugit, nici n-a rămas în misiune, înseamnă

că ori nu l-au primit ăia – şi de ce mă rog? – ori că a terminat misiunea, că e mare aici, că d-aia s-a întors, cum o dai, nu-i bine.

Pe de altă parte, „băieţii" n-aveau nici ei încredere, povestea li se părea ciudată, i-au zis ei să stea liniştit, asta era însă aşa, de chichi, voiau să-l pună la încercare, trimiteau tot felul de inşi să-i dea telefon, să-i ceară a pune o vorbă pentru ei la Biblioteca Americană – biblioteca asta era socotită atunci un fel de punte către libertate, alta nu era – îi lipeau nasturi electronici prin casă, mereu se defectau, bâzâiau în toiul nopţii, se ţineau după el pe stradă, Vlad se săturase, dar n-avea ce face.

Pe vremea aia, dacă îl întâlneai, se uita la tine ca răposatul Cezar la Brutus, nu mai ştia nici el cu cine are de a face, săracul, sufla şi în iaurt. Ceilalţi inşi care erau „pe relaţia SUA" şi urmau să plece definitiv acolo, îl ignorau, aşa era consemnul. Odată, ieşind de la Academie în Calea Victoriei, dau nas în nas cu Nemoianu, Virgil Nemoianu, de la Institutul de Lingvistică. Tovarăş de încredere, făcuse carieră ca activist, intrase în serviciul secret, fusese deja în America cu o bursă, scosese o broşură microscopică despre structuralism, cu o sfârleză pe copertă – era încă la modă pe atunci structuralismul – tocmai se pregătea acum să plece iarăşi, să ceară zgomotos azil, să facă valuri, în fine, tacâmul obişnuit, asta nu ştia nimeni însă.

— Să trăiţi, tovarăşu'..., îngaim eu.

— Mm, face Nemoianu.

În spatele lui, Vlad, venea şi el la Academie...

— Ce faci, coane? zic.

— Auzi, dom'le! explodează Georgescu. Trece puţoiul ăsta pe lângă mine, se uită drept în ochii mei, se face că nu mă cunoaşte. Ce, aşteaptă să-l salut eu întâi?

Ehei, Nemoianu este de un sfert de veac profesor la nu mai ştiu ce institut catolic din Noua Anglie, s-a convertit omul, şi-a lăsat barbă, este unul din stâlpii emigraţiei române în America. Vlad, sărmanul, este într-o ulcică.

După aia, Vlad a fost scos de la Universitatea populară, l-au pus în loc pe Dan Grigorescu. În schimb, Vlad urma, cică, să fie numit ca director al Bibliotecii Româneşti din New York, biblioteca nu se înfiinţase încă, ăsta era aşa, un zvon, răspândit de „băieţii" de la

Dezinformare, pregăteau terenul. Au făcut dosarul lui Vlad, l-au trimis la Washington, pe Vlad l-au ţinut aici, să-l fiarbă, până la urmă l-au numit la New York pe Grigorescu, ăsta era în securitate încă din anii '50.

După ce s-au consumat faptele, ziceau unii că Vlad ar fi fost turnat de un agent „întors", unul de la Biblioteca Americană, care, cică, le-ar fi zis „băieţilor": „Vedeţi că ăsta lucrează pentru CIA. Noi, cei de la Bibliotecă, ştim asta. Da' voi ştiţi?" Era, bineînţeles, o invenţie, nici măcar una plauzibilă, americanii nu aveau mentalitatea asta de asediaţi, nu recrutau agenţi locali, îi interesa să stârnească simpatii, să informeze, nu să se informeze, aveau obiective modeste, voiau să deschidă porţi, nu să le închidă, dacă încredinţau o misiune unui agent, apoi ăsta trebuia să fie unul de-al lor, nu aveau încredere în străini. Şi apoi, ce servicii şi ce informaţii le-ar fi putut oferi unul ca Vlad?

Pe urmă una din prejudecăţile serviciilor de informaţii este că agentul trebuie să aibă o mască facială adecvată, care să-l facă simpatic şi să câştige încrederea. Când a plecat în America, Vlad şi-a ras barba fanariotă, se purta ras, avea o urâţenie de ecorşeu. Grigorescu semăna cu el foarte mult, cine nu-i cunoştea îl putea lua uşor pe unul drept celălalt. După ce s-a întors, Vlad şi-a lăsat barbă iarăşi, atâta că acum şi-o tăia pătrat, aducea mult cu Lincoln. La Europa Liberă, cât a fost el acolo, circula o poveste, cică Reagan ar fi fost izbit de asemănarea asta, motiv pentru care s-ar fi şi împrietenit cu Vlad, asta încă mai înainte de a ajunge preşedinte, basme.

Toate aceste schimbări la faţă, coincidenţe neîntâmplătoare şi povestioare puse în circulaţie la momentul oportun sugerează că Georgescu a fost manevrat de la bun început, de aia americanii l-au privit cu rezervă, nu s-au sfiit însă să-l folosească şi ei, atunci când li s-a forţat mâna în sensul ăsta, mă rog, atât cât putea fi folosit unul ca Vlad, era prea sincer de felul lui ca să fie realmente util. Omul era ca rusul la târg din poveste, întreba cumpărătorul de ce i-s boii aşa slabi, el zicea că-s bătrâni; dacă au rapăn, da, au, dar n-au numai rapăn, au şi tignafes; tignafesul este aşa, o boală, la vite, umblă împleticit...

Cum-necum, într-o bună zi vin doi gealaţi la Institutul Sud-Est European, îl scot pe Vlad cu cătuşe la mâini, îl duc nu se ştie unde. Vlad dispare din circulaţie câteva săptămâni, după aia odată se pomeneşte românul că în locul lui Nöel Bernard, care scrâşnea săptămânal editorialul la Europa Liberă, graseiază cineva cu totul necunoscut, unul Vlad Georgescu.

Vlad n-a spus niciodată ce i s-a întâmplat, a făcut el odată aluzie la nişte închisori prin care trecuse, vorbe, poate trecuse pe dinafară, că înăuntru n-a ajuns vreodată, „închisorile mele", zicea, ca Silvio Pellico...

Fireşte, „băieţii", când au socotit ei că a venit în fine momentul, au pus la cale această mascaradă – cu cătuşe la mâini, şi-au dat seama şi femeile de serviciu că asta-i de sanchi – voiau să-i facă pe americani a crede că Vlad era hotărât să treacă cu arme şi bagaje de partea ailaltă, o victimă târâtă la eşafod, un mucenic pe cale să fie dat pradă leilor, lucru ce nu era defel în firea lui, de asta trebuie să-şi fi dat seama şi ceilalţi de mult.

Aşa se face că Vlad a „ieşit afară" iarăşi – în jargonul „băieţilor" a ieşi afară nu înseamnă, aşa cum aţi putea crede dumneavoastră, a merge la toaletă, ci a pleca în „misiune" peste graniţă...

Numirea lui ca director la Europa Liberă era probabil menită să dea „băieţilor" iluzia că şi-au atins, în sfârşit, scopul, umblau ei de multă vreme să bage un om de-al lor la München, la postul american de radio, sarcina fusese trasată de la Moscova, afacerea era mult prea importantă pentru un serviciu de spionaj dintr-o ţară satelită, Vlad a fost, pur şi simplu, un pion la îndemână, atunci când au căzut cărţile aşa. Se luptau unii decenii în şir să apuce un birou mai acătării într-o redacţie la Europa Liberă, oameni cu pile mari, cu relaţii la Washington şi tot nu făceau nimic, şi vine odată unul din afară, complet necunoscut şi e pus mai mare peste toţi. De unde şi poveştile cu Reagan, cred că nici nu ştia că există un Vlad Georgescu pe lume. Altfel Vlad nu avea însărcinări concrete sau iniţiative, nu conducea nimic, nu era la curent cu nimic, era redactor onorific.

Ce e mai ciudat e că cineva pare a se fi străduit să facă curăţenie la Europa Liberă tocmai atunci. Au fost cinci inşi care au murit în împrejurări suspecte la redacţia românească. Primul a fost Nöel

Bernard, şeful redacţiei, nu era bătrân, abia se însurase cu Ioana Măgură, cică ar fi avut cancer, chiar şi aşa, a murit prea repede.

După moartea lui Ceauşescu, ar fi mers unul la americani şi ar fi recunoscut că el i-a omorât pe toţi cinci. Acuma, pe unul singur nu l-a omorât el: Emil Georgescu, juristul de la ICRAL, nu era rudă cu Vlad, făcea cronica juridică, era înverşunat rău; în cazul lui au fost doi ucigaşi plătiţi, oameni de meserie, nişte francezi, i-au prins nemţii. Eu am citit povestea asta într-un jurnal din San Francisco în 1990.

Spre deosebire de Bernard, în editorialele lui Vlad era şovăitor, o scălda tot timpul, ca şoricelul pe care biologii îl pun, după ce i-au extirpat creierul, sau, mă rog, o parte a acestui organ, să aleagă singur calea de ieşire dintr-un labirint.

N-a stat mult la Europa Liberă, a murit de cancer, tot o formă neobişnuită, suspectă, rapidă, ca şi Bernard. L-au dus în America, la Bethesda, l-au operat, degeaba. El a fost a cincea şi ultima victimă a misteriosului asasin, l-au îngropat cu onoruri militare în cimitirul Arlington, iarăşi ceva neobişnuit, acolo îngroapă ei pe nevinovaţii care au căzut mesa.

După moarte, Vlad a intrat în panteonul emigraţiei române, s-au organizat simpozioane în memoria lui, a fost proclamat un martir al libertăţii, un caracter neîncovoiat, un om neînfricat, i s-au editat compilaţiile.

Acuma, Dumnezeu să-l ierte, a fost un om cumsecade, asta cel puţin e adevărat, ghinionul lui.

36. GICA Gheorghe

Român get-beget, Gica se trăgea dintr-un arvanit rătăcit pe la noi, nu uita să precizeze că nu-l cheamă Gică, ca pe oricine, dar nici Ghica, el nu e neam de exploatatori. Lumea îi zicea totuşi Gică, doar îl chema Gheorghe, nu?

Greoi la înţelegere, avea bună ţinere de minte, capetele goale au mai mult loc înăuntru, se zice. De aia, când a mântuit liceul, la el, la ţară, l-au îndrumat către Facultatea de Istorie, acolo trebuie să ai memorie, încolo, Dumnezeu cu mila.

Era în stare să reproducă fără greşeli listele complete ale faraonilor egipteni şi împăraţilor asiro-babilonieni. Acuma trebuie să

ştiţi că listele astea sunt mai mult ori mai puţin scoase din burtă de istoricii moderni, ele variază de la un autor la altul, cine încearcă să le memorizeze dovedeşte că nu are habar de nimic.

— Gică, zicea Achim – ăsta era Achim Popescu, asistentul nostru de Istorie Veche, a stat douăzeci de ani încheiaţi la Piramide, când s-a întors în ţară, să-şi dea şi el doctoratul, era la vârsta pensiei, a şi murit de dambla scurtă vreme după aceea – Gică, ia zi tu, care au fost suveranii Kassiţi din regatul Mitanni – aşa se chema o împărăţie din nordul Siriei, înainte de Hristos, a durat două veacuri, nimeni nu ştia de ea până acum vreo patruzeci de ani.

— Daaa, începe Gică, sigur pe el. Şamaşumukin 1683-1632; Burnaburiaş 1627-1625; Şamşiadad 1624-1591; Anuşiadad 1591--1577; Şamşuiluma 1577-1528; Aşurubalit 1528-1498...

Acum dumneavoastră nu vă luaţi după ce zic eu, anii ăştia sunt puşi aici aşa, nu-s de la ei, îs de la mine. Cât priveşte regii ăia, să ştiţi că nu erau toţi Kassiţi, unii s-ar putea să fi fost Hurriţi...

— Stai, zice Achim, opreşte-te!

Gică nimic, îi dă înainte:

— Adadnirari 1497–1472; Hamurapi 1472–1425; Şamuramat 1425-1420...

— Ho! strigă Achim. Ce-au făcut ăştia, mă?

— Asta nu ştiu, tovarăşu'... raportează cinstit Gică.

Când a terminat facultatea, l-au făcut preparator, sarcina lui era să aducă un băţ şi să-l rezeme de catedra lui Maciu, Maciu era profesor de Istorie românească modernă. Bineînţeles, rostul băţului era acela de a fi luat în mână de cel care preda, ca să indice pe hartă locurile de care vorbeşte. Biblioteca era săracă în hărţi, la orele lui Maciu se aducea de obicei – asta o făcea un asistent plin, Şendrulescu – se aducea, zic, o hartă jupuită a Austro-Ungariei, cu caractere gotice. Maciu, care de felul lui nu ştia geografie, se ferea să se apropie de harta aia, se mulţumea să ia băţul în mână şi să gesticuleze cu el.

Odată, Gică uită să mai aducă băţul. Vine Maciu, merge la catedră, pune pe ea catalogul – păstrase obiceiul ăsta de la şcoala lui, fusese dascăl de ţară, îl numiseră profesor la Universitate pentru că intrase în partid în '44. Maciu era un gămân, cu capul mare,

chel, o faţă bovină, glas de măgar, maniere de plutonier, sincer şi neprefăcut de felul lui.

— Bună ziua, tovarăşi! zbiară Maciu.

Chicote în sală, târşâieli de tălpi, capace trântite, mieunături, voci baritonale anonime repetând „ziuo bună, ziuo bună" etc.

— Da..., zice Maciu, foarte serios – era demn şi serios tot timpul, nu-şi îngăduia glume ori zâmbete, socotea sarcina lui prea însemnată pentru asemenea deşertăciuni. Se mai spune şi ziua bună. Ca de pildă, bunioară, în expresia „Ziua bună se cunoaşte de dimineaţă". Da... Asta este o zicătoare. Zicătorile românilor au fost strânse, aşa, au fost culese, au fost culese şi editate, e-di-ta-te, adică tipărite, de către Zane. Da. Cartea aceea se cheamă *Proverbele românilor*. Aşa... Mda. Astăzi vom vorbi în continuare despre guvernele Monstruoasei coaliţii. Aşa. Am spus data trecută că această coaliţie, aşa, co-a-li-ţi-e, se chema monstruoasă. Da. Asta însă NU pentru că acei membri ai ei erau monştri, nu. Sau monstruoşi. Nu. Erau oameni obişnuiţi. Da. Politica lor era monstruoasă. PO-LI--TI-CA LOR. Adică, adică... lumea se întreba, adică Rosetti se întreba, în *Românul, Românul* era ziarul lui C.A. Rosetti, Rosetti se întreba, adică, zicea, cum vine asta, tovarăşi, adică domnilor, zicea, nu se zicea tovarăşi pe vremea aia, nu... Se întreba Rosetti, cum vine asta, că se unesc liberalii cu conservatorii? Ei? Cum vine asta? Ce fel de coaliţie este şi asta? Ei? Este că e monstruoasă? Este. Ce este o coaliţie? O coaliţie poate să fie şi ceva temporar. Cum a fost, spre o pildă, Coaliţia lui Mazar Paşa. Ce a fost coaliţia lui Mazar Paşa? A fost o înţelegere, aşa, o înţelegere, între feluriţi fruntaşi politici. Ca Kretzulescu, ca Catargi, ca Kalinderu, ca Caracudi, ca... au fost şi alţii. Da. Da...

Maciu intră într-o pauză de inspiraţie. Caută băţul, băţul nicăieri.

— Unde-i băţul? întreabă Maciu.

— La Gică, la Gică, la Gică, răspunde asistenţa, plină de o râvnă suspectă.

— Unde-i Gică?

— La Gică...

— UNDE-I GICĂ? Să plece careva să-l caute. Să vină cu băţul.

Pleacă mai mulţi. Vine Gică. Singur.

— De ce, zic, tovarăşu' n-ai adus băţu' astăzi?

Chiote de veselie în sală.

— Pentru că n-aveţi nevoie de el, observă Gică cu bun simţ. N-a adus nimeni harta.

Lui Maciu nu-i vine să-şi creadă urechilor.

— Eu nu te întreb, tovarăşu', unde-i harta. Harta... harta nu-i treaba dumitale. Dumneata nu ai nimic de făcut. Dumneata...

— Eu, tovarăşu' profesor, răspunde Gică semeţ – era şi el un ins plin de demnitate, nu râdea niciodată, nu înţelegea de ce râd ceilalţi, de ce râd de el mai ales. Eu nu am sarcina să...

— Dumneata ai sarcina să aduci băţul. Pentru asta te ţine lumea aici. N-ai nimic de făcut. Nu ai ore, ca Şendrulescu. N-ai decât să aduci băţul.

— Daţi-mi voie, face Gică. Nu-i adevărat că...

— ADU BĂŢUL!

— Aduc, tovarăşu' pro..., capitulează Gică.

Aduce Gică băţul, îl reazemă de catedră. Maciu tocmai explică:

— Pe Mazar Paşa nu-l chema aşa, nu. Nu-l chema Mazar. Nu era nici paşă, nu. Îl chema Lakeman, era englez. LA-KE-MAN! (Pronunţă Lacheman). Lacheman i-a chemat la el pe toţi, aşa, pe toţi şi le-a spus: „Ai adus băţul, mă?"

— Am adus, tova...

— Bun. L-ai adus. Acu' dă-l încoace. Dă-l încoace, zic. Vrei să ştii ce fac eu cu băţul ăsta, mă? Uite ce fac cu el!...

Ridică Maciu băţul, Gică se fereşte. Maciu se repede, Gică ridică cotul, să nu-l lovească nebunul peste cap, băţul scoate din mâneca lui Gică un norişor de praf.

— Nu daţi, tovarăşu', protestează Gică. Sunt şi eu cadru didactic, tovarăşu'...

— Eşti un neisprăvit! zbiară Maciu. Asta eşti, mă...

L-au scos greu pe Gică de acolo. Ajunsese asistent, când să-l facă lector, şi-au luat seama, l-au mutat la o şcoală, l-au pus în loc pe Budrigă...

37. GIURESCU Constantin

Era fiul unui istoric de oarecare însemnătate la vremea lui, tot Constantin şi acela, profesor la Universitate, buzoian de loc, amic şi partizan al lui Dimitrie Onciul. Astăzi uitat cu totul – într-o vreme unul din amfiteatrele facultăţii bucureştene fusese botezat după el, nimeni nu ştia de ce – Onciul acesta făcuse şcoală în anii dinaintea celui dintâi Război mondial. Se străduise să rataşeze istoria românească mai veche – atunci, ca şi acum, foarte convenţională şi patriotardă – istoriei europene reale, cu sistemul ei de concepţii şi instituţii. Încercare nu totdeauna izbutită, cu o cronologie încâlcită şi, mai ales, contradictorie. Meritul lui a fost mai cu seamă acela de a fi spus, mai răspicat ca alţii, că trebuie să se caute în instituţiile neaoşe, fie ele sociale, economice ori juridice, aspecte locale ale unor instituţii străine asemănătoare, mai ales balcanice şi bizantine.

Spre deosebire de Onciul, Giurescu senior n-a mai apucat să-şi aştearnă pe hârtie rezultatele. Chiar şi ce-a apucat să tipărească este mai mult o sumă de eseuri, documente şi stenograme de cursuri. Ca orice profesor, năzuia să alcătuiască un tablou complet şi coerent, fără a izbuti însă să-şi aducă la împlinire proiectul. I-a fost dat fiului să o facă, ordonând şi îndreptând notele părintelui său, cale sigură şi lesnicioasă către succes şi carieră universitară, pentru că şi-a pus iscălitura sub lucrările paterne; şi el tot Constantin, zicea că nu se va cunoaşte, socotea scrierile bătrânului drept o moştenire de familie, la fel cu macaturile şi saltelele.

Procedeul era lipsit de delicateţe şi pietate, de onestitate ce să mai vorbim, a şi fost dat în vileag ca atare de cineva, care a pus pe două coloane manuscrisele răposatului şi operele fiului, într-o broşură. Giurescu nr. 2 s-a făcut luntre şi punte să cumpere toate exemplarele broşurii, le-a băgat în sobă şi le-a dat foc. Au mai scăpat de la acest autodafe câteva, s-au păstrat peste ani, au intrat în biblioteci, unele se mai vindeau încă pe la anticariate în anii '50, le-am apucat şi eu, adevărul sfârşeşte prin a ieşi la suprafaţă, ca uleiul, până la urmă.

Profesor şi el, fiul a mers pe urmele bătrânului, împotrivindu-se cu cerbicie şi oarecare izbândă tăvălugului poporanist al lui Iorga, ce reducea istoria neamului românesc la o suită de basme cu

haiduci. Lipsit de calităţile de tribun ale preopinentului său, fără prestigiu personal, fără dar şi fără har, Giurescu a preferat calea ocolită a coteriilor şi sforăriilor de culise. El nu căuta, ca Iorga, aplauzele mulţimii şi nu chema în urmă-i o oaste de entuziaşti. Ştia însă mai bine să-şi facă prieteni, se apleca să-şi înţeleagă publicul, încovoindu-şi vorba şi scrisul după cei cărora li se adresa.

Masiv ca un urs, faţa smolită, închisă, ochi impenetrabili după nişte ochelari fumurii, era econom la gesturi şi cumpănit la vorbă. Nu era bun vorbitor, se exprima prin clişee, avea destule naivităţi, dar şi un bun simţ care-i lipsea lui Iorga, de multe ori ghicea adevărul, la el nu găseai balivernele celuilalt. Nu avea desigur condeiul de gazetar al lui Iorga, era lipsit de idei originale, îi plăcea să înfăţişeze descoperirile altora ca pe nişte elemente menite să confirme părerile sale, în schimb nu le bagateliza, ca celălalt şi nu le trecea sub tăcere niciodată, dimpotrivă, le lăuda şi le pomenea cu orice prilej, câştigând în felul acesta amici.

Pentru profani, care-i cunoşteau numai, ori mai ales prin monumentalele *Istorii ale românilor* în mai multe volume şi prin manualele lor de şcoală, cei doi erau cam pe acelaşi plan. Giurescu nu avea însă nici pe departe calibrul lui Iorga, era ca o piculină care încearcă să acopere un răget de trombon. Nu mai spun de platforma lor politică, Iorga era om de casă la Palatul regal, fusese şi prim ministru, ministru şi deputat nu mai zic, avusese un partid al lui, ziare ale lui, institute şi şcoli de tot felul, în ţară şi străinătate, mereu în tren şi vapor, de la un congres la altul, ţinând cuvântări şi conferinţe cu sutele şi cu miile, o vorbă a lui te făcea om sau te nimicea.

După 1930, totuşi, steaua lui Iorga a început să apună. Carol al doilea nu mai voia să ştie de el, răsăriseră oameni noi, bătrânul se mai muiase şi el acuma, Giurescu aştepta şi pândea momentul potrivit. În anii aceia Iorga a stat să-şi tipărească tot ce adunase şi scrisese până atunci, a scos *Istoria românilor*, tom după tom, a trimis în rafturile din fund seria omonimă a lui Xenopol, veche de jumătate de veac atuncea, serie mai puţin exactă, dar mai inteligent scrisă ca toate cele ce i-au urmat.

În '38, Carol al doilea, luând frânele cârmuirii în mâinile lui, l-a numit pe Giurescu rezident regal la Dunărea de Jos, post de

proconsul, mergea Giurescu în tren special la Galaţi în fiece săptămână, purta uniforma funcţiei, cu pene şi ceaprazuri, aidoma stăpânului său crăiesc, insista să i se spună Excelenţă.

Odată, nu mai ştiu cu ce prilej, adresându-se poporului strâns pe malul Prutului – asta era în iunie '40, când ne-au dat ruşii ultimatum să cedăm Basarabia, venea Carol cu pamponul în cap la graniţă, ridica pumnul în sus şi striga: „Nici o brazdă!", până la urmă le-a tot dat, ba şi ceva în plus, nu era după el, ehei; vorbind aşadar poporului, Giurescu voia să-l încredinţeze că puterea lui şi a stăpânului lui era sortită să dureze veşnic.

„Oameni buni", zice, „vedeţi voi râul ăsta cum curge el la vale?" „Vedem, Măria Ta", clamează plugarii, cu cuşmele în mâini şi desculţi – ţărani încălţaţi nu vedeai atunci decât în Parlament –, ce ştiau ei de Excelenţă? „Apăi, tot aşa", continuă sfătos Giurescu, „tot aşa, să ştiţi voi, s-o depăna şi s-o lungi domnia lui vodă Carol al nostru, iar duşmanii s-or face praf şi pulbere".

La fel de repede s-a şi scurs domnia aia, pentru că, după câteva luni, Carol era trimis la plimbare, iar la Bucureşti se înscăuna iarăşi Mihai, fost rege, fost mare voievod, acum iarăşi rege, sub privegherea de gaie şi mâna de fier a Conducătorului. Aşa că Giurescu 2 a trebuit să-şi pună la naftalină uniformele şi să-şi caute alte îndeletniciri. Iorga, cel puţin, săracul, deşi de mult pe linie moartă la vremea aia, fusese căsăpit de legionari.

În anii războiului Giurescu a scos, acum că nu mai avea concurent, o altă *Istorie a românilor*, tot aşa, în mai multe volume, la fel de indigestă şi de încâlcită ca şi aia a lui Iorga, nu poţi să alegi nimic din ea.

Le-a fost dat ambelor compilaţii să fie puse la index după război de către noii stăpâni. Giurescu a mai tipărit după aceea câteva articole în *Revista Istorică* a lui, unele bune, revista asta trebuia să înlocuiască vechea *Revistă Istorică Română* a lui Iorga. A scris o singură carte rotundă, care să-i aparţină în întregime, cea despre Cuza vodă.

Ceea ce îl deosebea net atât de istoricii din şcoala lui Onciul, cât şi de Iorga şi de noii „europenişti", ca Brătianu şi Panaitescu, era orizontul lui restrâns, nu avea cultură universală, ignora istoria altor ţări.

În vremea războiului, s-a mutat la Istanbul, întemeiase un institut acolo, cu Decei şi alţii, deşi nu avea formaţie de orientalist, asta mai mult cu rosturi politice, cei rămaşi în ţară pretindeau că s-ar fi turcit... S-a lăsat însă momit să vină înapoi, socotea că ar putea avea o şansă să răzbată iarăşi, dacă se dădea cu socialiştii, profetiza că Guţă şi cu Titel Petrescu aveau să ia locul lui Pătru Groza şi alte năzbâtii din astea. În 1950 l-au băgat la puşcărie fără multe mărafeturi, nici nu i-au zis de ce, abia în urmă au născocit că ataşase la genocid în *Istoria* aia a românilor lui, cică susţinea că ovreii noştri făceau jertfe omeneşti, auzi prostie...

A stat Giurescu cinci ani încheiaţi la başcă, când îl întrebai ce făcuse acolo, „dormeam", zice, „toată ziua, pe prici", aştepta şi el vremuri mai bune, săracul. A ieşit în '55, asta înseamnă că nu găsiseră nimic împotriva lui, cine stătea numai cinci ani era socotit nevinovat chiar şi de ăia, trebuiau şi ei să împlinească suma de 500.000 de condamnaţi, atâta apreciase Beria că ni se cuvine...

Când a ieşit, a fost angajat la Institutul de Istorie, l-a luat la el Oţetea. Oţetea nu-l iubea însă, îi reproşa mereu chestia aia cu jertfele, am impresia că Barbu Câmpina l-a salvat, de fapt. Acolo a prefăcut o lucrare mai veche, una cu *Originea burgheziei* la noi, a adaptat-o la noile cerinţe, după obiceiul lui.

Nemaiputând năzui la măriri, a căutat să se revanşeze prin ai lui. Fire dominatoare, şi-a terorizat familia şi ciracii puşi sub poruncă sa, se plângea Puşa Opreasca că o punea să gătească pentru el – îşi ţineau fişele amândoi în fosta bucătărie a lui Iorga. Mai târziu, şi-a împins feciorul să lucreze pentru stăpânii cei noi, asta înseamnă că n-a pierdut timpul la şedinţele de reeducare de la „mititica".

L-am găsit la Institut când am venit şi eu acolo, în 1962. Îi plăcea să recruteze noi adepţi, să discute, de la egal la egal, asta măgulea tineretul, să dea sfaturi, să se destăinuie, „o să-mi scriu şi eu memoriile, odată", ameninţa el. Memoriile astea aveau să apară abia după moartea lui, o ediţie expurgată tare, era încă Ceauşescu la putere, după „revoluţie" a scos băiatul lui o versiune mai completă, tot avea multe găuri însă, nu degeaba, cred eu.

Zicea acolo, între altele, că ar fi întâlnit la ocnă inşi care, aşa cum s-a dovedit ulterior, muriseră de ani de zile. Ceea ce arată că nu era cu totul lipsit de imaginaţie, o imaginaţie selectivă însă, am

impresia că nici el nu-şi dădea seama de asta, într-un fel era de bună credinţă; nu era mitoman totuşi, era foarte lucid, totdeauna.

Mie odată mi-a descris cu lux de amănunte cum securiştii i-au vandalizat colecţiile de artă şi biblioteca, se jura că văzuse cu ochii lui cum ardeau în vâlvătăi manuscrisele adunate de el, strânse rug în mijlocul curţii, stătea pe atunci în strada Berzei, asta în 1950. Manuscrisele alea le-am aflat mai târziu parte la Academie, în 1968 – mai trăia încă pe atunci –, parte la Arhive, în 1975, unele au ajuns mai apoi la Biblioteca Universitară, au ars abia în decembrie '89. În memoriile apărute în 1994 spunea că atunci când l-au arestat, i-ar fi pus nişte ochelari de tablă, ca să nu vadă unde-i dus; ochelarii ăştia se puneau, într-adevăr, dar nu la arestare, numai în timpul anchetelor, nimeni nu ştia de ce, la drept vorbind; un unchi de-al tatei, când a fost şi el arestat, în 1957, credea că măsura avea un rost umanitar, ca să împiedice păduchii să-i cadă în ochi, auzi...

Istoria partidelor politice a putut-o reedita abia fiul, în anii '90. Cât a trăit bătrânul, a publicat destule articole de circumstanţă în *Revue Roumaine d'Histoire*, asta era – şi mai este încă – o revistă franţuzească, tradusă (prost) din româneşte, pe care o citesc numai românii de specialitate, nu apare pe piaţă nici la noi, nici aiurea, hârtie irosită degeaba...

Cu aură de damnat, şi-a redobândit curând ifosele şi tabieturile de magistru. Umbla mereu cu o servietă masivă, burduşită cu te miri ce hârtii şi gazete, precum şi diverse obiecte cu destinaţie alimentară şi gospodărească. Asta, cum singur recunoştea, pentru a da de înţeles celor care-l vedeau că vine de undeva, ori merge undeva, la o întrunire ştiinţifică, fireşte. Făcea zilnic act de prezenţă la Biblioteca Academiei, avea locul lui la sala de manuscrise, nu se sfia să scoale pe cel care, din neştiinţă, se aşeza acolo, pe scaunul sfinţit de el.

Şi aici se deosebea de Iorga. Odată, cică, se aşezase chiar pe locul lăsat liber de Iorga pentru câteva minute. Revenind în sală şi întorcându-se la locul său, dă cu ochii de Giurescu. Acesta se scoală pripit şi dă să se scuze. „Lasă, dhragă", zice Iorga, „nu-i nimica, cu pahrtea aia suntem toţi deopothrivă".

A avut, cum ziceam, şi el un fiu, tot Constantin, el îşi zicea C.C., fiul ar fi fost C.C.C. dar îşi spunea Dinu, Dinu C. Giurescu. A fost agent confidenţial la Ministerul de Externe, l-au trimis în

America, a stat mult acolo, s-a întors definitiv abia în 1989, jucând rolul unui exilat, nu ştiu pentru cine, era cunoscut ca un cal breaz. Până atunci avusese un post de profesor la Institutul de Arte Plastice, preda cu intermitenţă Istoria artelor. N-avea nimic comun cu asemenea disciplină, altfel îşi dăduse doctoratul cu o lucrare numită *Feroneria medievală românească*, era un inventar al grilajelor de fier forjat din biserici.

A mers pe urmele părintelui său, a scos împreună cu acesta un compendiu de *Istorie a românilor*, apoi şi altele, mai mari şi mai mici, numai sub iscălitura lui, cu poze sau fără. Asemenea, a tipărit un rezumat de istorie medievală românească, vorbea mai cu seamă de instituţiile sociale. Sunt şi unele idei originale acolo, altfel datele sunt încâlcite rău şi greu de înţeles, a amestecat totul până a făcut o ciorbă otova, pune pe acelaşi plan ce s-a întâmplat la 1300 cu ce s-a petrecut la 1600, mai poţi vedea aşa ceva numai în *Iobăgia în Transilvania* a lui Prodan şi în compilaţia lui Panaitescu din 1958, *Instituţii medievale româneşti*.

După 1989 s-a înfăţişat ca o victimă a dictaturii, vorba vine, fusese rechemat la sediu, era cadru vechi şi răsuflat, de aia s-a întors el atuncea în ţară, nu se întorcea din exil, cum pretindea, ci din misiune, l-au şi scos la pensie de altfel.

A mai tipărit după aia o listă a bisericilor dărâmate de neica Nicu. Mai scrie şi acuma articole de propagandă, în revistele Serviciului Român de Informaţii.

38. GOLIMAS Aurel

Arestat ca legionar, a stat multă vreme la închisoare, întâi ca puşcăriaş, apoi ca temnicer, îşi găsise omul un rost până la urmă, fusese reeducat cu succes. Ziceau cei care au scăpat cu viaţă că era mai rău decât gardienii vechi, a chinuit şi dus în mormânt pe mulţi, era zelos, ca toţi neofiţii. Şi-a zis că e mai bine să fie ciocan decât nicovală şi călău decât victimă. La început, se vede, se străduise să-şi uşureze situaţia, după aia n-a mai avut ce face, avea statut de staroste, de kapo, oricum, nu-l puteau elibera, trebuia să facă şi el ceva, să vadă de ceilalţi, ca să lucreze cum li se zicea, fie că puteau, fie că nu, dacă-i ierta ar fi fost rău de el, la fel ziceau şi vătafii de la Auschwitz.

A fost denunţat mâniei populare după 1990, când au dat de el supravieţuitorii, n-a păţit nimic însă, unul singur din cei de atunci a plătit pentru toţi, Drăghici, ministrul de resort, au zis că a murit de moarte bună.

Golimas a scris o singură carte, o biografie a lui Miron vodă Barnovschi, făcută în anii '30, completată în anii '80. Nu e rea, dar îi lipsesc documentele esenţiale, cele turceşti adică.

39. GONŢA Alexandru

Om aprig şi vajnic din Ţara de Jos, era de undeva din Ciubărciu, ori din codrii Tigheciului. A copilărit în Basarabia, a învăţat la Bălţi şi la Iaşi, îşi iubea tare mult neamul, vreau să zic neamul moldovenilor, pe valahi şi pe ungureni nu-i putea suferi – ungurenii nu-s totuna cu ungurii, sunt mocanii ardeleni, ce trec cu oile lor munţii dincolo de vechea graniţă a Ţării Ungureşti. Cât despre neromâni, mai bine să nu vorbim, nu erau oameni pentru dânsul.

A fost angajat în anii '50 documentarist la Institutul de Istorie din Bucureşti, erau el şi Donat, acesta din urmă fost învăţător, trecut prin ocne ca legionar, nici unul nu avea licenţa necesară, altfel erau amândoi pricepuţi în ceea ce făceau. Gonţa şi cu Donat veneau zilnic, la ora opt fix începeau lucrul în bibliotecă, ceilalţi cercetători veneau când li se năzărea.

Gonţa nu vorbea niciodată cu Donat, îl dispreţuia, mai întâi că fusese legionar, apoi pentru că abjurase, îşi renegase opiniile ca să scape cu viaţă, colaborase cu Securitatea.

Cum venea, îşi întindea fişele pe un măsoi mare, fişe mici, cât un timbru poştal, cu un nume pe ele, nume de om, sau de loc, avea sute de mii. La început le folosea ca să indexeze numele proprii din felurite lucrări ale altora, mai vechi şi mai noi, precum şi cele din hrisoave, el indexa documente moldovene, madam Caracaş cele muntene. Fişele acelea nu aveau alte elemente, detaliile le avea Gonţa în cap. Plănuia o istorie a satelor moldovene, a lucrat zeci de ani la această istorie, n-a mai apucat s-o isprăvească.

Avea păreri ciudate, căuta mereu să le comunice altora, asta prin viu grai însă, dacă te îndoiai de ce spune se aprindea imediat, se făcea roşu la faţă, îi ieşeau ochii din cap, începea să strige, nu

suferea împotrivire sau întrerupere, nici măcar o întrebare, până la urma se potolea, îl ştiau toţi, îl lăsau în pace. Udrea era singurul care-l contrazicea sistematic, o făcea din motive politice, era comunist sincer, singurul de altfel.

Avea curajul să vorbească despre ororile din închisorile regimului, despre miile de morţi, despre jertfele lui Stalin, asta când nu se sufla o vorbă despre aşa ceva, tinerii nu-l credeau, evident, ce ştiau ei, bătrânii se făceau că nu aud.

Avea idei puţine, dar fixe. Una din ele era aceea că jidovii erau la rădăcina tuturor relelor, avusese şi el de suferit din partea feluriţilor israeliţi prin anii '45-'55, atunci când aceştia erau ţinuţi la mare cinste. Puţinii ovrei care mai rămăseseră la Institut când am ajuns eu acolo nu se fereau însă să discute cu Gonţa, aduceau vorba şi ei de lagărele din Transnistria şi de la Vapniarka, până la urmă conveneau că Stalin e singurul vinovat, nici măcar nu greşeau.

Nu iubea nici pe celelalte lifte, avea oarecare îngăduinţă pentru orientali, de unde şi ideea unora de a-l îndemna să scrie o istorie a tătarilor din Moldova. Nu era cărturar, i-a venit greu s-o facă, nu citea nimic în afara hrisoavelor, şi astea numai traduse în româneşte, nu ştia altă limbă, a scris totuşi asemenea istorie, care a şi văzut lumina tiparului după moartea lui, în străinătate.

Se hrănea cu verdeţuri şi miere de albine, ca să trăiască mult, când îl întrebai ce face, răspundea invariabil, şoptit: „Aştept". „Ce aştepţi, domnu' Gonţa?", voia să ştie câte unul. „Să crape toţi comuniştii", lămurea el. Dacă îi spuneai – eram mulţi membri de partid – „Păi şi eu sunt membru, dom'le, ce-ai cu noi?" „He-ei..., he-he-he", râdea Gonţa, „voi sunteţi numai aşa..., nu de voi vorbeam eu". Pe urmă trecea la lucruri mai serioase: „Ascultă", zicea, „aseară am auzit cu urechile mele ce zicea Nixon – sau Kennedy, sau Truman – apucase vreo cinşpe preşedinţi – săptămâna viitoare sigur vin". „Cine vine, domnu' Gonţa?" „Americanii, cum cine?"

Îl auzea jos, de la parter – conversaţia asta se desfăşura la etaj, în capul scării, pe palierul care ducea la sala de lectură, jos era sala de şedinţe – îl auzea, zic, Bobiţă Ştefănescu, ăsta ajunsese director şi chiar membru în Ce-Ce. Îl auzea Bobiţă şi protesta: „Lasă că am mai auzit din astea. Ce dracu', domnule, de douăzeci de ani

spui că vin americanii şi tot nu vin". „Or să vină, până la urmă", asigura Gonţa, cu ochii cât cepele, „ascultă-mă pe mine".

În anii din urmă Gonţa o lăsase mai moale, dacă îl întrebai ce face, răspundea doar: „Aştept vremuri mai bune".

Nevenind americanii aceia, a vrut Gonţa să se ducă el la ei. Ieşind la pensie, a făcut cerere de plecare în Statele Unite, se plânsese la ambasada americană că este persecutat. A primit viza de ieşire a doua zi după ce a murit, a murit de inimă, a fost ceva cam subit. Văduva şi fetele lui au plecat până la urmă în Australia, au aranjat autorităţile să se facă treaba asta repede.

La câţiva ani după aceea, a apărut o ediţie expurgată a *Istoriei satului moldovenesc* a lui Gonţa, erau destule minuni acolo, pasaje adăugate de alţii, Dinu Giurescu a umblat mult la ea, el a editat-o.

40. GRAMATOPOL Mihai

Băiat de familie, om subţire, cu o frumoasă cultură, cu educaţie, cu principii, avea oroare de bădărănie şi de compromisuri. Ani în şir a fost mai mare peste colecţia de monezi a Academiei, după aceea a trecut vis-à-vis, în casele lui Dissescu, la Institutul de Istorie a Artelor. Acolo s-a certat cu Răzvan Theodorescu, Răzvan era pe atunci locţiitor de director. S-a certat rău, Răzvan l-a dat afară, mai bine zis l-a pus la ambiţie, l-a făcut să-şi dea demisia. Pe urmă Răzvan s-a răzgândit, nu era om rău, nu se punea la mintea nebunului, s-a oferit să pună el vorbă ca să i se dea înapoi Cabinetul numismatic, acum era acolo Octavian Iliescu. Gramatopol a zis că mai bine crapă de foame decât să-i facă pe plac, s-a ţinut de cuvânt, de crăpat n-a crăpat însă, s-a însurat tocmai la timp, era flăcău tomnatic, îl ţinea acum madam Gramatopol, ea era redactor la Editura Ştiinţifică, el făcea coşniţa, gătea de mâncare, spăla rufele, deretica prin casă, primea vizite, tunând şi fulgerând împotriva „mizerabilului", aşa-i zicea lui Theodorescu.

Între amicii care-i călcau pragul erau şi mulţi oameni ai Securităţii, l-au ajutat să scoată bani din reeditări şi traduceri, şi-a adunat articolele într-un volum, a tradus din Marguerite Yourcenar, a fost la ea în Bretania, la castel, cu prilejul ăsta şi-a vizitat şi rudele din străinătate, cu felurite comisioane, se înţelege, era socotit curier de către securişti, trebuia să se plătească şi el, oricum, nu?

Nu ştiu ce s-a mai făcut în urmă cu el, a dispărut din circulaţie încă înainte de a pleca eu din ţară. Avea un spirit foarte fin, un instinct intelectual precis, era plin de talente, dar, deh, din stirpea celor ce se lăsau pe vremea lui Caragea sprijiniţi de subţiori ca să se scoale de pe perne...

41. HÂNCU Radu

Cei care luau două chenzine pe lună de la Institutul de Istorie se împărţeau în două categorii. Cei tineri, cu dosar bun, care nu ştiau nimic şi cei bătrâni, cu dosar prost, care mai ţineau minte câte ceva. Cei într-adevăr învăţaţi trecuseră mai toţi prin închisori. Hâncu, deşi tânăr – mă rog, n-avea decât vreo patruzeci de ani, poate nici atât – făcea parte din a doua categorie.

Bun cunoscător al limbilor clasice – tradusese *Dialogurile* lui Lucian din Samosata – făcuse şi el puşcărie, pentru înşelătorie însă, nu pentru delicte politice. Trăia cu maică-sa, deşi avea o familie numeroasă de întreţinut, fusese osândit să plătească sumedenie de pensii alimentare. Lipsit de resurse şi aflat la strâmtoare, s-a dus şi el – unde? – la biserică, să ceară lui Dumnezeu să-l lumineze şi să-l ajute. Ajuns acolo, află poarta ferecată. Acuma Hâncu, deşi botezat în credinţa pravoslavnică, trecuse la papistăşie, îl convertise o poloneză cu care trăia el, pentru odraslele ei plătea el banii ăia. Or, pe vremea aia se nimerise că autorităţile închiseseră catedrala Sfântul Iosif, credincioşii nu se mai puteau întruni nicăieri. Stă Hâncu în faţa porţii, cugetă şi are, aşa, o revelaţie. Lăcaşul cel vechi e închis? Nu-i nimic, trebuie clădit altul.

Merge el apoi din credincios în credincios, cere bani la fiecare, după puteri, pentru noua casă a Domnului. Banii îi bate pe urmă la tălpi cu poloneza aceea a lui. Credincioşii ridică jalbă la stăpânire, care-l umflă pe Hâncu şi-l trimite la umbră, să se pocăiască. Ieşind din temniţă, i se dă şi lui o slujbuliţă, să se îndrepteze. Unde? Fireşte, la Institutul de Istorie, ajunsese institutul ăsta ca Armata Salvării.

Acolo însă a arătat acelaşi dezgust pentru munca de orice fel, se ferea să facă ceva, cât de cât. Elian, la care ajunsese Hâncu, îl ierta, amândoi puturoşi, amândoi habotnici, amândoi victime ale unor femei mizerabile, erau făcuţi să se înţeleagă.

Hâncu o făcea totuşi prea lată, nu voia nici măcar să se facă a face ceva, aşa, de ochii altora.

— Dragă, zicea Elian, eu te cred pe cuvânt că lucrezi, dar ştii, mai sunt ceilalţi, oameni ca Toma Necredinciosul, oameni care vor să pipăie şi să urle, vorba lui Arghezi, „Este!". Adă şi dumneata o foaie, ceva, orice, scris de dumneata, altceva nu-ţi cere nimeni.

— Domnule profesor, răspunde Hâncu, foarte cuviincios, eu, ştiţi, nu pot face mai multe decât fac. Pe urmă, gândiţi-vă şi dumneavoastră, eu toată leafa mea trebuie s-o dau la alţii, nu rămân cu nimic, ca să trăiesc, să trăiesc mizerabil, trebuie să lucrez pentru alţii, să fac traduceri, să...

— Ştiu, dragă, ştiu, ofta Elian, ce să-ţi fac, mi se cere şi mie, că altfel... În fine, să mai vedem, străduieşte-te şi dumneata, cât de cât...

Hâncu a zis că îi aduce, mai bine nu-i aducea. Elian îi ceruse o foaie, asta era un fel de a vorbi. Hâncu o foaie i-a adus, şi aia cu patru rânduri pe ea numai, alea patru rânduri pline de inepţii, nu ştiu cum izbutise el asta, altfel nu era băiat prost, făcea treaba aia în silă, asta-i. „Nu-mi place istoria", suspina el, „nu mi-a plăcut niciodată, este o îndeletnicire stupidă"...

A supravieţuit cu pensia maică-si, a mai făcut traduceri, a mai împrumutat de la Uniunea Scriitorilor, nu ştiu ce s-a mai făcut cu el după ce a murit bătrâna.

Nu era atât politicos, cât umil. Avea ceva de târâtoare subterană, un cap mare, triunghiular, de triton, vânăt la chip, ochi albi, rotunzi, nasul roşu şi ascuţit, păr decolorat, lins în faţă, zbârlit în spate, mâini mari, lipicioase, un umblet furişat, glas exasperat, de cerşetor, pomenea mereu de nenorocirile care-l loviseră, fără a intra în alte amănunte, te făcea să te jenezi, se uita la tine fix, ca cineva care aşteaptă să bagi mâna în buzunar şi să-i dai ceva, nu se ruşina de altfel să-ţi ceară de-a dreptul, dacă erai nesimţit şi nu-i dădeai, cu împrumut fireşte. Trebuia să fii atent cu lucrurile tale, altfel le lua cu el, le vindea pe stradă, la ţigani. Îşi lingea mereu buzele, avea o gură fremătătoare, umedă, de ventuză, ca un castravete de mare. Nu asculta niciodată ce-i spuneai, vedeai în ochii lui că-şi zice: „Şi tu, şi tu eşti dintre cei ce mă prigonesc şi mă ponegresc şi mă năpăstuiesc şi mă...

„Da, da, domnu'... domnu'...", zicea, absent, greşea mereu numele celui cu care sta de vorbă, dacă-i atrăgeai atenţia avea, aşa, o bănuială de rânjet în colţul gurii. „Aşa e, aşa e, mă scuzaţi acum, vă rog să mă scuzaţi, trebuie să plec..." Nu pleca, însă, aştepta întâi să-i dai bani, dacă nu, îţi aducea el aminte. Nu mulţumea niciodată, îţi întorcea spatele şi pleca.

Îi plăceau filmele vechi de groază, cu Dracula, mergea la ele cu maică-sa, cât trăia, după aia se ducea singur, se uita în sală, la chipurile spectatorilor, dacă avea o vecină de scaun punea mâna pe ea, aşa, ca din întâmplare, pe lumină n-avea curajul ăsta.

Bineînţeles, au trebuit să-l dea afară din Institut, n-au avut ce-i face, nu ştiu ce s-a mai întâmplat cu el după aia. L-am mai văzut odată pe stradă. Stătea la ieşirea din toaleta publică de la Izvor, la „Femei". L-am salutat, s-a uitat la mine veninos, altfel fusesem în relaţii bune, mi-a zis, fără să mă recunoască, evident: „N-aveţi grijă, o să vă dau banii aceia, domnu'... domnu' Vălimărescu".

42. HERLEA Alexandru

Fusese avocat, profesor la Cluj, asta înainte de război, pe urmă, de, ca omul, a avut destule de îndurat. L-a adus la Institutul de Istorie moş Ghiţă Cronţ, a făcut Cronţ bine la mulţi. Herlea ştia ceva ungureşte, era chipurile specialist în istoria dreptului maghiar, acuma ce ştiuse el în domeniul ăsta îi zburase de mult din cap. Altfel scosese cât era tânăr destule broşurele, aşa, cai verzi pe pereţi, după moarte le-au adunat moştenitorii în două volume, le-au vândut la preţ redus.

Mic de stat, mic de tot, avea câteva fire de păr roşu, sprâncene roşii, ochi roşii, perciuni roşii, nas coroiat de semit, o faţă violetă, ca un ficat cirotic, cu pistrui cafenii, ca nişte pete de mucegai. Vorbea cântat, ovreieşte, arăta ca Avrum Goldfaden în rolul lui Leizăr telalul, ce e mai ciudat e că nu era ovrei, era moţ-moţ, ca Cloşca.

Păstrase de la baroul clujean o curtoazie chesaro-crăiască, saluta el primul pe toată lumea, inclusiv pe studenţii care făceau practică, zicea: „Am onoarea, domnule coleg". Era fumător pasionat, mai mult pasionat decât fumător, apuca ţigara cu degetul gros şi cel arătător, se crăcăna, făcea bot, trăgea din ea, ţinea fumul în gură,

apoi îl sufla afară şi tuşea, se freca la ochi, asta cu mâna liberă, ducea cu ailaltă ţigara la juma' de metru, era ca la circ.

Îi plăceau grozav femeile, mai ales cele înalte, voinice, ca la toţi piticii, făcea curte la toate, alea făceau haz, Herlea căpăta curaj, întindea un deget, le gâdila sau le pişca, mă rog, îl retrăgea iute, râdea tare, treaba se oprea aici, bineînţeles. Nevastă-sa, înaltă, mustăcioasă, îl ţinea din scurt, băiatul la fel, era boxer la categoria muscă.

Cumpăra mereu bilete în faţă, la Tănase, lua cu el un binoclu, pe urmă povestea ce văzuse el acolo:

— No, dragă, era aşa, o duduie, cânta forte frumos, cu o roche pe ea lipită bine (gest sugestiv), şerpuitore, mă rog, o roche sclipicioasă, no, dragă...

O singură dată, povestea el, o singură dată nu fusese cavaler cu damele, iar soarta îl pedepsise pe loc.

Era, zicea el, înainte de război. Coboară Herlea în gară la Braşov. Guler de blană, căciulă de astrahan, mutră de ovrei, obrăznicie de misit, se repede la singura birjă disponibilă, dă să urce, o damă voalată se roagă de el: „Lasă-mă, domnule, te rog, să urc, sunt grăbită". Herlea se răţoieşte: „Se pote, domna mea, şi eu sunt grăbit, am înfăţişare la Tribunal, mă rog". Un comisar de poliţie aude larmă, se apropie, dama ridică voalul, comisarul mustăceşte, duce mâna la chipiu, zice: „Poftiţi, urcaţi" şi „Mână, măi". Herlea vociferează, comisarul zice: „Gura, jidane!" „Care gură, cum îndrăzneşti?" Atunci comisarul îi trage lui Herlea două palme îndesate, aşa, mocăneşte. Herlea îşi culege căciula de pe jos şi se duce.

L-a întâlnit după aia pe comisar la Tribunal, venise să depună şi el într-o pricină. Herlea s-a zăpăcit, zice:

— Mă cunoşti dumneta, mă rog?

Altceva nu i-a venit în minte.

— Nu, domnule, răspunde comisarul.

— Cum, nu m-ai făcut jidan în gară, nu mi-ai tras nişte... o palmă?

— Nu, domnule, tăgăduieşte senin comisarul.

— Aşa? Ăăă... prea bine, norocul dumitale, pentru că dacă erai dumneta acela... ăăă... nu ştiu ce-ţi făceam...

Povestea chestia asta foarte des, i se părea ceva de mândrie, avusese şi el o aventură în viaţa lui...

La care, invariabil, cineva spunea:

— Trebuia să-i dai şi dumneata o palmă, domnu' Herlea, ce dracu', doar erai acu' la dumneata acasă, cum ar veni...

— Nu puteam, dragă, suspina Herlea. Era lume acolo, împricinaţi, avocaţi, justiţiabili, nu se putea.

— Trebuia să-l tragi deoparte, într-un loc ferit, unde nu era nimeni, insista celălalt.

— Ei, da, ce să zic, se indigna Herlea, nu erai în locul meu. Ce, să-mi mai tragă alte palme?

— Cum, domnu' Herlea, se mai minuna altul, dumneata nu eşti evreu?

— Nu, dragă, ofta el, zău că nu!...

În '48 Herlea i-a reclamat pe comunişti într-o broşură pe care n-a iscălit-o, ăia l-au dibuit însă, l-au băgat la răcoare. După ce a ieşit de la gros, l-au înhăţat iarăşi, l-au bătut bine, l-au pus să iscălească o hârtie cum că pusese la cale un zurbalâc în '54, Herlea a iscălit, la tribunal le-a amintit însă că la vremea aia el era la başcă, n-avea cum să unelteaască, cum ziceau ăia, la Cluj, el era la pârnaie la Gherla. Ca pedeapsă pentru că nu şi-a ţinut gura, a mâncat atunci Herlea o sfântă de bătaie, ce mâncase până atunci nu era nimic. Astea se petreceau la Braşov, era un căpitan Maier, cică, care-l luase în primire, Maier i-a tras nişte şuturi, i-au ieşit bietului Herlea maţele afară, l-au operat la Aiud cu un cuţitoi de spintecat oasele, a avut zile şi a scăpat însă. De atunci, bietul ocolea Braşovul, zicea că târgul acela îi aduce ghinion.

La Institut fusese dat pe mâna lui Nae Stoicescu, îl pusese să facă nişte fişe bibliografice. Nae pretindea că Herlea nu ştie nimic, lasă că şi Nae, toată viaţa lui nu a făcut decât fişe, lucrările lui sunt fişe puse cap la cap.

43. IANCOVICI Sava

Părul negru, faţă cenuşie, profil de Scaraoţchi, ochi de cărbune, era sârb curat, vorbea stricat româneşte. Nevastă-sa, Liuba, era secretara lui Oţetea la catedră, la Universitate, ea îl adusese la Institut.

Sava alcătuia fişe personale, după tipicul arhivarilor de la primărie, pentru pandurii din oastea lui Tudor Vladimirescu. Ştia pe rudă, pe sămânţă, toate rubedeniile şi cimotiile zavergiilor, venea odată pe an cu câte o bombă: *Un cuscru necunoscut al lui Panaiotachi Hrisoscoleu* ori *Cine era jupâneasa Safta?* – reieşea că Safta nu era, aşa cum socotise toată lumea până atunci, vară de-a doua, ci cumnată bună a lui Bimbaşa Sava. Lumea zicea de el că era şeful de cadre al pandurilor.

A publicat, sub pseudonim, romane pentru tineret, romane cu haiduci, în genul celor din veacul trecut, ale Bucurei Dumbravă, făcea concurenţă lui Mitică Almaş. Acţiunea se petrecea, firească, pe vremea Zaverei, găseai acolo cârcserdari şi caimacami, cihodari şi imbrohori, capuchehaiéle şi agale, în fine.

Apropo de asta, odată prezenta o comunicare Nestor Camariano, era ceva despre capuchehaiéle, aşa se chemau pe turceşte ambasadorii la Poarta Otomană, zice Nestor: „Ţe făţeau capuchehaielele pe vremea lui Ipşilanti? Făţeau ţe făţeau totdeauna. Nu erau şimpli ambaşadori, nu, învârteau daraverile ştrăinilor la Iştambul". De atunci înainte, Sava, când îl întâlnea pe Nestor, se făcea că învârte cu mâna ceva, aşa, ca o manivelă, lui Nestor să-i vină stenahorie, nu altceva.

Şi aşa cu romanele lui Sava, erau pline de avânt patriotic şi culoare locală, cu „Alelei, pui de lele" şi „Pe cai, copii", cu Deli Marco care ia frâul în dinţi şi slobozeşte pistoalele şi dă cu iataganul şi strigă: „Până aici ţi-a fost, spurcăciune de ciocoi" şi cântă din frunză şi câte altele...

La bătrâneţe s-a stricat Sava, a gonit-o pe Liuba, s-a apucat de prostii, se ţinea totuşi înainte de pandurii lui Tudor. Odată, îl văd, zice: „Mai am şăsă", ţin bine minte, „mai am şăsă panduri şi i-am tărminat pă toţ. Da' acuma trăbă să plec".

Şi a plecat Sava. Şi a mers şi a mers, ca murgul lui Iancu Jianu şi nu s-a mai oprit până la Stockholm, a cerut acolo azil politic, şi-a vopsit părul în roşu, aşa păţeşti când te dai cu nemţii, ajungi rău...

44. Fraţii ILIESCU

Erau doi. Cel mare, Vladimir, a tradus într-o vreme pentru Academie fragmente din istoricii antici. Cel mic, parcă Alexandru îi zicea, nu făcea nimic.

Vladimir ştia bine limbile clasice, s-a perindat prin mai multe instituţii, de la Academie s-a mutat la Institutul de Istorie, după aia la Institutul Pedagogic din Constanţa, pe urmă a rămas în Germania, profesor, a lucrat şi ca gazetar, a colaborat cu serviciile secrete româneşti, cei care au avut acolo de a face cu el îi pomeneau numele cu scârbă. Altfel era om plăcut, bine crescut, amabil, fără pretenţii, fără pregătire, fără meserie, nu era un savant, desigur, departe de aşa ceva, avea o figură banală, de funcţionar.

Celălalt arăta ca un preş de care s-au şters prea multe ghete. Strivit de o nevastă grasă, fioroasă ca un jandarm, purtând peste tot o pălărie enormă, cu pene, domnul Iliescu era o figură decolorată, cu o faţă plină de ticuri, zvâcnitoare ca o burtă de broască, cu cearcăne mari, de nebun, ochii zbătându-se în orbite şi dându-se peste cap când vorbea. Când era singur, se aşeza strâmb pe scaun, într-un peş, se apleca deasupra mesei, scotea limba, mai să atingă masa, cu o mână scria iute-iute câteva semne cabalistice pe o foaie de hârtie, cu cealaltă apuca spasmodic hârtia, o făcea cocoloş, o arunca într-un colţ, gura i se schimonosea, bolborosea imprecaţii nedesluşite, rânjea satanic, apoi reîncepea manevra, la nesfârşit, făcea asta ore-n şir. Când intrai la el, îl întrebai ce face, ce s-a întâmplat acolo, închidea ochii, se apleca cu scaunul, mai să cadă pe spate, orăcăia stins: „Lucrez, nu vezi?", arătând cu un gest obosit către sutele de cocoloaşe.

Avea ceva de iluminat, iubea cartea, îi plăcea să citească, citea mult, tot timpul, îl răscolea totdeauna ce citea, trăia acolo, în lumea lui de hârtie, lumea·reală îi apărea factice şi iluzorie, ca profesorului din *Un mondo di carta* al lui Pirandello.

A fost bibliotecar la Institutul Teologic toată viaţa lui, n-ar fi putut fi altceva. Altfel lecturile lui nu erau din cele făcute să stârnească patimi, de obicei scrieri vechi, călugăreşti, despre schimnicie şi înfrânare. Avea temeinice cunoştinţe de istorie şi literatură bisericească, ştia mai multe decât popii în sutane slinoase care predau acolo. Era oarecum temut pentru această superioritate a lui şi urât

pentru că nu şi-o ascundea, trata de sus feţele bisericeşti de acolo: „Ce vrei, părinte, ce mai vrei, vino mai târziu, acuma nu pot, vino mâine", zicea. Studenţii îl iubeau, îi ajuta să găsească repede ce le trebuia, îi îndruma bucuros.

Ce era în biblioteca aceea... Ceva de nedescris, nemăturată cu anii, cu deceniile, cu secolele, zidurile coşcovite, ca de cavou părăsit, rafturile putrede, trosnind în beznă sub povara terfeloagelor rufoase, roase de carii şi ronţăite de şoareci... Din loc în loc o grămăjoară suspectă, mirositoare, lipicioasă, se lua de tălpi, roşie-cafenie, ca un stârv de şobolan – otrava pentru rozătoare. Nu se atingeau şoarecii de ea, erau vieţuitoare inteligente şi cu dragoste de carte, ca şi Iliescu... Multe cărţi şi manuscrise nu fuseseră catalogate vreodată, el le ştia însă locul la toate, te ducea la ele cu ochii închişi, însuşire preţioasă, întrucât ferestrele erau negre de glod uscat, iar becurile arse cu toatele. Ca să ajungi la colecţiile de reviste catolice, trebuia să te caţeri pe o scară pliantă înaltă-înaltă, apoi să te agăţi de altă scară, deasupra, a doua scară se ţinea în două cârlige, această a doua scară era mobilă în adevăratul înţeles al cuvântului, cârligele alea alunecau pe o tijă ruginită, ce dădea ocol sălii, chiar sub tavan, dacă nu băgai de seamă şi nu te ţineai bine, odată alunecai cu scară cu tot până în celălalt perete. „Eu nu mă mai urc", mărturisea Iliescu, „am căzut de două ori, de acolo de sus". Avea un ajutor, un student, ăla se descălţa şi-şi făcea vânt cu scările ca la el acasă, în podul cu fân, se hâţâna cu ele de colo-colo, să caute ce îi cereai, întindea mâna pe întuneric, înhăţa şi el ce-i mai aproape, arunca jos cartea, eu o culegeam, mă uitam la copertă, era cu totul altceva decât cerusem. „Acuma luaţi-o pe asta, domnu'", zicea învăţăcelul, „e bună şi asta, eu trebuie să mă duc la curs, am Omiletica" – sau Catihetica, sau Apologhetica, mă rog...

Am stat odată acolo sus, în beznă, un ceas încheiat, în vârful scării, cu capul aplecat, să nu mă lovesc de tavan când aluneca drăcia aia, cu o mână scriam – luam note după o carte pe care o proptisem între altele, mai mult ghiceam ce scrie acolo – cu alta mă ţineam de bara aia de fier, a fost ceva de groază. Altfel sunt destui care ţin cărţile vechi în locuri ciudate – la mănăstirea Dragomirna mă încuiau, cu hrisoavele lor, într-o zăcătoare ca un canal de scurgere, lumina venea de sus, prin grilajul de fier, încuiat cu lacăt,

ca să nu fug cu hârtiile lor – aşa ceva însă nu mi-a fost dat să mai văd.

Iliescu vorbea iute-iute, înghiţind jumătate din cuvinte, acasă nu era lăsat să vorbească de loc, avea şi o fată nebună, sărmanul, era bucuros că are pe cineva să-l asculte, un om căruia să i se poată destăinui, pe popi nu-i socotea oameni. Se plângea mereu, de toate, altminteri avea motive destule s-o facă, sărea de la una la alta: iluziile pierdute, viaţa cenuşie, mizeria materială, grosolănia celor dimprejur, teroarea nevăzută, groaza de ce îl aşteaptă acasă... Totul cu un zâmbet resemnat, cu o privire umilă, ruşinată, de câine bătut, închizând ochii, complice, sub pleoapele umflate – pete vinete pe faţa aceea gălbuie, ciupercoasă, de cârcâiac de sub piatră. Făcea mereu „pârţ" din buze, în semn de dispreţ faţă de toţi şi de toate, de el în primul rând, ţi se rupea inima...

Nu puteai totdeauna înţelege ce spune, avea momente când orăcăia pur şi simplu. Lumea îl socotea smintit, nu greşea prea mult. Mai de milă, mai de silă, l-au ţinut totuşi acolo, bibliotecar, chiar şi după ce nu se mai înţelegea nimic din ce spune. Ca şef puseseră însă acum pe altcineva, un popic tânăr, în blugi, cu bărbuţă mefistofelică, ştia ţigăneşte. Popa făcuse curat, văruise, pusese ordine în toate, lasă că şi vânduse tot ce se putea vinde, până la urmă l-au scos, l-au băgat la mănăstire, de închisoare a scăpat, era securist, ca majoritatea celor de acolo. L-am întrebat odată pe popa ăla cum îl mai cheamă pe Iliescu, numele mic vreau să spun. A dat din umeri, nu-l ştia nici el, „Ion", zice, nu era Ion, desigur, ăsta era altcineva, cred că Alexandru, în fine.

Ultima dată l-am văzut pe Iliescu în '76, era un congres de istorie eclesiastică, nu m-au lăsat însă să intru în bibliotecă, m-au ţinut la rectorat. L-am aşteptat destulă vreme, nu ştiam ce se întâmplase, se uitaseră ciudat la mine, când întrebasem de el. Tot venea câte unul, băga un cap bărbos pe uşă, voia să vadă dacă nu mă plictisisem încă, dacă nu plecam odată dracului... În fine vine şi Iliescu, se năpusteşte pe uşă ca un câine scăpat din lanţ, am impresia că-l ţineau închis undeva, avea pe el un halat murdar, murdar, de gunoier, mirosea a canal.

Vine la mine, îmi strânge amândouă mâinile. „Domnu', domnu'", orăcăie fericit, „ce bine, ce bine-mi pare că te văd, nu mă lasă

să ies nicăieri, sunt nişte bestii, nişte bestii infame, m-au scos din bibliotecă, mă ţin încuiat, mă închid într-o cameră, e un complot, un complot oribil, sunt nebuni, nebuni cu toţii"...

Săracul Iliescu, nu ştiu ce-o mai fi făcând acum, dacă mai trăieşte.

45. ILINCIOIU Ion

Numele îl avea neaoş şi îndesat, ca un boţ de mălai. Altfel avea alură de târgoveţ. Înalt, slăbănog, cu plisc de orătanie şi măr proeminent al lui Adam, vorbea pe nas şi din vârful buzelor, cu o voce spartă, în argou. Frumos-frumos nu era, se uita cruciş, mai era şi plin de bube. Îşi ungea însă părul cu briantină şi îl încreţea cu fierul, se îngrijea de înfăţişarea lui, avea pasiunea fustelor.

Şi-a început cariera ca activist UTM şi aşa a rămas până la sfârşit. A „desfăşurat activitate" la Institutul de Istorie a Partidului, director era Popescu-Puţuri, şi el tot oltean.

Ilincioiu se specializase în istoria mişcării comuniste de tineret, subiectul cerea imaginaţie, nu existase aşa ceva la noi până în 1948. Era de aceea nelipsit la Buftea, se făceau multe filme cu ilegalişti tineri, el era consultant ştiinţific, se ţinea de figurante.

Licenţa şi-o luase cu o teză despre o grevă necunoscută, o descoperise el într-o gazetă din Ploieşti. Era vorba de un joagăr la Poiana Ţapului, cei doi lucrători de acolo s-au îmbătat odată, n-au venit a doua zi la lucru...

Colegii nu-l prea înghiţeau, era încrezut, îi lua peste picior. Stârnea iritare mai cu seamă familiaritatea lui exuberantă şi agresivă. Subiectele lui de conversaţie erau îndeobşte cele abordate în discuţiile amicale din berăriile suburbane, cu acelaşi vocabular, fireşte. „Dom'le", se plângea odată unul din oamenii de ştiinţă de la institutul cu pricina, „nu mi-e că le ia în băşcălie, mi-e că mă ia la mişto". Ceilalţi doctori de la ISISPCCPCR – ăsta era numele abreviat al institutului, vă daţi seama cum era cel lung – erau altfel oameni de înţeles, „băieţi de comitet", cum se caracterizau ei înşişi.

Să luăm spre pildă, pe Fănică Lache – nu Fănică Luca, ăla era cu naiul, Lache cu tava. Lache fusese chelner, ca şi Puţuri, acum se „reorientase", era specialist în mişcarea sindicală ilegală, chestii,

Lache, deci, nu aprecia de fel modul în care i se adresa Ilincioiu. Oricum, era şi el acum sociolog, istoric, activist, ce mai... Trece Ilincioiu pe sală, Lache trece şi el cu mapa, securistul de gardă îi salută pe amândoi. Ilincioiu, în loc să zică şi el, cum se cuvenea: „Să trăiţi", îl apostrofează ireverenţios: „Ce-ţi mai bubuie mintea, mă guştere?"

Nu mai pomenesc de felul cum îl interpela pe doctorul Botoran: „Ţi-ai pus benoclu pe ginitoare, te-ai făcut cu o faţă de plapumă, neamule".

Sau pe profesorul Cârţână: „Saltă remorca, bă cocoş, că-ţi cad guşele..."

Azi aşa, mâine iar aşa, toţi îi purtau sâmbetele, pândeau prilejul potrivit ca să se răzbune. Prilej care s-a ivit atunci când Ilincioiu şi-a susţinut doctoratul.

Teza lui era pe cât de îndrăzneaţă, pe atât de ingenioasă, avea să rămâie faimoasă în analele istoriografiei uteciste. Se chema *Tinereţea revoluţionară a tovarăşului Nicolae Ceauşescu*. A susţinut-o cu un succes monstru, şi-a publicat-o într-un tiraj de masă, a trimis exemplare şi peste hotare. Era o broşurică, desigur, toată experienţa revoluţionară a eroului în faza utecistă se reducea la o scurtă confruntare cu burghezia. Nicolae şterpelise ceva de la meşter, era ucenic pe atuncea, nişte pingele, nu ştiu, meşterul i-a tras un şut în spate, comisarul l-a urecheat, mă rog. De atunci încolo Nicolae rămăsese cu o ură neîmpăcată împotriva exploatatorilor. Ţinuse de şase când cu greva de la Griviţa, îl umflase şi pe el poliţia, ajunsese şi la puşcărie. După ce a ajuns mare i-a răsplătit şi el pe cei ce i-au ţinut partea atunci, Maurer, ca avocat din oficiu, Geo Bogza ca gazetar de scandal, avea Geo o gazetă, scria în ea la două vorbe: „mă p..." ori „mă c..." ca să sfideze morala burgheză, în fine, a ajuns şi el cineva după dooştrei august, vorba lozincii, „Do-uă-zeci-şi-trei-au-gust-fe-ri-ci-re-ne-a-a-adus!"

Să ne întoarcem însă la Ilincioiu. Dovedea omul acolo negru pe alb că toată povestea cu pingelele era o calomnie infamă, nici gând de aşa ceva, nu erau pingele, erau căpute, meşterul nu-l lovise cu piciorul, nu, îi trăsese două palme, atât... Nu mai ţin minte amănuntele, le puteţi afla însă în cartea doctorului Ilincioiu, într-o vreme era la fondul secret, la Academie.

Şiretenia, cusută cu aţă groasă, nu i-a priit, însă. Vorba lui, când îl întrebai ce s-a întâmplat, „n-a ţinut figura". Mai întâi „s-au sesizat" nişte tovarăşi care nu voiau ca autorul „să iasă în faţă" mai mult decât se cuvenea. Iar mai în urmă a venit ordin de la Cabinetul nr. 1 să se scoată opul din biblioteci şi librării, în altă parte oricum nu se găsea, nu-l cumpărase nimeni.

Bineînţeles, Ilincioiu a fost scos şi el, tot atunci, de la institutul lui, de la Ce-Ce, i s-a înscenat şi o afacere de moravuri ca să i se închidă gura, cu flagrant delict, cu tot, după regulile artei.

Ultima dată când l-am văzut era ghid la Muzeul de Istorie a Partidului, arăta acolo la vizitatorii aduşi cu sila unelte fioroase de tortură, ghiulelele cu care erau cenătuiţi şi legaţi de priciuri neînfricaţii eroi ai clasei muncitoare:

— Uite, neamule, explica el doct, alea era bilele care le lega de cotoare la băieţii care tăia la sare...

46. IONESCU Ghiţă

Bot de dihor, ochi de sobol, cap de râmă, trup de bursuc, Ghiţă Ionescu a fost unul din stâlpii Şcolii de arhivistică de la Mihai Vodă după război. Avea patima hârţoagelor, ele i-au mâncat viaţa. Nici nu s-a mai însurat, n-a făcut altceva decât să răsfoiască condicile şi dosarele din arhive, venea zi de zi, fără un scop anume, numai să le pipăie.

A predat o vreme paleografia chirilică. Avea o voce ciudată, din cap, un chiţăit subţire, de scapet, care trezea mai întâi uimire, apoi ilaritate. Ghiţă se enerva, glasul urca mai sus, şi mai sus, se oprea pe o notă acută, suna ca trâmbiţa Judecăţii de apoi, chemând la înviere răposaţii... Pe urmă odată se spărgea, gâlgâind în bas, jos, ca geamătul damnaţilor din valea Iosafatului, ziceai că sună din cimpoi, nu alta. Studenţii se tăvăleau de râs, credeau că face anume.

Bietul Ghiţă, trăia singur cuc, în mizeria sordidă a celibatarilor fără vocaţie şi fără de speranţă. L-a lovit damblaua, l-au găsit, ce mai rămăsese din el, într-un târziu, îl roseseră şoarecii, ca pe Ciubăr vodă...

47. IONESCU Matei

Cap mare, tuciuriu, plin de negi şi de bulbuci, bot de bivol, nas turtit, burtă enormă, cocoaşă de grăsime, Matei Ionescu a stat ani în şir la Institutul de Istorie ca secretar de partid. A stat, vreau să zic, ca orice funcţionar de Stat, fără să facă nimic.

Om de treabă altminteri, prietenos, punea mereu mâna pe tine, te bătea pe umăr, te apuca de gât ori de spete, mârâia blajin: „Rrrr", nu prea avea darul vorbirii, asta cu blândeţe grăind.

Îl întrebai:

— Ce mai faci, bre?

Răspundea:

— Î? Ăăă...

— Mai stai?

— Ă? Ţţţ!

— Pleci acum?

— Mhm...

— Ce zici de ăsta?

— Hh!...

— Ce?

— Hhhh... Stai să-ţi spun. Hh... dă-l în papucu' mă-si!...

Ca secretar de partid, trebuia şi el să spună două vorbe, acolo, la şedinţe. Se ridica, dădea din mâini, mişca din buze, făcea:

— Pfff – ăăă – to'ar'ş' – ce mai – ce mai – acuma – eu – acuma – ce mai – ce mai – ce mai – ce vreau să spun – ce po' să zic – aţi auzit şi voi – aia e. Ăăăă... (Pauză. Pauză lungă). Ppprrţţ... aia e. Ridicăm şedinţa... Ce? Ce? A, da! Stai! Staţi! Staţi! Ăăăă, ce zici? Da! Hă-hă! Hă-hă-hă! Auzi, era să plecăm aşa, ne râdea şi curcile... Ăăăă, ce ziceam? A, da... Şedinţa viitoare este... adică nu, o s-o anunţăm din vreme...

Dădea din mâini, zâmbea – avea nişte buze mari, negre – se dădea jos de acolo.

A stat un sfert de veac să scrie un capitol de cinşpe pagini la o broşură, în colaborare cu alţii, se înţelege, avea un băiat toboşar, l-au scos devreme la pensie, ăsta era Matei Ionescu.

48. IONESCU Traian

I-a venit rândul la oaste îndată ce-a terminat Literele – se specializase în istoria neamului – războiul era acum pe sfârşite, a avansat iute, toţi ofiţerii vechi muriseră, a avut norocul să scape cu viaţă din măcel. Scos în rezervă cu gradul de căpitan – toată lumea îi zicea Căpitanul, ca ciracii lui Zelea Codreanu – Traian Ionescu şi-a luat în fine licenţa, a găsit şi el o catedră la un liceu, mă rog. Acolo a dat peste el reforma învăţământului, a fost ca un trăsnet pentru bietul om. Nu mai înţelegea nimic, tot ce era bun înainte, era rău acum şi vice-versa. Asta pentru că Traian era un suflet curat şi încrezător, credea în tot ce învăţase el la şcoala lui, asta voia să sădească acum în sufletele învăţăceilor. Avea, de altfel, un chip angelic, în care i se oglindea inima, neprefăcută şi generoasă, ochi blonzi, păr albastru, arăta ca sfântul Sevastian, ostaşul cel curat şi neprihănit care propovăduia cuvântul Domnului. Eu nu l-am apucat în această ipostază, l-am cunoscut numai sub chipul lui de pe urmă, cu masca Omului-care-râde, ştiţi dumneavoastră, romanul lui Victor Hugo...

Odată, cică, voia Căpitanul să-şi facă nişte ouă, jumări sau ochiuri, istoria nu spune ce anume. Dă omul drumul la butelie – pe atunci aragazele erau alimentate printr-o ţeavă flexibilă de gumă cu gazul lichefiat introdus sub presiune în butelii etanşe de fontă, butelia trebuia încărcată sau preschimbată periodic. Dă carevasăzică Căpitanul drumul la butelie, răsuceşte butonul, gazul iese şi fâsâie. Căpitanul dă să scapere un chibrit, dar... fatalitate. Cutia îi scapă, beţele se împrăştie care încotro, până să le culeagă pe toate trece o veşnicie. În fine, repetă gestul, urmează bineînţeles o deflagraţie teribilă.

Îngerul lui păzitor îl ajută şi de data asta, Căpitanul scapă cu viaţă, dar, vai, cu arsuri îngrozitoare... După ce i-au scos feşele, când s-a uitat în oglindă, nu i-a venit să creadă. Îl cârpiseră doctorii, îi răsădiseră ciozvârte tăiate din buci, făcuseră minuni, dar chipul surâzător de heruvim se prefăcuse într-un bot rânjitor de demon. Arăta acuma Căpitanul ca un burduf de brânză afumată, învelită într-un şorici boţit şi uscat. Pielea, câtă mai era, colo roşie, dincolo cafenie, aici neagră de-a binelea, sta să crape pe ţeasta de mumie în ale cărei găvane scăpărau fioroşi nişte ochi fără pleoape.

De atunci încolo Căpitanul obişnuia să poarte mitene cu un singur deget, pe mâinile, arse şi ele, le scotea numai ca să salute colegii, nu ştia nimeni cum să apuce mădularul acela uscat. Logic ar fi fost să poarte, dacă tot voia să-şi ascundă beteşugul, o cagulă care să-i acopere şi faţa mâncată de foc, ca leproşii Evului mediu, nu a avut însă niciodată asemenea iniţiativă, nu ştiu de ce.

Fire simplă şi blândă, Căpitanul avea să se înăcrească cu vremea, a avut mult de suferit din partea semenilor săi în urma acestui nefericit accident. Logodnica l-a părăsit, la şcoală copiii îl porecliseră, fireşte, Moartea, îl visau noaptea, ţipau în somn, directorii tot încercau să se descotorosească de bietul om. Într-un târziu, s-a transferat la Institutul de Istorie, obişnuia să intre neanunţat la director – era Oţetea pe vremea aceea, secretara îl ocolea, de frică – băga capul pe uşă, şuiera fonf – mai avea doi sau trei dinţi cu totul, buzele lipsă, —„Te te mai aude cu tererea mea, domnu' director?", îi dădea lui Oţetea bătăi de inimă, până la urmă l-au primit.

A lucrat mai mult pentru alţii, strângând materiale, copiind documente şi făcând fişe. Era pasionat amator de fotbal, microbist se zicea pe atunci, ştia pe de rost jucătorii care alergaseră în cutare şi cutare meciuri, ţinea minte toate „fazele" cheie din campionate, zeci de ani după ce evenimentul se consumase, eu ştiu, cred că le mai şi încurca, plănuia o istorie a fotbalului românesc. Obişnuia să se certe pe culoare, cu ţigara între cele două ghiare vinete de la mâna dreaptă, se înfuria dacă-l contraziceai, se ducea să dezbată chestiunile astea şi în Cişmigiu, era pe atunci acolo un colţ al microbiştilor, cei pe care familia şi vecinii nu-i mai răbdau veneau să se certe în Cişmigiu, se luau de piept cu necunoscuţi ce împărtăşeau aceeaşi mistuitoare pasiune, îl luase la ochi şi Securitatea...

De fiecare dată când venea vreun oaspete străin la Institut, Traian se înfiinţa şi el, să pună întrebări, să dea sfaturi, să depene amintiri. Dacă se ţinea o şedinţă în sala de festivităţi, se aşeza în faţă, îl făcea pe ăla să se bâlbâie, arăta fioros Căpitanul. „Tovarăşii" îl prezentau, în şoaptă, ca pe un supravieţuitor al lagărelor naziste, ori ca o victimă a experienţelor nucleare, după „revoluţia" din urmă susţineau că era unul din morţii de la Timişoara, ăia îngropaţi în grabă, cică el nu murise de-a binelea atunci când i-au ars... Căpitanul nu ştia nici cu spatele de asemenea gogoriţe, săracul.

Cât a trăit Ceauşescu, lua regulat cuvântul la şedinţele de învăţământ politic, bătea câmpii însă, nu asimilase aşa cum se cuvenea limba de lemn, zicea: „Eu asta ştiu, aşa am învăţat". Se scula unul şi altul, îl contrazicea, Căpitanul asculta ce asculta, se enerva, ridica două degete, două ghiare, le agita, propagandistul se făcea că nu-l vede, Căpitanul izbucnea: „Ba nu-i asa, ba nu-i asa!..."

Era bun prieten cu Gonţa, nici unul nu asculta ce spune celălalt, amândoi victime, amândoi veterani, amândoi urând pe comunişti ca pe holeră... Bobiţă Ştefănescu – fusese coleg de an cu Ionescu – îl lua peste picior: „Ia lasă, Traiane, tot aşa ziceai şi în '48 că vin americanii. Ei, unde-s americanii ăia?"

La care vorbe Căpitanul trăgea cu sete din ţigară, şuiera: „O să vină, o să vină, o să vezi..."

În '89, cine râdea în nas lui Bobiţă, când l-au dat afară, ca nomenclaturist? Ei? Căpitanul, fireşte.

— Ei, ai văzut-? jubila el. Tot au venit până la urmă!

— Taci, Traiane, ofta Bobiţă. Ce, ăştia-s americani la tine? Tot ruşii sunt, măi...

49. ISCRU Gheorghe

Fiu de ţăran, ţăran el însuşi, cu toate şcolile prin care a trecut, tropăind, Iscru a rămas până la sfârşit acelaşi vlăstar de sumane negre, cu iţari de pănură şi bocanci ţintuiţi, cum îl ştiu din anii '50. Demascat ca fiu de chiabur, dat afară din facultate, a mâncat mizerie, dar s-a întors şi a rămas, azi e profesor la aceeaşi instituţie de învăţământ universitar.

Naţionalist înfocat şi român verde, a dispreţuit întotdeauna liftele străine şi pe cei ce se înhăitează cu ele.

Înalt, aplecat de spete, ca cei ce se văd înconjuraţi de pitici, cu nasul mare şi strâmb, rural, faţă de plugar, ciupită de vărsat, avea o privire fixă iscoditoare, de prooroc ce pare a-ţi cere socoteală de ce nu iei şi tu, ca el, calea adevărului. Onest şi încăpăţânat, ca toţi intelectualii legaţi de glie şi cu orizontul mărginit de hotarele patriei mume, Iscru a avut destule necazuri, cât au fost comuniştii la putere. După aia a fost racolat de un partid naţionalist din cele înfiinţate şi subvenţionate de serviciile secrete, cei din preajma lui fuseseră totdeauna oamenii Securităţii, îl agitau ca pe o flamură pe bietul Iscru, n-a înţeles niciodată ce făceau cu el şi de ce.

A scris o carte despre Tudor Vladimirescu, carte polemică, în care vorbea mai mult despre ceilalţi inşi care scriseseră despre acest subiect, nişte rătăciţi, glăsuia despre ei ca de nişte antihrişti. O vreme Tudor a fost un fel de religie a lui, când îl vedeai, te lua de un nasture şi-ţi vorbea despre căpetenia de panduri. Pe vremea aia circulau nişte bancnote de 25 de lei – poate şi acum, nu mai ştiu – era pe ele capul lui Tudor, vârtos, mustăcios, cu un potcap mare, era desenat după un tablou de Asachi, Asachi nu-l văzuse niciodată la faţă pe Vladimirescu...

Odată a ţinut o comunicare despre o descoperire de-a lui, se chema *Un ciucure necunoscut de la steagul lui Tudor Vladimirescu*, zicea că l-a găsit el nu ştiu unde. Comunicarea cu pricina dovedea pe larg, cu multiple argumente ingenioase, că nu era vorba de altceva, un canaf de perdea, să zicem, ori un moţ de tichie de noapte, nu, era chiar de la steagul ăla. A făcut şcoală, o vreme tot găseau unii şi alţii ciucuri şi pampoane din astea, de la tot felul de panduri, Hagi Prodan, Hagi Ghiţă, Bimbaşa Sava, mă rog...

50. KOENIG Johann

Mic, slab, cocârjat, părul roşu, rar, nas coroiat şi glas cârâitor de papagal, gesturi mecanice de marionetă, cultiva un umor al lui, foarte personal, absurd şi macabru. Avea talent actoricesc, l-am văzut odată în *Institutorii* lui Otto Ernst – autor la modă acum o sută de ani, pe vremea lui Gerhard Hauptmann – juca acolo un director abuziv şi necinstit. Când îl întrebai ce face, răspundea invariabil: „Mă desfăşor ca un mosor", apoi îţi turna o anecdotă cu ovrei, ştia mii din astea, pretindea că este şi el evreu, că-l cheamă, de fapt, Cahane, nu era adevărat, era neamţ.

După o experienţă nefericită de profesor la ţară, a intrat la Muzeul militar, se specializase în arme de foc portative, pistoalele cu arc, cu rotiţă, cu butoiaş, cu cocoaşe, cu cui, cu cucui nu aveau pentru el nici o taină.

Mare admirator al sexului frumos, se plângea mereu, cu veselie şi resemnare, de ghinion în raporturile lui cu acesta, e drept că şi fizicul lui nu era făcut să-l avantajeze. Inventa aventuri încâlcite cu doamne misterioase, mă îndoiesc totuşi că era vreodată ceva adevărat la mijloc. S-a însurat într-un târziu, cu o colegă, specialistă

şi ea în arme de foc. Madam Koenig se arăta însă interesată mai mult de artileria grea, ea era mai mare peste fioroasele piese de 105, 120 şi 135 mm expuse în curtea muzeului. Ţinea conferinţe despre tancurile Sherman şi T-34, analiză comparativă, toată lumea îi ştia de frică. Voinică, masivă, cilindrică, tuciurie, cu o căutătură feroce şi glas bubuitor ca o ţeavă de mare calibru, consoarta lui Jimmy – aşa îl alinta ea, Jimmy – purta tot soiul de accesorii zornăitoare. Avea o chică de păr sârmos, vopsit în tonuri metalice, legat cu nădejde, la temelie, cu o coardă de oţel inoxidabil. Nu asculta niciodată pe nimeni, dacă o întrebai unde e domnul Koenig, răspundea: „Nu ştiu, trebuie să fie într-un sertar, nu mai ştiu unde l-am pus".

Ultima dată când l-am văzut, era într-o iarnă timpurie, umbla cu copilul pe stradă, ţinea foarte mult la copilul ăla, un copil pricăjit şi cu nasul lung, ca şi el, cădea lapoviţă, ei dezbrăcăţei, în nişte spenţere subţiri, îi lingeau iepurii... Stârceau amândoi pe lângă poarta casei, aşteptau să vină madam Koenig de la cine ştie ce conferinţă, îi uitase încuiaţi afară...

51. LIVEANU Vasile

De la el de-acasă nu-l chema Vasile, ăsta-i nume de goi, îi zicea Isidor, prietenii îi spuneau Dorel, Liveanu venea de la Olivenbaum.

Era înalt, spelb, cu nasul mare, încovoiat, ochii roşii şi urduroşi, plisc de rozător, dinţi rari, ieşiţi tare în afară, sub buza de sus, părea că zâmbeşte tot timpul, lumea zâmbea şi ea, din politeţe, când îl vedea, Liveanu turba. Deschidea gura des, clămpănind fără să scoată o vorbă, avea un pronunţat defect de vorbire, parte din cauza dinţilor, parte din cea a sfielii simţite din aceeaşi pricină. Sfiala mai cu seamă îi punea căluş. Liveanu se căznea s-o biruiască, după reţeta lui Demostene, vorbind mult şi des, fără să mai ia pietricele în gură, îi ajungeau dinţii... Când i se înnoda limba prea tare, zicea: „Cum şă şpun" şi vorbea mai departe, rostea „cum şă şpun" de vreo mie de ori pe ceas.

Nu era prost, avea mult bun simţ, în ciuda unor naivităţi şi entuziasme de care nu s-a putut dezbăra niciodată. Avea lecturi variate, dar păstra o moştenire imensă de ignoranţă, inclusiv în

domeniul istoriei, moştenire fatală, pe care o dobândise în anii revoluţiei culturale, era convins de pildă că Sfânta Alianţă a învingătorilor lui Napoleon era ceva în legătură cu Inchiziţia, cu ovreii arşi pe rug... Cât a fost Antonescu la putere, Dorel şi ai lui au tăcut mâlc, nu ziceau nici cârc, măturau la frunze de le mergeau fulgii. După aia au prins glas, s-au înscris în asociaţii militare, umbla Dorel cu puşca-n spinare şi pancartele asociaţiilor ovreieşti, Histadrut şi Macavi. Asta până s-a înfiinţat Ereţ Israel, după aceea s-a terminat cu distracţia. S-a reorientat Dorel, a intrat în partid, a lăsat-o mai moale cu Sionul, s-a apucat să studieze pe Marx, s-a dat bine pe lângă Roller, a ajuns şi el om de ştiinţă, era şeful Sectorului de istorie contemporană la Institutul de Istorie.

A scris, în ani, destule articole de istorie românească recentă, era vorba acolo mai ales de istoria comuniştilor, desigur. Între altele, are o carte, se cheamă *Anul 1918*, a apărut în 1958, poţi afla acolo toate grozăviile vremii, complotul imperialist împotriva Rusiei sovietice, războiul lui Béla Kun de eliberare a Transilvaniei ocupate de către burghezo-moşierimea românească, cotropirea Moldovei de către armata română regală şi altele asemenea. Cartea asta a primit Premiul de Stat, după venirea lui Ceauşescu au scos-o din biblioteci.

A condus până la moarte şedinţele seminariilor de învăţământ politic la institutul amintit, dându-se după vremi. A lăudat şi a înjurat, pe rând, pe Stalin, pe Malencov, pe Hruşciov, pe Brejnev, pe Andropov şi pe Cernenko, pe Jdanov, pe Şepilov şi pe Suslov – ăştia din urmă erau cu propaganda. A fost primul care a încercat la institutul acela să se joace cu computerele, făcea istorie cantitativă, cică, avea la dispoziţie un *software* numeric, îl găsise la Institutul de matematică, nu ştia însă cum funcţionează drăcia aia.

— Şpune-mi, dagă, mă întreabă odată Dorel, cum şă jic, eu am şitit undeva, am şitit, am şitit undeva că, cum şă jic, că, că... pe vemea Jevoluşiei Fanşeje, aşa, pe vemea Jevo-, pe vemea Jevoluşiei Fanşeje, se ghilotinau în medie, în me-die, şin-, aşa, în medie, şinjăşi de pejşoane pe-, şinjăşi, aşa, de pejşoane pe ji. Dacă, acuma dacă, cum şă jic, dacă toa-tă populaşia Fanşei, aşa, toată populaşia Fanşei avea, ca şă jic aşa, şinjăşi de milioane, iah Jevoluşia a şinut zăşi ani, şă jişem jăşi ani, aşa, asta-nşeamnă nici unu la mie,

atunşi, de şe, atunşi de şe şă jişe că au mujit jăşi la şută? Nu, te întreb pe dumneata, de şe şă jişe că au mujit, aşa, jăşi la sută?

— Păi, zic eu, au mai fost şi războaie, şi molime, şi morţi naturale...

— Foahte bine, da, da, da, da' după dumneta, după dumneta, şe-i aşeia moahte natujală? Eu, eu nu ştiu şe-i aşeia...

Săracul, a aflat până la urmă, a murit de cancer, nu era bătrân, dacă avea cincizeci de ani.

52. LUNGU Traian

Vorbăreţ, sfătos şi prietenos, Lungu acesta a fost ani în şir secretar de partid la Institutul de Istorie, asta prin anii '60. Altceva n-a fost. Mai mult lat decât lung, umbla aplecat de spate, avea obiceiul să dea ochii peste cap când râdea, râdea des, un râs silit şi prefăcut, asta ca să te facă a pricepe că spui prostii, pe urmă se apuca să te lămurească, nu puteai să spui nu. Activitatea acestor persoane se chema „muncă de lămurire", persoanele în chestiune se numeau „activişti".

A aşteptat ani în şir să apuce şi el un os, o slujbă mai grasă, ceva, dar n-a fost chip. Până la urmă s-a ivit un prilej, Miron Constantinescu, fostul lui şef, revenise în Ce-Ce, ca preşedinte al Academiei de Ştiinţe Politice, l-a numit pe Traian consilier, academician nu se putea, nu scrisese nimic, trebuia să aibă cineva două cărţi tipărite pentru asta, Lungu nu scrisese o iotă în viaţa lui. Neputându-se alege academician, Lungu s-a mulţumit cu un post de profesor universitar, la Craiova, avea nişte ore acolo, făcea naveta. Nu ştiu ce preda, de câte ori mă vedea pomenea de o ştiinţă nouă, viitorologia, se jena să-i zică futurologie, gata cu istoria, vorba Internaţionalei, „Sfârşiţi odată cu trecutul negru", morţii cu morţii, cum zice la Sfânta Scriptură.

A scos până la urmă şi el o broşură, *Viaţa politică în România* îi zicea, de la anul cutare la anul cutare, după dările de seamă din *Monitorul oficial*, îl răsfoise şi el la Biblioteca Academiei, aşa, în fugă, între două trenuri, tot istoria săraca...

Asemenea multor prooroci, nu şi-a putut ghici sfârşitul, l-a rostogolit pe treptele Universităţii craiovene un atac de inimă.

Avea un nepot, tot Lungu şi el, Cornel parcă, a avut mult de furcă cu el săracul Traian, cât era student la Istorie, după aia l-a

băgat şi pe el în pâine, la Arhivele Statului. Băiat isteţ, Cornel a intrat în Securitate, a avansat rapid, a ajuns locotenent, locotenent major, căpitan, maior, apoi director la Arhive, director ştiinţific, mă rog, l-au făcut colonel. Asta după ce l-au împuşcat pe Ceauşescu, s-au „rotit" multe cadre cu ocazia asta, s-a făcut loc la mulţi, altfel n-ajungea Cornel mare aşa repede, norocul lui cel mare a fost că s-au hotărât tovarăşii să renunţe la directorii cu grad de general maior. Dat în vileag ca securist, l-au scos şi pe el însă, au pus în loc pe unul Scurtu, l-au ales pe ăla mai mult pentru numele lui, ca să arate că au întors roata cu totul.

53. MACIU Vasile

Dascăl de ţară, a intrat la comunişti din convingere, asta încă din '44, aşa a ajuns Maciu profesor universitar. În '46 a candidat cu succes pentru un loc în Parlament la Buzău, programul lui electoral era: „Să pavăm uliţele buzoiene cu ciolane de burjui", la acea vreme urbea nu avea încă asfalt.

Avea o faţă lată, grobiană, cu o privire de rumegătoare, o chelie imensă, lucitoare şi lustruită, cu un şanţ la mijloc şi un smoc de păr în faţă, semăna cu, să zicem, un genunchi. Preda cu o voce stridentă, de asin, Istoria modernă a României, partea ei cea mai glorioasă, cum ar veni, de la Tudor Vladimirescu la Războiul de neatârnare.

Păstrase de la şcoala lui de la ţară mania de a explica lucrurile cele mai evidente, spunea de altfel prostii. Nu pregeta astfel de a lămuri pe studenţi că a promulga o lege înseamnă a mulge poporul. Vorba lui nenea Iancu, bampir, ce-i aia bampir, e unul care, mă-nţelegi, unul care suge sângele poporului...

Nu putea în ruptul capului să rostească numele străine ca lumea, zicea de pildă Castlereagh, aşa cum se scrie, ăsta era numele unui domeniu din Irlanda pentru care obţinuse titlul nobiliar un ministru englez din anii 1800–1830, corect se pronunţă Caslri. Avea grijă însă ca studenţii să nu stâlcească aceste nume. „Bu-ol, mă", zicea Maciu, „nu Boul, boule", era un ministru austriac, von Buol-Schauenstein, în timpul Războiului Crimeei.

Cu creta în palma asudată, te lămurea, silabisind răbdător şi zbierând rar, ca să-ţi intre bine în urechi, ce zice el:

— Bul-ga-rii mai în-stă-riţi, aşa, mai înstăriţi, ca ga-bro-ve-nii, să zicem, aşa, gabrovenii... Aşa. Gabrovenii. Da... Gabrovenii (Se uită dacă lumea ia note). Bun. Asta vine de la GA-BRO-VO! GABROVO! Nu de la Gabroveni. Gabroveni este o stradă în Lipscani. Aşa. Sunt şi alte străzi acolo, în cartier. Unele dintre ele se cheamă, ca şi Gabroveni, strada Gabroveni, după breasla, BREASLA, sau isnaful de negustori care făceau negoţ cu anumite locuri de peste hotare. Ca Gabrovenii. Acolo îşi aveau prăvăliile cei ce aduceau marfă de la Gabrovo. Din Bulgaria. Lipscanii se cheamă tot aşa, după negustorii ce aduceau marfă de la Leipzig, de la târgul de acolo, în româneşte Leipzig se zice, se zicea mai bine zis, Lipsca. Lipscanii. Da. Nu scrieţi asta. Asta e aşa, ca să înţelegeţi mai bine despre ce este vorba. Da. Sau Mămulari. Sau Cavafi. Cavafii Vechi. Este aşa, o stradă, se cheamă Cavafii Vechi. Mămularii erau zarafi, schimbau bani. Este şi strada Zarafi, da. Este un loc în Bulgaria. Se cheamă aşa, Gabrovo. Un târg mai bine zis. Aţi scris? Bun. (Pauză). Bulgarii mai înstăriţi se chemau (Zbierând confidenţial) CIORBAGII! Aşa. Ciorbagii. (Altă pauză). Aţi scris? Ciorbagii. Bun... As-ta-nu-în-seam-nă că-mân-cau-ciorbă (Râde) Nu-hu-hu... (Cu umor) Nu, tovarăşi. (Simplu) Aşa se chemau ei. Ciorbagii. Este un cuvânt turcesc. Aşa.

Maciu era, bineînţeles, născut la Caracal, zicalele din bătrâni sunt pline de înţelepciune. Odată, un student, unul Bârliba, parcă, trage la examen, la Maciu, un bilet cu mai multe subiecte, de obicei erau două, lui îi picase unul cu trei.

Maciu era asistat de Şendrulescu, ăsta era acolitul lui, ţinea seminariile, avea titlul de asistent. Şendrulescu, la examen, ducea palma la gură, se întorcea către Maciu, şuiera ceva despre candidat, altceva nu făcea.

— Ce bilet ai tras, tovarăşu'? întreabă încruntat, sacerdotal, Maciu.

— Ăăă... începe Bârliba. Este despre... Punctul unu. Punctul unu: Mişcarea revoluţionară a lui Ghiţă Mehedinţeanu şi Niţă Cuţui...

— Eu nu te întreb asta, tovarăşu', observă solemn Maciu. Eu am întrebat, aşa: „Ce bilet ai tras, tovarăşu'?" Atât.

— Necâştigător, face haz de necaz Bârliba.

Era pe atunci un joc de hazard, se numea Loz în plic. Dădeai trei lei, luai un loz dintr-un borcan, îl desfăceai, pe unele scria cinci lei, pe altele zece lei, mai erau şi de o sută de lei, cică, dar astea cred că erau legende. Pe cele mai multe scria Necâştigător.

Şendrulescu se uită cu gura căscată la Bârliba. Nu-i vine să creadă.

Norocul lui Bârliba. Maciu nu merge la Moşi, Maciu nu joacă la loterie, Maciu nu ştie ce-i aia, Maciu crede, ca de obicei, că studentul este, ca toţi cei care-l înconjoară, un ins sărac cu duhul.

— Tovarăşu' candidat, glăsuieşte demn Maciu. Eu te rog să te uiţi în colţul din stânga, sus. Acolo este un număr. Mie să-mi citeşti numărul acela.

— O sută cinşpe, citeşte Bârliba.

— Aşa. O sută-şi-cinci-spre-zece. Da. (Maciu încercuieşte un număr de pe o listă a lui, o are în faţă). A mai căzut la cineva astăzi numărul acesta. Da. Numărul acesta, 115. Are trei subiecte pentru că el cuprinde întrebări de amănunt. Da. Dumneata vorbeşte-mi...

— Da, începe febril Bârliba. Ghiţă Cuţui era...

— Stai! porunceşte Maciu. Stai... Nu te-am întrebat nimic despre Niţă Cuţui. Niţă, nu Ghiţă... Dumneata să-mi vorbeşti despre... Ce scrie pe biletul dumitale la numărul trei? Ei?

— „Trei. Punctul treişpe al Proclamaţiei de la Izlaz şi chestiunea agrară în Ţara Românească în vremea Revoluţiei de la 1848".

— Aşa, constată Maciu, satisfăcut. Cunoşti dumneata itinerariul preotului Radu Şapcă în luna iunie 1848?

Bolboroseşte Bârliba ceva despre peregrinările popii Şapcă, aminteşte şi de Caracal, vrea să treacă mai departe, dar...

— Caracal? exclamă Maciu, zâmbind, cu gândul la cine ştie ce amintire duioasă, de demult.

Bârliba interpretează greşit zâmbetul, se socoteşte dator să precizeze, familiar:

— Da, tovarăşu' profesor, unde s-a răsturnat caru'...

Maciu odată îngheaţă:

— Caru? Ce car, tovarăşu'?

— Caru' cu proşti, tova... abia suflă Bârliba, care simte că a făcut o boacănă.

— Ieşi afară, tovarăşu'! zbiară profesorul.

— Da' de ce, tovarăşu' profesor? piuie Bârliba. Eu m-am pregătit, tova...

— Am spus: „Ieşi afară!", insistă magistrul. Şi eu m-am născut la Caracal, tovarăşu'...

Condurachi, profesorul de Istorie veche, l-a surprins odată pe Maciu citind o carte de Sartre, nu mai ştiu care. Mesteca Maciu elucubraţiile acelea cu o răbdare bovină, asta era prin anii '50, pe atunci alde Sartre, Malraux, Camus încă mai stârneau chiote de admiraţie în cercurile intelectuale, la noi ca şi aiurea. Îl întreabă Condurachi ce citeşte.

— E ceva despre decadenţa culturii burgheze, lămureşte Maciu. Arată cum oamenii, noi, cum ar veni, suntem condamnaţi la libertate, nu mai putem fi robi, cică... L-am pus şi pe Şendrulescu să dea cartea asta, ca bibliografie facultativă, la studenţi...

— Auzi, dragă, se minuna Condurachi, un neaoş ca Maciu să se pameze pentru balivernele pederaştilor aceia...

Acuma, Maciu făcea asta din conformism, văzuse şi el în *Contemporanul* că trebuie să se citească chestia aia, a împrumutat-o şi a citit-o. După ce existenţialiştii au fost afurisiţi ca decadenţi, a azvârlit şi el cât colo drăciile alea franţuzeşti.

A scos Maciu la viaţa lui multe cărţi, câteva dintre ele au şi lucruri scrise cu bun simţ, a editat documente, în fine. A avut, oricât de necrezut poate să pară acest lucru, mulţi admiratori.

Când a murit, se înşirau în urma coşciugului sute de chelboşi, foşti studenţi, care-i călcau acum pe urme. Maciu zâmbind cu bila aia lucitoare a lui pe pernă, catafalcul înfăşat în pânză roşie, ca la ilegalişti, pus pe un camion care avansa în viteza a doua, se înşira cortegiul pe trei kilometri, a fost mai ceva ca la înmormântarea Mariei Tănase.

54. MATEI Ion

Masiv, greoi, zâmbăreţ, cu ochii mijiţi, arăta ca un Moş Crăciun. O viaţă întreagă fusese dascăl la o şcoală, când s-a întemeiat Institutul Sud-Est European l-au adunat şi pe el acolo, zicea că ştie turceşte, mai mult nu le trebuia. Cât a stat la ei, n-a scris nimic, n-a făcut nimic, a luat chenzina de două ori pe lună, este cu totul

îndoielnic că ar fi putut face ceva, la drept vorbind, nu ştia mare lucru.

Avea pile bune, când întreba careva, aşa, de curiozitate, ce face el acolo, tovarăşii îi luau apărarea: „Ce-ai, bre, cu omu'? Mănâncă şi el o pâine..." Altfel era cumsecade, sfătos, binevoitor, a stat cu anii secretar de partid, pentru asemenea însărcinări alegeau totdeauna inşi care ştiau să se facă simpatici.

Odată, de un Sfânt Ion, era ziua lui cum ar veni, adusese o cutie mare cu bomboane de soia, o trecea pe la toţi, cu capul plecat, încovoiat, cu un zâmbet supus, placid, bonom, zicea; „Mai luaţi, duduie, mai luaţi una..."

— Da' câţi ani ai mata, domnu' Matei? se face că nu ştie secretara, era una, madam Prunescu, ţipa la toţi, îi ştiau de frică...

— Şaizăş... chî, chî..., tuşeşte Matei. Şinzăş-şinş...

— Ba şaizeşcinci, îl îndreaptă madam Prunescu, ce dracu', *soro*, nu-ţi fac eu hârtiile, bre?

Ca un făcut, atunci se deschide şi uşa cancelariei, iese directorul, unul Ioniţă, Ghiţă Ioniţă, era şi director şi decan al Facultăţii de Istorie, venise de la Ce-Ce, fost activist. Arăta Ioniţă ca un sângerete, dar un sângerete colosal, ca cel pe care-l confecţionează an de an cârnăţarii din nu mai ştiu ce comună tiroleză, Fleischhackermesser sau Schweinspannstein, am uitat cum îi zice, îl urcă pe o căruţă, înhamă patru perechi de cai şi-l duc până la Innsbruck, acolo îl taie...

— Şaizeşinş? gâfâie Ioniţă. Hăăă... păi eşti bun de pensie, tovarăşu'...

Matei scapă bomboanele, zâmbetul i se şterge, se încovoaie şi mai mult, ca un zebu...

— Mai lăsaţi-mă, tovarăşu' director, măcar un an, se milogeşte el, am şi eu un băiet, eu îl ţin, e deficient...

— Aşa e din naştere, precizează neîntrebată madam Prunescu, plină de zel, sugând o bomboană.

— Păi eu nu vorbeam de băiatu' dumitale, explică Ioniţă, cu umor taurin.

— Da' ştiţi, *şi eu*, îngaimă disperat Matei, *şi eu sunt*, vreau să zic, am nişte probleme cu...

— Bine, oftează astmatic Ioniţă, dacă-i aşa, te-om mai păsui...

Norocul lui Matei, a venit „revuluţia", l-au pensionat pe Ioniţă, la cincizeci de ani. El, Matei, a rămas, nu mai e secretar de partid, asta-i drept, încolo...

55. MATEI Vasile

Scurt de stat, peltic, frunte teşită, simiescă, fugind îndărăt, dezgolită prematur, iubea sexul frumos şi băuturile spirtoase. De la un timp, s-a lăsat de fete, mai bine zis ele l-au lăsat pe el, a rămas Mişu cu păhărelul, aşa îl alintau amicii, Mişu. Nu prea ţinea la băutură, însă, după a doua duşcă se făcea leu, se repezea la cei din jur, mânca bătaie regulat, era pirpiriu Mişu...

Ştia oarecum poloneza, fusese şi la Varşovia, primise o diplomă, învăţase însă mai mult după ureche, nu înţelegea ce scrie în cărţi, cu polonezii se descurca aşa, mai prin semne, mai pe ghicite...

Nu ştiu cine a avut ideea de a-l angaja pe Mişu ca expert în chestiuni poloneze, asta la Ministerul de Externe, vă daţi seama, James Bond şi cu Mişu... S-au lămurit însă repede, l-au scos de acolo, l-au dat la arhivă, la Arhivele Statului, vreau să zic. Îl foloseau tovarăşii din Ministerul de Interne mai mult ca translator la procese, prin închisori, erau într-o vreme la noi o droaie de polonezi în puşcărie, escrocherii, găinării, chestii, era şi unul cu o crimă pasională, spărsese din grabă o sticlă de *Wódka wybiorowa* de capul unei oafe.

L-au pus să traducă vreo cinşpe documente istorice, Mişu era plătit chipurile ca istoric, după aia l-au dat afară, înjura Mişu pe securiştii care-i plăteau băutura pe toate cărările, au înghiţit ăia cât au înghiţit, până s-au săturat, nu ştiu ce s-a mai făcut cu el în urmă.

56. MICU Emil

A fost profesor la o şcoală în Trei Scaune, aşa se chema atunci judeţul, după aia i-au zis regiunea Stalin, în fine Braşov. La bătrâneţe împuşcase şi el o slujbuliţă de custode la biserica Sfântu' Nicolae din Şchei, avea în grijă colecţiile lor. A scris în toată viaţa lui o singură carte, era ceva despre un reghiment chesaro-crăiesc, mă rog.

Avea Micu acolo, la Sfântu' Nicolae, o secretară, o dactilografă mai bine zis, îi ţinea condica, galoşii, în fine, asta era de mult, prin anii '60.

Când am intrat acolo prima dată, aşa, cu sfială, dau peste secretară. Întreb de nişte manuscrise după care umblam atunci.

— Nu se poate, zice, până nu vine domnul director.

— Domnul director?

— Domnul director. Trebuie să faceţi o cerere, el o aprobă...

— Şi când vine domnul director? zic. Nu de alta, dar peste două ore am tren înapoi, la Bucureşti.

— A, trebuie să pice. Dimineaţă a ţinut o conferinţă despre Simion Bărnuţiu la pepiniera de puieţi, pe Tocile, la prânz a avut o masă tovărăşească la Cerbul Carpatin, cu echipa de popice, acuma împarte autografe în Prund, la liceul Andrei Mureşanu...

— Da?, zic. Şi... cine-i domnul director?

— Domnul Micu. Domnul profesor Micu.

— Micu?

— Da, domnu' Micu. Aţi auzit de el, precis...

— Micu... Nu ştiu... nu cred. În fine...

— E cel mai mare istoric român!

— Micu... Va să zică domnul Micu este directorul muzeului.

— Da, chiar el. Da' nu vă speriaţi, este foarte cumsecade cu toată lumea. Dacă vreţi, vă dă şi dumneavoastră un autograf.

— Păi, îngân eu, nu am la mine, vreau să zic, nu am cumpărat...

— Ce să cumpăraţi? zice cocoana. E pe gratis...

— Asta... cartea...

— Care carte?

— Nu ştiu... opera...

— Ce operă, frate?

— Scrierea asta a lui, pe care dă autografe, zic. Eu abia am venit, n-am avut timp să...

— Nu face nimic, zice doamna, pot să vă arăt eu scrierile domnului director. Le am pe toate aici.

Se scoală, se duce la un dulap, scoate de acolo un cărţoi cât un sicriu. Îl apucă bine cu amândouă mâinile, îl trânteşte pe o masă.

— Astea-s...

Mă ridic şi eu, cu umilinţă, mă apropii cu veneraţie, citesc copleşit pe copertă, scris cu litere de aur:

MICU E.
SCRIERI ALESE
Tomul 5

Răsfoiesc, recules, cărţoiul. Pagină după pagină, bucăţele de ziar lipite cu pap. Tăiate cu pioşenie din *Flamura Braşovului, Regiunea Stalin, România Pitorească, Cele Trei Scaune, Ţara Bârsei, Floare de colţ, Lucrătorul sanitar, Lumea animalelor, Arici Pogonici...* Sunt dări de seamă despre şedinţele feluritelor asociaţii, societăţi, instituţii, şcoli, ateliere, gospodării agricole ale judeţului. La toate participase profesorul Micu. La unele din ele luase cuvântul. La altele prezidase lucrările. Câteva din dările acelea de seamă le scrisese cu mâna lui. Mai mult, erau acolo articole întocmite de pana profesorului. Despre însămânţările de toamnă. Despre aniversarea luptei de la Dâmbul Morii. Despre gândacii de Colorado. Despre întreţinerea marcajelor alpine...

— Mai am, zice doamna, mai am treizeci de file şi trebuie să luăm altul nou. În ăsta nu mai încape nimica.

— Nu despre cartea asta vorbeam eu, zic. Mă gândeam la autograf...

— A, vă dau eu o carte de-a lui. Ţinem totdeauna aici câteva sute, pentru vizitatori.

Întinde mâna, ia un cartonaş dintr-o stivă, mi-l întinde.

Citesc pe el, aiurit:

EMIL MICU
Doctor în Litere
Profesor Emerit
Laureat al Academiei
Ordinul Muncii Clasa III
Meritul Didactic Clasa II
Meritul Cultural Clasa I
Director Ştiinţific al Universităţii Populare Braşov
Directorul Muzeului Primei Tipografii Româneşti
Preşedinte al Fundaţiei Culturale Şcheii Braşovului

Membru Fondator al Asociaţiei Diaconul Coresi. Membru al Comitetului Şcolar Regional Braşov. Membru al Comitetului de Conducere al Casei de Cultură Braşov. Membru al Asociaţiei Istoricilor din R.P.R. Lector al Cabinetului de Partid Regional Braşov. Consilier Cultural al Parohiei Ortodoxe Sf. Nicolae din Şchei
Strada Sforii 13 bis Telefon 1234

— A, zic eu, acuma ştiu... N-a scris domnul Micu o carte aşa şi aşa, despre un regiment de grăniceri...

— O fi, zice doamna, da' ce-are a face... P-aia nu pot s-o lipesc aici...

57. MIOC Damaschin

Român de pe valea Timocului, făcuse şcoala normală la Vârşeţ, era învăţător la ţară pe undeva, acolo, în Dunavska Krajina. Nu s-a mai împăcat cu sârbii, nu ştiu, într-o noapte a coborât la Dunăre, şi-a dat jos nădragii, a lepădat cămaşa, s-a descălţat de bocanci, i-a legat zdravăn cu şireturile pe după gât, a trecut înnot dincoace, la români. Care români l-au luat pe sus, l-au băgat la puşcărie, aşa cum era, în izmene, care venea de dincolo era socotit spion titoist. Securitatea l-a scuturat bine, i-a lăsat însă bocancii, a mai umblat după aia multă vreme cu ei, l-au făcut să toarne pe alţii, unii cică au şi murit la ocnă de pe urma lui.

De la Securitate a nimerit la Institutul de Istorie, Barbu Câmpina l-a pus să copieze şi să traducă hrisoave, zicea că dacă ştie sârbeşte, trebuie să ştie şi slavoneşte. Cu vremea Damaschin a prins ceva slavonească, a învăţat paleografie de la Panaitescu, gramatică n-a putut ţine minte prea multă, şi-a cumpărat pantofi, cravată, şi-a pus ochelari, după moartea lui Barbu a ajuns el şef acolo, şeful secţiei de Istorie medievală românească. Era mai mare peste un cârd de băbuţe cu dosare proaste, el avea dosar bun, nu l-au făcut membru de partid, nu se putea, dar era socotit om de încredere, dădea în continuare regulat raportul la securistul institutului, ăla îi zicea dom' profesor.

Mioc arăta ca o omidă, cu un cap de cocean, nas retezat, ochelari opaci, frunte teşită, chelie hexagonală, bărbie lipsă, încovoiat ca un S, cu membre vâslind frenetic atunci când se deplasa pe o suprafaţă plană.

N-a scris nimic, niciodată, singur recunoştea că nu este în stare de aşa ceva, a iscălit mai multe tomuri de hrisoave slavoneşti, majoritatea falsificate în vremuri mai vechi, nu putea deosebi un document fals de unul autentic.

58. MUŞAT Saşa

Nu-l chema aşa, adevăratul lui nume era un mister pentru toată lumea, ceva cu Schön şi nu mai ştiu ce, poate Gherşăncron, aşa zic unii. La începutul anilor '50 a fost mare tartor la Facultatea de Istorie din Bucureşti, era asistent numai, dar a dat afară mulţi profesori, de studenţi nu mai zic. Pe unii, dacă veneau la el şi-i ziceau: „Tovarăşu' Muşat, tata a fost cam legionar, ca să zic aşa, eu ce fac?" se întâmpla să-i ierte, dacă-i vedea isteţi, dacă făceau asta de cinstiţi ce erau, adică proşti, îi scotea afară.

Eu nu l-am apucat, în '55 l-au scos şi pe el de acolo, cu alai, anii lui de glorie au fost '49–'53. Cât a fost mare la ruşi Beria, au fost tari la facultatea aceea Tamara Dobrin şi cu Saşa Muşat.

Tamara era lector de Marxism, conducea seminarii şi şedinţe de demascare publică, astea s-au ţinut lanţ până în 1958, ultimele au fost organizate de unul Iliescu, ăsta era mahăr la UTM şi la Asociaţia Studenţilor. Tamara o ţinea una şi bună, cu călăii clasei muncitoare, bestiile burghezo-moşiereşti, clica trădătoare a lui cutare şi cutare, folosea un limbaj colorat şi energic, avea coc *à la russe*, bătea cu pumnul în masă, în fine. Nu ierta pe mizerabilii care se sfiau, ca să zic aşa, să-i facă curte, îi dădea pe mâna Securităţii, insista să asiste şi ea la anchetă. A fericit pe urmă şi alte instituţii cu prezenţa ei didactică, a intrat în Ce-Ce, când a murit Ceauşescu, ea şi Suzana Gâdea erau culturnicele cele mari. Suzana şi ea tot cu coc, tot cu trecut revoluţionar – fusese bucătăreasă la cantina Ce-Ce-ului – tot profesoară, tot om de ştiinţă...

Avea Saşa un protejat, Solomon Ştirbu îi zicea. Ţine Ştirbu odată o comunicare ştiinţifică la Institutul de Istorie, se chema *Tudor Vladimirescu – agent provocator al imperialismului englez*. Se scoală Liveanu, născut Olivenbaum, să-l întrebe pe ce documente se sprijină, Ştirbu zice: „Pe nici unul". „Cum aşa?" se miră Dorel. „Uite-aşa!" râde Ştirbu. Liveanu se enervează, vrea să ştie ce-l îndeamnă pe Ştirbu să afirme ceea ce afirmă, Ştirbu zice: „Clasicii

marxism-leninismului". „Şi dacă documentele te contrazic?" îl iscodeşte Dorel. „Cu atât mai rău pentru documente!" răspunde napoleonian Ştirbu. „Ei, asta-i!" face Dorel. „Da' şe? Dumneata eşti Talmudu'?"

Ştia Saşa multe chestii despre diferiţi tovarăşi cu funcţii de răspundere, îi avea la mână, cum ar veni. I-au copt-o tovarăşii, au zis că plănuia Saşa să spargă Banca Naţională, să intre în camera Tezaurului, să fure Cloşca cu pui... I-au tras un proces cum scrie la carte, au făcut reconstituirea, l-au filmat pe Saşa descuind cu chei potrivite seifurile de la Marmorosch Blank, cei care au văzut filmul ăla în '55 ziceau că era mai ceva ca filmul cu Dillinger.

Nu l-au ţinut mult la umbră, l-au lăsat să plece în Israel. Ai lui nu l-au răbdat însă nici ei prea mult, a plecat Saşa şi din Ţara Sfântă, s-a oploşit în Congo Belgian, la Matabumba nu ştiu unde, îi învăţa pe ăia istorie...

59. NEAGOE Manole

Oaie neagră rătăcită printre mioarele behăitoare ale Institutului de Istorie din Bucureşti, Neagoe – sau, cum îi ziceau toţi, Goe – era făcut să strepezească dinţii celor care zâmbeau cu gura pungă, făceau temenele şi şopocăiau după palma adusă în faţa gurii. Slobod la gură, croit cu barda dintr-o singură bucată – o bucată destul de necioplită – Goe a rămas toată viaţa acelaşi oltean desculţ, venit la târg cu cobiliţa şi care nu mai conteneşte a se minuna de căşile clădite peste căşi şi muierile boite la chip.

Cap rotund, ochi ageri jucând în găvane, nas cârn, bot de dulău negru în cerul gurii, vorbă scurtă, repezită, maniere rustice, dispreţ faţă de ocolişurile convenţionale ale bunei creşteri, vocabular campestru, luat de alţii drept naivitate ţărănească, trezea de obicei simpatie, era deplin conştient de asta, căuta să tragă foloase de pe urma acestei încrederi spontane, serviciile speciale l-au folosit foarte mult, de aceea. Juca rolul lui nea Mărin, avea o şiretenie groasă şi străvezie, exagera uneori, afecta un analfabetism neverosimil. Avea totuşi cunoştinţe destul de variate, la bătrâneţe îi plăcea să le împărtăşească celor dispuşi să-l asculte, ajunsese într-o vreme un fel de şefuleţ la arhivele Statului.

— Mă, zicea Goe, ascultă la mine, ţâcă, ţi-o spui io, aşa e cum spui io.

— Spune, nea Minele, chirăiau ciracii.

Acuma, pe Goe nu-l chema Minel, popa îl botezase Manole, pe actele lui scria „Neagoie Manolea". „Ce mai faci, Manoleo?" râdea de el Mioc, paleograful, pe atunci era şeful lui Goe. „Auzi, muică", protesta necăjit Goe, „da' lui cum îi zice nevastă-sa, ai? Damaschinică, ai?" Lui, acasă, madam Neagoe îi spunea Minel, de aici şi alintarea ciracilor.

— Grecu', începea Goe, grecu' te vinde todauna, te vinde, auzi? Turcu-i rău, nu te-nşală, asta-i drept, da' turcu te taie, bre, te taie, auzi? Bulgaru', cică, ce mai, bulgaru-i căpos, prost şi căpos, cică. Sârbu' n-are milă, te-njunghie, mă, auzi, sârbu' te-njunghie ca p-un miel, te-njunghie, neică. Rusu', ei, rusu-ţi ia tot şi te trimite în Siberia, rusu-i ticălos, bre. Neamţu'... cum e neamţu', hă? Neamţu-i strâmt la minte, ţi-o spui io, auzi ce limbă are şi ăsta, ştrimf, ştramf, auzi la el... Cică odată se-ntrecu din chiote doi ciobani, unul oltean şi altul sas, colo sus, în munte. Sasul strigă şi el, cât putu: „Friţ! Friţ!! Friţ!!!" Da' degeaba. Iar olteanu' odată strigă şi el, auzi, odată strigă: „Iii-ooo-aaa-neee!" De se auzi până la Jiu, neică, auzi...

Aici nea Minelu' face o pauză, trage o duşcă dintr-o sticlă de whisky Bourbon, avea în ea o fiertură de pănuşi de porumb, susţinea că îi face bine la rărunchi, avea piatră la rinichi săracul.

— Da' unguru' cum îi, nea Minelu'? îl iscodesc ciracii.

— Unguru'? Stai să-ţi spui, auzi, stai să-ţi spui. Unguru' îi cel mai rău, ascultă la mine, ţâcă, e ăl mai rău din toţi.

— Da' de ce, nea Minelu?

— De ce, de ne-ce, asta e. E ăl mai rău din toţi. P-ormă, io nu poci în ruptu' capului rosti vorba aia a lor, auzi, bre? Cacoş-chicoş-checichemet-teremtete, auzi, neică, vorbă la el...

Goe era patriot convins, ţinea la neamul lui, aşa ajunsese şi el la Istorie, vedea în această disciplină un fel de exerciţiu patriotic mai mult, lasă că nu era singurul, au fost şi alţii, mai simandicoşi, care tot aşa ziceau. În timpul războiului Goe făcuse şcoala de ofiţeri de la mănăstirea Dealu, pe urmă intrase la Litere, se interesase de literatura italiană din veacul al treişpelea, *dolce stil nuovo*, în fine,

trecuse şi pe la şcoala de scriitori de la Şosea, am avut şi aşa ceva, după '48, îi alfabetizau pe fiii poporului, după aia îi puneau să scrie cărţi, cum îi tăia capul şi pe ei.

A stat Goe la Institutul de Istorie douăzeci de ani în cap, pe urmă l-au mutat la Arhivele Statului, avea dosar bun. La Institut Goe n-a făcut nimic, a scris pentru el, pentru el şi pentru cititori aşa, mai puţin pretenţioşi, pentru copii, în fine, îi tipăreau toate balivernele, avea Goe în spate Securitatea, ehei, lucrase pentru ei de când se ştia el. Crescuse, ce să-i faci, cu pică pe ciocoi, ca olteanul necăjit şi desculţ, îi băgaseră ăia în cap că ciocoi sunt toţi cei care poartă cravată şi se şterg la nas cu batista, altfel n-a vrut să intre în partid până nu i-au pus sula-n coaste, îi displăceau disimularea şi conformismul, nu ştia să spună minciuni, căsca ochii mari, făcea semne cu nasul, ca Pinocchio...

A lucrat, cum ziceam, cu „băieţii", ani în şir, cu cei de la o secţie externă, era mereu trimis în străinătate, asta în anii '50-'60, pe atunci ajungeau dincolo numai cei în misiune. Obiceiul era ca să-şi dea consimţământul şi instituţia de unde lua leafă cel cu pricina. Directorul Institutului refuza sistematic să-i dea ausvaisul, Goe pleca totuşi. Venea securistul de la cadre şi-l lămurea pe Oţetea: „Ştiţi, tovarăşu' academician, tovarăşu' Neagoe are consimţământu' organelor". Securistul, fost soldat prost şi analfabet, luat prizonier de ruşi şi îndoctrinat în lagăr, ajuns acum colonel, nu zicea „agenţi" sau „ofiţeri", zicea „organe". „Sunt", cică, „acuma, sus, în *bibilotecă*, două organe, *obsearvă* mişcarea la englejii de vizavi"...

Goe venea la serviciu de două ori pe lună, să-şi ridice chenzina, erau el şi alt oltean, Ştefănescu, ăsta a ajuns mare pe urmă.

A stat Goe în Egipt trei ani la şir, nu ştia nici araba, nici engleza, nici franceza, nu ştiu ce a făcut el acolo, când îl întrebai cum a fost, răspundea: „Cald, neică". „Cald, cald, da' mai cum?" „Foarte cald..." Era foarte laconic când venea vorba de experienţele lui de *globe-trotter*.

Povestea odată cum a fost în America, la Seattle, îl trimiseseră să înveţe pe cineva de acolo, unul Sugar, ce să scrie despre români:

— Vrusei, zice, vrusei să merg cu fumeia, auzi, da' nu se putu. Nu se putu, auzi. Şi mă duse ăla, Şugăr, 'ce: „Mă, Goe", 'ce, „hai şi

tu, auzi, hai şi tu să vezi urşii din parcu' naţional", zice. „Fugi d'acilea", zic io, „nu merg la urşi, neică, mi-e frică, auzi". „Aş, zice, stai în maşină, nu-ţi face ursu' nimica, ştie el". „O fi ştiind el", zic, „da' nu ştiu io". Şi merge ăla, merge cu maşina, pă şuşa, că io vrusei să merg cu trinu', da' el nu, el merge pă şuşa. Plin locu' ăla de urşi, neică, auzi. Opri Şugăr să-l tragă în pozâ pe unu', veni ursu' şi băgă laba pe fereastră, băgă laba, auzi". „Dă-i o sticlă", zice, „dă-i o sticlă, auzi, bre, asta vrea el", 'ce.

Ajuns aici, Goe îşi aduce aminte, trage o duşcă din sticla aia a lui cu fiertură de mătasea broaştei.

— Da' ce scria Sugar ăla? îl întreb eu, eram şi eu acolo.

— Gâl-gâl... Stai, că mă-nnecai...

Se uită Goe la mine cruciş peste sticlă:

— De un' să ştiu io, hai? De un' să ştiu io?

N-am impresia că le-a fost Goe de prea mult folos „băieţilor", i-a dus cu vorba ani în şir. Făcuse într-o vreme cunoştinţă cu Drăgan, milionarul, adică îi făcuseră cunoştinţă alţii, îi păcălea pe „băieţi" că Drăgan face ce-i spune el, lui Drăgan îi făgăduise că-i scrie o carte, două, zece, într-o lună, două, trei... De chemat l-a chemat Drăgan, de trimis l-au trimis „băieţii", dar Drăgan i-a pus termen lui Goe, să scrie atâta pe zi, îl încuia într-o cameră, nu-i dădea voie să iasă pe poartă, l-a pus să-i facă listă de cheltuieli, i-o purica zi de zi, nici măcar nu i-a plătit „biletu' de trin" când a vrut şi Goe să vadă Italia, ca omul.

Goe a scris, totuşi, destul de multe, romane cu haiduci, ziceau colegii invidioşi, biografii de domnitori în stil de roman popular şi altele, cărţulii naive şi oarecum ridicole. „Dă-l naibii", ziceau colegii, cu dispreţ, „ăsta e scriitor, nu e istoric".

Goe a luat-o de bună. Într-o zi, s-a înfiinţat cu o sarsana burduşită de opere imprimate la Uniunea Scriitorilor. Acolo cere să se înscrie şi el, de, în Uniune, „s-a înscris atâţia şi n-are atâtea cărţi câte am tipărit io". Secretarul ia cărţile lui Goe, le răsfoieşte, i le dă înapoi. Goe îi spune că i le lasă lui, sunt toate pentru el, zice. „Toate?" „Toate, neică". Secretarul verifică cantitatea, aveau şi dedicaţie şi tot, se înfioară, mulţumeşte, nu ştie cum s-o întoarcă, să nu-l supere:

— Domnu' Neagoe, zice, păi astea-s cărţi de istorie...

— Şi ce-i cu asta, neică? Ce-i cu asta, auzi? Ce-are dacă e de istorie? Păi astea-s mai greu de scris, neică, ce ştii dumneata?

— Tocmai de asta, domnu' Neagoe, vedeţi dumneavoastră, noi aicea nu suntem competenţi, noi nu suntem oameni de ştiinţă ca dumneavoastră...

— Ei aş, face Goe, la mine toţ' 'ce că-s cărţ' de literatură, auzi. Toţ' 'ce aşa...

— O fi, o întoarce Vârgolici, dar la noi este aşa, o regulă, să se scrie mai întâi ceva fără subiect istoric, ca să zic aşa, iar pe urmă, mă rog, văzând şi făcând...

— Auzi, neică, răbufneşte Goe, ăia zice că e literatură, dumneata zici că-i istorie, da' ce, s'teţ' delii cu toţii?

A mai bătut odată Goe la poarta nemuririi cu o ultimă carte, se chema *Testamentul*, se petrecea pe vremea lui Petru Rareş. N-avea defel dialoguri, nici acţiune, nici personaje, nici nimic, vorbea în schimb de lupta de clasă, de categorii sociale, avea multe ecouri din seminariile de învăţământ politic, ce mai încolo încoace, nu se putea citi deloc. A tipărit-o pe spezele lui, a stat în librării ce a stat, au dat-o la topit până la urmă. Cartea asta nu o mai recomandaseră „băieţii", asta era buba, îl scoseseră între timp pe Goe la pensie.

Mărturisesc cu mândrie aici că am avut şi eu o modestă contribuţie la întocmirea acestui cântec de lebădă.

Scria Goe într-o zi de zor, asta la Arhive, eram amândoi conţopişti acolo, scrie Goe şi mă întreabă:

— Zi şi tu, auzi, un nume armenesc?

— Da' de ce? vreau să ştiu.

— Io-te-aşa.

— Ai un armean în roman? ghicesc eu.

— Păi?...

— Negustor?

— D-apăi?...

— Sadâc...

— Aş...

— De ce aş?

— Sună urât.

— Nume armenesc care să sune frumos...

— Ei, orişicât, e personaj pozitiv.

— Dacă-i aşa,... eu ştiu... Arţibur...

— Ce'ş' nebun?

— Sarchiz...

— Ţţ.

— Haram...

— Aiurea, neică...

— Garabet...

— Aşa-i zicea măgarului popii la noi, la Malu Mare.

— Cricor...

— Ei, aşa mai merge.

L-au scos pe Goe la pensie la cerere, la cincizeci de ani, ca pe ofiţeri, eu ştiu, poate era şi ofiţer... După aia s-a potolit, n-a mai tipărit nimic, s-a tras la el acasă, la Malu Mare.

60. NETEA Vasile

Scurt, îndesat, avea statura lui Statu-Palmă şi vârtoşenia lui Strâmbă-Lemne. Deşi corpolent şi – cum zic francezii – *ventripotent*, adică burduhănos, nu prezenta volume rotunjite, la el totul era tăiat în unghi drept. Faţa roşie ca un bojoc, brăzdată de vine violete, nasul cârn – cârn rău –, voce tunătoare dar peltică, aducea mult cu un buldog. Avea temperament de luptător de stradă, se mulţumise însă să lupte numai pe baricadele politicii, fiul era pugilist, parcă.

Mişcoricios, gălăgios, agresiv, revendicativ, vorbăreţ, când îl vedeai croindu-şi drum cu coatele, îl luai drept un vătaf de hamali. A fost totuşi profesor o viaţă, profesor de liceu.

S-a azvârlit de tânăr în arena publică, a luptat să recruteze adepţi pentru Iuliu Maniu – Iuliu era ardelean, ca şi el – apoi a trecut la liberali. Era orator de cârciumă, ştia ce trebuie să strige gloatei, ţinea cuvântări înflăcărate pe butoaie, în gări, după '45 i-au scos treaba asta pe nas, l-au priponit, l-au ţinut la închisoare zece ani încheiaţi, i-au dat drumul abia în '55.

Atunci l-am cunoscut şi eu, eram în ultimul an, la Sfântul Sava, Netea, care umbla după o catedră, a ţinut o săptămână locul profesorului nostru de Istorie. În programă era ceva despre Marx şi Engels, el ne-a vorbit despre întoarcerea lui Napoleon din insula Elba. Lăcrima săracul, se obişnuise a se asemui lui Napoleon –

mic ca şi el – dar şi lui Socrate – şi ăla tot cârn, tot vorbăreţ, tot cu mania de a dăscăli pe alţii, până i-au scos-o pe nas şi lui, mă rog.

Ca să fim drepţi, nu era însă nici pe departe aşa de fraier ca înţeleptul antic, nu stătea să contrazică pe cei care aveau pâinea şi cuţitul, nici nu înghiţea ce nu-i convenea, cucută, chestii, ca ăla.

Altfel nu era mofturos, ţinea socoteala înmormântărilor, parastaselor, comemorărilor, festivităţilor de tot felul, nu mai ţinea cuvântări, se lecuise, umbla cu tava şi aduna tartinele ori scurgea păhărelele uitate pe la mese, după aia se dădea mai în fund şi înfuleca. Nu prea avea voie să mânânce una şi alta, avea diabet. „Nu mă spune nevesti-mi", se ruga, „am gustat şi eu dintr-un mititel..."

Mânca cât şapte, era ceva de speriat, lua un şirag întreg de caltaboşi, îl ridica în sus cu o mână, cu alta îi aducea înspre gură, îi înghiţea câte unul odată, întreg, haţ, nu-ţi venea să crezi, ca unul care înghite săbii. Pe vremea aia se lăsase de catedră, era acum redactor şef la *Revue Roumaine d'Histoire*, căra peste tot o servietă uriaşă, el şi cu Giurescu bătrânul aveau aşa ceva, singurii, ţinea acolo gustarea de la ora zece, mirosea a usturoi de departe, erau două franzele întregi, tăiate la mijloc, cu câte un cârnat nesfârşit în fiecare. Le apuca cu amândouă mâinile la ora fatală, le împingea pe sub nas, făcea harşt, ca un căpcăun, pe urmă cranţ-cranţ...

Odată, la Văleni, cu prilejul unei comemorări oarecare, Universitatea populară Nicolae Iorga a pus la cale, ca de obicei, o masă colegială, i-a invitat pe conferenţiari, mă rog. A golit Netea o vadră de ţuică, a ras tot ce au lăsat ceilalţi, s-a săturat şi el atunci, săracul, acasă îl ţineau la post... Pe drum, la întoarcere, a început să cânte în autobuzul Academiei „Ţucu-te, borească-n frunce", ca la el la Năsăud, până i-a venit rău de la burtă, a dat afară mai întâi toate tartinele alea cu sardele, cu caşcaval, cu măsline, cu chiftele, cu muştar, în fine. P-ormă s-a cerut afară şi ţuica, pe partea ailaltă, ţuica de Văleni cam face pozne din astea. Au trebuit ăia să meargă aşa până la Mizil, unde au găsit în fine un furtun la o pompă de benzină, vă daţi seama.

A făcut multă gazetărie la viaţa lui, a luat şi bani de la scriitori, de la Uniune, zicea că este şi el scriitor, de, scrisese omul de pe băncile şcolii, asta-i drept, tipărise versuri în *Ţara Năsăudului*, mai ţin minte un catren:

Nu am ghete, nu am haine
Dar citesc Goethe şi Heine
Nu am haine, nu am ghete
Dar citesc Heine şi Goethe...

Ultima lui operă a fost o postfaţă la o culegere de basme a lui Ion Codru Drăguşanu, din alea care încep cu „A fost odată, măre, odată, că de n-ar fi, nu s-ar povesti, pe când purecele se potcovea cu potcoave de nouă ocale şi tot sărea până la cer..." şi sfârşea în felul următor: „Ş-am încălecat p-o alună şi v-am spus o minciună".

L-a lovit damblaua într-o zi, după un praznic mai îmbelşugat, a dat ortul popii tocmai când da să-şi taie o altă bucată de slană cu paprica.

61. NICOLAESCU-PLOPŞOR Constantin

Ţăran de pe valea Dârjovului, fusese învăţător la Plopşor, după '48 a ajuns şi el cercetător la Institutul de Arheologie. Avea însă omul casă la Plopşor, ogradă, acareturi, cum să lase gospodăria de izbeliţe? A stat, s-a gândit, a chibzuit, a aflat soluţia. De ce să umble el să facă săpături aiurea? Ce, la Plopşor nu se putea? E drept, lucrători nu avea cum să aducă acolo, să sape numai el, iarăşi nu se făcea. Aşa că, mai de nevoie, mai altfel, a ajuns Plopşor la o teorie aşa, mai aparte. Cică uneltele cele mai vechi ale omului primitiv – era chipurile Plopşor specializat în arheologie preistorică – uneltele astea nu erau, cum credeau arheologii de până la el, pietre cioplite, nici măcar pietre sparte, zicea, ci pietre-pietre, culese, folosite şi lepădate după întrebuinţare. „Bine-bine", ziceau ceilalţi, „dar cum le cunoşti atunci, cum le poţi deosebi de alte pietre, nevinovate?"

La care obiecţiune Plopşor ridica din umere. Ca să facă dovada, lua o ghioagă mare, noduroasă, arsă-n foc, de nădejde şi cobora la gârlă, la Dârjov, scormonea cu ghioaga aia prundişul, căuta, cum ar veni, „urme materiale". Şi le găsea? D-apoi cum? „Păi nici nu-i greu", se destăinuia el „pietrele alea aşa, mai rotunjite, înseamnă că au stat acolo mult de tot, le-a bătut vântul, le-au rostogolit apele, sunt vechi de mii de ani, ce mii de ani, zeci, sute de mii, milioane de ani, n-or fi fost ele toate la îndemâna omului primitiv, dar măcar una din ele o fi fost luată de el în labă".

Venea acasă Plopşor cu o traistă plină de pietroaie, le deşerta într-o şură, după aia chema pe careva de la Institut, de la Bucureşti, să vină, să le numere, să le cântărească, primea bani pentru osteneală, era un fond special pentru asta, îl administra Comisia pentru studiul originilor umanităţii pe teritoriul R.P.R. preşedinte era fireşte Plopşor, alţi membri nu avea de altfel.

Preşedintele se arăta gata oricând să facă dovada cerută de scepticii care se minunau ce naiba putea să facă omul-maimuţă cu bolovanii ăia. Lua Plopşor o piatră în mână, o apuca bine, o ridica deasupra capului, se uita chiorâş, pe sub sprâncene.

Avea Plopşor o claie de păr buhos, îi cădeau laţele neţesălate peste faţă, amestecându-se cu barba sură, încâlcită, netunsă şi nepieptănată cu anii. Ochii străluceau roşii, fioroşi, în fundul găvanelor, căsca gura Plopşor, îşi arăta dinţii, făcea: „Hârrr...", aşa, din fundul gâtului... nu-ţi mai trebuia altă demonstraţie.

62. OPRESCU Ecaterina

Feministă înverşunată, a împlinit la Institutul de Istorie, cu silă şi proteste nesfârşite, sarcini din cele mai ingrate, decenii la rând. Până la urmă, au relegat-o într-un depozit de bibliotecă, nu atât pentru că nu avea vreo pricepere deosebită, cât pentru că, spre deosebire de ceilalţi, nu se sfia să mărturisească aceasta, clamând în acelaşi timp şi nemulţumiri mai adânci, datorate mai cu seamă înfăţişării sale. Era sărmana urâtă foc, păr cârlţos, frunte teşită, nasul strivit, în şea, falca de jos atârnând, dinţi mari, galbeni, mereu la vedere, ochii holbaţi... Ai ei, acasă, îi ziceau Păpuşa, de aici şi numele de Puşa, sub care era cunoscută de cei mai mulţi.

Folosea un limbaj colorat, popular, nu ezita să admonesteze în termeni truculenţi pe colegii care, zicea ea, abuzau de bunătatea ei:

— Ce mă-ta, mă Poponel, nu-ţi ajunge cărţile alea care ţi le-am dat? Da' ce, tu mi-ai dat ceva? Nimeni nu mi-o dă...

Cam aşa vorbea Puşa săraca, era singură, n-avea pe nimeni, numai două bătrâne, două mătuşi, paralitice, ea le ţinea, le îmbăia, le ştergea, le hrănea, vai de capul ei.

O singură dată s-a logodit, spunea ea, asta pe stradă, după apusul soarelui, pe Griviţei, cu unul din cei care trag din chiştoc şi

se uită după măturătoarele ţigănci, pe la colţuri. A tratat-o ăla cu o bere, a băut şi el două, a dus-o pe urmă la cinema, la Înfrăţirea între popoare, era un cinematograf care se chema aşa, dincolo de podul Grant, în Giuleşti, în ţigănime, Puşa se dădea în vânt după filme, la fel cu Ecaterina Oproiu, nu erau rude... În ziua aia rula *Frankenstein*. Puşa se uită la ecran, ăla se uită la ea, când monstrul se scoală de pe masa aia a lui, se scoală şi logodnicul, zice: „Mă duc să mă...", mă rog, la toaletă, şi dus a fost, n-a avut noroc biata Puşa.

Cu vârsta, se cam acrise Puşa, la ora trei fix ieşea din depozitul ei, intra în sala de lectură, striga: „Afară cu voi, bă, căcănarilor!" Era odată s-o dea afară Ştefănescu, directorul, intrase acolo cu nişte olandezi, să le arate biblioteca, dă peste Puşa, într-un halat de gunoiereasă, cu broboadă, cu o pereche de mănuşi negre uriaşe, de pâslă, plesnea cărţile cu ele, să le scuture de praf. „Ia ieşi afară, bă, Bubă, cu nemţii ăştia ai tăi", zice Puşa, „ce-ş chior, nu vez' c-am treabă?"

Puşa era bună prietenă cu madam Cîncea, Vichi Cîncea, de la ea de-acasă o chema Paraschiva, altă feministă şi aia, avea un nas înfoiat, vânăt, plin de puncte negre ca o perniţă de ace din alea bătrâneşti. Spre deosebire de Puşa, Vichi era plângăreaţă, purta o pălărie cu floricele, floricelele erau decupate cu fierăstrăul de traforaj din cartoane de felurite culori şi lipite pe calotă, cu pap. A scos Vichi vreo câteva broşurele despre feministele mai vechi, născute în Galiţia, numite Baum şi Trost şi care, odată ajunse la noi îşi ziceau aşa, mai româneşte, Arbore şi Nădejde. Puşa era mai cuminte, n-a scris nimic.

Cele două feministe făceau parte din Ceata lui Berindei, tunase şi-i adunase, vorba aia. Mai era Paul Oprescu, securist dat afară de la administraţia Academiei, arăta ca cocoşatul de la Notre-Dame, atâta că el era roşcat. Pe urmă Bea, numele complet era Beatrice, ca al logodnicei lui Dante, Beatrice Marinescu îi zicea, nu logodnicei, fireşte, lungă ca o zi de post, slabă ca o lăcustă, cu un ochi uitându-se la făină, cu celălalt la slănină. În fine, Ionescu, căpitanul Ionescu, cu faţa arsă până la os, arăta bietul ca una din rămăşiţele victimelor de la Auschwitz, aşa cum le-au găsit în cuptor, când au stins focul.

Umblau săracii ca prâsnelul, copiau, scriau, traduceau, compilau, scârţâiau pe la mese de le mergeau fulgii, făceau lucrările lui Berindei, alea 365 sau 366, câte socotea el că a iscălit la viaţa lui. Dacă erau destoinici, le mai dădea şi lor câte o primă, când se lăsau pe tânjală odată le arăta uşa, îi ameninţa că-i scoate de acolo, zicea că ei sunt primii pe lista celor ce aveau să fie daţi afară, de ei depindea dacă asta avea să se petreacă atunci sau mai încolo, îi ştiau de frică săracii, ehei, învăţase Berindei acolo, la atelierul de făcut blacheuri, unde şi-a făcut el ucenicia profesională, cum să pună lumea pe roate.

63. OŢETEA Andrei

Ai lui erau, din moşi-strămoşi, oieri în Mărginimea Sibiului, la Sibiel. În copilărie păzise oile, cu clopul în cap şi caţa-n mână, asta demult, pe vremea lui Franţ Iosef, drăguţu' ghe-mpărat, mă rog frumos. Taică-su era mocan cuprins, om cu stare, avea îngropate oale întregi cu florini sub podeaua de pământ bătut, n-a fost pentru el mare lucru să-şi trimită ficiorul la ghimnazie, la Sighii, să-nveţe nemţeaşche şi ungureaşche, pe urmă la Beci, mai departe. Cu o bursă a Şcolii Române din Franţa, Oţetea a făcut Sorbona, după Primul Război Mondial, s-a întors în ţară, a făcut carieră didactică în Vechiul Regat, a ajuns profesor universitar la Iaşi, în timpul ultimului război era acolo directorul Teatrului Naţional. Simţind că lucrurile se întorc pe dos, a trecut zgomotos în '44 în opoziţie, s-a lăsat ademenit să iscălească şi el un manifest pacifist, după aia a intrat în PCR, treburile i-au mers strună. Au mai fost nişte hopuri prin '48-'55, mă rog, a trecut şi asta, în '56 l-au numit director al Institutului de Istorie, unde a rămas până în 1970.

Faţa boţită, pentagonală, capul de broască ţestoasă, epiderma gălbuie, plină de negi, nasul turtit, pielea spână, ochii mijiţi dovedeau că se trage din pecenegii aşezaţi lângă Sibiu acum o mie de ani, nu era deloc frumos Oţetea, săracul. Era foarte conştient de asta cât era tânăr, a căutat să se revanşeze în felul lui Attila, s-a însurat cu o damă bine, avea fete frumoase, era foarte mândru de chestia asta, le-a căpătuit cum se cade, le-a măritat după nişte inşi cu stare, asta în străinătate, nu era el chiar aşa de patriot...

De vorbit vorbea prost, n-a fost bun profesor niciodată, deşi îşi făcuse oarecare faimă, avea un vocabular ridicol, jumate neaoş, jumate de import, la fel cu Chicoş Rostogan, mai şi rostea tot ce spunea într-un chip sforăitor, afectat, nazal, ca un popă unit.

Oportunist din instinct, era neinteligent şi lipsit de abilitate, l-au ţinut din scurt tot timpul fel de fel de consilieri şi secretari, de la Ce-Ce, de la Securitate, de la Academie, să nu facă vreo boacănă. Se deosebea de colaboraţioniştii fără rezerve ca Berza şi Condurachi prin manierele lui rustice, păstrase şi oarecare şiră a spinării, nu se sfia să spună ce crede, chiar dacă nu era tocmai „pe linie".

A iscălit multe lucruri pe care nu le-a scris el, negrii lui obişnuiţi erau Papacostea şi Constantiniu. Papacostea era cu munca de concepţie şi de convingere, Constantiniu cu scrisul şi cu supravegherea bătrânului, făcea sărmanul tot ce îi spuneau ăia. Ajunsese în ultima vreme ca un copil, suferea de maladia lui Alzheimer, asta pe românește se zice de obicei zahariseală, dar nu sună aşa frumos.

L-au sărbătorit la 75 de ani, mai bine zis s-a sărbătorit singur, ce să lase el treaba asta pe seama altora. Pregătise din vreme un spici, ăsta îl scrisese singur, se ferise să-l arate la alţii, era păţit, ştia că i l-ar fi aruncat la coş. Se ridică unul şi altul, îl laudă, îl firitiseşte, îi urează încă pe-atâta, vine şi rândul lui. Se scoală moşul, prezidentul seanţei, Berza parcă era, zice: „Tovarăşul academician ne va spune acum cum s-a format el ca specialist în istorie universală". Moşul duce hârtiuţa la ochi şi citeşte: „Sunt mocan, fiu de mocan şi mocani au fost toţi cei din neamul meu", a fost multă veselie în toată sala...

Tot pe-atunci mi-am dat şi eu doctoratul, cu el bineînţeles, n-aveam cu cine altul, bătrânul era complet străin de subiect, fireşte, era ceva cu literatura latină în primele veacuri ale evului mediu, în fine.

Şedinţa publică de susţinere a tezei. Erau trei referenţi oficiali, doi neoficiali şi puzderie de băgători de seamă care se treziseră şi ei atuncea că îşi amintesc ceva despre subiect, mă rog. Au luat cuvântul pe puţin vreo treizeci de inşi, lumea se plictisise de mult.

La sfârşit, Oţetea, în calitate de conducător ştiinţific, este invitat să se pronunţe, să tragă concluziile, să propună admiterea tezei. Prezida, şi de data asta, tot Berza.

Se ridică Oţetea, mai greu, aşa, zice: „Tovarăşi, noi am dat citire deja referatului oficial, propunem în încheiere admiterea tezei“ şi cade la loc. Vorbea totdeauna cu „noi“. Folosea pluralul maiestăţii, ca un cap încoronat.

„Nu se poate, tovarăşu' academician“, şopteşte Berza, „trebuie să motivaţi recomandarea“.

Lui Oţetea îi sare ţandăra, se scoală iar, zice: „Tovarăşi, noi n-am citit lucrarea“. Era perfect adevărat, nu fusese în stare nici măcar s-o răsfoiască. În sală – animaţie. Toată lumea devine iarăşi atentă.

— Una – că nu ne pricepem.

Unii tuşesc, alţii râd, se naşte oareşce rumoare.

— A doua – că ne-a dat-o abia acum o lună.

Rumoarea se amplifică.

— A treia – tovarăşul...

Buna dispoziţie creşte. Oţetea nu ştie de ce râde lumea, se simte descumpănit, ia chestia asta drept o dovadă de scepticism, zice:

— Tovarăşul... a fost repartizat acum zece ani la şcoala din comuna Viştea...

Toată lumea râde, Oţetea continuă:

— Viştea de Sus... da, Viştea de Sus... în Făgăraş... tovarăşul nu s-a prezentat la post...

Veselia se umflă, ajunge tumultoasă. Berza îl apucă de mânecă, Oţetea se smulge, bate cu creionul în masă, ca la şcoală, zice:

— Noi propunem – vă rog, linişte! – Noi propunem...

Zgomote diverse în rândul publicului. Udrea clamează, din fund:

— Să plece la Viştea!...

— Noi propunem...

Udrea iar:

— Să rămână repetent!

Tumultul devine asurzitor. Oţetea se zăpăceşte cu totul, se întoarce către inşii din prezidiu, care ţipă ceva, el nu aude, în mintea lui găseşte numai ecoul ultimului strigăt al plebei, zice:

— *Să mai dea odată doctoratul!*...

În fund chiote, vacarm general, lumea se ridică, se împrăştie în dezordine.

În acelaşi an a şi fost debarcat, de altfel, săracul, l-a mâncat Ştefănescu, Bobiţă Ştefănescu. Uitase că nu mai era director, venea în continuare la institut, zilnic, singura încăpere unde îl tolerau era bucătăria, l-au scos pe urmă şi de acolo. L-au mai chinuit doctorii, dar tot degeaba, l-au dus la Paris, la nu ştiu ce institut de şarlatani, l-au pus să se dea de-a dura peste nişte bile, îl împingeau, el cădea, ziceau că în felul ăsta îi sporesc mobilitatea, a şi murit scurtă vreme după aia.

Şi-a păstrat până la sfârşit anumită generozitate intelectuală, precum şi o oarecare disponibilitate spirituală, în ciuda bolii. A profesat până în ultima zi principiile unei rigori ştiinţifice pe care el personal n-a aplicat-o niciodată, nu era nici onest, nici îndeajuns de instruit, era lipsit de cultură istorică, de cultură în general. Teza lui despre Guicciardini din anii '20 este de mult depăşită, cartea despre Tudor Vladimirescu mi se pare cea mai reuşită dintre toate cele pe care le-a scris, celelalte sunt simple compilaţii didactice.

64. PANAITESCU Petre

Iscălea P.P. Panaitescu, iar mai scurt P.P.P., pe taică-su îl chema tot Petre. La fel proceda şi confratele lui, Giurescu, semna C.C. Giurescu, studenţii îi spuneau C.C. În '38 cei doi se aliaseră împotriva lui Iorga, marele monopolist al istoriei naţionale, Iorga îi botezase *ππ* şi KK, umorul lui obişnuit era unul de toaletă.

S-a străduit să aşeze pe temeiuri reale istoria naţională, în vremea aceea precumpănea opera partizană şi evocarea patriotardă, din imaginaţie, a unui trecut idealizat. Iorga l-a prigonit cu ferocitate, ca şi pe Giurescu, era un om care nu răbda deosebirea de păreri şi nici valoarea altora, nu a izbutit însă să-l anihileze, aşa cum a izbutit cu alţii, mai mărunţi, ca Sârbu şi Diculescu – Sârbu pentru că scrisese şi el o carte despre Mihai Viteazul, cea mai bună carte cu acest subiect tipărită vreodată, Diculescu pentru că vorbise despre regatul gepid în Dacia, Iorga nu credea în gepizi.

Poate şi din această pricină, Panaitescu şi cu Giurescu s-au dat cu adversarii politici ai lui Iorga. Panaitescu încaltea a mers până-n pânzele albe, albe vorba vine, purta cămaşă verde şi înălţa steagul negru pe poarta Universităţii, dacă-i dădeai bună ziua pe atunci, odată se plesnea cu palma peste burtă şi ridica o mână-n sus,

zbiera: „De la inimă spre soare!", cânta „Ţara, Căpitanu' şi arhanghelii din cer", o ţinea tot aşa. Antonescu l-a iertat, dar comuniştii l-au priponit când au venit la putere, l-au ţinut în puşcărie câţiva ani, ca legionar.

Prin 1949–1950 era încă înfierat ca „putregai reacţionar", alături de Giurescu şi de Brătianu, a făcut însă mai puţină puşcărie ca ei şi n-a pierit ca cel din urmă. În schimb, din închisoare a ieşit neom. Nalt, uriaş, de nu se mai isprăvea, cu labe imense, paralizate, umflate, vinete, abia se mai târa, nici nu mai putea vorbi, căpătase o înfăţişare de te băga în răcori, avea o mască fioroasă, de spânzurat, cu buzele umflate, negre, rânjind tot timpul, nasul mare, albastru, limba scoasă, ochii cât cepele, roşii, de câine turbat, negru tot la faţă. Îl sprijineau de umere când umblau cu el, îl scoteau din cotlonul lui, în fosta bucătărie a lui Iorga, acolo erau bolgiile damnaţilor, îl exhibau la şedinţele festive, îl plimbau cu băgare de seamă, ca pe moaştele sfântului Pahomie. Uneori mai lua şi el cuvântul, sărăcul, se ridica ca un Lazăr în capul oaselor, bolborosea ceva nedesluşit, auzeai numai: „Bbbuăăă... ăăăă... mmm", asta era tot. După aia se ridica cineva şi traducea, vorbea un sfert de ceas în cap, îl întreba pe Panaitescu dacă asta voise să zică, Panaitescu făcea da din cap, făcea aşa tot timpul, fie că îl întreba cineva ceva, fie că nu, avea Parkinson...

A realizat totuşi performanţa de a-şi face cunoscute părerile şi rezultatele cercetărilor în cele mai neprielnice împrejurări cu putinţă. Cea mai însemnată carte a sa – o broşură, de altfel – a apărut în 1947, în 1949–1951 s-a încumetat să scrie despre slavi şi despre ruşi, altfel decât scriau Roller şi Constantinescu-Iaşi, e drept însă că nu sub numele lui adevărat, vorba lui Brânzovenescu, „anonim, da, aşa semnez". De altfel, nu mai avea atunci drept de semnătură, asta era aşa, o practică a cenzurii comuniste, cine nu împărtăşea vederile oficiale era privat de posibilitatea de a şi le expune public pe ale sale sub semnătură proprie. Iscălea uneori Al. Grecu, alteori cu trei stele, după aia semna, în locul lui, Barbu Câmpina.

N-a scris mult, dar tot ce a scris a făcut şcoală şi epocă, a deschis drumuri. A izbutit să dovedească existenţa unui feudalism românesc, a îndreptat numerose erori, a reconstituit evenimente cu totul obscure, din veacurile de început ale istoriei naţionale, din secolul X până în secolul XIV. După ce a ieşit la pensie a mai scos o carte

bună, despre obştea rurală românească, vedea în această celulă elementul de bază al societăţii noastre medievale, idee apărată şi de H.H. Stahl într-o carte polemică, apărută prin '970, atâta că Stahl nu credea în feudalism, nu era istoric, era avocat, şi-a ridicat în cap pe toată lumea.

Ultima lui carte, botezată nu ştiu de cine *Civilizaţia medievală românească*, a fost mai slabă, mai puţin originală. Abia îşi mai trăgea sufletul când i-au pus-o în poală, ducea sărmanul pe atuncea o existenţă sordidă, nevastă-sa şi ea paralitică, era ceva îngrozitor, s-a milostivit Dumnezeu, i-a chemat la el pe amândoi odată...

65. PAPACOSTEA Şerban

Când era student, în anii '40, lumea îl ştia ca „fiul bătrânului Papacostea", nu mai ştiu care acuma, erau doi, Cezar, care tradusese juma' din *Odiseea*, în proză, şi Victor, o vreme ministru, preşedinte la Fundaţiile Regale, etc., cred că primul totuşi, ori de nu, un frate al celui de-al doilea.

Cap rotund, ochi de dihor, nas de bursuc, căutătură strecurată în lături îndată ce te uitai la el, ridica în sus creştetul, pleşuvit de tânăr, ca un popândău la pândă, dacă intra careva în încăperea în care se afla şi el. Adulmeca, pleca ochii, se făcea niznai, îndată ce-ţi aţinteai privirea asupra lui, ca să vezi de ce te iscodeşte. Avea un glas chiţăitor, lăbuţe tropotind harnice, în sus şi în jos, nu avea astâmpăr, nu putea sta o clipă locului, se foia mereu, ca un pârş pe o cracă. Cocoşat a umilinţă, cu capul plecat pe o parte, a ascultare, cu ochii în jos, a sfială, căuta toată vremea societatea persoanelor influente, profesa şi o teorie a lui, zicea că unii sunt născuţi să conducă, alţii să se supună, nu era singurul, cercetările zoologilor au dovedit că ideea este mai răspândită printre maimuţele mari decât se crede, sunt teoreticieni care împărtăşesc asemenea păreri şi în rândul orangutanilor, nu mai vorbesc de politicieni... Altfel era şoarece de bibliotecă în adevăratul înţeles al cuvântului, mustăcea la orice carte nouă, o mirosea, o răsfoia zbârnăind, alerga la alta, pe urmă la a treia, i se zbârlea părul, cât îl mai avea, se scărpina cu un deget, iute, de la ceafă la frunte, se scula, depăna din lăbuţe, ieşea fuga pe uşă, şoptea înfrigurat ceva într-un colţ amicului său intim, Florin, Florin Constantiniu, un moldovean uscat, sfrijit, cu ochelari

şi mustaţă perie, erau nedespărţiţi, aduceau oarecum cu Pat şi Patachon – nu-i ştiţi dumneavoastră, erau doi comici danezi pe vremea cinematografului mut, americanii le ziceau Jeff and Mutt – unul scurt şi gras, celălalt înalt, mustăcios, nu prea aveau ei haz, mă rog.

Cât a fost tânăr a citit mult, poate de aia nu mai răbda lectura la bătrâneţe, dacă intra într-o bibliotecă sta de vorbă. Altfel, cu vremea, dobândise o cultură istorică frumoasă, cu destule lacune, nu-i vorbă. Ceilalţi, cu origine sănătoasă, rurală, necitind nimica, nu aveau cum să-şi dea seama, rămăsese Papacostea cu faimă de om învăţat, faimă nu pe de-a-ntregul uzurpată, fireşte.

Nu citea însă Pápa – aşa-i zicea Florin, Pápa, accentul pe prima silabă – nu citea, zic, nimic ce n-avea legătură cu istoria, era complet neştiutor în domeniul literaturii, la fel în cel al ştiinţelor naturale.

I-am făcut odată o farsă.

Are Topârceanu, poetul, o parodie de cronică în volumul *Scrisori fără adresă*, îi zice *Letopiseţul lui Oprea Caţă Logofătul*, e un fel de pamflet la adresa criticului Bogdan Duică, în fine.

— Am găsit, zic, o cronică necunoscută. Culmea e că a fost editată, de cineva cu totul obscur, dar n-a fost folosită de nimeni până acuma...

— Da? zice Papa. Cine-i editorul?

— Unul... unul Topârceanu, zic, parcă aşa îi spune.

— Topârceanu... trebuie să fie un profesor din Ardeal, după nume, este un sat, Topârcea, lângă Sibiu... Când a fost asta?

— Pe la '925, zic...

— Nefolosită de nimeni... Nici nu e de mirare, cu ignoranţii ăştia... (Gest larg de lehamite, la adresa ignoranţilor). Unde-i cartea?

— Uite-o, zic. Bănuiam că o să te intereseze, am şi adus-o.

— Bravo, bravo, ia să vedem...

Vine înfrigurat, cu urechile ciulite, cu părul zbârlit, depănând din lăbuţe. Îi întind cartea, deschisă la ultima pagină, unde scrie: „Şi s-au îmbolnăvit de sfrenţie, că-i plăceau muierile, cu toate că era burduhos foarte, şi au răposat şi s-au astrucat la mănăstire la Poponeţ, unde odihneşte şi în vremea de astăzi, la leat 6954", citez din memorie, nu ştiu dacă e chiar aşa, nu are importanţă, acuma.

— Extraordinar! jubilează Papa. Trebuie să fie vorba despre Petru al doilea, după cronologie.

— Da' de unde, îl îndreptez eu. Este Ciubăr vodă, chiar aşa şi scrie, *Viaţa lui Ciubăr vodă*...

— Fantastic! Eram sigur... cum să-ţi spun... eram sigur că până la urmă o să se poată dovedi că acest Ciubăr... acest Ciubăr... a fost un personaj mult mai important decât se bănuia... eram sigur... dă cartea încoace... uite, uite, alte personaje, cu totul necunoscute: „Muciorschii şi Strijiciorschii şi Scaraoţchii, caştelanul de Şmârc şi cu voevoda Conetpolschii...". Ştii ce? Lasă-mi cartea până mâine...

— Cum vrei...

A luat Papa cartea, a dus-o cu el, a arătat-o lui Florin, care i-a spus cum stau lucrurile, nu mi-a iertat Papa farsa până în ziua de azi...

Când îl căutai, cocea proiecte grandioase, plănuia istorii universale, monografii, poligrafii, în fine. Năduşea, gemea, se scremea, ca un munte ce stă să nască, vorba fabulistului antic, până la urmă lepăda un şoarece, o comunicare de zece minute, şi aia după doi sau trei sau cinci ani de caznă, de obicei rezuma sau traducea cine ştie ce articolaş, tipărit bineînţeles de altcineva, şi asta cu ani în urmă, în vreo publicaţie obscură, un anuar de mănăstire, un almanah turistic, ceva uitat de Dumnezeu... Altfel chema lume peste lume să-i asculte, să vadă ce a ouat el.

Era ca ţiganul cu sfârâiacul, cică odată un om, moştenind tot felul de fiare vechi şi ruginite, le-a dus la un ţigan potcovar, să le ia ăla, să le topească, să-i facă un plug. Ţiganul nepricepându-se, n-a ştiut să-i facă plugul, a irosit tot fierul cu încercări zadarnice. Zice fierarul: „Aorde mo, romanico, plug nu ţi-oi face, da-ţi fac un brăzdar să mă pomeneşti". „Fă şi brăzdar", zice omul, „numai fă-l odată". Mai încearcă ţiganul, îi strică fierul degeaba, cât mai rămăsese, zice: „Brăzdar n-a ieşit, dar-ar boala-n fierul ăla, da' ţ-oi face un otic" – oticul este o piesă aşa, la plugurile vechi, răstoarnă pământul împins de brăzdar în urmă. „Fă şi un otic, baragladină, da' dă-i zor odată". Când să-şi ia oticul, zice potcovarul: „Aolio mo, n-a ieşit oticul, da' ţ-am făcut un sfârâiac cum n-are nimenea..." „Ce sfârâiac, cioară?" „Sfârâiac adevărat, să-mi sară ochii..." „Ce-o mai fi şi asta?" se miră omul. „Stai să vezi". Umflă ţiganul foalele, suflă în ele să-şi spargă bojocii, aţâţă focul, ia cu cleştele o

bucată de fier, cât mai rămăsese, o bate pe ilău cu barosul, o înroşeşte bine, o bagă repede într-o căldare cu apă, ce-o avea acolo. Fierul face sfârr... şi se stinge. Ia ţiganul iute fierul cu cleştele, îl duce la urechea omului, zice: „Ei, aşa-i că sfârâie, mânca-ţi-aş!".

Aşa şi Papa cu comunicările lui ştiinţifice.

Avea o foarte bună părere despre sine şi una foarte proastă despre ceilalţi, toţi ceilalţi, lucru obişnuit altfel la inşii singuratici. Bine crescut însă, civilizat, delicat în raporturile cu semenii, se sfia să supere omul, necum să-l jignească, mai degrabă înghiţea ocara, înghiţea în sec şi nu zicea nimica.

Învăţat cu principii riguroase, avea tot felul de prejudecăţi şi de complexe, se simţea atins de orice fleac, ţinea râca în el ani în şir, ca un sihastru.

Fusese crescut de ai lui după idei draconice, macedonenii de felul lor sunt ai dracului. A tremurat mai întâi de frica lui taică-su, după ce bătrânul a dat ortul popii l-a ţinut din scurt o soră a lui, îi făcea menajul, la Institutul de Istorie stătea în umbra lui Oţetea, mereu se răstea le el Oţetea. Papa bietul făcea sluj, se răzbuna şi el scoţând limba după ce ieşea de la ăla.

A trăit ca un călugăr, săracul, tot timpul, asta l-a îmbătrânit şi acrit de timpuriu. Gura şi-o ţinea, aia nu mânca, aia nu bea, aia nu făcea, toată ziua bună ziua la ascultare şi la rugăciune, vorba vine, îl chema Oţetea la el din sfert în sfert de oră, pentru toate prostiile, căpătase încredere în el ca într-un duhovnic, din aceia care se bat cu vergile şi nu se spală cu anii, să se smerească.

Se simţea bine numai în tovărăşia amicului său Florin, amândoi holtei bătrâni, babele cam cleveteau, nu i-a dovedit altfel nimeni. Florin, cum am zis, îi zicea Papa. Papa nu-i zicea lui Florin în nici un fel, îl chema scurt: „Ei!"...

Îndată după război, Institutul de Istorie Universală încăpuse pe mâna părintelui Laurent – ăsta era un franţuz, călugăr din Ordinul Adormirea Maicii Domnului, asompţionist, cum ar veni. Papa, ca cirac al lui Laurent, frecventa Biblioteca Franceză. Într-o bună zi, se trezeşte Securitatea că ăia de la Biblioteca Franceză au activitate subversivă, trimite un camion cu inşi înarmaţi, îi ridică pe toţi cei aflaţi acolo, îi închide la Jilava, pe părintele l-au îmbarcat în tren, l-au trimis acasă. Ghinionul lui Papa, era şi el acolo în ziua aia, a stat la Jilava o vreme, i-au dat însă drumul iute. După aceea a

acreditat legenda unei detenţiuni îndelungate, muncă silnică la Canal şi alte grozăvii, ajunsese să le creadă şi el...

În '89 „Revuluţia" l-a cocoţat, ca pe un mucenic al libertăţii, în locul lui Bobiţă Ştefănescu, director la Institutul de Istorie. Ideea asta a avut-o un tovarăş Moisuc, lucra într-o direcţie specială a Ministerului de Externe pe-atuncea, studiase la Moscova, unde avea destui amici, nevastă-sa, Viorica, era la Institutul de Istorie a Partidului... Făcuseră şi un fel de comitet dumnealor, aşa cum scrie la carte, un comitet de istorici revoluţionari, cum ar veni, dăduseră şi un manifest, la *Informaţia*, la Mica publicitate, îşi luau angajamentul să scrie ei, atunci, pe loc, o Istorie a Revoluţiei din Decembrie, asta era de Sfântu' Ignat, nu apucaseră încă să-l ciuruiască pe neica Nicu. Iscălea mai întâi Viorica. Pe urmă unul Oprea, dat afară mai de mult ca stalinist de la acelaşi institut de partid, asta pentru că nu-şi ţinuse gura, omul se învăţase minte, când îi ziceai „salutare", sau „ce mai faci", răspundea numai „mrrr". Al treilea era chiar Papa, veneau apoi Pippidon, de la Sud-Est, Boia de la Facultate şi alţi clienţi ai Securităţii. Istoria aia n-au mai scris-o ei, a rămas s-o facă altcineva, asta după ce s-or strânge toate informaţiile necesare, adică niciodată – aşa socotea şeful comisiei însărcinate cu ancheta. Şeful era un anume Nicolaescu, fost operator la Buftea, jucase şi în filme poliţiste, vorbea acolo pe nas, trăgea cu pistoale cu capse, în fine, tovarăşii cu salvarea naţională îl racolaseră ca să joace rolul lui Corneliu Mănescu, cică semăna cu ăla. Mănescu era un aşa zis disident, zăcea tot timpul beat, nu prea le era de folos tovarăşilor, i-au folosit şi ei dublura, de. Lucrările comisiei mai mult nu s-au ţinut, nu de alta, dar martorii luaseră urâtul obicei de a răposa iute, lumea s-a ferit să se mai ducă pe acolo.

Papa a scris o singură carte în viaţa lui, teza lui de doctorat, ceva despre ocupaţia austriacă în Oltenia, asta a fost de la 1718 la 1739. Sunt trei cărţi cu asemenea subiect: una a lui Giurescu cel bătrân, primul; alta a unuia Vasilescu, pe la 1930, care Vasilescu a murit stâlcit în bătaie de comunişti la un miting electoral la Târgovişte, în '46; ultima a lui Papa, care-i şi cea mai slabă din toate.

66. PASCU Ştefan

Om de toate zilele, n-avea nimic care să-l deosebească de alţii, în rău sau în bine, avea chipul unui ins din mulţime. Fără adevărată cultură istorică, a fost un om muncitor, perseverent şi metodic, ca mulţi ardeleni. A avut mai cu seamă înţelepciunea de a nu-şi părăsi provincia natală, a rămas la Cluj toată viaţă. Cu răbdare şi stăruinţă, a urcat treptele unei cariere în fond modeste.

A avut însă şi un dram de noroc. După revolta din '56 de la Budapesta, ungurii şi cei care se solidarizaseră cu ei au fost flituiţi de peste tot, între cei din urmă se prenumăra şi David Prodan, arhivar de meserie, socotit pe atunci un fel de oracol al istoriei la el la Cluj. Au vrut să-l dea afară pe Prodan din partid, Prodan a zis că nu-i nevoie, pleacă el de bună voia lui, l-au făcut bibliotecar, l-au scos la pensie, a lăsat gol locul de magistru al istoriei medievale. Director la Institutul de Istorie din Cluj a rămas, după aia, Daicoviciu. L-au pensionat şi pe el, Pascu a luat frumos locul lăsat liber.

Cu vremea, a recrutat învăţăcei, a scris cărţi, cu ajutorul altora, Aurel Răduţiu a scris mult pentru el, are totuşi destule cărţi alcătuite în parte şi de el.

Scria despre orice, despre năvălirile barbare, despre Gelu şi Menumorut, despre Bobâlna, despre bresle, despre Doja, despre Horia, despre Şcoala ardeleană, despre *Supplex libellus*, despre Avram Iancu, despre Franţ Iosef, despre tot ce vrei şi ce nu vrei.

Studenţii ţineau la el, ştia ce trebuie să le spună, folosea locurile comune obişnuite, se ferea să dezamăgească pe cei ce stăteau să-l asculte, ştia că tot ce e nou irită, omul vrea să audă ce ştie deja, ca să se liniştească, să capete încredere în sine, era bun psiholog Pascu. Îi dădea zor cu iubirea de patrie, cu glia străbună, cu sângele martirilor, cu vorbele sfinte, cu mormintele strămoşilor şi aşa mai departe, după reţeta ungurească, atâta numai că la el erau alte nume decât la colegii maghiari. A iscălit multe compilaţii, nu sunt toate proaste. După ce a dat ortul popii şi băiatul lui Daicoviciu – l-a lovit damblaua după un chiolhan, în baie – s-a apucat să semneze şi contribuţiuni de istorie antică, ajunsese, vorba lui Eliade, un fel de geniu universale... A pus căluş în gură la mulţi, se purta, ca şi Daicoviciu, ca un zbir cu subordonaţii, au putut răsufla unii abia după ce l-a răsturnat „revuluţia", în '89.

A iscălit multe, cum spuneam, cea mai izbutită carte a lui mi se pare *Ce este Transilvania*, a tradus-o şi în alte limbi, e scrisă cu destul bun simţ.

67. PIPPIDI Dionisie

Era ginerele lui Iorga, socru-său l-a trimis peste tot, în Italia, în Franţa, mai ştiu eu unde, şi-a făcut amici, a cultivat relaţii utile, şi-a perfecţionat cunoştinţele lingvistice. Se specializase în epigrafie greacă, inscripţii vechi, chestii, era foarte învăţat, om subţire, evghenicos, nu iubea deloc bădăranii, cu diplome universitare sau fără.

Grec de neam, cum îl arăta şi numele, avea pielea măslinie, profil de zburătoare, cu părul lins, ridicat la spate în coadă de raţă, plisc de spârcaci, ochi de cucuvaie, vorbea cu glas cârâitor, de cârstei de baltă. Când îi sărea muştarul – şi-i sărea des, din te miri ce pricină – chiăia ascuţit, scârţâitor, ca o babă afurisită care cloncăne ştirb: „Dar-ar boala-n tine, lovi-te-ar junghiul, stropşi-te-ar buba a rea, călca-te-ar ielele...", atâta numai că el folosea vorbe mai alese.

A fost multă vreme profesor la Facultatea de Istorie din Bucureşti, preda o specialitate foarte restrânsă, stiinţele auxiliare ale istoriei antice, Epigrafia de fapt. Asta l-a ferit de duşmănii şi de rivalităţi, era de altfel amicul lui Condurachi, care l-a păzit de rele. A avut totuşi şi el de îndurat destule, nu-şi putea ascunde dezgustul faţă de mârlănime, ce să-i faci.

Într-o vreme, oaia lui neagră era unul Iorgu Stoian, şi ăla tot epigrafist, specializat însă în inscripţii latineşti. Iorgu – Bocu pentru intimi – era ţopete rău, amândoi săpau la Histria, Pippidi la „Templu", Iorgu la „Fortificaţii". De obicei însă, se aranjau să nu fie împreună, o dată venea Iorgu, o dată Pippidi.

Acuma, se-ntâmplă că Pippidi zăpseşte în zidul de incintă al cetăţii un fragment de inscripţie grecească, piatra fusese, laolaltă cu altele, folosită mai târziu, în veacul al treilea, la înălţarea unui zid de apărare în calea goţilor, care goţi i-au şi venit de hac cetăţii, au lăsat acolo numai ruine, în fine. Nu se zărea decât o parte a inscripţiei, era scrisă cu litere străvechi, destul ca să-i lase lui Pippidi gura apă.

Se gândeşte Pippidi cum să facă, cere voie lui Condurachi s-o tragă afară, aşa, un pic, după aia s-o împingă la loc, ori s-o scoată de-a binelea, după caz. Bocu era la Bucureşti, la „Muzău", cum zicea el. „Ştii ce, dragă?" zice Condurachi. „Trimite-i lui Bocu o telegramă, spune-i să vină şi el aici, o să zică că nu poate, după aia vedem noi."

Pleacă Pippidi să dea telegrama, cu droşca turcului. Era un turc, cu o droşcă, avea la ea un catâr, turcul venea o dată pe săptămână la cetate, numai el ştia drumul prin baltă. Pe vremea aia, ca să ajungi la Histria, trebuia să treci prin apa limanului, pe la grind, unde era apa mai mică, turcul, ori mai bine zis catârul turcului, putea să deosebească limanul de apa mării, cine nu ştia locurile i se părea că trece peste mare, de-a dreptul, cât vedeai cu ochii numai apă, din loc în loc un plaur cu buruieni roşii-roşii, ca sângele...

Merge Pippidi cu turcul prin baltă, ca Faraon împărat cu carul prin apa Mării Roşii, ajunge la halta de cale ferată, o baracă, era un telegraf acolo, singura legătură cu civilizaţia, cale de o poştă. Îi dă telegrafistului ciorna, telegrama suna cam aşa: „Inscripţie votivă – sector fortificaţii – epocă arhaică – stare excepţională – sistat săpăturile – vino urgent – Pippidi"... Telegrafistul socoteşte cu creionul pe o hârtie, zice: „Cinci lei cuvântul, cinşpe cuvinte, o sută cinci". „Nu se poate", zice Pippidi, „n-am decât o sută la mine, dă ciorna, amice". Taie Pippidi „vino urgent", dă hârtia omului îndărăt.

Ăla iar socoteşte, se încurcă, numără pe degete, îi iese acum 75 de lei. Pippidi taie şi semnătura, îi arată cu unghia: „Astea de la urmă nu ne mai trebuie, dragul mieu..." telegrafistul, ca să fie sigur, scrie cu plaivazul pe margine: „Asta nu". Îi ies zece cuvinte, zice: „Cinci ori zece şaptezeci", Pippidi îi dă trei poli, spune: „Păstrează restul", pleacă înapoi.

A doua zi, îl scoală pe Bocu un curier la cinci dimineaţa, îi dă o hârtie pe care scria cu creionul chimic: „Astanu" – doar atât – pe atunci telegramele se scriau într-un cuvânt, de obicei de mână, nu toţi poştaşii aveau şcoala primară. Ca epigrafist, Bocu şi-a dat seama că sunt două vorbe acolo, nu una. Cine i le-a trimis însă, ce voiau alea să spună, rămânea un mister, mesajul era mai enigmatic decât inscripţiile etrusce, oricum, nu suna a bine...

Pippidi a tras piatra afară, a publicat inscripţia, Bocu a rămas convins până la moarte că telegrama lui Pippidi a fost un tertip machiavelic ca să-i tragă lui clapa.

Asta se petrecea demult, în anii '50.

La bătrâneţe, a candidat pentru fotoliul de prezident al Academiei Române, nu l-au ales pe el, era orb de-a binelea, săracul, nici n-a mai trăit mult după aceea.

A apucat să-şi strângă în două volume contribuţiile lui stiinţifice, epigrafice ori altfel, le-a tipărit în străinătate. Băiatul lui, Andrei, s-a străduit să-l imite, a scos şi el două tomuri, cu scrieri de circumstanţă şi generalităţi diverse, nu avea însă vâna de cercetător a bătrânului.

Pippidi junior avea multă admiraţie faţă de părintele său, cum era şi firesc. Aşijderea, nu tolera nici o critică la adresa lui Iorga, bunică-su cum ar veni, e drept că şi trăia de pe urma lui, primea mereu bani pentru retipăririle scrierilor lui Iorga, ca moştenitor. Vorbea – şi mai vorbeşte încă – mieros, dar cu venin, nu întâmplător şi-a ales ca domeniu de studiu epoca fanariotă. Poartă barbă pătrată, ochelari, umblă cu nasul pe sus atât la propriu cât şi la figurat, într-o vreme practica ciclismul. Cât era tânăr, veniturile lui, de nepot al statuii, îl făceau o partidă interesantă, umblau fetele după el în cârduri, el îşi cerea iertăciune, zicea că are un hepatismos care l-ar împiedica la anumite eforturi, mă rog, a scăpat de ele.

Pe vremea lui Ceauşescu a făcut parte dintr-un comitet de cenzură, era chipurile consilier al Secţiei de Propagandă a Ce-Ce-ului, a pus multe beţe-n roate unora şi altora. După „revoluţie" s-a dat cu Clubul 22, ăsta era în casele lui Malaxa, pe Calea Victoriei, unde era înainte de război Clubul milionarilor, în urmă deschiseseră acolo un restaurant securiştii, îi zicea Mărul de aur. A făcut Pippidi cel mic opoziţie lui Iliescu, da' aşa, cu apă de flori, era om subţire, se jena să vorbească pe şleau, amicii îi ziceau Pippidon...

În ultima vreme i s-a dat pe mână Institutul Sud-Est European, de acolo ia el leafă de când se ştie, s-a potolit acuma cu totul, a intrat la stăpân, s-a însurat cu o camaradă de idei, cultivă amândoi dialogul social. Când îi vezi alături, el slab şi ogârjit, ea rotundă şi opulentă, te gândeşti fără vrere la nota zece...

68. POPESCU-PUŢURI Ion

Ion Popescu ăsta era doljean din Gioroc, isteţ şi mehenghi ca toţi oltenii. A intrat în activitatea politică încă din '916, avea vro opt ani pe atuncea, a salvat javrele giorocene de ocupanţi, le puseseră gând rău spurcaţii de nemţi, Ion a adunat toţi câinii din sat, le-a găsit un adăpost, i-a ferit de urgia teutonă. Nemţii au pus potera pe urma lui, Ionică şi-a luat lumea-n cap, s-a aciuat la o rudă – toţi oltenii sunt rude între ei – ruda era paznic la o curte boierească, l-a dat pe Ionică ucenic la un birtaş, aşa a ajuns el la Craiova. Acolo, la birt, în buza gării, a învăţat să vorbească cu lumea, avea birtaşul ca bucate numai făsui cu gogonele, îl punea pe Ionică să turuie turceşte la urechea muşteriilor.

Coboară omul din vagonul de clasa a treia, „după trinu' de navetă", linia Craiova-Gogoşu-Vânju Mare să zicem, ori Craiova--Filiaşi-Târgu Jiu. Se aşează la masă, face semn lui Ion, îl întreabă; „Ce-aveţi p-acilea de mâncare, mă ţâcă, auzi?" Ion de colo zice: „Salată de lobodă slobodă, mâncare de picioare de scaune, ciorbă de vorbă de sobă, tocană de rumeguş după uşi..." şi aşa mai departe, vorbind iute, să nu înţeleagă muşteriul. Ăla se scarpină la ceafă, nu poate alege nimic din ce zice băiatul, întreabă: „Da' făsui n'aveţi, mă?" „Ba da, neică, făsui cu gogonele", răspunde Ion.

Aceste amănunte biografice au fost comunicate posterităţii chiar de către Popescu Ion, şi-a scos omul memoriile la patruzeci de ani, să fie sigur că nu se pierd în negura uitării, cartea aia se cheamă *Două paie la trei măgari*, a apărut în '946.

N-a stat Popescu mult la birtaş, a făcut şcoala normală, a ajuns institutor la el, în Dolj, a făcut şi politică, nu ştiu de care, a intrat la socialişti, după aia la comunişti, da' mai târziu, prin '48, nu mai devreme, el zicea că mai de mult, oltenii sunt oameni isteţi, ştiu ce trebuie să zică...

Ca să se deosebească de alţi Ioni Popeşti, şi-a lipit de nume un sat, n-a vrut Gioroc, de unde era el, nu-i suna bine la ureche, a pus Puţuri, comună mare, cu două biserici, cu târg de Sântion, mă rog.

Asta-mi aduce aminte de ceva ce povestea odată Cernovodeanu. Zicea de colegul lui, Năsturel, Petre Ş. Năsturel, bizantinologul, care în '45, după război, se întorsese în ţară. Năsturel era născut în

Franţa, acolo copilărise, acolo învăţase, acolo trăieşte şi astăzi. Întorcându-se el, cum ar veni, pe glia strămoşească – era din neamul lui Udrişte Năsturel, cel cu *Biblia* lui Şerban Cantacuzino, cu *Varlaam şi Ioasaf*, cu multe altele – întorcându-se el aşadar, se căznea omul să vorbească numai româneşte, zicea că aşa se cuvine. Atâta că le mai încurca. Odată, cică, umblând el prin pădure, asta pe moşia lor, de la Fierăşti, pe atunci mai aveau moşia, s-a rătăcit. Nu avea la el bucate, nu nimic, tot umblând i se făcuse sete. Într-un târziu, iese el din pădurea aceea, cu limba scoasă de sete, dă peste un plugar, îl întreabă de o fântână, unde poate găsi el una, să-şi potolească setea. Acuma, în partea aia a ţării nu se zice fântână, de obicei se spune puţ. El ştia că se zice o măturâ – două mături, socoteşte că se poate spune şi o p...ă, două puţuri, întreabă pe omul acela: „Unde-i p...a, unde-i p...a?" Ăla-şi face cruce, boier care să vorbească aşa spurcat nu mai auzise el.

Aşa şi cu Puţuri al nostru.

Pe vremea lui Ceauşescu, a ajuns directorul Institutului de Istorie a Partidului, aşa a intrat el în istorie, în istoriografie mai bine zis. A iscălit tot felul de cărţi, nu le-a scris el însă.

69. POTRA Gheorghe

A fost mulţi ani funcţionar la primărie, la Domeniul Public, asta în Bucureşti, se înţelege. A fost şi profesor, a strâns multe acte vechi, nu toate erau ale lui, unele fuseseră ale primăriei, la bătrâneţe le-a dat pe toate înapoi, cinstit, nu pe degeaba însă, le-a vândut Arhivelor Statului...

A mers pe urmele lui Costache Bacalbaşa, a cercetat felurite mărunţişuri legate de istoria Bucureştilor, unele le-a strâns în volume. La muzeul orăşenesc, ăla de la palatul Suţu, era socotit un fel de oracol.

Căutându-şi strămoşii, i-a aflat scoborâtori dintr-un rob ţigan, îi zicea Potrea, asta pe vremea lui Simion Movilă parcă. Ceea ce l-a făcut să întocmească, după puteri şi pricepere, o istorie a ţigănimii româneşti. Nu e cine ştie ce, e şi veche tare, vorba e că de atunci încoace nu s-a mai făcut alta, românii nu vor să ştie de ţigani, ţiganii dacă se procopsesc nu mai vor nici ei să ştie de ai lor...

Şi-a îndrumat feciorul, tot Gheorghe şi el, ăsta îşi zicea însă George, pe aceeaşi cale a istoriei. Fără a fi o lumină, bătrânul Potra nu era om prost. Fiul îi semăna mai puţin din punctul ăsta de vedere, acasă îi ziceau Bebe, colegii îi spuneau Bebea. A avut şi el odată o nălucire de geniu. Student fiind şi cerându-i-se să completeze unul din veşnicele cearceafuri cu date biografice pentru serviciul de cadre, ce-şi zice Bebea: „Ia să-mi bat eu joc de ăştia". Aşa că la rubrica „Naţionalitatea", în loc să scrie „rom", aşa cum ar fi fost cinstit, ori „român", cum i se cerea şi punea toată lumea, Bebea a scris „evreu"...

Ăia însă, în loc să râdă şi să zică; „Bravo, Bebe, aferim", l-au dat afară din facultate, au zis că induce în eroare lucrătorii de cadre, că face agitaţie naţionalistă, chestii. L-au primit îndărăt peste un an, de atunci încolo Bebea a fost cuminte, s-a dat cu Securitatea, prinsese acum mişcarea.

A stat o vreme la cenzură – îi zicea Direcţia Presei – apoi l-au pus redactor la *Lumea*, lucra în Ministerul de Externe, cum ar veni, în fine a ajuns şeful unui departament special la Casa Scânteii, se chema Secţia – sau Redacţia – Tipăriturilor pentru Străinătate, era o oficină de propagandă. După „revuluţie" l-au dat în vileag, i-au tipărit în gazete dosarul de la Securitate, era dosar foarte bun, cred şi eu. Bebea a zis că nu-i adevărat, totul e o mişculaţie, nu e prost Bebea, degeaba zice lumea...

Bebea n-a scris nimic, asta ar mai fi lipsit.

70. PUŞCAŞU Nicolae

A lucrat în felurite muzee, nici acum nu ştiu dacă era arhitect ori istoric, când l-am întâlnit prima dată, pe culoarele academiei, în anii '60, m-au impresionat fişele lui. Avea cultul cartonaşelor şi hârtiuţelor, folosea mai multe stilouri de felurite culori pentru a desena pe ele tot soiul de prescurtări cabalistice, pufnea cu ferocitate când vorbea de ceilalţi, care nu procedau ca el. Nutrea pe atunci un proiect grandios, voia să treacă, în timp, pe bucăţelele alea de carton, toată informaţia bibliografică disponibilă despre obiectele expuse în muzee şi clădirile inventariate la Direcţia Monumentelor Istorice. Ţinea la el, asupra lui vreau să zic, tot timpul, petecele alea de carton, nu lăsa pe nimeni să pună mâna pe

ele, ţi le arăta aşa, de departe. Altfel omul nu părea să aibă nimic deosebit, era smead, încruntat, serios, pripit şi activ, fanatismul lui nevătămător nu supăra pe nimeni.

În anii din urmă, a făcut săpături la Iaşi, lângă Mitropolie, mai sus de Seminarul Veniamin Costachi, azi e acolo Conservatorul de Muzică, pe vremuri era palatul lui Mihalache vodă Sturdza. I-a pus Dumnezeu mâna-n cap, a dat peste un palat domnesc, unul din vremea lui Petru vodă Şchiopul, când s-a strămutat cetatea de scaun la Iaşi. A mers pe urmă mai jos, a săpat mai adânc, ca Schliemann la Troia, a dat peste o biserică din piatră de mica, Biserica Albă din legendele vechi, clădită în veacul al treisprezecelea, mult înainte de a se întemeia Ţara Moldovei.

După aia, ce-a făcut Puşcaşu? Puşcaşu le-a lăsat aşa, nu le-a consolidat, nici măcar nu le-a acoperit, nu nimic, a mai plouat, a mai nins, cărămida s-a topit cu totul, au crescut bălării, brusturi, urzici, oţetari, tot nu mai interesa pe nimeni chestia aia.

— Şi faşim, domnuli? ziceau edilii, lăsăm locu' ista, aşă, pi şentru, cu dărmăturili aistea? Ia sî turnăm noi acolu un planşău aşă, sî faşim nişte blocuri, ca la Bucurieşti...

Au cerut avizul Muzeului, ăla l-a dat, primea bani de la primărie, nu erau să se pună în poară, vorba lui Creangă, cu stăpânirea. Acuma, noroc că l-au împuşcat pe Ceauşescu, au mai amânat oleacă proiectul, nu ştiu ce s-a mai făcut după aia.

Au mai fost şi alţii care au săpat acolo, la Iaşi, săpături de salvare, în zona Palatului administrativ, ăsta a fost ridicat între cele două războaie mondiale pe locul unui palat mai vechi, de la Ştefan cel Mare. Au făcut atuncea ruinele una cu pământul, au zidit o clădire în stil gotic, ceva în genul Primăriei din Paris, aşa cum au reconstituit-o după incendiul de la 1871. Biserica Sfântul Nicolae au lăsat-o, nu i-a răbdat mitropolitul s-o dărâme şi pe aceea, plănuiau s-o înlocuiască printr-o replică locală a catedralei Notre Dame, ieşenii au avut totdeauna mare dragoste pentru franţuji. Acolo însă au apucat să toarne două planşee de beton, au săpat adânc, au făcut două garaje, un hotel, au mărit piaţa, mă rog... aşă-i la Ieş...

71. RĂDUŢIU Ion

Fiu de agricultori, a fost recrutat şi trimis la Moscova, a făcut parte din primul contingent de vlăstare sănătoase răsădite în bălegarul marxist-leninist, ca să crească şi să sporească la ele acasă învăţătura cea nouă. S-a întors de acolo cu o diplomă în Etnografie, ştia pe de rost broşura lui Stalin *Despre teoria lui Marr şi greşelile anumitor tovarăşi lingvişti în chestiunea naţională*, l-au numit de-a dreptul conferenţiar, au înfiinţat anume pentru el o catedră de Etnografie la Facultatea de Istorie, avea pile bune.

Avea chipul lui Maiacovschi, aceeaşi ochi sfredelitori, aceeaşi chică căzând în dezordine peste o faţă puhavă, de culoarea cenuşii.

Era de o ignoranţă desăvârşită, nici măcar nu bănuia adâncimea abisului de neştiinţă peste care lopăta cu aerul superior al unuia care le ştie pe toate. Altfel era gata să înveţe pe toată lumea ce i se băgase şi lui în cap, acolo, de unde venise, cu deplina conştiinţă a prestigiului de hagiu ce pipăise cu ochii bolovanul căzut din cer. Explica răbdător că etnologia este o pseudo-ştiinţă burgheză, o diversiune menită să abată atenţia maselor de la problemele reale ale luptei de clasă, că teoria antropologului american Morgan este o doctrină fascistă, că noţiunea de rasă este o idee falsă, că nu există rase, că cine susţine contrariul este rasist şi aşa mai departe. Avea multă evlavie faţă de poporul sovietic, zicea că limba rusă este limba viitorului, că întreaga omenire va sfârşi prin a o învăţa, se supăra dacă cineva mărturisea că nu ştie încă, aşa cum ar trebui, limba marelui popor rus, îl întreba: „Cum o să faci dumneata ca să înveţi, nu s-au tradus toate lucrurile apărute în URSS în alte limbi, nici nu se poate, pune mâna şi învaţă, nu sta..."

Se oprea la tot pasul să scrie pe tablă numele de care vorbea, scria greu, opintit, mereu se rupea creta în mâna lui, pe vremea burgheziei avusese nişte probleme cu şcoala, se pare.

— Prea multe nume, tovarăşu' profesor! cotcodăceau tocilarele din prima bancă, nu le putem ţine minte pe toate...

Răduţiu, binevoitor, se întorcea, se uita la tablă, cântărea din privire pomelnicul acela de nume terminate în –ov şi în -iţchi, ştergea cu dosul mâinii, aşa, ciobăneşte, pe unele, ceda, generos:

— Măcar pe astea să le ţineţi minte... Cei mai importanţi sunt Grumgrjimailo şi cu Micluhomaclai, restul..., nu-s sovietici.

Pe exploatatorii şi pe învăţaţii apuseni îi cam ocolea, nu se găseau de altfel nici în manualele lui, pe vremea aceea era obiceiul ca orice invenţie şi orice descoperire să fie atribuită vreunui rus, vorba aia, „Piticul sovietic – cel mai mare pitic din lume". India o descoperise, vreau să zic, drumul spre Indii, nu Vasco da Gama, ci Afanasie Nichitin, America o găsiseră nişte pescari din Ciucotca, nu le zicea numele, în fine.

Uneori totuşi nu se putea, lăsa să treacă şi câte unul din ăştia, îi scria însă numele pe tablă aşa cum se scrie în chirilică: Căpitanul Cuc, Bughenvil, Diumondiurvil şi alţii.

Când i-a murit pila – nu ştiu cine era, o persoană de sex feminin, în orice caz – l-au scos în pas alergător de la Universitate, i-au dat o slujbă la Institutul de Etnografie şi Folclor. El era şeful secţiei de Etnologie, această pseudo-ştiinţă burgheză fusese reconsiderată, nu mai era socotită o diversiune criminală, norocul lui Răduţiu. Şi-a revizuit şi Răduţiu ideile, a scris şi o broşurică despre foloasele etnologiei, a îmbrăţişat şi structuralismul – ăsta îl inventase unul Levy-Strauss, în timpul războiului, nu cel cu blugii, altul, ajunsese şi la noi după un sfert de veac –, a mai tradus din ruseşte, mă rog, s-a dat şi el după vremi.

Mai era la Cluj un Răduţiu, Aurel Răduţiu, medievalist, a scris mult pentru Pascu, nu era rudă cu al nostru.

72. RĂDULESCU Alexandru

Nu avea nimic comun cu juristul omonim, autor al mai multor lucrări de istorie a dreptului. O vreme a fost cercetător la Institutul pentru studierea Problemei Naţionale, care a dăinuit numai vreo câţiva ani, s-a născut dintr-o toană a lui neica Nicu şi a pierit când i s-a abătut lui. Acolo Rădulescu a colaborat, împreună cu alţi vreo douăzeci, la întocmirea unei compilaţii de referate despre problema naţională în RSR şi magistrala ei rezolvare de către Partid. A fost prima şi ultima lui operă, s-a jurat să nu mai scrie un rând, spre cinstea lui s-a ţinut de cuvânt.

Acuma institutul acela desfiinţându-se, l-au repartizat pe Rădulescu, având el dosar bun, la Arhivele Statului, la Ministerul de Interne, tot lucra el cu Securitatea. Aici a intrat în proaspăt înteme-

iatul Centru de cercetare inițiat de generalii Gal și Pleșiță, i s-au atribuit niște sarcini și lui, mai mult simbolice.

Omul jurase însă să nu mai facă nimic, cum am mai spus. Venea la ora fixată, deschidea valiza diplomat, înfuleca mârâind cu satisfacție tartinele pregătite de maică-sa – o iubea foarte mult, îi telefona mereu ca să întrebe cum se mai simte, asemenea inși se cheamă în idiș *momzăr* – după aia întindea picioarele sub masă, încrucișa pumnii peste burtă, închidea ochii și adormea. După un ceas se trezea, redeschidea valiza, consuma rămășițele, ieșea afară pe culoar, aprindea o țigară, o fuma privind pe geam și mârâind ceva nedeslușit, se întorcea în birou mișcându-și musculatura. Avea un cap mare, jumătate cât trupul, care era scurt și îndesat, mergea crăcănat, bălăbănindu-și labele uriașe, pătrate. Telefona maică-si iarăși, se așeza la loc, scotea din valiză o reproducere a stemei RSR, o așeza în față, pe masă, punea mâinile lui pătrate de o parte și de alta a figurii, se uita la ele țintă, purcedea a le frământa și agita în tot felul, apoi gemea adânc, din rărunchi, ca un sugrumător atunci când își aduce aminte de păcatele săvârșite. Se scula iar, se ducea la telefon, o chema din nou pe maică-sa, aceea îl liniștea într-un fel, se întorcea ușurat la loc, interpela pe careva, pe mine să zicem, aveam birou comun, eram vreo zece acolo, dacă nu chiar mai mulți. Zicea:

— Mă Costică (mă poreclise Costică), ce făceai tu, mă bă-ia-tu-le, duminică, într-o cabină telefonică sub podul Vitan, mă?

— Nu eram eu, ziceam. N-am ieșit din casă duminica asta.

— Nu mă duci tu pe mine, băiatule, știu că tu ești cel care mă sună la unu noaptea, zice că mă omoară.

— Ai visat urât, zic, nervii sunt de vină.

Orice aluzie la o maladie psihică îl speria, stârnea în el un sentiment de panică, reacționa ca o vietate hăituită. Se ridica, ieșea iute, căuta adăpost la ofițerul de contrainformații, care-i asculta răbdător balivernele și-l expedia. Revenea satisfăcut, mârâind surd ceva în genul: „Mama voastră de putori, c.v.lor, vă știu eu...". Mai telefona o dată acasă, își făcea valiza și pleca, asta indiferent de oră.

Îi plăcea să stea singur, dacă mai era numai unul în birou se socotea singur, nu se mai supraveghea. Îi venea așa, deodată, dădea ochii peste cap, gemea cu o voce de bas: „Uăăăă..." de te băga în răcori, apoi lătra de cinci ori, scurt: „Uo-uo-uo-uo-uo". Își lua

seama, trântea pumnul în masă, venea la cel care mai era acolo, dacă era o fată, aia ieșea iute-iute, dacă era un bărbat, ăla stătea și se făcea că n-a auzit nimic.

— Auzi, zicea, c.v.le astea spun că am sifilis. Ele au sifilis, f...-le muma-n c...

Altfel era sănătos tun, toate astea erau numai așa, niște idei ale lui. Le dădea ălora mult de furcă, nici nu voia să facă nimic.

L-au chemat odată la judecată. Erau acolo generalul Gal, colonelul Arimia, locotenent-colonel Florescu, locotenent-colonel Fizitea, Hurmuzache, zis Zache, ăsta era șeful nostru, un țigan, n-am știut niciodată ce grad are.

— Ce vreți de la mine? se apără Rădulescu. Vin în fiecare zi, iscălesc condica, intru în birou, stau acolo, iscălesc condica iarăși la plecare, ce mai vreți?

— Bine, dar nu faci nimica...

— Unde scrie că trebuie să fac ceva?

Cizmele alea se uită unul la altul.

— Eu cunosc legea, tovarășu', amenință Rădulescu. Am și eu drepturi, nu ține, merg cu voi de gât până la Dumnezeu...

L-au scos de acolo până la urmă, el s-a dus, cum amenințase, la minister, a cerut audiență la ministru, l-a primit un colonel. Rădulescu a zis că Arhivele Statului au plătit pe cineva să-l omoare, unul Aurică. Aurică era un pitic pricăjit, numai piele și os. Îi cheamă pe amândoi acolo, la anchetă. Aurică galben, scheletic, chel ca-n palmă, cu ochi holbați, cu glas pițigăiat, abia ținându-se pe picioare. Rădulescu cu ceafă de taur, gușă de broască, glas de buhai, trup de bostan, roșu la față, crăcănat de umflat ce era, suflând din greu, cu voce de bas. Făceau toate paralele.

A trimis scrisoare ministrului că el își face felul, s-au milostivit de el, i-au dat o slujbă la Direcția Tipăriturilor pentru Străinătate, tot o instituție a Securității și aia, director era Bebe Potra. N-a făcut nimic nici acolo, a băgat spaima-n toți, obișnuia, când venea la serviciu, să ia un scaun, să-l trosnească de marginea biroului, îl făcea bucăți. Odată și-a luat inima-n dinți Potra, l-a îndemnat așa, cu duhul blândeții, s-o lase mai moale, să nu mai sperie fetele... Nebunul a început să râdă, a luat o sticlă de tuș, o ochise el de mult, aștepta prilejul potrivit, acum era, a luat sticla, i-a spart-o în

cap lui Bebe, l-a umplut de tuş din cap până-n tălpi, au trebuit să schimbe mocheta, Bebe a rămas bălţat luni în şir.

Nu ştiu ce s-a mai făcut cu el după aia, i-am pierdut urma.

73. REZACHIEVICI Constantin

L-au angajat la Institutul de Istorie din Bucureşti crezând că ştie poloneza. S-au înşelat, omul nu ştia decât româneşte, era cu totul neînstare să înveţe vreun idiom străin, cu toate eforturile depuse.

Năsos, cu faţa bolfoasă de culoarea mălaiului, ochii alburii, apoşi, semăna cu bostanii înfipţi în ostreţe de sfânta Paraschiva, care se văd în satele ucrainene.

A scris şi el o carte, era teza lui de licenţă, a prefăcut-o în teză de doctorat, a tot umflat-o, era o biografie a lui Radu Şerban, nu cel cu şlagărele, altul, era un voievod care a căutat să meargă pe urmele lui Mihai Viteazul. N-a putut-o tipări multă vreme, socotesc că de atunci încoace o fi izbutit s-o scoată, era încă în manuscris când am plecat eu din ţară, nu era mare lucru de capul ei. Radu Şerban a fost omul Habsburgilor, mai toate documentele care grăiesc despre el sunt scrise în alte limbi decât româneşte, de altfel pe vremea aia până şi hrisoavele domneşti se alcătuiau în limba slavonă. Rezachievici era de aceea nevoit să se mărginească la informaţia oferită de lucrările moderne, nu era în stare să citească în original nimic, nici un document. Când îi atrăgeai atenţia, aşa, cu sfială, că există sumedenie de scrisori şi acte, de multă vreme tipărite, inclusiv la noi în ţară şi care glăsuiesc despre ceea ce scria el, ridica din umeri, zicea: „Eh, ce poa' să fie acolo? Nu mă interesează ce zic străinii, străinii mint totdeauna, nu ne iubesc", era foarte patriot Rezachievici, în ciuda numelui neromânesc. Ignora cu semeţie tot ce nu înţelegea, era foarte mândru, ca toţi năsoşii.

Nu ţinea niciodată seama de părerea altora, obişnuia să ia pe toţi în zeflemea, aşa cum îl ducea mintea şi pe el, de unde şi antipatia generală pe care o stârnea. „Nu-i plăcut nici când râde de tine unul deştept", zicea Goe, „da' să râdă unu' ca Rezachievici!..."

Altfel nu era al dracului, avea o fire destul de blajină, atâta că era greu să te înţelegi cu el, pricepea pe dos ce îi ziceai şi răspundea

anapoda, după aia se aprindea, ridica glasul şi repeta la infinit câte o prostie, până abandonai orice nădejde de a stabili vreun contact logic.

Mai avea pe urmă un mic păcat, mirosea, mirosea rău, ca un dihor. De spălat se spăla el, se parfuma, dar tot degeaba, lumea îl ocolea de aceea, fetele mai cu seamă, a rămas şi neînsurat, amica lui, una grasă, încrîntată, cu musteţi, avea guturai cronic, norocul ei.

Au îndurat cât au îndurat colegii lui de la Institut asemenea îndoielnică însuşire, până la urmă n-au mai putut, s-au dus cu jalba la director, era Oţetea. Îl cheamă Oţetea pe Rezachievici, îi spune aşa, mocăneşte, de la obraz: „Spală-te, bre". „Da' de ce?" se miră el. „Cum de ce? Toată lumea se spală." „Păi şi eu mă spăl", zice. „Da, da' nu de ajuns". „Ba eu cred că-i de ajuns". „Ba nu-i de ajuns". „Ba da". „Uite ce, lumea zice că..." „Ce zice?" „Că puţi". „Ba nu put". „Ba puţi". „Ba..." „Ascultă, dacă mai aud o singură dată pe careva plângându-se, te dau afară!" Rezachievici smiorcăie dispreţuitor, fonfăie – vorbea pe nas; „Astea-s invenţii, ştiu eu cine le răspândeşte, sunt invidioşi pe mine, aia e". „Ai auzit ce-am zis. Ieşi afară!"

A pus-o pe prietena aia a lui să-i cumpere fel de fel de pomezi şi de parfumuri, parfumurile româneşti miroseau toate a salpetru pe vremea aceea, ziceai că treci pe lângă o toaletă veche când îl întâlneai pe Rezachievici. Până la urmă n-au avut ce face, au trebuit să-l roage să nu se mai parfumeze, mirosul lui natural era oricum mai uşor de îndurat, au fost siliţi să-l rabde cu duhoarea lui, se ţineau şi ei mai departe, dacă se aşeza lângă ei se dădeau mai încolo... Rezachievici dispreţuia asemenea manifestări neprietenoase, le socotea expresia unei animozităţi stârnite de meritele lui ştiinţifice copleşitoare.

Revoluţia de la '89 l-a scos din uitare, l-au considerat un prigonit, un ins ostracizat pe nedrept, o victimă a dictaturii. L-au adus la televiziune, acolo oricum nu se simte mirosul, l-au pus să fonfăie, i-au tipărit felurite articole patriotice prin gazete, mă rog.

De curând, asta în '94, directorul muzeului Bran, unul Taloş, ce-i dă lui prin cap, trecând ei pe autofinanţare, epoca privatizării, de, zice: „Ia hai să vindem noi pământ de aici, de la Bran, în sicrie

la străini". Citise el asta în cartea lui Bram Stoker, *Dracula*, credea că or să dea toţi năvală să-i dea lui dolari şi să plece cu nişte pământ de flori, tocmise şi o cooperativă de tâmplărie să-i confecţioneze şi sicrie şi tot... Cică acolo vieţuise Dracula, el spunea că Dracula e tot una cu Vlad Ţepeş, culmea e că Vlad Ţepeş nici n-a trecut pe la Bran, iar Dracula lui Stoker, ce să mai vorbim...

Ce credeţi, a ieşit o întreagă tevatură, patrioţii de la România Mare au început să zbiere: „Noi nu ne vindem ţara!" Taloş a băgat-o pe mânecă, ca să mai dreagă lucrurile a organizat un simpozion la Bran despre Dracula, a invitat pe toţi marii istorici ai ţării, l-au adus desigur şi pe Rezachievici, să-şi dea şi el cu părerea. I-au dat voie până la urmă lui Taloş să închirieze cetatea pe câte o noapte la grupuri organizate, să procure garderobă şi recuzită pentru cei amatori a se costuma, fotografia ori filma în rolul vampirului, nu i-au dat însă îngăduinţa să comercializeze glia străbună.

Rezachievici a prezentat o comunicare ce a stârnit senzaţie, era ceva despre gravura care înfăţişează pe Vlad Ţepeş luând micul dejun sub stânca de la Bartolomeu, unde pusese să se tragă în ţeapă câteva zeci de inşi. Stânca există şi azi, micul dejun se poate servi tot acolo, în incinta haltei de cale ferată Bartolomeu, au pârjoale, sandviciuri cu salam, telemea, în fine. Rezachievici zicea că totul e o invenţie a duşmanilor lui Ţepeş vodă, nu era adevărat că domnitorul s-ar fi desfătat cu mirosul răspândit de hoiturile inamicilor răpuşi, era o minciună, „Simt eu asta de multă vreme", se jura Rezachievici. Săracul, ştia el ce ştia...

74. ROLLER Mihai

A ajuns în 1948, prin manevre obscure, şef de secţie la Ce-Ce al PMR. A fost insul ales de soartă să aplice directivele lui Jdanov în domeniul istoriei româneşti. Nu avea altfel nici în clin nici în mânecă cu această disciplină, fusese înainte misit de terenuri, făcuse Academia Comercială.

Lui i se datorează întemeierea, în acelaşi an, după model sovietic, a unui institut de Istorie şi Filosofie la Bucureşti, apoi a altor două la fel, la Iaşi şi la Cluj. Tot el a alcătuit, în 1949, după reţete sovietice, un manual unic – aşa se chema, *Manual unic de istorie a RPR* – pentru trecutul românesc. Era aşa, un cărţoi cenuşiu, de culoarea molozului, gros ca un talmud, cu poze fioroase. Se vorbea acolo mai ales de aportul slav, de influenţa rusească, de ajutorul marelui popor sovietic şi altele asemenea. Strămoşii erau împărţiţi în două categorii: flămânzii, „producători de bunuri materiale"; şi îmbuibaţii, asupritorii. Cei dintâi – vrednici, dârji şi, nu-i aşa, productivi; ceilalţi – hoţomani, lacomi şi răi. Situaţia flămânzilor se înrăutăţea pe zi ce trece, de la Burebista încoace şi o tot ţinea aşa, din rău în mai rău, cu „intensificarea exploatării" şi „crize grave" ce duceau la „ascuţirea luptei de clasă", care luptă de clasă ajungea ca un brici. Bine fusese, după el, numai pe vremea „comunei primitive", când oamenii-maimuţă împărţeau în chip egal ciozvârtele hoiturilor pe care le înfulecau.

Manualul cu pricina fiind unic, celelalte, de până atuncea, nu mai erau îngăduite. Nu-i vorbă, autorii lor se găseau în închisori, pe cei care nu erau încă acolo a avut grijă Roller să-i bage. Este totuşi îndoielnic că Brătianu a fost victima lui, cum susţineau unii, Panaitescu iarăşi s-ar putea să nu fi ajuns la puşcărie numai de pe urma lui Roller, am impresia că numai Giurescu a avut de tras de pe urma manualului ăla. I s-au pus după moarte în cârcă toate cele, nu stătea însă atunci Securitatea să-l întrebe pe unul ca el ce să facă şi cui.

Era un ins antipatic, zic cei care au avut de a face cu el, înfipt, obraznic şi guraliv, o fi, nu ştiu, eu nu l-am apucat. A fost urât cu înverşunare, nu l-au iertat niciunul, nici măcar după ce a dat ortul popii. A murit subit, în împrejurări nelămurite, ca toţi cei din generaţia lui Beria, versiunea oficială era că s-ar fi sinucis.

A iniţiat mai multe serii de documente istorice, care trebuiau să apară în traducere, dacă nu erau din capul locului scrise în româneşte, seriile alea au început să fie scoase din 1950 şi au tot apărut până prin anii '70. Erau hrisoave domneşti, acte de cancelarie ungurească, documente diplomatice, hârtii administrative privind tulburările ţărăneşti din anii 1888 şi 1907, marile momente ale istoriei moderne – răscoala lui Tudor, anul 1848, Unirea Principatelor, Războiul de Independenţă.

A dat de lucru la sute de inşi, a contribuit esenţial la transformarea îndeletnicirii de istoric dintr-o activitate individuală, întâm-

plătoare, într-o profesie relativ bine remunerată, conferind securitate socială şi un prestigiu pe măsură; istoricul devenea însă un funcţionar de stat, controlat de cei care-l plăteau, trebuind să scrie şi să gândească aşa cum i se cerea.

Mulţi din cei care l-au înjurat şi-l înjură în continuare gândesc şi azi aşa cum au fost învăţaţi să gândească de manualul acela. Manualul a continuat să fie de altfel folosit multă vreme după moartea lui Roller – chiar anul morţii este îndoielnic – adică după 1953. În 1957 ştiu că încă mai era recomandat în bibliografia feluritelor compilaţii didactice.

Teoretic, trebuia să fie înlocuit de un tratat în mai multe volume, primul tom a fost scos de Academia RPR în 1959 sau 1960, ultimele tomuri, privind anii 1878 şi următorii n-au mai fost tipărite, altfel materialul pentru perioada 1878-1918 a fost strâns şi chiar imprimat sub formă de machetă, pentru uz intern, de către instituţiile interesate. Anii 1918-1965 urmau să fie reflectaţi într-un manual pregătit de către Institutul de Istorie a Partidului, manualul ăla n-a mai apărut niciodată, ultima dată când s-a mai pomenit de el a fost în 1968.

75. ROŞCA Ioan

A ajuns între istorici dintr-o eroare, el era filosof. Ardelean din Călata Clujului, înalt, voinic, masiv, blajin, nu avea şcoală de nici un fel. Nu-i era ruşine de această lipsă, obişnuia a aminti că marii filosofi ai omenirii n-au fost învăţăceii nimănui.

A fost adus în obştea filosofilor de o întâmplare. Fiind el la oaste, un sublocotenent l-a văzut odată jucând şah cu un gradat. Deşi avea un rang mai mic – era soldat prost – Roşca l-a bătut pe gradatul acela, l-a făcut mat. Ofiţerul s-a minunat, l-a pus să joace cu un plutonier. Roşca l-a bătut şi pe acela. Sublocotenentul i-a adus pe rând toţi gradaţii, a jucat şi el cu Roşca, a îndemnat şi pe alţi ofiţeri să-şi încerce norocul. Roşca i-a bătut pe toţi.

Noul Einstein a fost lăsat pe loc la vatră, comitetul local de partid l-a trimis la Bucureşti, la Institutul de Filosofie al Academiei, cu o recomandare scrisă. Recomandarea aceea i-a deschis lui Roşca porţile unei cariere academice, a fost uns cercetător ştiinţific. Ca şahist, l-au repartizat la Centrul de logică. A colaborat în condiţii excelente cu marii filosofi români ai epocii de aur, Gulian, Frenkian, Popescu-Neveanu, Tănase Joja.

Atribuţiile lui erau pe cât de simple, pe atât de utile celorlalţi. Institutul acela obişnuind a primi, ca orice altă instituţie de cultură, sumedenie de texte imprimate, oferite în dar de către feluriţi autori, Roşca era folosit pentru a alege grâul de neghină. Îl puneau să deschidă fiecare din cărţile alea, la întâmplare, să citească o frază-două, să spună cu vorbele lui ce a înţeles. Dacă Roşca nu pricepea nimic din ce scrie acolo, totul era în ordine, cartea mergea la inventariat. Dacă înţelegea ceva, cât de cât, cartea mergea la coş.

În '75 Institutul de Filosofie şi-a restrâns activitatea, biblioteca a fost încuiată, cercetătorii au fost trimişi pe la casele lor, primeau leafă mai departe, dar trebuiau să stea cuminţi, să-şi vadă de altele. Centrul de logică a fost închis de-a binelea, salariaţii au fost repartizaţi aiurea ori pensionaţi. Era unul din episoadele noii revoluţii agrare sau culturale, nu mai ştiu, vorba e că Roşca şi alţi câţiva au fost trimişi la Arhivele Statului, la noul Centru de cercetare.

Mai era unul, Ghiţă şi nu mai ştiu cum, citea ore în şir *Scânteia*, organul partidului, alte publicaţii nu urmărea. Ghiţă era filosof, a refuzat din capul locului să se compromită, să încerce a face istorie, l-au dat la cadre, l-au folosit ca anchetator, era trimis zilnic să fileze diverşi tovarăşi. Roşca a cedat, s-a arătat gata să se facă şi istoric dacă interesele ştiinţei româneşti o cer, l-au dat la un depozit. Fiind voinic, transporta cu braţele dosarele mai voluminoase, s-a evidenţiat cu prilejul unor inundaţii, a mutat el singur câteva tone de hârtoage.

Numele lui Roşca a apărut pe foile de titlu ale mai multor culegeri de acte tipărite de către Arhivele Statului. Spre cinstea lui, trebuie să spunem că aportul său a fost mai cu seamă fizic. A colaborat esenţial la transportul originalelor, copiilor, manuscriselor şi versiunilor dactilografiate, precum şi al filelor tipărite dintr-un loc în altul. De citit n-a citit nimica, de scris nici atâta.

Lui Roşca îi plăcea grozav slănina de porc, nu dispreţuia însă nici carnea macră. Nu lăsa pe alţii să prepare aceste derivate alimentare, le pregătea chiar el. Ţinea animalul în baia apartamentului său din Şoseaua Mihai Bravu, nu-l scotea din cadă, îl hrănea acolo, când ajungea cât cada îi tăia beregata. Trebuia din păcate s-o

taie repede, nu în mai multe etape, ca să se scurgă sângele cu ţârâita, să nu se strice osânza; nu de alta, dar porcul guiţă când îşi dă duhul, ceea ce stârneşte pe vecinii neînţelegători. Când dobitocul nu mai sufla de loc, îl hăcuia după tipic, lua sângele din cadă cu o cană, îl vărsa într-o găleată, cresta şoriciul, îl despica, tăia căpăţâna, copitele, picioarele, buturile, scotea osânza de pe coaste, mă rog, arăta baia ca cea a lui Jack Spintecătorul. După aceea atârna mădularele deasupra aragazului, le afuma cum putea şi el.

Om gospodar, tot el făcea şi vinul pe care-l consuma la mese, cu familia. Lua un butoi de plastic, îi tăia capacul, băga strugurii înăuntru, se descălţa, intra în butoi, terciuia în ritm de sârbă ciorchinii, îşi trimitea copiii să stea de câte trei ori la coadă la zahăr, vărsa zahărul agonisit în butoi, turna deasupra câteva găleţi cu apă de la robinet, aştepta să dospească lichidul rezultat. Când era gata, cerea de la madam Roşca irigatorul, băga ţeava în gură, trăgea vinul în sticle, îl bea cu ai lui. Roşca era însurat cu o ţigancă beţivă, sufla aia o sticlă de votcă pe zi, odată l-a plesnit peste ceafă cu o halcă de porc congelată, era să-i facă felul atunci.

Epicureu înnăscut, Roşca era, fără s-o ştie, adept al dictonului latinesc *Primum vivere, deinde philosophari*, adică „Mai întâi de toate cată a trăi, filosofia la urmă..." Îndemna, socratic, şi pe alţii să procedeze la fel. Era la Arhive una urâtă, nemăritată, Safta parcă îi zicea. Se ducea Roşca la masa Saftei în fiecare dimineaţă, cu gândul cel bun, s-o convingă de binefacerile şi plăcerile căsniciei. Purcedea a-i povesti, cu lux de amănunte, cum se desfătase el, peste noapte, în patul conjugal, reproducea ţipete gâtuite, gemete, icnete, nu ocolea detaliile fiziologice, gesticula în mod adecvat, Safta turba, nefilosofii de acolo ziceau: „Ieşi afară, Roşco..." Urâta aceea, săraca, avea o singură mângâiere, îi dădeau „băieţii" să asculte felurite înregistrări din dormitoare, înregistrau şi ei ce puteau, se distra la fel ca Tovarăşa.

Când Roşca o făcea prea de oaie, Safta o chema în ajutor pe Chiosea. Chiosea era o ţigancă pitică, slobodă la gură şi care, din pricini numai de ea ştiute, cerea să i se spună „domnu' Chirtu". Chiosea nu-şi ascundea antipatia faţă de eterosexuali – aşa numesc unii persoanele cu instincte normale, eterosexuali –, pentru ea Roşca era bestia cea neagră, încarnarea însăşi a pitecantropului.

Venea Chiosea cu părul şi ochii roşii, călcând apăsat, în pinteni, cu toate ghiarele înfipte în ţărână – aducea mult cu ciocănitoarea Woody.

„Mă, animalule", începea Chiosea cu un volum sonor maxim, „f...-ţi rasa-n gât. Cum vorbeşti tu cu o femeie, las' că te-nvăţ eu să vorbeşti, acu' la-patruj' dă ani, c...-m-aş în gura ta de impotent" etc. Asemenea cuvinte măsurate ale Chiosei erau sfidările verbale preliminare, la fel procedau şi luptătorii din veacurile eroice, azvârlindu-şi în faţă acuzaţii infamante şi epitete dispreţuitoare, lupta începea abia după aceea. Acuma, Roşca era spătos şi voinic ca un Sfarmă Piatră, în schimb era de o mizerabilă laşitate. Ştiind asta, campioana bunei cuviinţe trecea la atac fără ezitare, îl scuipa, îl zgâria, îi trăgea cu papucul în cap, îl împungea cu o riglă între buci, îl lovea cu piciorul în vintre – Roşca se ferea, cu mâinile alea late, ca nişte lopeţi, bolborosea: „Nu da..., nu mai da... că nu ştiu ce-ţi fac... pe urmă..."

„Tu să-mi faci ceva, *mie*?", îl sfida Chiosea. „Hă-hă-hă-hă-hă... ştii ce face femeile dă pă Drumu' Taberei? Merge în ceată şi-i f...e pă rând pă cei ca tine. Da, mă! Iar p'ormă, îi azvârle-n gura liftului, mă!..."

Toate aceste persoane erau socotite a se îndeletnici, bineînţeles, cu cercetări de natură istorică, altfel Safta şi Chiosea erau – ziceau ele – specializate în lingvistică comparată, poate de acolo şi vocabularul, ştiu eu? Ajungeau asemenea excese fizice şi verbale la urechea şefului colectivului, şeful era un ins tuciuriu, Fane Hurmuzache, zis Zache.

O chema Zache pe Chiosea la judecată. Zache numai zâmbet, torcând ca un motan negru, frecându-şi mâinile, dând afirmativ din cap la fiecare vorbă. Chiosea zbârlită, curcănită, răstită, fără complexe.

Zache: – Nu vă mai certaţi, tovarăşea, vă rog ieu frumos-î, nu şeade frumos-î, sunteţi oameni de ştiinţă-î etc.

Chiosea: – Da' ia mai du-te'n etc.

Se duce Zache. Nu acolo unde-l trimitea Chiosea, se duce la directorul general, raportează cazul. Generalul, om cuminte, cu experienţă, venit de la Penitenciare, află iute o soluţie echitabilă.

— Ia ciorile alea de-aici, du-le la Văcăreşti, să coase saci acolo. Iar pe ăla bagă-l la beci, la Mihai-Vodă.

Aşa că s-au lămurit şi cizmele de la acea instituţie cum devine cazul cu Roşca, degeaba pomenea el vorbele lui Stalin – apucase şi vremea aia, cu învăţăturile tovarăşului Stalin, ehei – „Mintea omului simplu, neînvăţat, este mai bună decât cea a omului cu carte". L-au închis pe Roşca într-un depozit de arhivă, i-au interzis să mai iasă de acolo, el şi-a luat soarta aşa cum îi venise, nu s-a plâns la nimeni, zicea, cu stoicism: „Măi frate, ăştia-s oamenii, ce să-i faci?" Nu-i dădeau voie să iasă pe culoar, nici la toaletă măcar, îi era însă îngăduit să se odihnească pe un pat de campanie, în incinta depozitului, asta era la mănăstirea Mihai Vodă, când mai era mănăstirea în picioare.

Ajunsese bietul Roşca la fel cu personajul lui Kafka din *Castelul*, mânca în arhivă, dormea în arhivă, nu dădea voie la nimeni înăuntru, reclama la superiori pe cei care năzuiau să ajungă la arhiva aceea... S-ar putea să mai fie acolo şi astăzi.

76. SADOVEANU Alexandru

A fost, ani în şir, cercetător la Institutul de Istorie din Bucureşti. Şi a mai fost, toată viaţa lui, nepotul lui Mihai Sadoveanu, era fiul lui Vasile, fratele scriitorului. Venea, când venea, iscălea condica de prezenţă, saluta, prietenos dar reţinut, pe cei de faţă, fără efuziuni inutile, se interesa politicos de sănătatea fiecăruia, întreba de familie, cum merg treburile, ce mai e nou şi... pleca. N-a făcut niciodată nimic, n-a citit o pagină, n-a scris un rând. Îi ziceau mai marii lui, uneori: „Dragă, vezi că poimâine vine cutare, fii şi dumneata, te rog, la cutare oră, în bibliotecă, ia şi dumneata o carte, să te vadă şi pe dumneata acolo..." Sadoveanu venea, căuta un scaun, se aşeza, privea aşa în gol, un sfert de ceas, se scula şi pleca, le făcea şi el hatârul ăsta.

Avea o faţă roşie, mulţumită, netedă, ochii stinşi, ai unuia care le-a fumat pe toate, nu se mai sinchiseşte el de prostii... Era veşnic căutat la telefon, îl înconjurau sumedenie de amici, amici de pahar mai cu seamă, nici el nu-i ştia pe toţi, ducea o viaţă mondenă, mă rog, ce se chema viaţă mondenă în anii '50 la noi. Nutrea interese sportive, era abonat la derbiurile hipice de la Ploieşti şi Băneasa, paria regulat, pierdea regulat, nu se sinchisea, avea de unde, asista la meciuri de box, făcea şi el sport, alpinism, atletism, automobilism, chestii. Fuma pipă, purta haine de tweed, ca eroii filmelor poliţiste engleze din anii ăia, exhiba o pălărie vânătorească, mergea şi la vânători de altfel, juca tenis, în fine. Îl cunoşteau toţi barmanii, era la el acasă în toate restaurantele, îl vedeai mai des prin hoteluri decât acasă.

Îl cheamă odată directorul, Oţetea, îl întreabă:

— Tovarăşu' Sadoveanu, ce-ai făcut dumneata, de când eşti aici, în institutul ăsta?

— Nimic, răspunde liniştit Sadoveanu.

— Cum nimic? se sufocă Oţetea, siderat de atâta neobrăzare. Ai zis nimic? Cum adică – nimic? Cum...

— Aşa – nimic, repetă blajin nepotul statuii.

Oţetea se scoală iute din spatele biroului, îl ocoleşte, tropoteşte mărunt pe lângă fotoliile aşezate în faţa meterezului acela monumental pe care el îl numea „masa mea de lucru", hămăie de departe la Sadoveanu, ca un câine indignat, tras înapoi de lanţul lui:

— Ei, ei, de-acuma o să am eu grijă să *faci* ceva...

Sadoveanu n-a făcut nimic nici după aia, fireşte. Şi-a scos certificat medical, i-au găsit doctorii astenie, astenie nervoasă, era la modă atuncea cuvântul ăsta, pe greceşte astenie înseamnă oboseală. Medicii îl opreau cu străşnicie pe Sadoveanu, potrivit certificatului produs de el, să mai citească ceva cât trăieşte, orice.

A mai stat el aşa, un an, un an şi ceva, până la urmă, ca să scape odată de gura directorului, s-a pensionat, înainte de termen, pentru boală incurabilă. Era sănătos tun, bineînţeles, dacă avea patruzeci de ani pe atunci.

Şi-a văzut omul liniştit după aia de curse de trap, de meciuri, de tenis, de excursii, de chefuri, să mai fi trăit încă o sută de ani de atunci încolo şi tot n-ar fi putut cheltui bănetul pe care i-l vărsau lunar Uniunea Scriitorilor şi toate editurile acelea.

Bineînţeles, conu' Mihai Sadoveanu se dusese pe lumea ailaltă, altfel nepotu-su n-ar fi avut o para, aşa însă...

Acuma, puţini îşi mai aduc aminte că scriitorul a fost, o vreme, şi preşedinte al Re-Pe-Re-ului. Asta se petrecuse după ce Parhon...

Cum care Parhon? Doctorul Parhon, de, cel cu gerontologia, cu apa de viaţă lungă, cu elixirul tinereţei, cu... aşa, după ce Parhon fusese luat cu binişorul de sub biroul prezidenţial unde se băgase ca să joace bile, dus la el acasă şi ţinut sub cheie. De vină era

tratamentul pe care şi-l prescrisese chiar el, luase nişte buline, ca să trăiască veşnic, din păcate viaţa lungă nu se dobândeşte decât cu preţul adâncirii în bătrâneţe, care bătrâneţe este..., în fine. Aşa că Parhon, cel pe care-l băteau după 1948 în cuie pe toţi pereţii instituţiilor publice, acolo unde până atunci fusese poza M.S. Regelui; Parhon zic, care, cu vârsta se ciupercise cu totul şi ajunsese a semăna bine de tot cu sân' Chira, Doftoru' Fără de Arginţi; era un sfânt care se chema aşa, îl zugrăveau împreună cu alţi sfinţi vindecători, fiecare avea specialitatea lui; Cosma cu oftica, Damian cu buba a rea, Chira cu ducă-se pe pustii, Ioan cu cataroiul, Pantelimon cu... nu mai ştiu cu ce era sân' Pantelimon; Parhon carevasăzică îl puseseră preşedintele Re-Pe-Re. De la o vreme, însă, se cam luaseră de gânduri, tovarăşii. Parhon, în loc să iscălească ce i se punea în faţă, desena iepuraşi. Nici măcar nu-i desena frumos. Aşa că l-au scos pe doctoru', de acolo, din Dealul Mitropoliei – prezidentul rezida la Marea Adunare Naţională, într-un birou mai dosnic –, l-au dus acasă, la Şosea, douăzeci de ani nu s-a mai auzit nimic de el, se ştia numai că trăieşte. Lumea zicea că ar fi fost congelat, la cererea lui, pentru a vedea cum o să fie după aceea, astea erau prostii, însă. Am fost şi eu odată la el acasă, îl ţineau din scurt două babe, moşul era bine, sănătos, doar că dăduse în mintea copiilor. Mi-a cerut bani, i-am dat nişte mărunţiş. Mi-a cerut bomboane, nu i-am dat, n-aveam. A insistat să joace fripta, i-am făcut pe plac. M-a întrebat unde e Vasile, Vasile era bunicu-meu, leat cu Parhon, amândoi născuţi când cu Războiul de la şapteşapte, pe urmă...

Dar ce are a face doctorul Parhon, nu ne interesează deloc doctorul Parhon aici, ia să-l lăsăm naibii pe doctorul...

Şi aşa. I-a fost sortit lui Mihai Sadoveanu să ajungă al doilea preşedinte al Republicii Populare. Cum s-a întâmplat asta, nu ştia nici el, de vină a fost roata vremii. Fiind conu' Mihai un timp director al Teatrului Naţional din Iaşi, se încurcase cu o ovreică, ovreica îl iniţiase în tainele masoneriei. În anii războiului din urmă, Sadoveanu ajunsese Mare Maestru al Lojii Marelui Orient. La adunările alea ale lor îmbrăca o robă mare, neagră, cu stele, îşi punea o broboadă peste faţă, zicea: „Sî stingem lumânarea, fraţîlor şî... ia sî margă şineva cu o tavî, sî sî strîngî nişti bani..." Atunci a scris el şi chestia aia a lui cu *Lumina vine de la Răsărit*. În '45 l-au băgat în ARLUS, l-au tot invitat în URSS, în China, mă rog, conu' Mihai n-a zis nu, atâta condiţie le-a pus el tovarăşilor, în '49, când au lichidat pe marii proprietari: „Mii", zicea, „sî-mi lasaţ moşîili, altfeli nu vrau sî mai ştiu di voi". I-au făcut hatârul, bineînţeles, moşiile alea au fost trecute în administrarea Uniunii Scriitorilor, prezident era tot conu' Mihai.

Cât a trăit, conu' Mihai a avut mania chiolhanurilor, în ultima vreme ajunsese să mănânce tot timpul, era ceva de speriat. La masă nu voia să ştie de nimeni şi de nimic, lua borşul de vacă cu polonicul şi sorbea din căuş – hurrrp – apoi apuca osul şi sugea zgomotos măduva – huuuşp. De sarmale nu mai zic, el le spunea „ghiţomanci", înghiţea câte cinci odată.

Altfel s-a străduit, cât a fost el mare, să facă bine, la fel şi Parhon, săracul, ce-i drept nu-i păcat, au scăpat amândoi pe mulţi de la ocnă.

Fireşte, preşedintele Re-Pe-Re-ului era ceva aşa, mai mult decorativ, n-avea nici o putere, nu-l întreba nimeni nimic. Activitatea publică a lui conu' Mihai oscila în jur de zero grade, o dată la trei zile gâfâia şi el ceva la radio, ca un buhai care-şi dă duhul. Asta la „Noapte bună, copii!", niciodată în altă parte: „Ş'o luat – hââî – zmău pi Făt Frumos – hââî – şî i-o zâs: Hââî – îââî – pân' aişi ţ-o fos' – hăăă". Se speriau bieţii copii, îl asemuiau oarecum pe bietul conu' Mihai cu zmeul.

În vremea din urmă damblagise de tot, la cinema, la jurnalele de actualităţi – televiziune nu era încă pe vremea aceea – îl arătau ţeapăn, pe un scaun, uitându-se încremenit la o masă, cică juca şah. Ori îl ducea de umere un fel de secretar, îi împingea mâna dreaptă din cot, conu' Mihai şuiera doar, adânc, ca un cimpoi care se desumflă.

Fiind acum preşedintele ţării, conu' Mihai era socotit – nici nu se putea altfel – cel mai mare scriitor (încă) în viaţă. Lasă că era şi prezidentul Uniunii, aşa că din punct de vedere administrativ – deci şi estetic – el era capul.

Cei care scriau atunci istoria literaturii române – Vitner, Vianu (Weinberg), Crohmălniceanu (Starck) şi alţii – se căzneau să lămurească cum se face asta. Ziceau ei că Sadoveanu fusese şi până atunci *mare*. După 23 august 44, însă, ajunsese *cel mai mare*, pentru

că scrierile lui trecuseră într-o fază nouă, superioară, cea a realismului socialist.

Exemple:

Nicoară Potcoavă: Voievod cazac, cu sentimente filoruse.

Nada Florilor: Ţâţaca Leona, reprezentanta moşierimii, este pusă cu botul pe labe de un dulău revoluţionar. Cu un tinichigiu care participă la greve. Cu moş Hau, ţăran sărac (cu duhul) care prinde raci etc.

Mitrea Cocor: Cu boierul Cristea Trei-Nasuri, scârbos şi ticălos. Cu Ghiţă, fratele chiabur, şi el scârbos şi ticălos. Amândoi sunt puşi în jug de Mitrea, întors din prizonierat de la ruşi. Cu un politruc, care-l învaţă pe Mitrea cum să aplice reforma agrară. Cu un vocabular mai adecvat şi cu imagini mai robuste. Fără „Feţii moşului" şi fără „Paraschiva întoarse faţa către perete şi oftă". Dar cu „C...ă, lupe, ce-ai mâncat" şi „'tu-ţi camionu' mă-ti".

Şi aşa mai departe.

S-au scos atuncea un şir de *Opere*, apoi un altul, de *Opere complete*, pe urmă al treilea, de *Opere alese*. Ce mai încolo-încoace, ajunsese conu' Mihai cel mai tipărit scriitor român, în antologiile şi traducerile pentru străini era o prefaţă, apoi ceva din Eminescu, pe urmă Sadoveanu şi... cam atât.

După ce l-a răpus damblaua pe conu' Mihai, au pus preşedinte pe Chivu Stoica. Cu ţeasta aia rasă a lui şi cu fălcile de maimuţă, chiar şi avea ăla faţă de preşedinte.

În temeiul inerţiei, scrierile lui conu' Mihai au continuat să iasă de sub teascuri, însă, mai departe, aducând arginţi în buzunarele moştenitorilor, în acelaşi ritm vioi.

Spre deosebire de predecesorii săi, Chivu nu scotea cărţi, singura lui operă apăruse într-o broşură, în 1953, se chema *Eroii clasei muncitoare. Douăzeci de ani de la glorioasele lupte de la Griviţa*. Acuma, luptele de la Griviţa s-au purtat în 1877, era vorba acolo, de fapt, de o grevă în '933, la atelierele de întreţinut materialul rulant al căilor ferate, astea erau pe Calea Griviţei. Cu acel prilej, jandarmeria a tras în mulţime, au murit mai mulţi, vai de capul lor, nişte amărâţi, i-au omorât ticăloşii ăia ca pe nişte vite, n-au păţit nimic, pe certificatele de înmormântare au scris la poliţie „omor scuzabil", de pe atunci încă glorioasa noastră poliţie..., în fine.

Pe organizatori i-au ridicat, i-au băgat la puşcărie, după doi ani şi-au amintit de ei, i-au judecat. Pe Chivu îl ţinuseră atunci în beciul casei unde este astăzi un club studenţesc, în spatele Operei Române, pe Calea Plevnei.

La proces, l-au întrebat de ce a dat el atuncea într-un soldat, cu barosul ăla cu care lovea osiile vagoanelor. Chivu răspunde: „Ca să văz cum sună". Când l-au condamnat i-au dat ani mai puţini ca la ceilalţi, zicea avocatul lui că e înapoiat mintal.

Lui Chivu i-a venit de hac neica Nicu. Neica i-a luat locul, a comandat şi un sceptru pentru treaba asta, ca să ştie o socoteală, nu se mai încurca el cu barosul... Pe Chivu l-au împuşcat nişte tovarăşi din activul Ministerului de Interne, au zis că s-a sinucis, cică de ruşine că l-au prins cu o dansatoare – sau cu un dansator, nu mai ştiu, ăia nu-s în stare să inventeze ceva ca lumea, zic şi ei ce scrie în manualele lor traduse din ruseşte.

77. SIMIONESCU Paul

Îi plăcea să citească, îi plăceau cărţile de tot felul, mai puţin cele de istorie. Era, fireşte, bibliotecar. Bibliotecar şef la Institutul de Istorie. Avea adâncă oroare de bădărănie, de incultură, de rusticitate, de mahala, de lumea lui Caragiale, îl ura şi pe Caragiale, desigur. Cu toate astea, nu era ceea ce se cheamă – ceea ce se chema, mai bine zis, pe vremuri – un om fin, un om subţire, un om delicat. Nutrea, totuşi, asemenea părere despre sine, dar se înşela, era în fond un ins teluric, impresionabil, ce-i drept, dar nu mai mult, nu avea sensibilităţile pe care le afişa cu complezenţă. Năzuia către lumină, către poezie, către perfecţiune, o lume evanescentă a unui ideal de neatins. Asemenea lăudabile năzuinţe se aflau însă la el într-un chiup de lut prost. Chiup este o vorbă veche, turcească, înseamnă o oală mare, mare, în care se toarnă şi se ţin diverse materii alimentare, susan, şaşlâc, mastică, chestii.

Fapt este că atât înfăţişarea, cât şi firea erau făcute să-i contrazică elanurile. Păr negru, bogat, unsuros, lins peste cap, pielea de culoarea măslinei crude, sprâncene arcuite a mirare, buze răsfrânte, întinse către urechi de un zâmbet veşnic, aducea oarecum cu o mască japoneză din cele îmbrăcate de actorii comici din şcoala Kabuki. Ochii îi lunecau mereu de-a lungul rotunjimii persoanelor

de sex feminin în trecere pe lângă el, avea o nevastă acră şi slabă, fuma mereu, era profesoară de engleză. Se mişca rostogolindu-şi burta enormă ca un hipopotam jovial, era prietenos, afabil, vesel, gata oricând să-ţi povestească o anecdotă şi să râdă în hohote.

Avea multă candoare şi un real simţ al umorului, asta te făcea să-i treci cu vederea unele păcate mărunte, era leneş şi pehlivan. Pehlivan este altă vorbă turcească, se spune aşa despre unul care dă cu gura, îndrugă verzi şi uscate, mai cu seamă măscări, face pe gură cască ce stă să-l asculte să scoată paralele, pe când el se face că trage afară din gură o panglică lungă-lungă, ce nu se mai sfârşeşte, ori se preface că înghite un iatagan, sau ulei aprins şi altele ca acestea.

Era convins că dincolo de hotarele ţării sale, înspre apus, oamenii sunt altfel, lucru adevărat numai în parte. Ofta mereu că nu poate să ajungă şi el „dincolo", turba că trebuie să rămână „aici", la dispoziţia unor maniaci ai istoriei.

— Îl vezi pe ăsta, zicea. L-am cunoscut altfel, era ofiţer, ofiţer de marină, venea la facultate în uniformă albă, cu nasturi lucitori, frecaţi cu şmirghel, avea în ochi, aşa, o lumină, era un om luminos... Iar acum – uită-te la el numai. Nu, uită-te la el!... Chel, râde ştirb, târâie picioarele, are deştele pătate cu cerneală – pătate de cerneală, dom'le!... Citea poezii, se închina lui Blaga, acuma, când îl auzi, vorbeşte de bir, de zapcii, de treti-logofeţi, de catastife, de otuzbir, de iznafuri, de cârcserdari, atâta ştie, vai de capul lui!...

Primul lucru la care se gândea, indiferent de obiectul cu pricina, era reflecţia lui într-o sferă mai înaltă, a duhului. Firea lui cea pământească îl trăgea însă în jos, către cele lumeşti. Era ca anahoretul din poveste, cu un ochi la icoană, cu altul la motanul care sare pe masă să lingă oala cu smântână. „Doamne, Dumnezeule Savaot", se ruga el. „Fire-ai afurisit de cotoi... Sfinte tare... Zât, împieliţatule... Sfinte fără de moarte... câţ de-acolo, dimone... Miluieşte-ne pe noi... Lua-te-ar Scaraoţchi pe lumea ailaltă, că mi-ai scos sufletul... Doamne iartă-mă". Aşa şi cu Simionescu.

Se uită Simionescu pe geam, vede copacii albi sub ninsoare, să zicem, suspină:

— Tot aşa era odată, acu' vreo zece ani, ei, eram mai tânăr atuncea, era o fată aici, n-o ştii, n-ai apucat-o, a plecat, a plecat *dincolo*, toţi pleacă, numai eu rămân, rămân să inventariez toate idioţiile... Ce ziceam? A, da, avea nişte ochi ca lacurile de munte, subţire, fină, delicată, parcă o văd, stătea la masă, era dactilografă, ştii... Când am văzut-o, am crezut că se deschid cerurile, ningea atunci, pentru prima dată în anul acela, ca şi azi... Cădeau fulgii de nea ca nişte stele, s-a uitat la mine, a înţeles ce se petrece în sufletul meu, a plecat ochii în jos. Atâta am putut să-i spun – ştii versurile lui Mallarmé: „O aripă de-argint coboară"... Ea se uită la mine, vrea să-mi răspundă ceva... Şi atuncea... DOM-NU-LE! Intră unu'... Unu' Bolboaşă. Îl ştii pe Bolboaşă? Bolboaşă, filosofu'... Eram cu filosofii atuncea. Bolboaşă, Bulborea, Bulucea, ăştia erau filosofii noştri. Ce nume, dom'le! Descartes, Malebranche şi Bulborea. Bul-bo-rea... Ce ziceam? A, da... Intră Bolboaşă, intră şi zice: „Bate, fato, nu sta! Ce te uiţi pă geam?" „A nins", zice fata. Avea un glas, ca un clopoţel de cristal... Iar Bolboaşă, de colo: „Că bine zici, bre. Ia să-mi pun eu d-acuma izmenele groase, că p-ormă iar răcesc la boaşe".

Avea în subordine o adjunctă, madam Guţu, cu coc, cu reumatisme, cu acupunctură, pe urmă nişte fete, le alinta şi el, mă rog, părinteşte, madam Guţu îl pâra mereu că le corupe.

— Ce să fac, dragă? se scuza şi el aşa, mai pe ocolite. Eu zic că în rai, dacă se vorbeşte o limbă, aia trebuie să fie limba franceză. Ascultă numai: *Je t'aime à en mourir, mon amour*... Parcă auzi privighetoarea ruculând, dragă. Că îngerii doar n-or vorbi japoneza (Râde). Uită-te la mine (Serios). Arăt eu a luptător de *sumo*? A? (Adevărul este că aşa şi arăta, borţos, crăcănat, unsuros...) Ăla, când face curte la o gheişă, se lasă pe vine, se apucă de buci, ridică o talpă (Arată şi el toate astea)... p-ormă strigă: „Uoâââî!" (Râde). Iar gheişa răspunde... Ştii cum se zice „da" pe japoneză? Nu ştii? Se zice „Hâc". Da, dom'le se zice „hâc". Gheişa răspunde: „Hâc!"

Nu iubea defel activiştii şi securiştii, toată vremea se uita peste umăr, să vadă dacă nu trage cineva cu urechea, ori cu ochiul, amintea mereu zicale din bătrâni, „Cine sapă groapa altuia – departe ajunge, cine se scoală de dimineaţă – cade singur în ea" precum şi „Zidurile au urechi – ochii care nu se văd, se uită."

Mai târziu s-a mutat la Institutul de Etnografie, ca bibliograf, pe urmă ca cercetător, lucra cu Vulcănescu. A scos şi el o carte de etnologie, ceva teoretic, se vedea că e scrisă de un amator, şi-a

încercat norocul şi cu istoria, istoricii n-au vrut însă să ştie de el, nu l-au iertat că a râs de ei atâta vreme, i-au întors spatele, s-au făcut că nu-l cunosc.

Era prieten şi coleg de şcoală cu tartorii serviciilor secrete, Maliţa şi Cândea, aşa a ajuns şi el dincolo, cum nădăjduise, dar asta într-un târziu, în urma băiatului, rămas şi însurat în Anglia. Nu mai era acuma Simionescu nici şef, nici nimic, îl pensionaseră, înainte de termen, cică din cauza băiatului... S-a oploşit la Paris, în oraşul visurilor lui, într-o mansardă, cu o portăreasă beţivă, cu lucrători negri, cu babe cu câini ce lasă urme pe scări... I-au dat o slujbuliţă „ai noştri" la o fundaţie românească, tot bibliotecar, desigur, sta să inventarieze opurile lui Ceauşescu traduse în franţuzeşte...

78. SIMONESCU Dan

Bibliotecar şi bibliograf, a fost ucenicul lui Georgescu-Tistu, întemeietorul biblioteconomiei româneşti. Biblioteconomie înseamnă bibliotecărie. Este o ştiinţă utilă, care te învaţă cum să ştergi rafturile de praf, cum să numerotezi filele, cum să stârpeşti rozătoarele şi alte asemenea lucruri de folos a fi ştiute de către cei care au cărţi în păstrare.

A fost şi profesor, în anii '40, la Şcoala de Arhivistică, apoi la Institutul Pedagogic din Panduri – Sorbona românească. A mai fost şi cercetător la Institutul de Istorie, o vreme, de unde s-a şi pensionat la sfârşitul anilor '60.

Mic de stat, cu ochi albaştri lăcrimoşi, două smocuri de păr alb pe tâmple, care se tot zbârleau în sus, cu o voce veşnic sugrumată de emoţie, era vioi ca un graur bătrân şi foarte cumsecade cu toată lumea.

Scria articolaşe răscolitoare despre *O filă ruptă din Octoihul lui Coresi, Un exemplar necunoscut al Trifologhionului de la Buzău din anul 1793* şi altele asemenea, prin tot felul de reviste obscure. A tipărit şi comentat, împreună cu alţii, câteva cărţi vechi româneşti din veacurile 17 şi 18, întreprindere folositoare, întrucât soarta a făcut ca toate cercetările de ansamblu în acest domeniu să nu fie duse niciodată până la capăt. Ce se învaţă la şcoală despre asta sunt prostii. Hajdău şi-a lăsat notele în manuscris, lui Moise Gaster nu

i-au dat voie să-şi ia cu el însemnările atunci când l-au gonit la Londra, Sextil Puşcariu a murit înainte de a tipări ceva, Cartojan abia a apucat să-şi şapirografieze cursul şi a răposat şi el, rămăsese Dan Simonescu.

Emulul lui, Dima-Drăgan, a scos la gheştetnerul Sorbonei – asta înainte de a pleca şi el în Lumea Nouă – lista scrierilor lui Simonescu. Erau două volume aşa, mai măricele, burduşite de titluri, mii şi mii. Acuma, Simonescu n-a scris el atâta, Doamne fereşte, cele mai multe erau nişte chestii de câteva rânduri, iscălite sau nu, apărute prin efemeride bibliografice, scurte prezentări de cărţi, fişe de fapt.

Asemenea fişe arătau cam aşa:

DRĂGHICI Alexandru. *Jos călăul Tito!*

Editura PMR, Bucureşti, 1949, 13 pag., 10 lei

– Autorul demască clica călăilor criminali şi asasini Tito-Rancovici-Kardelj.–D.S.

Asta conta ca operă separată, fişa vreau să zic, cea semnată de Simonescu cu iniţiale, la fel cu cele zece tomuri de *Istorie a românilor* a lui Iorga. Buletinele unde apăreau fişele lui Simonescu erau scoase bilunar, fiecare cuprindea câteva sute de fişe, se făceau dintr-un foc vreo trei mii de opere pe an.

Cele mai multe apăruseră – ţin minte – în *Programul Radio*, câte două-trei cuvinte fiecare, arătau în felul următor:

20:37-20:38 – Programul 1. Anecdota zilei: Păcală şi boul. Citeşte Prof. Univ. Dan Simonescu.

Nu mai ţin minte acuma câte asemenea opere totaliza lista completă a bibliografiei scrierilor lui Simonescu, zeci de mii în orice caz, ştiu însă că erau mai multe decât cele ale lui Iorga. Lasă că şi acela – nu lăsa să se irosească nici măcar toasturile improvizate la banchetele electorale, trimitea totul la tipar, direct de la stenografă, aşa cum era, fără cap şi fără coadă, ştia că nu le mai citeşte nimenea, erau pline de minuni cuvântările alea...

79. SOFRONIE Mihai

Mare, bălai, păr cârlionţat, figură blândă, de câine ciobănesc, ochii mijiţi, nasul strâmb, buze groase, Mihai era băiat de cheferişti, bătrânul lucra pe locomotivă, făcea cursa Paşcani-Târgu Frumos--Podul Iloaii.

Nu ştiu cum a nimerit el la Bucureşti, la Universitate. Istoria nu i se părea treabă serioasă, aşa ca prăşitul, grăpatul, mulsul, ori prăsila. „Aiasta-i aşa, numa' ca sî zâşi că-nveţ şeva", obişnuia el a observa. Altfel avea note bune, era muncitor, conştiincios, onest, mai ales onest, spre deosebire de alţi ţărănuşi care răcneau pe la şedinţe.

Mihai se ferea de politică, n-a vrut să intre nici în UTM. L-au chemat tovarăşii la Comitet, la „Ghestapău", cum zicea, chihăind, Mihai, să-l „prelucreze", ţi-ai găsit... „Da ie mai lasaţî-mă-n paşi cu prostiili aistea ali voastri...", protesta Mihai. „Şi?... N-am eu alşeva sî lucrez?"

Asemenea vorbe cinstite nu erau făcute să-l ducă departe, fiind însă şi el de la ţară, căminist, politrucii i-au găsit şi lui un loc călduţ, la Sibiu, la Muzeul Brukenthal. Moldovean între saşi, bietul Mihai se simţea, vorba lui, „ca magariu-ntri oi". Saşii s-au spălat de el repede, l-au trimis în Dârstele Sibiului, la Muzeul Etnografic, să numere opincile şi sumanèle.

Într-o noapte, însă, răufăcători necunoscuţi au pătruns la Brukenthal, au şterpelit nişte pânze, un Memling îndoielnic, un fals Frans Hals, mai ştiu eu ce, l-au schimbat tovarăşii pe neamţul ce era acolo mai mare, l-au adus în loc pe Mihai şef acolo, era „d'al nostru", „băiat bun", „element sănătos", „tovarăş de încredere"...

I-a fost greu la început să-şi joace rolul, când intra cineva la el se scula, drepţi, zicea: „Săru'mâna" şi: „Da' luaţ loc, staţ gios... ia, undi sî staţ? Uiti-aişia...", împingea sub fundul vizitatorului fotoliul şefesc, el rămânea în picioare. „Vai di mini", râdea el, „da' şi vorbî-i aiasta? Cum o sî stau ieu gios în faţa dumneavoastrî, pacatili meli, iaca ieu stau mai bini în chişeri, aşa-s ieu obişnuit..."

Veneau la el mai ales fete – muzeografia este o îndeletnicire cu precădere feminină – Mihai se înroşea, se îngălbenea, sta cu ochii cât cepele şi cu gura căscată, răspundea anapoda, se scărpina în ceafă, făcea „hă-hă" – era neînsurat Mihai, flăcău bătrân, cum ar veni.

Pornise el acuma a cerceta actele rămase de la Andrei Şaguna, la Mitropolia Ardealului, îţi explica bucuros cum devine chestia:

— Mă – zicea – Şaguna aista, dă-l în p...a mă-si, maaari şmecher mai iera... altfeli iera om bun, da nu sî lasa păcălit iel, nooo, iel zâşe aşă: „Da' ci p...a mă-si viniţ voi la mini cu poveşti di-aistea, bre, ia mai duşeţi-vă-n p...a mă-si, nu mă duşiţ voi pi mini, bre!..."

L-a luat de bărbat o fată din Avrig, parcă, fotografia oalele din muzeu, i-a făcut poze şi lui, în fine, era ea cam tinerică, da' nu era nimic.

După asta Mihai a mai prins „coraj", a început să se încrunte la lume, stătea acuma el jos şi ţinea pe ceilalţi în picioare. Altfel, cât a fost el acolo şef a făcut treabă bună. A reparat streşinile şi hornurile, a curăţat sobele, a zugrăvit încăperile baronului – aşa, ţărăneşte, cu floricele – a scos toate tablourile din depozite, le-a scuturat cu mătura, le-a spălat cu oţet, le-a şters cu cârpa, le-a bătut în cuie, unul lângă altul, ca străchinile, icoanele laolaltă, muierile despuiate la fel, produsele agricole într-o parte, vitele într-alta – până la el fuseseră atârnate la întâmplare, după vechime – auzi vorbă – nu după ce înfăţişau fiecare...

Avea şi el o colecţie, la el acasă, nu de obiecte de artă însă, de ceasornice. Avea de tot felul, cu cuc, cu cocoş, cu clopoţel, cu ciocănele, cu flaşnetă ce cântă „Deşteaptă-te române", de atârnat la jiletcă, de nădragi, la gât, la încheietură, ornice, pendule, cadrane solare – astea le ţinea în beci – ce era acolo, la el... cu toate ceasurile alea ticăind, clănţănind, clămpănind... suna unul la cinci minute... nevastă-sa şi-a luat până la urmă lumea-n cap, s-a întors acasă, la oi. Mihai se ţăcănise şi el, umbla pe stradă vorbind tare, de unul singur, râdea la trecători, închidea ochii, scotea limba, dădea din cap, se balansa ca o pendulă...

L-au luat de acolo până la urmă, l-au mutat la Ploieşti, la Muzeul Ceasurilor – este un asemenea muzeu la Ploieşti – o mai fi şi acum tot acolo, îmi dau cu presupusul.

80. STĂNESCU Eugen

Mic, mic de tot, cu o burtă proeminentă ce-l trăgea după ea, pistruiat pretutindeni, cu părul roşu, tuns perie, ochii galbeni, genele roz, orificii faciale fremătătoare, înconjurate de mucoase abundente, roze, umede, de râmător, se bălăbănea mereu de pe un picior pe altul, purta inutil pantofi cu tocuri înalte, studenţii îl porecliseră Cârnat. Vorbea afectat, pe nas, cu un ton dispreţuitor,

de cantor, dar nu de cantor oarecare, ci de cantor la o sinagogă mare. Obişnuia să privească de sus pe toată lumea, pleca capul pe o parte, se uita în jos, piezişg, pe sub gene, la tine, aşa, ca să te facă să-ţi simţi mai bine micimea. Micime morală, desigur, nu micime-micime, problema lui era că n-ar fi putut să se uite la cineva de sus decât dacă s-ar fi cocoţat pe un scaun, şi încă... La cei o sută de centimetri şi ceva ai lui, avea dificultăţi serioase cu topografia sălilor de curs, insista să i se dea un amfiteatru pentru a preda acolo ce preda el, în felul acesta putea fi zărit. Altfel, nu depăşea cu capul marginea de sus a catedrei, la orele lui era totdeauna tumult, puţini voiau să creadă că este într-adevăr cineva acolo, după catedră, care vorbeşte...

Numele acesta, Eugen Stănescu, şi-l alesese chiar el, nu-l botezaseră alţii aşa, nu-l botezase nimeni, adevăratul lui nume era Aron Fişel, sau Fischel. Gonţa susţinea că-l văzuse el în târg la Bălţi ori la Soroca, vânzând cu coropca ciorapi de damă, dar asta cred că era o invenţie a lui.

Din anumite motive obscure, Stănescu – să-i zicem totuşi Stănescu – nu izbutise să-şi încheie studiile. De vină fusese, se pare, condiţia lui de israelit, în anii războiului asta putea fi o piedică. În ciuda unor vaste lacune, Stănescu avea totuşi o cultură destul de întinsă, asimilată însă la o vârstă mai curând matură. Ce-i drept e drept, intelectualiceşte era superior colegilor cu patalamale în regulă – celor mai mulţi dintre ei.

În '46 era redactor la „Sportul popular", făcea rubrica de „Bancuri de pe bancă", pe urmă l-au numit director la Fundaţia Brătianu, răsbotezată pentru circumstanţă Muzeul Luptei Revoluţionare.

Având pile, a stăruit să i se dea lui catedra de Bizantinologie de la Facultatea de Istorie din Bucureşti, asta în anii '50, pe atunci se putea orice, lasă că şi acuma... I-au dat-o, l-au scos pe Elian, l-au trimis pe acela bibliotecar la Academie. Elian era bun elenist, om de cultură în adevăratul înţeles al cuvântului. Fişel era un ignorant, nu ştia decât româneşte, ceva idiş, ceva rusă, şi atât, nu putea citi nimic greceşte, nici măcar ce scrie pe o cutie cu halva, nu ştia alfabetul. Îi plăceau călătoriile, nu pierdea nici un prilej pentru a voiaja acolo unde se adunau specialiştii în domeniul lui, era pus însă în condiţia umilitoare de a cere să i se traducă ce se spune, cât

priveşte textele greceşti, avea grijă să le aşeze în faţa ochilor cu numerotarea în dreapta jos – sau sus, după caz – era păţit, la început le aşeza pe dos.

Numit şef de secţie la Institutul de Studii Sud-Est Europene, Stănescu a stăruit să-şi alăture o traducătoare permanentă. I-au alăturat-o, era o grecoaică autentică, buba era că madam Cicanci, aşa o chema, madam Cicanci, nu înţelegea limba literară, *katharévusa*, ea vorbea numai în *dimotiki*, ca toată lumea, textele vechi erau şi pentru ea, ca şi pentru magistrul său, o carte cu şapte peceţi.

Altfel Stănescu era mulţumit de madam Cicanci, ea mai puţin de el. Stănescu avea două slăbiciuni: coniacul şi femeile, mai exact femeile şi coniacul, în ordinea asta. Orice fustă îl făcea să se bâţâie, roşu la faţă şi să întindă copiţelele înspre curbele ademenitoare. Cu madam Cicanci însă îşi găsise naşul. Nu-l mai lăsa dumneaei să-şi facă de cap ca până atuncea, se răstea la el în şedinţe, o puseseră secretară de partid, asta chiar după ce Stănescu ajunsese director acolo... Voinică, şoldoasă, musteţoasă, cu voce groasă, era de fel din insula Zante, parcă, ori dacă nu, din Chefalenia, din ostroavele Ionice, în orice caz. Când se aşeza undeva, ridica două picioare groase, le rezema pe un scaun, să-şi amelioreze circulaţia, era mereu prost dispusă, Stănescu o dezamăgea regulat se pare...

Prima nevastă a lui Stănescu fusese născută Tauber – iscălea poezii proletare cu numele Veronica Porumbacu. În anii '50 era socotită o poetesă de seamă, marii noştri poeţi erau atunci A. Toma, Mihai Beniuc, Maria Banuş, Veronica Porumbacu şi Dan Deşliu. Aceşti poeţi erau superiori lui Eminescu, întrucât erau poeţi realist-socialişti, cei care ştiau ruseşte le ziceau *magùciaia cùcica*, asta înseamnă cele cinci deşte strânse pumn, e o ghicitoare populară aşa...

În 1955 tovarăşii au mai scos nişte rămăşiţe burgheze din institutele penitenciare de reeducare prin muncă, asta cu ocazia primirii României în ONU, i-au dat drumul şi lui Păstorel Teodoreanu. Şi tot cu ocazia asta madam Porumbacu a tipărit o poezie în *România literară*, poezia era menită să proclame împăcarea republicii populare cu Europa burgheză. Zicea acolo Veronica: „O, Europă! Te simt în vine... Te simt în mine..."

Poezia cu pricina atrăsese replica lui Păstorel, nepublicată, fireşte, dar circulând din gură-n gură. Zicea Păstorel aşa: „Domnişoară Veronică / Eu credeam c-o ai mai mică / Dar mărturisirea-ţi clară / Din Gazeta Literară / Demonstrează elocvent / Că-n conştiinţa dumitale / De-adâncimi fenomenale / Intră-ntregul continent".

Acum nu mai ştiu dacă era „conştiinţa" sau alt cuvânt acolo, mă rog, versurile atrăseseră însă încarcerarea poetului, tot la Jilava, spre satisfacţia comandantului stabilimentului, la bucătărie, avea talente culinare Păstorel săracul...

Stănescu a scris puţin, mai ales lucruri scoase din burtă, despre feluriţi istorici bizantini, pe care-i citea în traducere rusească, aşa, în stil de referat la învăţământul politic. Multe erau ingenioase, nu era defel prost Stănescu, ce era al lui era al lui, condusese seminariile de marxism ani în şir...

La cincizeci de ani trecuţi a solicitat şi a obţinut – recomandarea şi-a dat-o tot el – o bursă de student la Universitatea din München, unde – om ambiţios – a stăruit să-şi dea doctoratul cu Hans-Georg Beck. Beck se bucura pe atunci de mult prestigiu, nu tocmai pe merit, de altfel, în fine. Subiectul tezei era ceva despre Kekaumenos, ăsta era un autor de anecdote şi amintiri din veacul al doisprezecelea, vorbeşte el undeva şi despre vlahi, nu însă despre cei din vremea lui, ci despre alţii mai vechi, cu un veac în urmă. Stănescu se contrazice când vine vorba de cronologie, Beck se miră, îl întreabă în ce secol a trăit totuşi autorul lui, Stănescu se face roşu, se înalţă în vârful pantofilor, răspunde doctoral: *„Man weisst es nicht genau* – Nu se ştie sigur"... La care Beck i-o trânteşte: *„Sie, vielleicht...* Poate că dumneata nu ştii"...

Nu şi-a mai luat Stănescu doctoratul nici de data asta, nu s-a lăsat însă, a căutat să şi-l dea în RDG, ţară socialistă, oricum, n-aveau ăia să-i facă pocinogul, ca cei de la München. Conducătorul lucrării urma să fie Johannes Irmscher, un ins foarte tipicar şi care se lua totdeauna după ce scria în carte, în cărţile clasicilor marxişti, mă rog. Depune Stănescu teza laolaltă cu actele obişnuite, hârtii de identitate, certificate de studii, referate de recomandare, în fine, după tipicul birocratic obişnuit. Funcţionarul însărcinat cu verificarea dosarului, cadristul cum ar veni, constată că lipseşte diploma de licenţă, Stănescu spune că n-o are, că d-aia vrea el să-şi dea doctoratul în Germania, ştia el că acolo doctoratul echivalează

cu licenţa, toţi absolvenţii de facultate se cheamă de aceea *Herr Doktor*. Cadristul mârâie, dar cedează. Se mai uită o dată acolo, caută, acuma nu găseşte diploma de bacalaureat. Socotind că e vorba de o simplă neglijenţă, funcţionarul cere lui Stănescu să aducă măcar hârtia aia. Stănescu răspunde iar că nu poate. Ăla nu crede, Stănescu explică, zice că n-are nici o diplomă, de nici un fel, nu i s-a dat, cică din cauza bombardamentelor americane (!), ş.a.m.d. Neamţul se minunează, dar insistă. Atunci Stănescu produce un fel de fiţuică boţită, jumate de filă de caiet dictando, pe care scria cu creionul, fireşte în româneşte: „Tovarăşul Fişăl iesti scutit di bacaloriat". Pentru agitatorul celulei de partid iscălea ilizibil un activist anonim, venerabilul document purta o dată glorioasă, septembrie '44.

Cu asta s-a isprăvit şi cu încercările bietului om de a da oarecare realitate iscăliturii sale de pe documentele oficiale – Profesor Doctor Academician – ajunsese şi academician Stănescu, la Academia de Ştiinţe Sociale, la Ce-Ce...

I-a venit de hac intemperanţa, l-a lovit damblaua după un chef mai prelungit.

81. STOICESCU Nicolae

Fecior de oameni modeşti – ai lui erau institutori lângă Câmpulung – Nae Stoicescu a fost un elev model. Dascălul lui, la şcoală, l-a învăţat să fie harnic şi sârguincios, cu dragoste de ţară şi credinţă în Dumnezeu, aşa s-a deprins şi aşa a rămas până a închis ochii. Când a isprăvit şi el facultatea, l-au numit asistent acolo. Nae nu a vrut însă să se dea după vremi, cum îndeamnă cronicarul, el grăia tot aşa cum învăţase de mic. În loc să slăvească pe fraţii slavi şi poporul sovietic, îi tot dădea cu pământul strămoşesc, cu ginta străbună, cu sfinţii voievozi... L-au scos de acolo fără vorbă multă, l-au aflat vinovat de uneltire împotriva orânduirii de stat, a republicii populare, l-au trimis la ocnă pe Nae, să taie sare.

Când a ieşit de acolo, după ani de reeducare politică şi de contribuţie plină de abnegaţie la cauza construirii orânduirii noi, l-au repartizat pe Nae cercetător la Institutul de Istorie – una peste alta, Roller a scos mai multă lume din puşcărie decât a băgat acolo. A purces Nae să facă fişe, mai întâi pentru alţii, apoi pentru sine, de atuncea nu s-a mai oprit.

Avea o putere de muncă uimitoare, lucra câte zece-douăşpe ore pe zi. Muncă mecanică altfel, scotea pe hârtiuţe titluri, nume, date, locuri, le dădea pe loc uitării, avea hârtiile puse bine, nu-i trebuia lui să ţie minte nimica. De la o vreme, a început să puie hârtiile cap la cap, în ordine numerică, alfabetică, cronologică, mă rog, a întocmit cataloage, repertorii, indici şi alte asemenea lucruri folositoare.

A încercat el să meargă şi mai departe, să aştearnă fişele alea aşa, ca să ilustreze o teorie sau alta, cu mai puţină izbândă însă. Când s-a încumetat să compună sinteze istorice, n-a ieşit mare lucru, părerile lui Nae nu depăşeau ce învăţase el la şcoala lui, la ţară, demult. După ce îşi înfăţişa credinţa, Nae aşeza, cinstit, şi părerea altora; mai bine zis părerile, pentru că ceea ce rezumase el pe fişe după alte cărţi dedicate subiectului se bătea de obicei cap în cap cu ce socotea el că fusese adevărul; nu pierdea altfel vremea să arate de ce trebuie ca cititorul să-l creadă pe el iar nu pe alţii, zicea doar că acei alţii greşesc.

Pe vremea lui Ceauşescu era preţuit de tovarăşi pentru că era naţionalist, spunea că „ai noştri" au dreptate, iar „ai lor" nu. Pe „ai lor" îi ignora, limbi străine nu ştia, de citit nu citea, nici măcar cărţile alea româneşti pe care le rezuma nu le răsfoia pe toate.

Nae era negricios, măsliniu, părul pana corbului până la şaptezeci de ani, pe la el pe acolo voievozii cei vechi aşezaseră mulţi robi. Stând mereu aplecat asupra cărţilor, se gârbovise de-a binelea, unii îi ziceau Cocoşilă. Era perseverent, sistematic, activ, grăbit şi lipsit de orizont ca o furnică. Năzuinţa lui tainică fusese, de când era copil, să scrie el încă o dată istoria neamului, mai bine, mai desăvârşit, de la început, o lua pe felii, zicea că până va închide el ochii, va isprăvi cu trebuşoara asta.

Vedea istoria ca pe o enciclopedie de fişe, aşezate cronologic. Nu avea nici un fel de cultură istorică, nu mai zic de alte domenii, pe care le dispreţuia aşa cum un agricultor care ţine găini dispreţuieşte pe altul care seamănă napi. Se mândrea chiar cu această lipsă, zicea că asta-l ajută să afle adevărul, avea ceva de călugăr ignorantin, era un ordin de monahi catolici ce se chema aşa.

La el trecutul avea o culoare cenuşie, uniformă şi era împărţit în bucăţele geometrice, îl vedea cu ochi de insectă. În capul lui răsunau tot timpul, ca nişte gonguri, frazele găunoase din manualele lui Iorga şi Giurescu, le reproducea aidoma în cărţuliile lui, aşa cum comentatorii *Coranului* reproduc suralele lui Mahomed, fără să schimbe o iotă din ele.

A avut multe contribuţii, unele mai mărunte, altele mai dezvoltate, la lămurirea istoriei unor instituţii juridice şi sociale. Materialul ordonat acolo este de obicei judicios ales şi bine explicat. Ştiind însă că se intră mai greu în nemurire cu scrieri ce se cheamă *Treapădul şi ciubotele*, ori *Condica şireţilor* – are nişte articole care se numesc aşa – Nae s-a pus să alcătuiască, după felul lui, cu sârguinţă şi umilinţă, nişte opere mai ambiţioase. Titlurile erau ouate la Academia de Ştiinţe Sociale şi trimise pe o hârtiuţă lui Bobiţă Ştefănescu, să le scoată el, la institutul lui, într-un termen oarecare. Bobiţă – cui să i le dea? Lui Nae, se înţelege. Ca să facă însă ceva ca lumea, era greu pentru Nae, nu-l ţineau curelele. A scos el o cărţulie, se chema *Civilizaţia românească* sau aşa ceva, s-a făcut de râs, l-au iertat tovarăşii după aia, nu i-au mai cerut nimic.

Era conştient că ceilalţi gândesc altfel decât el, îi evita de aceea, nu sta să discute, dacă i se părea că cineva îl contrazice ori râde de el, spăla putina iute. Lumea îl ştia, nu-l supăra, colegii ţineau la Nae, care se socotea singurul om de bun simţ într-un iarmaroc de aiuriţi.

În preajma revoluţiunii, umblând unii să recruteze disidenţi, l-a pus careva de la Editura Tehnică să trimită la Cabinetul nr. 1 un op de-al lui, cu o dedicaţie mustrătoare, îl îndemna Nae pe neica Nicu s-o lase mai domol cu dărâmarea bisericilor, scosese Nae o listă de biserici, se supărase că neica voia să le facă una cu pământul.

L-au scos pe Nae la pensie imediat, căpătase acum o aureolă de opozant care i-a prins bine mai încolo, după ce l-au împuşcat pe neica l-au pus pe Nae ministru la Culte.

Acolo a făcut destule boacăne. Între altele multe, a pus popii să iscălească şi ei, ca şi alţi salariaţi, condica de prezenţă în biserică acolo, la ei, a trimis o circulară la rabini să respecte sărbătorile pravoslavnice, a difuzat un apel către papistaşi, le cerea să treacă la credinţa ortodoxă, în fine.

Vine odată la el, la Minister, în audienţă, nu mai ştiu ce predicator, baptist sau adventist, să se plângă că autorităţile i-au închis lăcaşul.

— Da, ce e, mă băiatule, cine eşti tu – îl ia Nae iute, era mereu grăbit, mereu ştia dinainte, mai bine ca tine, ce eşti şi ce vrei, – nu eşti tu părintele Telesfor de la mănăstirea Pasărea, nu, şi el tot aşa umblă, cu barba tăiată în trei colţuri ca şi tine, hai zi, repede, că mă aşteaptă mitropolitul Nestor, iar a scris o carte de istorie, nu ne lasă pe noi să ne facem meseria, o să ne apucăm şi noi de parastase acuma, ce, a, tu eşti ăla de ziua a şaptea, de la Arad, ţi-a închis biserica, foarte bine ţi-a făcut, mă, eu te-aş fi închis pe tine, să-ţi bagi minţile în cap, ce biserică-i aia, nu tu clopotniţă, nu nimic, de icoane ce să mai spun, ce vă ţineţi voi de chestii din astea, mă băiatule, de lucrat nu vreţi să lucraţi, la oaste nu vă prezentaţi, ce, o să schimbaţi voi lumea acu', asta-i ţară ortodoxă, mă băiatule, nu eşti şi tu român, nu te-a botezat şi pe tine, când te-a făcut mă-ta, nu ţi-e ruşine, mă?

L-au scos până la urmă pe Nae de acolo, de la Culte, au pus alt ministru, unul din vremea lui neica Nicu, pe Nae l-au trimis la Atena, ambasador, de ce tocmai la Atena nu se ştie. Când a împlinit şi el şaptezeci de ani l-au adus la urmă, l-au scos la pensie de-a binelea.

Repertoriul monumentelor medievale româneşti, aşa incomplet cum este, e cea mai bună lucrare a lui Nae, ăsta cuprinde, la drept vorbind, mai multe fascicule şi volume, şi-a scos cartea Nae sub tot felul de titluri, pe ciozvârte, a luat pentru ea bani de mai multe ori, a avut-o şi ca lucrare de plan, a primit şi leafă ani în şir pentru ea.

82. SUCIU Ioan

Era omul dracului, ca toţi bănăţenii. Mărunt, slab, vioi ca un piţigoi, nu-şi ţinea gura niciodată, spunea totdeauna ce avea pe cuget. Asta i-a adus mereu necazuri, avea sumedenie de duşmani, prietenii nici ei nu-l sufereau, altfel era om cumsecade, inimos, civilizat, gata să-ţi facă un serviciu. A fost denunţat ca homosexual, în anii '50, l-au luat, l-au condamnat, nu la doi ani, pentru chestia aia, ci la cinci, pentru un delict politic născocit, linia era atunci că noi nu avem aşa ceva, homosexuali adică, suntem un popor sănătos, în schimb trebuiau reeducaţi politic, prin muncă, juma' de milion de inşi, ăştia trebuiau scoşi din pământ, din iarbă verde.

Ieşit de la reeducare, unde să meargă Suciu? La Institutul de Istorie... Aici şi-a reeditat lucruri mai vechi, le-a adăogit, le-a

îmbunătăţit, erau cu feluriţi paşoptişti bănăţeni. Nu se avea bine cu ceilalţi specialişti în domeniu, paşoptişti, cum ar veni, Berindei, Netea, madam Bodea. Avea împotriva lui madam Bodea un dinte de vreo patruzeci de ani, îi spunea în derâdere, „îngeraşule", arăta madam Bodea, la bătrâneţe, ca un cal hodorogit, nici când era ea tânără nu fusese prea decorativă, dar acum... Madam Bodea se făcea că nu aude, dar fierbea fierea în ea, nu ierta lesne, era domnişoară veche...

Odată, având el nevoie de un referat, Suciu a hotărât să se împace cu îngeraşul. A cumpărat el nişte savarine, s-a dus cu ele la ea acasă. Sună la uşă, aia iese, Suciu se gudură: „Îngeraşule, ţi-am adus nişte prăjiturele, să le papi cu..." „Piei cu mizeriile astea de aici, nenorocitule, nichipercea!" zbiară madam Bodea şi-i trânteşte uşa-n nas. „Atâta pagubă...", mormăie Suciu, „i le las aici, nu le mai duc înapoi, eu n-am voie să le mănânc, am diabet..." Le aşează în prag, pleacă. Madam Bodea crapă uşa să vadă dacă a plecat nenorocitul, vede prăjiturile, le dă un şut, Suciu tocmai cobora scările, se întoarce, pachetul ăla vine peste el, se desface, îl umple de frişcă şi de sirop...

Nu se astâmpărase, povestea la toată lumea ce păţise el în închisoare, cine mai era acolo, ce ziceau ăia, cine era vinovat de toate astea.

— Da' de ce te-au ţinut pe dumneata în închisoare, domnu' Suciu? se mai făcea unul şi altul că nu ştie...

Suciu lua o figură smerită, şi începea:

— Păi vezi, tu, partidu', în marea lui înţelepciune, ştiind că sunt un păcătos, m-a pus la adăpost de mânia poporului...

Era în legătură cu unii care fugiseră din ţară, mai povestea şi el ce auzise aseară la Europa Liberă, mai vorbea de rău pe neica Nicu, până la urmă i s-a înfundat. L-au luat iarăşi, l-au condamnat, de data asta a scăpat ieftin, i-au dat numai doi ani, pentru homosexualitate...

Acuma Suciu era bătrân, se lăsase de mult de prostii, dar linia era alta în anii '70, condamnaţi politici ţara nu mai avea, numai „elemente descompuse" din punct de vedere moral, atâta... A ieşit din puşcărie dărâmat, l-au scos la pensie, n-a mai trăit mult după aia.

83. SUCIU Ion

N-avea nici în clin nici în mânecă cu cel dinainte, ăla era Ioan, el Ion. Făcuse Istoria, îl luaseră la Ministerul de Externe, la Informaţii – nu alea de la poartă cu un plutonier bătrân care se scobeşte în ureche cu un chibrit, altele – acolo s-au lămurit cu el, l-au trimis la Arhivele Statului. Arhivele l-au îngropat pe Suciu într-un depozit părăsit, o magherniţă sinistră, undeva pe Griviţei, între o curte cu gunoaie şi un crematoriu de spital. Nu-l prea ajuta mintea pe bietul Suciu, asta era problema lui, lasă că nici pile nu avea, mai era şi ghinionist.

Opera vieţii lui a fost o expoziţie de facturi vechi, le-a pus în vitrine înşirate pe căprării, după culoare, cele galbene laolaltă, cele roşii tot aşa, cele albastre dincolo, cele verzi dincoace, albe n-a pus, nu i se păreau interesante. A chemat toată lumea de acolo, de la Arhive, să le vadă, să le admire, după isprava asta i s-a interzis să mai iasă din hruba lui.

Stând el acolo, captiv nevinovat, se tot uita pe fereastră şi ofta, dincolo de zidul spitalului zărea uşa din spate a Casei Scriitorilor, vedea cum se descarcă zilnic camioane cu de-ale gurii, cu băutură, urmărea cu privirea vânzoleala chelnerilor şi forfota camionagiilor, suspina... Ce-i vine lui într-o zi, se roagă şi cere, de la securistul lui, un hatâr. Fiecare avea acolo un securist, nu ofiţerul de contrainformaţii, altul, ăla venea odată pe lună, te interoga, te trăgea de limbă, te întreba ce-a zis cutare, ce-ai zis tu, pleca... Se roagă aşadar Suciu, cere şi el un permis de intrare la Casa Scriitorilor, la restaurant, astea se dădeau celor pe care Securitatea nu-i putea propulsa în lumea literelor, ca o mică mângâiere. Aşa se face că Suciu a asistat – zicea el – la una din scenele istorice care aveau să marcheze mersul Revoluţiei la noi. Zicea Suciu:

— Mă băiatu', stau şi aştept să-mi aducă cartofii aceia la masă, în stânga mea cum ar veni era Deşliu...

Pentru lămurirea cititorului, trebuie adăugat că acest Deşliu era un fost poet proletcultist, fost romancier nenorocos, un omuleţ cu ochi solzoşi şi gură în V ca o şopârlă, în anii '50 Lica Gheorghiu – asta era fata lui Dej cu o ţigancă – îl trimisese la ONU, ambasador special. A murit Dej, s-a dus şi Deşliu, n-a mai fost poet genial – făcea versuri după dicţionarul de rime (unii ziceau „de rîme", se

scria pe atunci numai cu î din i) – era „doi" şi „voi", „trei" şi „ei" ş.a.m.d. Deşliu s-a lăsat convins să joace rolul de disident, a scris nişte pamflete pe care le-au citit la Europa Liberă, în fine, s-a urnit din loc treaba, după aia au intrat pe fir barosanii...

Zice Suciu:

— Deşliu cheamă chelnerul şi zice: „Ce-ai băgat în pârjoala asta, nenorocitule, mama voastră de căcănari, ce, crezi că nu ştiu că ai vârât un microfon acolo?" Chelnerul vrea să ia farfuria, Deşliu nu-l lasă, chelnerul trage de ea, iese fuga pe uşă afară, Deşliu după el, zice: „Dă banda înapoi, mama ta de...", chelnerul aruncă farfuria în stradă, Deşliu dă să o ridice, atuncea ies din pământ doi gealaţi, care... „Să trăiţi, tovarăşu' colonel... A, nu, stăteam de vorbă cu tovarăşu'..."

— Ce zici că era în farfuria aia? întreb eu, după ce pleacă colonelul.

— Care farfurie?...

— Cum care? Nu ziceai că...

— A, da. Cartofi parizieni. Eu cerusem cartofi parizieni, băiatu'...

— Nu la tine, la ăla.

— Care ăla?

— Deşliu, de...

— A, Deşliu. Ăăă... cred că... a, da, salată de *bof*. În ziua aia, precis, salată de *bof* şi cartofi parizieni, nu aveau altceva. Precis. Şi ciorbă de potroace, da' ciorba...

— Nu, bre. Nu spuneai de un microfon, de...

— Ce microfon?

— De ceva care era în pârjoala ăluia...

Se uită Suciu la mine cu ochii mijiţi, zâmbeşte subţire, îşi aminteşte că nu se cuvine să divulge tainele la toată lumea, se bate peste genunchi, ca flăcăii din Maramureş, mă bate şi pe mine pe burtă, face:

— Grozav, dom'le, îmi placi. Eşti ironic, băiatu...

Altfel povestea cu microfonul din pârjoală este de mult de domeniul public, face parte din folclorul „revoluţiei", anecdota asta este veche însă, nu există iancheu care să nu fi auzit de ea, a fost născocită de cineva din Lumea Nouă, există şi expresia *hamburger mike*, adică microfon din pârjoală, la ei...

84. SULTAN Dumitru

A trecut şi el, în silă, prin Facultatea de Istorie. Tot zicea: „Ce caut io, dom'le, pintri oasili astea, acilea?"

Era ţăran-ţăran, doljean, din fosta raia turcească de la Turnu-Măgurele. Figură grosolană, ţeastă năpârlită, nas mare şi strâmb, obrajii supţi, mereu neras, ochi de broască ţestoasă, fusese recrutat ca informator voluntar încă de când era elev. A intrat în Securitate, l-au angajat la Ministerul de Interne, preda într-o vreme o disciplină misterioasă – Istoria, chipurile – la Şcoala de securişti de la Grădiştea. L-au ales să lucreze la Centrul de cercetare al Ministerului de Interne, făceau cercetări secrete acolo, era un fel de laborator de psihologie şi pedagogie, Mitică se specializase în „decondiţionare", prin asta înţelegeau ei spălarea creierelor. Nici nu se putea cineva mai potrivit decât Mitică, el, vorba aia, avea un creier curat de tot. Participa, uneori, şi la anchete, ca expert, cum ar veni. Când îi intra unu' „în labă", cum zicea el, gluma lui preferată era să se uite la ăla cu ochii mijiţi, punea mâna peste sprâncene – „Adică", lămurea tot el, p-ăsta nu-l văd bine"...

Vine acum Glorioasa Revoluţie – a mai fost o revoluţie ce se chema aşa, schimbaseră un rege ramolit cu unul bătut în cap, în rest lăsaseră totul aşa cum era, nu la noi, la englezi, în 1688-1689. După „revoluţie", aşadar, Mitică a fost rotit, a trecut de la Direcţia 7-a la Dezinformare. Sarcina lui era să alcătuiască scrisori de ameninţare agramate, le iscălea *Un grup de tineri*, sau *Comitetul patriotic Zebra* – se vedea că Mitică studiase operele lui Leonida Neamţu şi Haralambie Zincă. Le expedia pe urmă la felurite persoane de pe scena politică, abundau în ele expresii care de obicei nu se pot tipări, le-a editat necenzurate, în gazeta lui, Alecu Paleologu.

Altfel Mitică făcea acolo dovada unui stil plin de vigoare, se exprima aşa cum gândea el, fără opreliştile scandaloase ale unei morale ipocrite şi reguli născocite de pedanţi. Zicea Mitică, de pildă, „Spânzurateai cu borhăili tembelilor dela europa liberă" şi „Vez cacuş tentind cu talpa capeo baligî cieşti tu putoari nenorocitâ" şi altele asemenea.

A mai scos el şi o broşurică despre adunarea de la Alba-Iulia de la 1 decembrie 1918, asta însă pe vremea Odiosului, era scrisă gramatical, i-o corectaseră la editură. După 1989 a colaborat în

chip fructuos la gazetele patriotice cu articole despre unguri. Răposatul Eugen Barbu, scriitorul, a ştiut să recunoască talentul lui Mitică, l-a lăsat să scrie ce vrea. În foaia lui Barbu, vorbe ca „paţachine", „curlandişti" şi „jigodii împuţite" erau oricum monedă curentă.

85. ŞENDRULESCU Ion

Era asistentul lui Maciu, nu ştiu de unde-l aleseseră. Toată lumea îi zicea Şendrulea, ori nea Şendrulea. Avea un craniu paralelipipedic, de forma unei cutii de pantofi, aşa, ca monstrul lui Frankenstein. Părul negru şi-l pieptăna lins, în sus, peste cap, avea frunte joasă, părul îi cobora, la mijloc, până la rădăcina nasului, ca la Dracula.

Vorbea repezit, olteneşte, înghiţind silabele, ca un porcar, grăbit să nu-l lase dobitoacele în urmă, tot cu gândul la ele, să nu se răzleţească, în timp ce el vorbeşte. Nu înţelegeai niciodată ce spune, nici el nu înţelegea prea multe, de altfel.

Stă Şendrulea la catedră şi întreabă, ca la el în sat, la şcoală:

— Ia zi – ia zi – ia sp'ne – căp'tani' lu' Tudor!

Stă în picioare studentul Coroblea – Coroblea cânta la baterie la balurile de sâmbătă seara, nu-l putea suferi pe Şendrulea, las' că nici Şendrulea pe el, îl durea mereu burta pe Coroblea, pretindea că Şendrulea îi dă gălbinare – stă în picioare şi zice:

— Hagi...

— Hagi – Haţi – şi mai cum?

— Hagi Moscu...

— Aş, face Şendrulea, băgând un deget în nas. Nu-i pă ghicite...

— Hagi Iorgu...

— Hai?

— Hagi... Hagi Arghir?

— Nă!

Şendrulea scoate degetul din nas, examinează rezultatul investigaţiei.

— Hagi Ghiţă...

— Nă! ...Hai? Da, era şi un Hagi Ghiţă, da' nu era căpitan. Altu' – zi altu'!

— Mavromati... ba nu, Mavrodolu... ba nu, Mavroforu... adică nu... Mavrocordatu... Mavrogheni... Dom' profesor, daţi-mi voie pân-afară, vă rog...

— Nă! Ca să te uiţi în carte...

— Nu, dom' profesor, nu mă simt bine de la stomac.

— Bine – ieşi – azi ai Insuficient – aşa să ştii!

Iese Coroblea.

Şendrulea scoate limba, notează ceva într-un caiet mare, răsfoieşte caietul, zice:

— Poştăriţă Vasilica!

— Prezent! se recomandă Vasilica.

— Cine era Iacovachi Rizo-Nerulo?

— Nu ştiu, dom' profesor, nu ne-a zis la curs.

— Nu scrie în bibliografia pe care v-am dat-o? Ba scrie.

— Nu scrie dom' profesor...

Dom' profesor bagă iar degetul în nas şi mormăie ceva neînţeles. Scoate degetul, se uită la el, repetă manevra cu cealaltă nară.

Vasilica stă şi se uită la Şendrulea. Şendrulea îşi ia seama, bagă iute degetul sub catedră, îl şterge hoţeşte de scândură, pe dedesubt, e departe, socoteşte el, nu se vede.

— Bine, stai jos, ai Insuficient.

Şendrulea scoate picioarele afară pe sub catedră. Sunt două apendice nesfârşite, prevăzute cu nişte ghete imense – ghetele monstrului lui Frankenstein. Între ghete şi pantaloni atârnă ceva. Nu sunt bandajele monstrului, sunt şireturile de la izmenele lui Şendrulea, poartă izmene tradiţionale, alea care se văd şi pe Coloana Traiană.

După ani – ani mulţi – a ajuns şi lector, albise de tot acum Şendrulea. Voiau să-l facă şi conferenţiar, dar a suferit un accident, trecând el pe sub o scară, i-a căzut în cap o găleată cu var lăsată acolo de nişte zidari, s-a mai luminat puţin la minte în urma acestui eveniment, nu din cale afară însă.

86. ŞTEFĂNESCU Liviu

A fost unul din vătafii *Tratatului de istorie a României*, scos în etape de Academia RPR, apoi de cea a RSR, începând din anul 1959. Volumele tratatului aveau, ficcare, mai mulţi autori, circa

patruzeci-şaizeci primele, vreo zece-cinşpe ultimele. Fiecare scria ce-i trăsnea lui prin cap, după aia materialul mergea la un referent, care zicea că nu e bun. Nu se putea însă ca ce scrisese ăla să nu apară, aşa că filele cu pricina se trimiteau la alt referent, care zicea că e bine, dar trebuie să schimbe aia şi aia şi aia. Un autor avea în medie 10-30 de pagini de scris, dar erau unii cărora li se împărţeau vreo două-trei pagini.

După ce se băteau de vreo cinci ori toate capitolaşele şi toate paragrafele la maşină, se numerotau în continuare de la unu la o mie şi ceva şi se trimiteau la Academie, la Secţia de Istorie. La Secţia de Istorie le aducea secretarul volumului, cu toate referatele şi observaţiile. La Academie se găsea unul isteţ, care băga de seamă că toate chestiile alea se bat cap în cap, de obicei era Paul Oprescu. Sarcina Academiei era trasată de Secţia Culturală a Ce-Ce-ului, Secţia de Propagandă a ajuns mare mai târziu, sub Ceauşescu. La Secţia Culturală erau diverşi, şefii se schimbau şi ei, în anii '50 era Constanţa Crăciun, pe urmă a venit Leonte Răutu, mă rog. Ăştia nu se băgau în mărunţişuri, lăsau pe alţii, activişti de tot felul, să hotărască ei ce se cuvine şi ce nu.

Hotărârea nu privea conţinutul textelor ce aşteptau ausvaisul, ci orientarea autorului. Acuma, prin orientare se înţelegea orice. Dacă autorul avea dosar bun, se presupunea că ce scrie el era bine. Dacă autorul avea un dosar aşa şi aşa, trebuia să se pronunţe altcineva, cu dosar foarte bun. Dacă avea dosar prost, se arunca la coş.

Rezultatul era, bineînţeles, un fel de hazăraie. Hazăraie este un cuvânt ovreesc, înseamnă aşa, ceva cu pretenţii, care este însă, de fapt, un ghiveci, un talmeş-balmeş, o amestecătură care nu se poate înghiţi fără să-ţi verşi maţele. Rostul isteţului de la Academie era să lămurească pe autorii care nu înţelegeau de ce chestia aia a lor, care mai apăruse de vreo zece ori până atunci în tot felul de reviste, nu mai merge acum. Argumentul măciucă era, de fiecare dată, „nu mai e pe linie".

Materialele care rămâneau aşa, fără schimbări prea mari, erau, cum ziceam, cele ale tovarăşilor cu dosare bune. Ierarhia autorilor o stabilea şeful de cadre al Institutului de Istorie, ăsta era colonelul Tudor. Colonelul Tudor provenea din Securitate, promovase colonel din soldat prost. Ca soldat, luptase în Rusia, fusese luat prizonier, trecuse prin lagăr, unde învăţase să citească, de scris nu prea

ştia, după aia fusese politruc în divizia Tudor Vladimirescu, alcătuită în Rusia din prizonieri români. Politruc e un cuvânt sovietic, înseamnă instructor politic.

Tudor se consulta şi el cu mai marii lui din Securitate, după aia chema la el pe secretarul ştiinţific al volumului, sau pe secretarul ştiinţific al institutului – uneori era una şi aceeaşi persoană – şi-i comunica hotărârea „organelor": aia merge, aia nu, ăla poate semna, celălalt nu ş.a.m.d. Rostul secretarului era de a da o aparenţă ştiinţifică hotărârii.

La primul volum a fost secretar cineva de la Institutul de Arheologie, acolo Condurachi a hotărât totul. Volumele celelalte, de la doi la cinci, au fost clocite de secretarii ăştia, de care vorbesc. Erau cu toţii, vorba lui Stalin, curelele de transmisie ale partidului, ale Partidului şi Securităţii. Liviu Ştefănescu, Nicolae Fotino, Florin Constantiniu şi alţii.

După ce se isprăvea cu pritocitul volumului, se dădea la tipar. Se culegea, venea iar la Institut, pe fascicole, iar se corecta, iar se culegea, se întâmpla să se culeagă un capitol de câte trei-patru ori. Se numerota încă o dată, de la capăt, se lega, se coperta, se trimitea la Academie. Academia trimitea volumul la Ce-Ce, la Secţia Culturală.

Abia acum îl citea cineva acolo, cineva care nu avea nici în clin nici în mânecă cu istoria. Ca să înţeleagă lucrurile alea, de care scria acolo, persoana în chestiune consulta *Manualul unic de istorie a RPR* scos de Roller în 1949. Manualul acela era singurul compendiu de istorie românească acceptat de sovietici, sovieticii erau foarte sensibili la orişice nuanţă, tot ce nu era pe placul lor trebuia să dispară, activistul cu pricina avea instrucţiuni clare în privinţa aceasta. Rezultatul era că volumul venea înapoi la Academie cu un referat negativ, de obicei se spunea că treaba aceea cuprinde „interpretări greşite" şi că „face concesii ideologiei burgheze".

Dacă se putea tăia ceva, se tăia, volumul apărea, au apărut cinci cu totul până în 1977. Dacă nu se putea tăia şi nici nu se putea scrie aşa cum voiau ruşii, volumul nu mai apărea. Tomurile şase şi şapte, despre epoca 1878-1918 şi ce a mai urmat au rămas numai sub formă de machetă, accesibile unui număr limitat de iniţiaţi, în cadrul bibliotecilor Institutului de Istorie, Institutului de Istorie a

Partidului şi altor instituţii interesate direct. Volumul opt ar fi urmat să cuprindă epoca postbelică.

Uneori se mai duceau tratative cu ruşii, în cadrul unor consfătuiri organizate de Comisia mixtă de istorie româno-sovietică, preşedintele părţii române era Ştefan Ştefănescu – nu era rudă cu Liviu – partea sovietică era condusă de fiecare dată de altcineva, de cineva foarte vehement, membru permanent era acolo un basarabean, unul Grosul, nu ştiu dacă avea ceva comun cu acel Grosul care a fost prim-secretar în Basarabia pe vremea lui Brejnev, Grosul se străduia să-i împace pe toţi, ăsta era rolul lui.

Tratatul acesta cuprinde de regulă minciuni convenţionale, unele mai noi, altele mai vechi, destule având o vârstă venerabilă. Sunt acolo multe lucruri luate din cronicari aşa cum erau, fără nici o modificare, altele copiate de-a dreptul din tratatele cele vechi, ale lui Xenopol, Iorga şi Giurescu. Xenopol era citat – şi ruşii îl citau, de altfel – ceilalţi nu.

Manualul lui Roller izgonise toate celelalte compendii din biblioteci – „bibiloteci", cum spunea colonelul Tudor – cine le cerea spre consultare era denunţat securistului instituţiei, securistul se ducea la director, directorul chema pe cititor, îl lămurea, ăla se scuza, zicea că e o confuzie la mijloc, el ceruse de fapt altceva, treaba se încheia aici. Dacă era careva ce ţinea cu tot dinadinsul să şi le procure, se adresa la directorul instituţiei unde cu onoare funcţiona, explica de ce anume, după un timp primea – ori nu primea – aprobarea, era trimis la un depozit special, administrat de Securitate, undeva pe Clopotarii Vechi, plătea, lua cartea, era prevenit să nu o arate la altul, să nu răspândească molima reacţiunii...

Liviu Ştefănescu, se pare, a crezut că poate el hotărî, de capul lui, ce trebuie să se scoată şi ce nu dintr-un volum al Tratatului. S-a stricat cu nişte barosani de la Academie, s-a stricat şi cu şefii lui, cine or fi fost ăia. Asta i-a adus pieirea.

Într-o bună zi, l-au luat de acasă, cu o Volgă neagră, l-au dus în strada Domniţa Anastasia, l-au interogat, i-au luat declaraţii, cravata şi şireturile, l-au dus pe Griviţei, l-au ţinut acolo o vreme, l-au scos, l-au adus pe malul gârlei, la Tribunal, l-au judecat pentru delapidare, l-au condamnat, l-au mutat la Văcăreşti, l-au ţinut acolo mult şi bine. Nu ştiu cine i-a făcut atunci figura lui Ştefă-

nescu, s-ar putea ca Berindei să ştie mai multe, a luat el pe urmă secretariatul volumului acela.

Ştefănescu era socotit îndeobşte un ins antipatic, nu avea nici prieteni, mai era şi urât, las acum deoparte alte păcate ale lui. Nas strivit, frunte teşită, craniu straniu, avea o faţă grosolană şi maniere unsuroase de telal, aducea mult cu Jack Palance, ăsta era un actor american, născut în Bucovina, juca de obicei roluri de brute.

După ce a ieşit de la başcă, a început să ţină tot felul de conferinţe, la Universitatea Populară, la casele tineretului, la clubul Miliţiei, la întreprinderi metalurgice etc. Nu trecea săptămână să nu vorbească la Casa de Cultură a Ministerului de Interne, îl aduceau acolo doi gealaţi, aşa e obiceiul la ministerul ăla, ori ai cătuşe ori nu, musai să fie unul de-o parte şi altul de alta, era ca Hristos între cei doi tâlhari Liviu. Unul din gealaţi striga: „Drepţi! La ordinia di zi – propaganda maghiară şi ştiinţa românească! Ari cuvântu' tova' prof'sor Ştef'nescu! Staaaţi – jos!". Cât Liviu vorbea, ăia doi stau de-o parte şi de alta, cu mutre fioroase, încremenite, cu ochii goi, tâmpi, de bătăuşi. El cu capul prismatic, pleşuv, lombrosian, cu nasul strivit, cu ochii depărtaţi, privind fiecare în lături, cu rânjet umil, începea:

— Aşacumaratătovarăşunicolaeceauşescupoporulnostrueste...

87. ŞTEFĂNESCU Ştefan

Nu era nici un fel de rudă cu cel dinainte, ăla era din Maramureş, ăsta oltean, din Goicea Mare, în Dolj. A fost singurul care a făcut carieră sub Ceauşescu, ceilalţi au trebuit să aştepte, cu rezultate diverse, anul de graţie 1989.

Fusese dintre cei trimişi la Moscova, în anii '50, să se sfinţească şi să se lumineze. Îmi mărturisea odată că, neputând învăţa ruseşte, era cât pe ce să fie trimis acasă de profesorul lui, Cerepnin. Cerepnin era paleograf, istoric al dreptului şi instituţiilor feudale, păstrase mentalitatea veche, de pe vremea ţarilor, era mereu criticat de ceilalţi, Stalin ţinea la el însă, îi plăcea felul cum vorbea Cerepnin de împărăţia rusească, studenţii lui de atunci fac azi politică pravoslavnică şi velicorusă... „Cei mai proşti elevi ai mei sunt românii", grăia Cerepnin, „iar dintre ei, cel mai prost e Ştefănescu", asta zicea chiar Ştefănescu, e drept că, atunci când mi-a spus asta, nu

ajunsese mare... A scăpat de ruşine, a luat cu chiu cu vai examenul, s-a întors acasă, a fost numit la Institutul de Istorie, secretar ştiinţific.

Trecea zilnic pe la Ce-Ce, mai rar pe la Academie, la Institut niciodată. A tras sfori, a prefăcut licenţa moscovită în doctorat românesc, a căutat să urce, să se strecoare, a vrut să intre la Facultate, n-a putut, s-a dus la Academia Ştefan Gheorghiu. Această academie era o şcoală de cadre, la origine, adică o instituţie ce pregătea diferiţi indivizi pentru a-i face apţi să aplice „linia Partidului" în felurite domenii de activitate socială. Cu vremea, academia s-a prefăcut într-o pepinieră pentru „cadrili de conduciri", emulii ei intrau automat în oligarhie, în „nomenclatură". La început, cursurile de Marxism, de Socialism ştiinţific, de Materialism istoric, de Construcţie de partid, de mai ştiu eu ce, se ţineau în clădirile ce adăpostiseră înainte de război garda palatului Cotroceni, fusese acolo o cazarmă de cavalerie. Omul de pe stradă o numea „academia de boi", numele lui Ştefan Gheorghiu fusese alipit mai târziu şcolii.

Acest Gheorghiu fusese un lucrător fără ştiinţă de carte, intrase în Partidul Socialist la începutul veacului. Odată, ministrul Morţun, socialist şi el, îl invitase la Capşa, dar bietul Gheorghiu, neştiind cum funcţionează uşa turnantă, s-a rotit odată cu ea şi, după ce a dat ocol de câteva ori, a ieşit iar în stradă. De atunci s-a despărţit Partidul Social-Democrat de aripa oportunistă care a trădat cauza proletariatului şi a pactizat cu duşmanul de clasă...

La „Ştefan Gheorghiu" Fănică a avansat repede, a ajuns lector, apoi conferenţiar, pe urmă s-a transferat conferenţiar la Facultatea de Istorie, la Universitate, nu era prost defel Fănică, ce-i drept, nu-i păcat...

Răbdător, râmător, răzbătător, a urcat mereu, ca o furnică pe o buruiană, a intrat la Ce-Ce, activist, când s-a înfiinţat Academia de Ştiinţe Sociale şi Politice de pe lângă C.C. al P.C.R. a fost numit academician, de acolo s-a băgat şi la Academia veche, membru corespondent, să se fi făcut numai cineva că nu vrea să-l aleagă... Asta s-a petrecut într-o vreme când era vorba să se desfiinţeze cu totul această rămăşiţă a trecutului, era o Academie la Ce-Ce, ce nevoie mai era şi de ailaltă? Se pensionaseră academicieni cu

zecile, nu mai rămăsese nimeni pe acolo, atunci au intrat în Academie Pascu, Ştefănescu şi alţii, dospiţi din aceeaşi făină, tot atunci l-au ales pe neica Nicu preşedinte de onoare.

După aia a fost uşor. S-a înscris la concurs pentru o catedră de profesor plin, a reuşit, a ajuns şi şef de catedră. Pe urmă l-a scos pe ăla care era director adjunct la Institutul de Istorie – un ungur, Banyai, nu ştia defel româneşte, o relicvă a anilor '50, cu Regiunea Autonomă Maghiară, cu Bela Brainăr, cu Bela Kun, preda Istoria mişcării muncitoreşti, a ajuns adjunct Fănică.

Odată, la un consiliu ştiinţific, la Institut, eram şi eu de faţă, făcusem un referat la o lucrare ce se discuta atunci, prezida Oţetea. Vine şi Fănică, cu mare întârziere, în loc să-şi ceară scuze, zice, fără să-l întrebe nimeni, aşa, netam-nesam:

— Ştiţi de unde vin eu, tovarăşi? De la Ce-Ce... Da, de la Ce-Ce. Şi ce se discută acolo, tovarăşi? Se discută despre disciplina socialistă a muncii. Da, disciplina socialistă. La barajul de la Işalniţa muncitorii lucrează zi şi noapte ca să acopere o spărtură. Şi noi, noi ce facem? Noi pierdem vremea cu fleacuri, tovarăşi. Nu se mai poate aşa...

Într-adevăr, nu se mai putea aşa. L-au pensionat pe Oţetea, după aia i-au spus şi lui. Vine bătrânul la Institut, dă să intre în cabinetul directorial, dă acolo peste Ştefănescu. Fănică – numai zâmbet: „Tovarăşu' academician... ce mai faceţi... cum vă mai simţiţi... mai bine, nu-i aşa... am vorbit cu secretara... puteţi să lucraţi dincolo... o să vă arate ea... dincolo, sub scară... da, în bucătărie, lângă toaleta mea... aveţi o masă numai a dumneavoastră... le-am zis eu s-o puie, azi-mâine... o să fiţi liniştit acolo... n-o să vă deranjeze nimeni...

După două zile au încuiat uşa şi la camera aia, n-a mai putut intra Oţetea. A urcat cu gloata, la bibliotecă.

După o săptămână, a trimis Ştefănescu secretara, l-a chemat pe Oţetea de la bibliotecă, i-a zis:

— Tovarăşu profesor... nu vă supăraţi... am primit observaţii... de la Ce-Ce... de la Secţia de Propagandă... zice că dacă vreţi să lucraţi... doar sunteţi şi dumneavoastră membru al Academiei de Ştiinţe Sociale... mergeţi mai bine la Ce-Ce... o să vă dea tovarăşul Niculescu voie să staţi în biroul lui când lipseşte... vă rog eu frumos... nu vă supăraţi...

Acuma e adevărat că Oţetea se ramolise de-a binelea, avea momente când nu mai ştia pe ce lume este, abia umbla, era bătrân tare. N-a mai trăit mult după aia, de altfel.

Ajunsese acum Fănică director al Institutului de Istorie, membru în cele două academii, profesor şef de catedră, iscălea Prof. Dr. Acad. A vrut să se aleagă rector la Universitate – între timp ajunsese decan – dar n-a izbutit. Postul lui cheie era cel de şef al Secţiei de Istorie a Academiei de Ştiinţe Sociale şi Politice, post de şef de secţie la Ce-Ce, nu era glumă, intrase Fănică între barosani.

El a născocit chestia cu Epoca de aur, într-un discurs pe care l-a ţinut la Congresul al doişpelea al Pecereului, în 1984, treaba asta i-a plăcut lui nea Nicu, au luat-o şi alţii.

Scurt, rotund şi chel, avea un cap ca o bilă, unii îi şi ziceau Biluţă sau Bobiţă. Avea ochi de curcan, vineţi şi răi, obraji umflaţi ca nişte cărnuri de heruvim, o guriţă ca la o orătanie când ouă. Dacă vorbea, se înneca, îşi umfla obrajii, amuţea, se auzea ceva fâsâind înăuntru, pe urmă făcea Mmmmmprrr... şi rostea: „To'ar'ş'!". Avea un glas din cap, ca la gotcani, după ce se umfla, piuia ascuţit, apoi dădea drumul la ce înghiţise, oftând uşurat.

Studenţii râdeau de el, bătea câmpii la curs, nu era niciodată sigur pe sine, era conştient de ignoranţa lui. Îşi lua revanşa la şedinţe, stăpânea bine limba de lemn, grăia ca la carte, cartea cu discursurile Tovarăşului, vreau să zic, multe din discursurile alea le-a scris chiar el.

A iscălit numeroase articole de revistă, rapoarte, sinteze şi altele, are chiar şi o broşură pe care a scris-o el singur, se chema *De la Radu Negru la Radu de la Afumaţi*, aşa ceva, o prostie. A mai semnat şi diverse tomuri de documente slavone – Fănică altfel nu ştia decât româneşte. Toată lumea era la curent, semnătura era numai aşa, ca chestie, el nu scria nimic, singur recunoştea. Negrii lui erau tot negrii lui Oţetea, Papacostea şi Constantiniu adică, mai ales Constantiniu. Au mai fost şi alţii, unul Nelu Chiper, un fel de vistavoi al lui, îl trata ca pe un servitor, Ceata lui Berindei, în fine.

Această neputinţă absolută a lui Ştefănescu de a scrie ceva l-a făcut să se pună luntre şi punte ca să oprească de la tipar alte lucrări, mai ales în domeniul lui, istoria mai veche a României, Evul mediu cum ar veni. Ajunsese un fel de boală la el gelozia asta, a izbutit să lege condeiele la mai mulţi, avea putere multă Fănică.

Năzuia să prefacă Institutul de Istorie într-o instituţie însărcinată *ex officio* cu cenzura tuturor lucrărilor de istorie ce se făceau în ţară. Nu-i lăsa pe cei de acolo să tipărească nimic, le potolea resentimentele repartizându-le, ca să le sfâşie, scrierile celor din afară, îi ţinea în lanţ, le punea botniţă, îi asmuţea asupra celor care băteau la ei, la poartă, „Nu sunteţi aici ca să scrieţi", îi lămurea Bobiţă. „Sunteţi plătiţi ca să aplicaţi politica partidului. La Consfătuirea de la Mamaia cu problemele propagandei, tovarăşul Iliescu a arătat că activitatea intelectuală trebuie subordonată intereselor clasei muncitoare şi principalului ei aliat, ţărănimea muncitoare, asta este linia justă. Trebuie, mai întâi de toate, să împiedicăm apariţia unor lucrări insuficient orientate politic. Abia pe urmă trebuie promovată publicarea lucrărilor bine orientate. Nu cantitatea trebuie să ne intereseze, to'ar'ş, ci calitatea..." Au fost, într-adevăr vreo câţiva ani când nu s-a mai putut tipări nici o carte de istorie în România, nici aşa, nici aşa.

În 1989 l-au silit să-şi dea demisia. Fănică nu s-a lăsat, a adus aminte la unii şi la alţii din cei ajunşi la putere că este de-al lor, s-a menţinut, în ciuda huiduielilor, la Facultate, a reuşit să ajungă şi membru plin la Academia veche – că cea nouă se dusese de râpă – mai dăscăleşte şi azi tineretul la televiziune.

88. TAHSIN Gemil

Gemil s-a născut într-un cort, ai lui sălăşluiau la acea vreme într-o cărămidărie, lângă Medgidia. Numele îl avea turcesc, ştia de altfel bine turceşte, turc totuşi nu era.

Acuma, ţiganii din partea aia a ţării sunt de două feluri, pentru români e tot una, pentru ei nu. Sunt mai întâi ţiganii tătari, turcii îi socoteau pe tătari robii lor, tătarii socoteau robi pe ţigani, fapt este că ţiganii aceştia erau slobozi ca un stol de ciori, nume nu aveau, limba şi-o pierduseră, s-au aşezat şi ei de-a lungul râurilor ce mărgineau în vechime Ţările Române, pe Nistru, pe Răut, pe Dunăre, pe Râmnic, pe Buzău. În Moldova se chemau tătari sau tătăruşi ori tătăraşi. De-l întrebai pe Gemil ce este el, turc ori altceva, clipea des din ochi, zicea: „Tătar".

Şi mai sunt pe urmă ţiganii turceşti, veniţi din Balcani. În vremea veche ei se chemau aţigani, după numele unei secte, ori

rumii, cum le ziceau turcii. *Rumi* pe turceşte înseamnă păgân, adică nemusulman, din împărăţia Bizanţului. Care împărăţie, deşi grecească, se chema tot romană, iar pe greceşte *romaichi*. Ţiganii aceştia veneau din Persia, prin Asia Mică, li se spunea de aceea şi pehlivani, adică persani, ori rumii, sau romani bizantini, din Rum, adică din Asia Mică. Ei îşi spuneau Romaní, pentru că din Asia Mică trecuseră mai întâi prin Tracia, Tracia se numea pe atunci Romania. Aceşti din urmă ţigani au staroşti, o limbă a lor, au un nume, ba chiar mai multe. Care nume semănând prea tare cu cel de român, au făcut adeseori pe alţii să creadă că ţiganii sunt şi ei un fel de români, ori că, dimpotrivă, românii sunt un soi de ţigani. Credinţe mult mai răspândite decât se ştie de obicei la noi în ţară. Puţini sunt, de pildă, ruşii care să ştie că ţiganii şi românii nu-s tot una, aceia dintre ei ce zic că cele două neamuri sunt o apă şi un pământ zic ce li s-a spus şi lor de către alţii.

Această asemănare nu este întâmplătoare, numele cu pricina trăgându-se toate de la acelaşi cuvânt, ce va să zică roman.

Altfel ţiganii nu fac o asemenea confuzie, ei numesc pe români--români, ori de nu *romanico*, adică greci. Şi le mai spun şi gagii, gagii înseamnă străin. Dacă îl strigai pe Gemil, cum făcea de pildă nea Mircică – o să vă povestesc mai departe şi despre nea Mircică – dacă îl strigai, zic: „Mă, gagiule!" Gemil se făcea că nu aude, socotea asta o insultă.

Ţiganii turceşti au împânzit toată Europa, încă din evul mediu, nu erau însă aşa numeroşi ca cei tătăreşti, aveau toţi privilegii, diplome, patalamale, ascultau de căpetenii, de bulibaşi, de voievozi ai lor, se ţineau mândri, scoteau repede cuţitul, de lucrat nu lucrau nimic, în vremurile mai noi s-au aşezat în oraşe, nu s-au amestecat cu gagiii, ca ceilalţi.

Vorba asta, ţigan, care în sine nu are nimic de ruşine, nu le place, vor mai curând să-şi zică romi, ei cred că ţigani sunt numai acei dintre ei care au decăzut atât de rău, încât să muncească pentru alţii, ţigan este tot una cu rob.

Vă daţi seama dar cum trebuie să se simtă un tătar slobod, care nu e nici romani, nici rumi, când e luat drept ţigan... Or, bietul Gemil degeaba îşi spărgea pieptul să explice toată daravera asta gagiilor neştiutori şi răuvoitori, ăia tot ţigan îi ziceau.

Gemil a făcut Istoria, a stat o vreme la Institutul de Istorie şi Arheologie din Iaşi, de acolo a trecut la Arhivele Statului, la Bucureşti, unde colonelul Arimia nu-l mai scotea din cioroi şi din ţigănoi, nu iubea Arimia romii şi pace. De la Arhive, Gemil s-a strămutat, rătăcitor ca toţi cei din neamul lui, la Institutul de Istorie Nicolae Iorga. Cât a fost la Iaşi, a scos o cărticică de istorie moldavă, la Bucureşti a tipărit un volum de documente turceşti, nu era el cine ştie ce harnic, dar a făcut câte ceva. Deşi ţigan, era foarte cuviincios, politicos cu toată lumea, civilizat, îl aprecia şi Securitatea, a lucrat mult cu „băieţii", după *revuluţie* s-a lansat în politică, într-o vreme era un fel de bulibaşă al Comunităţii turco-tătare, îi împăcase el acum...

89. TĂNĂSESCU Grigore

Mare admirator al antichităţii clasice, şi-a închinat viaţa literelor greco-latine. A făcut facultatea în Germania, cu o bursă nemţească, asta înainte de război. Când a venit înapoi în ţară, nemţii plecau înapoi la ei, de unde veniseră, câţi mai rămăseseră, limbile moarte rămâneau moarte, a trebuit Grigore să se mulţumească cu nişte ore de română şi de istorie, undeva în ţigănime, la Chitila, în fişa lui de cadre scria că n-are studiile terminate, nu-i convenea omului să scoată o hârtie cu crucea-mbârligată, asta era...

Se specializase în Ovidiu, îl ştia pe de rost, pretindea că toţi poeţii îl imitaseră pe Ovidiu, a scos tot felul de chestii pe tema asta, mai ales prin gazete, punea pe Eminescu şi pe Ovidiu pe două coloane alăturate, dovedea negru pe alb că unul din ei l-a copiat pe celălalt, te lăsa pe tine să ghiceşti care.

Se ducea săptămânal la Secţia de Propagandă a Ce-Ceului, cu tot felul de memorii, propunea întemeierea unei Academii Ovidiu la Techirghiol, schimbarea numelui urbei Constanţa în Ovidiopole sau Ovidieni, la alegere, multiplicarea statuii din Piaţa Geamiei, aia care înfăţişează pe Ovidiu în bocanci, cu o mână la falcă, opera nemuritoare a sculptorului Ettore Paratore, sau Ettore Fieramosca, am uitat cum îi zicea artistului, înfrăţirea oraşului Constanţa cu Sulmona lui Ovidiu, scoaterea pe piaţă a unei replici de gumă, gonflabile, tricolore, lesne de umflat cu o pompă de bicicletă, a aceleiaşi statui a lui Ettore Ferrari – Ferrari îi zicea, domnule – care replici să fie agăţate în diverse locuri, pe farul genovez, pe minaretul moscheei, lângă statuia lui Eminescu de pe faleză, în holul Comitetului judeţean de Partid ş.a.m.d.

Ăia îi prinseseră frica, când veneau, scoteau capul pe uşă, întrebau pe securistul de serviciu: „Azi e aici ăla cu Ovidiu?", răsuflau uşuraţi dacă Tănăsescu lipsea. Până la urmă n-au avut ce face, l-au lăsat să adune pe toţi ovidiologii – cred că aşa se spune – pe toţi ovidiologii din lume, de toate culorile, să înfiinţeze o Societate Ovidiu – Sodalitas Ovidiana. S-au ţinut discursuri în latineşte, s-au citit traduceri din Ovidiu în wolapuk şi wolof, în fine. La sfârşit, când s-a spart congresul, au tras un chiolhan cu vin de Murfatlar, l-au ales pe Grigore secretar general, preşedinte al asociaţiei a fost ales un neamţ cu parale.

Tănăsescu n-a fost însă omologat de ai noştri, nu era membru de partid, avea şi bube la dosar, pe urmă de unde-i ştie el pe ăia, ce relaţii avea cu ei, cu ce scop etc. I-au zis să-şi bage minţile-n cap, i-au promis un paşaport dacă-i cuminte, au pus în loc alt secretar general, un general, nu ştia ăla nici greceşte, nici latineşte, nici nemţeşte, ceva româneşte şi atât, dar avea dosar bun, era de încredere, cu pregătire de profil, strângea informaţii, nu dădea informaţii...

S-a-ntors Tănăsescu la Chitila, la şcoala lui, a mai scos nişte articole în care arată că Ovidiu a copiat şi el pe alţii, pe Pindar, pe Anacreon. Ideea lui Grigore nu era nouă altfel, pe la 1800 cneazul Alecu Mavrocordat scosese şi el o carte de versuri anacreontice pe teme din Ovidiu, ceea ce dovedeşte că se poate copia şi pe dos. Bineînţeles, toată povestea e o prostie, Ovidiu, ca orice poet, foloseşte locuri comune ce se găsesc peste tot, de aici şi coincidenţele semnalate de Grigore.

Când îl întâlneai pe Tănăsescu – era mic, încruntat, solemn ca un pedant dintr-o piesă de Plautus, te saluta pe latineşte, zicea: *„Salve"*, te întreba tot pe latineşte, ce mai faci, *„Quidne facis, amice?"*, greceşte vorbea mai rar.

„Băieţii" s-au ţinut de cuvânt, l-au lăsat să plece odată în străinătate, îl invitaseră de mii de ori unii şi alţii, l-au lăsat să plece în Spania, undeva la dracu', în Estramadura, la Fuerteventura de Matamoros, parc-aşa-i zicea satului ăla.

A plecat val-vârtej, l-au ovaţionat pe peron, era singurul profesor adevărat ce venise vreodată la ei, pe acolo întâlneai numai nemţi în costum de baie, i-au dat să mestece *tortillas*, l-au îmbătat cu vin de Alicante, l-au ales membru de onoare al asociaţiei lor, îi zicea *Academia Real Mayor* nu ştiu cum, un nume straşnic, aşa, spaniolesc, *Academia Mayor para Alentar los Estudios Clasicos*, mă rog, ceva în genul ăsta... I-au dat lui Grigore o diplomă cu pecete, l-au condus la tren cu fanfara pompierilor, a fost un adevărat triumf.

Nu pierdea nici un prilej de a exhiba faimoasa diplomă, dacă nu se ivea nici un prilej, tot o arăta, o ţinea mereu la el, făcută sul, în buzunar. O desfăşura, o ţinea cu amândouă mâinile, o fâlfâia, mândru ca o mamă ce îşi arată pruncul, răsufla din adânc, satisfăcut, ţi-o citea chiar el, apăsând pe fiecare silabă:

— Ia uite aici, zicea, ia citeşte. *Egregio Profesor* – auzi, *egregio – y Examinator –, examinator*, dom'le, ce chestie, măi, – *Doctor Gregorio Tanasesco – Gregorio*, ehei – *por sus mirabiles estudios – mirabiles*, ia auzi – *mirabiles, estudios de erudicion y de traduccion y de compilacion*,... ai văzut, phiii... Parcă era portăreasa din opereta lui Berté, aia din *Casa cu trei fete*, cu *Herr Baron* şi cu *Herr Bariton*...

În ultima vreme nici nu mai semna altfel decât Prof. Dr. Acad. Tănăsescu, se prezenta „Academician Tănăsescu", dacă-l întrebai unde-i academia aia, zicea, serios: „Lângă Granada dragă..."

Ultima dată când l-am întâlnit avea necazuri cu Securitatea, curând după aia am şi plecat din ţară, de altfel. Mă sfătuia Grigore:

— Ştii ce, dragă? Fă un gest, un gest mare, să-i laşi pe toţi cu gura căscată... Renunţă la cetăţenia română...

— Mersi, zic, de ce nu renunţi dumneata?

— A, nu, îşi ia seama Grigore, ce, vrei să-mi pierd pensia?...

90. TEOTEOI Tudor

Teoteoi îşi zicea Teodor, colegii îi spuneau Teo, nu ştiu dacă de la Teodor sau Teoteoi. Teo Teoteoi vorbea greu, în schimb se bâlbâia uşor. Dacă-l întrebai cum îl cheamă, repeta de multe ori cele două silabe care alcătuiau numele lui pe scurt – Teo este un hiat, nu un diftong; nu pregeta să adauge că în greceşte – Teo era elenist – în greceşte aşadar, Teo înseamnă „cu Dumnezeu", sau „întru Dumnezeu", ceea ce este perfect exact. Rostirea repetată a celor două

silabe sacre nu era fără a aminti de obiceiul vechilor sihaştri de a se feri de ispite prin invocarea la nesfârşit a sfântului nume. Însuşi Teoteoi era fascinat de acest străvechi obicei, era la curent cu el, obiectul lui favorit de studiu erau de altfel învăţăturile acestor sihaştri de care vă grăiesc, Grigorie Sinaitul, Daniil Stâlpnicul şi alţii.

Acum, ferească Domnul să râd de numele bietului om, vai de mine!... Se chema şi el cum putea, a căuta să provoci veselie cu un nume caraghios e un procedeu ieftin, pe care noi îl dispreţuim. Tot ce urmărim aici este doar reconstituirea cinstită a adevărului istoric, nimic altceva.

Îl întrebam pe Teo cum vine asta, cu litaniile mentale, aşa se chema obiceiul de care vorbim, litanii mentale, el explica în felul următor:

— Dooom-nuuu-leee... Să zicem... să zicem... că i-si-has-tu'... i-si-has-tu'... invooo-căăă...

— Ce invocă, nene?

— Staaai... să-ţi explic... Ceee... teee... grăăă-beşti... aaa-şaaa?...

Acu', dacă nu-l ştiţi pe Teo, nu puteţi să vă închipuiţi cum spunea el astea.

Se foloseau pe vremuri nişte drăcii, se chemau gramofoane. Era aşa, o cutie pătrată, un disc care se rotea dacă învârteai o manivelă, şi o placă rotundă, cu şanţuri. Discul se învârtea, un ac, susţinut de un braţ fix, cobora şi urca pe şanţurile alea ce se roteau, placa făcea să se audă ce se înregistrase pe ea, sunetele ieşeau printr-o pâlnie ce aducea oarecum cu o floare de rochiţa rândunicii. În vremea aceasta, braţul de care spuneam descria un sfert de arc de cerc, îl amorsa la marginea discului, îl termina la mijlocul lui. La sfârşit de tot, datorită faptului că viteza de rotaţie scădea proporţional cu raza circumferinţei parcurse, înălţimea sunetului scădea şi ea, la urmă se auzea doar un fel de „uo-o, uo-o, uo-o, uo-o", din ce în ce mai jos şi mai dogit. Acul nu se oprea însă, îşi continua mişcarea, săltând şi coborând din ce în ce mai mult, dacă ultimul şanţ era mai puţin adânc, se întâmpla ca acul să sară pe suprafaţa netedă, prevăzută cu o etichetă colorată şi imaginea unui căţel ce ascultă, cu capul plecat într-o parte, sunetele ce ies din pâlnia unui gramofon, era marca depusă, *His Master's Voice*.

Cam aşa sunau şi explicaţiile lui Teo, trebuia să fii deprins cu el ca să poţi urmări ce spune.

— Dooom-nuuu-leee..., continua Teo. Dooom-nuuu-leee... Oa--me-niii... aaa-ceee-ia... aaa-veau... nişte... mă-tă...-nii... mă...-tă...--niii... Cuuu-vâân-tuuu'... ăăă-staaa... măăă-tăăă-niii... viii-neee... de... laaa... MEEE-TAAA-NIII-AAA... MEEE-TAAA-NIII-AAA... Seee... scriiii... eeee... MEEE-TAAA-NOOO-IAAA...

Toate astea rostite aşa, din ce în ce mai jos şi mai lent, cică aşa vorbeau sihaştrii aceia...

Era oltean, ţinea parcă cu tot dinadinsul să dea de minciună faima oltenilor, ca oameni şireţi, guralivi şi vioi.

Se mişca încet – foarte încet –, ca un urs ce înalţă tacticos, pe rând, mai întâi una din labele de dinapoi... apoi cealaltă..., pe urmă cea dintâi... şi cea de a doua... mormăind ca din butoi, surd, în silă. Când cugeta la ceva, îşi încorda muşchii, se bălăbănea lateral, capul îi cădea ba într-o parte, ba într-alta, la fel cu ursul de care vorbeam. Pascu, academicianul de la Cluj, pretindea că Teoteoi trebuie însurat, înfrânarea lui de sihastru fiind, chipurile, pricina acestor ciudăţenii, dar se înşela. De aceeaşi părere erau şi alţii, altele mai puţin, s-a găsit totuşi o doamnă să caute a aduce pe Teo pe calea cea bună, făcuse şi ea medicina, avea pasiunea experimentelor fiziologice, era farmacistă. S-a însurat Teo, a întemeiat o familie, a lăsat-o mai moale cu învăţăturile sfinţilor părinţi, dar... tot aşa a rămas, nu era la mijloc ce socoteau unul şi altul, aşa era el, na!...

Teo a făcut Istoria, a învăţat greceşte, s-a specializat în Istoria Bizanţului, l-a adus Stănescu la Institutul Sud-Est European, cu nădejdea nelămurită de a-l ajuta întru eforturile lui târzii de a asimila ceva din materia pe care cu onoare o preda de mai multe decenii... la institutul ăla nu ştia nimeni greceşte atunci, după aia au mai adus câţiva inşi care să cunoască acest idiom.

Avea un amic, Bolontoc, lucra la Securitate, ăla l-a trimis pe Teoteoi la Atena, n-a stat mult acolo însă, l-au trimis grecii iute îndărăt, la urmă. A rumegat vreo zece ani scrierile sihaştrilor veacurilor treişpe şi paişpe – ăştia sunt cei ce au adus la noi moda bisericuţelor de sihăstrie, schituri le zicea, au fost cele dintâi mănăstiri româneşti.

De scris a scris puţin, câteva articolaşe numai.

91. THEODORESCU Răzvan

În viaţa politică românească s-au petrecut de mai multe ori, cum le zicea Miţa Baston, „revuluţii", revoluţii de cartier adică, nu voi a zice de mahala, mahala este o vorbă turcească, noi suntem, chiar şi atunci când pielea noastră este aşa, mai întunecată la culoare, urmaşii Romei, fiii Lupoaicei, coborâtori din Traian, în fine, nu suntem turci, carevasăzică, mă-nţelegi...

Una din însuşirile acestor mini-revoluţii a fost întotdeauna aceea de a aduce în fruntea bucatelor – asta înseamnă în capul mesei – talentele ţinute până atunci sub obroc de către mişei. Şi, cum românul este născut slujnicar, vorba lui Filimon, cel cu Ciocoii, ştiţi dumneavoastră, cum românul este născut slujnicar, ce altă răsplată mai bună poate fi hărăzită talentului decât o slujbă bună, grasă, cu bacşişuri dese, bacşiş pe turceşte înseamnă primă, gratificaţie, bonificaţie, alocaţie şi altele, dacă nu mă credeţi, n-aveţi decât să vă uitaţi în dicţionar... Şi iarăşi, dacă acel talent a fost până atunci oropsit, apăsat în ţărână, nu se cuvine oare a-l înălţa şi a-i da oareşce putere, aşa, ca o răscumpărare a umilinţelor pe care le-a îndurat până atunci omul?

Aşa judecă românul, aşa face el, la o adică. Pildele pe care le înfăţişează istoria noastră mai nouă sunt nenumărate.

Altminteri, Răzvan – pentru că despre el este vorba aici – nu avea nimic comun cu Coriolan Drăgănescu, tribunul studenţimii, cel care ţinea discursuri înflăcărate la coada lui Mihai Bravul. Nu, el se mulţumea să colaboreze la Cântarea României cu scurte comentarii asupra oportunităţii restaurării unor monumente istorice şi atât. Şi iarăşi, departe de a ajunge, ca acelaşi Coriolan, din tribun – ipistat, din martir al naţiunii – zbir al reacţiunii, după ultima „revuluţie" Răzvan s-a procopsit cu slujbe mai modeste, la televiziune, la cenzură, mai ştiu eu unde, la poliţie nu, Doamne fereşte...

Împrejurările l-au călăuzit totuşi pe un făgaş circular, şi-a dat ocol cozii ca şi Berindei, de care am vorbit mai sus, la litera lui. Amândoi de familie bună, amândoi având a suferi, din acest motiv numai, o prigoană nejustificată şi nejustificabilă chiar şi din punctul de vedere al prigonitorilor, amândoi au fost atraşi de Securitate pe calea unei opoziţii mute şi a unei rezerve de cadre pentru o

revoluţie cu voie de la poliţie, genul de revoluţie de Lăsata Secului, din conu' Leonida...

O coincidenţă ciudată a făcut totuşi ca Răzvan să aibă mai întâi a îndura necazuri, iar apoi să fie copleşit cu hatâruri de către una şi aceeaşi persoană. Nu vreau să pomenesc numele acelei persoane, faptul nu are prea mult a face cu biografia interioară a personajului nostru, singura ce ne interesează aici, cealaltă o lăsăm serviciilor de cadre (sau de personal, cum doriţi).

În anul de graţie 1958, învăţământul de partid al studenţilor şi cadrelor didactice a debutat cu o şedinţă plenară, urmată de seanţe pe ani şi pe grupe de studiu, în cadrul fiecărei facultăţi a centrelor universitare. Cu acel prilej au fost discutate în mod public cazurile negative cele mai flagrante, discuţiile aveau rostul vânturătorii care scutură boabele de neghină şi le azvârle afară, undeva la dracu', de unde au venit, comparaţia asta nu-mi aparţine, am luat-o din Sfânta Scriptură, cuvânt cu cuvânt...

Se mai făcuseră, nu-i vorbă, asemenea scuturături şi mai devreme, în '48, în '50, în '52, în '54, în '56, inovaţia era acum că nu Securitatea era chemată să aleagă grâul cel bun de rodul cel rău, nu se mai făceau arestări, anchete, judecăţi la Tribunalul Militar, trimiteri la Canal, pe şantierele zorilor noi, nu... De data asta, chiar masele, poporul cum ar veni, erau chemate (sau chemat) să izgonească din sânul său „elementele putrede", să veştejească în mod public ruşinea, să cheme în faţă-i putreziciunea cu pricina, s-o pună să se biciuiască, să mărturisească totul, să ceară, chiar ea, alungarea de acolo, să se milogească, să se roage să fie lăsată să se cureţe prin muncă cinstită, muncă cu braţele, se înţelege, munca intelectuală urma a fi lăsată în seama elementelor curate, cinstite, sănătoase. Spectacolele acestea erau regizate de către activiştii centrelor universitare, directivele le elaborase Uniunea Asociaţiilor Studenţeşti, care avea un şef nou, Ion I., ales de vreun an-doi numai, şeful era bine intenţionat, urmărea, la fel cu apostolul, îndreptarea păcătosului, iar nu pieirea lui.

Au fost cu acel prilej chemaţi în faţa plebei diverşi tovarăşi, unul din ei a fost şi Răzvan. Lui Răzvan i se reproşa un bunic; bunicul – l-am cunoscut şi eu – era un medic, un medic foarte bun, specialist în tuberculoză, doctorul Gancevici. Bunicul, după câte se dovedise, fusese social-democrat, pe vremea aia social-democrat era mai rău decât ţărănist, aproape la fel de rău ca legionar, asta pentru că ereticii sunt socotiţi nişte inşi pervertiţi, în timp ce necredincioşii sunt doar nişte rătăciţi, ce merită mai curând mila. Mai mult decât atât, doctorul Gancevici se aflase la 1917–1918, prizonier, în Rusia, se dăduse cu menşevicii sau cu eserii, nu mai ştiu, organizase un soviet al soldaţilor români de acolo, din Odessa, unde se găsea el atunci, luptase cu nemţii ce cotropiseră Ucraina, Troţchi dăduse Ucraina nemţilor, vă daţi seama...

Astea erau faptele ce i se aruncau în faţă, tovarăşii care au luat cuvântul au scos însă la iveală şi alte racile ale tristului personaj. Cum ar fi bunăoară faptul că obişnuia să citească nişte cărţi ce nu erau cuprinse în bibliografia afişată la panou de asistenţi. Ori că sta de vorbă cu fiii de intelectuali pe culoare în pauze, lucru nefiresc. Se întreba lumea cu ce scop alegea Răzvan pentru aceasta odraslele micii burghezii, nu era ceva curat, niciodată nu sta de vorbă cu un activist din proprie iniţiativă.

I s-a dat lui Răzvan totuşi o şansă, a fost scos din facultate, a fost lăsat să se îndrepte, l-au recomandat pentru munca pe şantierul aripii celei noi a Palatului regal, Sala Palatului de astăzi, lasă că şi eu am cărat multe roabe acolo, era muncă voluntară, chipurile...

De la Sala Palatului, Răzvan s-a mutat pe un şantier arheologic, lucra la Capidava, în echipa lui Cantacuzino, tatăl lui Tamino Cantacuzino. Răzvan era prieten cu Tamino, l-a lăsat bătrânul să facă muncă de cercetare. După doi ani, l-au reprimit pe Răzvan, se spălase omul cu sudoarea sfântă a muncii adevărate. Nu erau răi ăia, erau revoluţionari, la fel cu cei care sileau pe Ludovic al şaişpelea să poarte o tichie de hamal şi să dea pe gât o cană cu bere, altceva nu-i cereau, tot ce doreau era fraternitate, egalitate, libertate, restul...

Asemenea tuturor celor care au avut de pătimit de pe urma autorităţilor, Răzvan a fost „monitorizat" îndeaproape de către Securitate. Asta însemna controlul contactelor, mai întâi, aşa se zice în termeni tehnici, erau daţi dracului „băieţii", ehei... Controlul contactelor, mai întâi, pe urmă dirijarea contactelor, nu se pierdea din vedere niciodată condiţionarea subiectului, prelucrarea lui adică, în cele din urmă se trecea la faza finală, activarea subiec-

tului. Omul era pus să facă anumite treburi, după aptitudini şi pregătire, era înregistrat printre colaboratorii voluntari, primea un număr de cod, un nume conspirativ, în fine, se socotea şi el cineva acuma, în rând cu lumea, cu lumea bună vreau să zic...

Răzvan s-a dovedit a fi un subiect excelent, a răspuns optimal la toate solicitările şi testările, a fost promovat agent activ, nu mai era un simplu informator, ca fitecine, i s-a schimbat numărul de cod, i s-a făcut dosar special la Direcţia nr. 1, era colaborator civil de o categorie superioară, în rând cu ofiţerii activi, ce mai, se procopsise.

Nu amintesc aici lucrurile astea ca să dau cu piatra în bietul om, departe de mine asemenea gând urât, nu era singurul, nici pe departe n-a fost singurul care s-a pretat la chestiile astea, au fost alţii care nu s-au mulţumit să promoveze în cadrul masei oculte de manevră a Securităţii, acei alţii au depus mult zel, au făcut mârşăvii, Răzvan, după câte ştiu eu, nu a săvârşit nimic reprobabil. Zic asta pentru că românul urăşte ca ciuma pe securişti, categorie în care includea de regulă şi pe colaboratorii din afară, colaboratori care au fost milioane, ce mai încolo-încoace...

L-au lăsat să isprăvească facultatea, să se angajeze la Institutul de Istorie a Artelor, director era atunci Oprescu, bătrânul. Răzvan nu făcea parte dintre favoriţii bătrânului, avea criterii cam ciudate moşul, îi plăceau figurile decorative, era un estet autentic, nu agrea cheliile, altfel nu făcea discriminare de sex, abia se târa, dar tot nu se lăsa, aşa grăiau cel puţin gurile rele.

Victimă a unei carenţe congenitale de secreţie internă, nu mai ştiu care acuma, nu izbutea organismul nefericitului să metabolizeze calciul, îi cădeau dinţii de tânăr, chelise devreme cu totul. Când l-am cunoscut, la opşpe ani câţi avea Răzvan atunci, mai păstra două smocuri de păr roşu ca focul, după urechi, se cam ruşina de chelia lui, purta o cipilică de lână împletită, scria pe ea „Spartachiada tineretului – Poiana Ţapului 1955".

Mai târziu a renunţat la cipilică, chelise cu totul acum, purta o pălărioară îngustă, à la Honecker, nu ştiu de ce s-a ferit totdeauna să poarte o pălărie pe măsura lui, poate unde avea capul ţuguiat, să nu-i cadă pe ochi, n-am idee, nu mi-a dat prin minte să-l întreb, acum e prea târziu, cred că nici el nu mai ştie...

Se îmbrăca cu un prost gust uimitor pentru un estet, purta pălărie vânătorească la surtuc cu nasturi de alamă şi pantaloni

marinăreşti, ori o bască tăvălită la un costum imaculat de dril alb. De vină era prima lui nevastă, ea îl dichisea, nu prea ţinea la el, lasă că şi asta din urmă... Răzvan nu realiza asemenea lucru niciodată, avea prea mult amor propriu.

Madam Theodorescu nr. 1 i-a dat cu tifla până la urmă, l-a convins s-o trimită în străinătate pentru documentare ştiinţifică, a ales libertatea, l-a lăsat cu copii mici, într-o mansardă, noroc că cercetarea academică nu reclamă o prezenţă asiduă a personalului la locul de muncă, făcea Răzvan piaţa, de mâncare, îi înfăşa, îi schimba, îi spăla, îi ducea la grădiniţă, la şcoală, era un tată bun, a fost totdeauna un om cumsecade, îndatoritor, afectuos, devotat, prietenos, bine crescut, delicat, era plin de calităţi, săracul...

Nu s-a învăţat minte, s-a însurat a doua oară, a admirat de când îl ştiu cu înfocare sexul frumos, Madam Theodorescu nr. 2 s-a nimerit a fi mai dibace, a manifestat mai mult interes pentru Răzvan, l-a învăţat, între multe altele, să umble cu pulovere de broască ţestoasă, aşa se cheamă astea, nu sunt din carapace de broască ţestoasă, sunt din lână, atâta că se rulează pe gât, aşa mi-a explicat şi mie cineva, ca la broaştele ţestoase, cică, eu nu ştiu să umble alea cu pulovere...

De atunci încolo, Răzvan arborează vestoane largi, pălărie de pai vara şi de pâslă iarna, precum şi ochelari de soare. Ochelarii nu sunt ca să-i apere de lumină ochii, ci să-i confere o înfăţişare mai impunătoare, aşa îşi închipuie el, aşa i s-a spus.

Face parte dintre acele persoane care nu se îmbracă pentru a-şi proteja epiderma, ci ca să se ascundă oarecum, el nu se îmbracă, el se costumează, e o chestie psihică, mai răspândită decât se crede, poate de aia tot ce pune pe el pare un fel de deghizament ridicol.

În anii din urmă purta tot timpul, iarna ca şi vara, ochelari negri rotunzi, cu scăfârlia aia a lui, lucioasă şi netedă, cu pielea poroasă, cu tricoul alb pe gât, părea un marţian, spectatorii televiziunii Române îi ziceau Fantomas, ştiţi care, cel care apare şi dispare ca prin farmec, cel care pune şi scoate tot felul de măşti de gumilastic, cel care face diabolic şi cavernos „he-he-he-he-he" înainte de a se strecura printr-o trapă, am impresia că porecla populară avea şi ceva satiric în ea...

După zece ani de învârtit în jurul cozii şi de călătorii de documentare în străinătate, a dat Dumnezeu şi şi-a luat şi el doctoratul – tot ne ameninţa: „Anul ăsta precis termin lucrarea aia..." Se chema... na, am uitat cum se chema. Era ceva aşa, „O mie de ani... O mie de ani pace..., Să trăieşti o mie de ani"... Ba nu. „Pe Argeş în sus..., Pe Dunăre-n jos"... Stai, asta era! *Un mileniu de artă la Dunărea de jos*, aşa-i zicea. În orice caz, începea cu nişte veselă de lut şi isprăvea cu nişte patrafire de lână, găseai acolo de toate, ca într-un depozit de coloniale. Era vorba în cartea lui Răzvan mai cu seamă de obiecte de muzeu, el zicea obiecte de artă. Acuma, nu tot ce se află prin muzee sunt lucruri de artă, cele mai multe sunt nişte chestii aşa, dacă le afli la tine în casă, ori în curte, le arunci naibii, atâta că-s vechi...

A mai scos pe urmă o carte, erau acolo vreo zece conferinţe adunate laolaltă, fără nici o legătură între ele, se chema *Bizanţ, Balcani, Occident*, toată Europa cum ar veni, nu se încurca cu jumătăţi de măsură... Avea şi un subtitlu, desigur, era ceva cu de la – la. „De la Attila la Menumorut"... Ba nu, nu era Menumorut, era altcineva, parcă Nicodim, cuviosul Nicodim cel Sfinţit, de la Tismana, da, Nicodim era, acuma ştiu. Cine era însă cel dintâi, să mă tai, nu-mi pot aminti. Să fi fost oare sfântul Sava Gotul de la Buzău?... Ori poate sfântul Axinte de la Durostor... Sau, mai ştii, sfântul Cândea, nu cel de la Asociaţia România, sfântul Cândea de la Măcin, îl jupuiseră de viu pe vremea lui Diocleţian, i s-a aflat şi mormântul, la Niculiţel... o faţă bisericească, oricum...

Cartea asta, de-a doua, semăna ca două picături de apă cu cea dintâi, tot pe hârtie de lux, groasă şi lucioasă, cu multe fotografii color care nu ştiai ce arată... Cuprinsul iarăşi era la fel. Ori că vorbea de cioburi, ori de ruine, toate alea fuseseră, cică, făcute cu gândul la altele. Era vorba de influenţe, de prototipuri, de modele, de concepţii, de idealuri, de mentalităţi, totul organizat după principiile cele mai riguroase ale teoriei chibritului. Dacă o strachină avea, să zicem, nişte semne pe burtă, asta însemna o influenţă hindusă, dacă mai avea şi alte crestături pe buză, o influenţă scandinavă, o spărtură în talpă, impactul unor contacte turanice şi aşa mai departe.

Am căutat să citesc măcar o parte din drăciile alea, a fost imposibil, era peste putinţă să alegi ceva din ghiveciul ăla. Se vedea bine că autorul era un tip plin de entuziasm, că a citit multe, că îl interesează toate chestiile acelea, că vrea să facă şi pe alţii să-i împărtăşească, dacă nu entuziasmul, măcar punctul de vedere, în rest însă...

Pasionat de lectură, interesat de orice avea cât de mică legătură cu trecutul, Răzvan nu era în stare să ierarhizeze, pentru el toate aveau aceeaşi valoare, o valoare simbolică, intelectuală, informaţiile oferite de documente erau la el de aceeaşi însemnătate, se contrazicea fără să clipească de la o frază la alta, eu ştiu, poate nici nu-şi dădea seama...

Pe lângă toate, avea în el un neastâmpăr ce nu-l răbda locului, avea minte iute, dar nestatornică, iuţeala de care zic nu avea un scop anume, era ceva mai curând nervos decât intelectual, ca iuţeala unui mormoloc. Nu ştiu de ce se spune despre cineva încet şi leneş că e un mormoloc, mormolocii sunt vietăţi ce se foiesc tot timpul...

Intra vijelios în bibliotecă, plin de intenţia lăudabilă de a se aşeza şi de a studia. Saluta în dreapta şi în stânga, se oprea să stea de vorbă cu cineva, cu altcineva, cu al treilea, cu cinci, cu zece, se aşeza o clipă, răsfoia pripit cărţile pe care, în intervalul ăsta, i le aşezaseră pe masă. Ceva îi reţinea atenţia, scotea nervos un creion, nota câteva cuvinte pe o hârtiuţă, îndoia hârtia, o punea semn, închidea cartea, o împingea în lături, trăgea spre sine altă carte. O deschidea şi pe aia, o răsfoia, nu găsea ce-i trebuie, o plesnea, o azvârlea. Lua alta, o deschidea, o răsfoia, ţâţâia că nu găseşte ce-i trebuie, o trântea la loc. Se răzgândea, deschidea pe prima, o închidea la loc. O redeschidea pe a doua, dădea peste altceva ce-i solicita atenţia, citea încruntat trei minute. Nu mai nota nimic, cititul îi dăduse o idee, se scula iute, fugea afară. Intra în sala fişierelor, căuta altă carte, căuta mult, n-o găsea, afla în schimb alte cărţi acolo, la care nici nu se gândise până atuncea. Îi venea altă idee, ridica ochii, absorbit, zărea pe cineva, cineva căruia voia de mult să-i spună nu ştiu ce, se ducea la el, stătea cu el de vorbă. Venea altul, îl întreba ceva, avea sumedenie de amici, era foarte prietenos. Ieşea afară cu acela, aprindea o ţigară, nu era voie de fumat în bibliotecă. Îşi aducea brusc aminte că are o întâlnire, o afacere urgentă, se scuza, pleca glonţ, lăsa cărţile pe masă, avea oricum de gând să se întoarcă la ele, ăia îl ştiau, le luau şi le

trimiteau la depozit. Asta zece ani în şir, nu ştiu cum a făcut de a scos totuşi cărţile alea ale lui.

Altfel scria uşor. Sărea de la una la alta, nu isprăvea niciodată ce avea de spus, la drept vorbind nu avea nimic de spus, toate teoriile alea ale lui erau găunoase şi puerile.

Vorbea mult şi lesne, despre orice. Indiferent ce subiect atingeai, el ştia ceva despre el, nu pregeta să-ţi comunice părerea lui despre chestia aia. Ţinea cu plăcere conferinţe, despre tot ce vrei. Broda pe o canava cam roasă, mereu aceeaşi, se sastisise toată lumea, el tot aşa o ţinea însă, cum apucase. Folosea multe epitete ca să acopere golurile de inspiraţie, recurgea la mici şiretlicuri nevinovate, să-şi dea un răgaz. Atunci când nu-i mai venea nimic în minte, repeta la nesfârşit ce zisese înainte. Îl auzeai spunând:

„Să zicem că... Dar chiar şi aşa, chiar şi aşa... nu numai că, aşa cum pomeneam înainte... cum tocmai ziceam... precum grăiam... acest patrafir, această operă de artă religioasă, acest obiect preţios, acest *epitrahelion*, acesta este numele grecesc al obiectului liturgic de care vă vorbesc azi, acest... în sfârşit, patrafirul acesta reprezintă ceva mai mult, înfăţişează ceva mai cuprinzător decât o simplă ţesătură, oricât de somptuoasă, oricât de impresionantă, oricât de măreaţă ne-ar părea ea nouă, el este, el constituie, el semnifică o năzuinţă imperială, o nostalgie bizantină, o idee basileică, *basileia* înseamnă împărăţie pe greceşte, nu-i aşa... El este însăşi ideea de supremaţie, de strălucire, de cunună cezarică, de sceptru autocratic, de întronare pantocratorică..."

Toate astea le rostea agitând încoace şi încolo o cârpă pe trei sferturi putrezită, o găsise nu ştiu cine într-un mormânt, cică...

Îşi făcuse, cu vremea, ca toţi oratorii de meserie, un vocabular numai al lui. Al lui era pestriţ şi baroc, plin de grecisme şi de franţuzisme ridicole, ceva între musiu Şarlă şi coana Chiriţa. Ori că vorbea despre nişte opinci, ori despre nişte icoane, din gura lui auzeai aceleaşi cuvinte: „thrăsături splendide – opehre somptuoase – imphresie copleşitoahre – atitudini hiehratice – gestică pontifică"...

A călătorit mult în străinătate, aproape la fel de mult ca Ioan Grigorescu, asta din mai multe motive. Mai întâi, vorbea uşor şi frumos, în al doilea rând, ştia multe, în al treilea, cunoştea multă lume, în al patrulea, avea sumedenie de prieteni, în ţară ca şi în

străinătate, în al cincilea, se exprima în mai multe limbi străine, în al şaselea... adică de ce în al şaselea, în primul... în primul, pentru că era omul serviciilor de informaţii şi propagandă, era activ, cu iniţiative, energic, isteţ, răzbătător, descurcăreţ, cameleonic, ce mai încolo şi încoace, era un element de valoare, ce se cuvenea a fi folosit cu vârf şi îndesat, erau geloşi pe el nu numai cei de felul lui Condurachi, dar chiar şi alde Cândea, care, orişicât, nu avea de ce să invidieze facilităţile de care se bucura Răzvan pentru a face turism internaţional.

După ce a murit Oprescu, s-a căznit să apuce el direcţia institutului, toată viaţa lui a fost dornic de mărire, cu asta îl ţineau de nas „băieţii". N-a izbutit însă, tot ce a putut înşfăca a fost un post de director delegat, în rest a rămas cercetător principal şi secretar de partid, aşa a căutat el să urce în ierarhie, cu partidul nostru-n frunte... Acolo erau însă alţii înainte, n-a făcut parte din marea nomenclatură, cei care lucrau cu Securitatea nu erau cei dintâi la promovări. I-au desfiinţat postul de director delegat, l-au numit pe unul Codiţă, Răzvan umbla peste tot, tuna şi fulgera, pretindea că el ar fi renunţat la postul acela, din indignare. „Aaaa... da, mi-am dat imediat, i-me-diat demisia", zicea.

După glorioasa revoluţie de Ignat, a fost adus în faţă, nu chiar atunci, mai încolo, l-a promovat şef la Televiziune cineva care-l ştia de mult, de la Editura Tehnică, dl. Ion I.... L-au folosit pe Răzvan ca pe un tampon de vată, ca să absoarbă el nişte chestii, acolo, a fost mai întâi povestea aia cu filmul execuţiei odioşilor călăi ai poporului, lipseau nişte cadre din filmul ăla, Răzvan a fost băgat mesa, pe urmă l-au pus să acopere nişte decese petrecute în timpul unor tulburări de stradă, apoi altele, şi altele... Făceau cu el ce voiau, ajunsese ca o cârpă mânjită în tot felul, îl înjurau până şi gazetele guvernului, arunca lumea în el cu gogonele când îl vedea, trebuia să iasă mereu pe uşa din dos.

După ce s-a porcăit de tot, l-au scos de acolo, a rămas cu postul lui de profesor de Istorie a artelor la Institutul de Arte Plastice, i-au dat totuşi o sinecură la Cenzură, se chema acum Direcţia Audiovizualului, nu mai există cenzură în România... După o vreme, i-au desfiinţat postul, când îl întrebai cum devine chestia, îţi explica, plin de indignare:

— Aaaa... da' nu eşti la cuhrent, dhragă... Mi-am dat demisia, mi-am dat demisia i-me-diat ce am aflat că se fac luchruhri necuhrate acolo... aaaa, daaa...

92. THEODORU Radu

Îmi pare rău, dar nu ştiu cum îl cheamă, cum îl chema, mai bine zis, eu îl ştiu sub acest nume.

Când au scos pe ovrei din Securitate, l-au numit director la *Revista Arhivelor*, e o revistă ce se cheamă aşa, o scot Arhivele Statului, este vorba acolo de metode de şnuruire, de capsare, de maşini noi de tocat hârtia veche, mă rog.

La *Revista Arhivelor* Theodoru s-a făcut istoric, aşa a intrat el în breasla asta. Nu s-a mulţumit însă numai cu atât, s-a mai făcut ceva, s-a făcut scriitor.

A scris mai întâi povestiri ilustrate în revistele pentru copii *Pogonici* şi *Licurici*, apoi broşuri cu Căpitanul Marchitan la Editura Militară şi Haiducul Vijelie la Editura Tineretului, a mai scris în *Revista Miliţiei* chestii intitulate *Din trecutul glorios al neamului şi Roatele de pompieri din Culoarea de Verde pe vremea Regulamentului Organic*.

Pe măsură ce trecea vremea, Theodoru al nostru a început să tipărească volume tot mai mari şi mai groase, acuma folosea titluri heraldice, aşa ca în poeziile lui Caragiale. Nu Ion Luca, Matei Caragiale. Se chemau *Pajura vulturului, Buzduganul zimbrului, Cornul inorogului* şi altele asemenea.

După Marea Revoluţie din Decembrie, a intrat în Partidul Oamenilor de Bine, am uitat cum îi zice, era căptuşit cu „cadrili" fostei Direcţii a Securităţii Statului, ăia trecuţi în rezervă, trebuiau să facă ceva şi ei, totuşi, pentru pensia aia, să iasă în stradă, să zbiere, să dea cu bastonul în golani, în fine.

Theodoru scria acum la *România Mare*, ajunsese acolo cineva, nu era un şlemil oarecare, un şistăr, era Theodoru un mahăr adevărat, se dădea la jidani, zicea că ei sunt vinovaţi dacă românilor le merge rău.

93. UDREA Traian

Copil al străzii, Udrea a chiuit satisfăcut atunci când tancurile sovietice au purces a desfunda şoseaua Kisselef, a fluturat ciomagul când s-au ales comuniştii în Parlament, la 1946, a zbierat „Jos Maniu şi Brătianu" în '47, a jucat sârba când s-a proclamat republica populară, în '48, a intrat în partid în acelaşi an.

Mereu în stradă, pe baricade, i-a trebuit mai mult timp ca altora pentru a isprăvi studiile universitare. În schimb, a avut satisfacţia de a demasca duşmanul de clasă, atunci când acesta căuta mişeleşte să se strecoare în rândurile studenţimii, a dat afară mulţi inşi nevrednici a lua o licenţă, asta îndată ce s-a adoptat reforma învăţământului, la 1948. S-a distins în nenumărate rânduri prin vigilenţa lui revoluţionară, nu exista şedinţă de demascări publice fără ca Udrea să facă rechizitoriul nemernicilor.

Remarcat de Roller, acesta l-a selectat, după 1950, pentru a îndeplini sarcini ştiinţifice în cadrul proaspăt întemeiatului Institut de Istorie şi Filosofie. Acolo s-a specializat în istoria recentă a României, domeniul lui de activitate era perioada glorioasă scursă de la 23 august 1944 la 6 martie 1945, şase luni cum ar veni, mai exact una sută nooşşase de zile, dar ce zile... Asta a studiat şi puricat el o viaţă, din 1955 şi până în ziua de azi. După câte ştiu, tot acolo este, şi tot cu specialitatea asta.

Ca să fim drepţi, se cuvine a adăuga că felul în care era evocată – în care trebuia evocată – epoca aia, se tot schimba, de la an la an, abia prididea Udrea să treacă pe hârtie rezultatele analizei sale şi i se cerea să arunce hârtia aia la coş, nimic nu mai era bun, totul trebuia luat de la capăt. Aşa a scris el câteva articole scurte, dar pline de miez, mai întâi despre Actul de la 23 august, apoi despre Lovitura de stat de la 23 august, pe urmă despre Ziua de 23 august, după aceea despre Evenimentele de la 23 august, în fine, despre Revoluţia antifascistă şi antiimperialistă de la 23 August.

Activitatea sa ştiinţifică era însă în continuare estompată de activitatea lui publică. Nu exista şedinţă sindicală, profesională, de partid sau de învăţământ politic la care Udrea să nu se scoale, să nu scrâşnească, să nu ţintuiască la stâlpul infamiei, să nu arunce în faţă mizerabililor propria lor nelegiuire. Vorbe ca reacţionar, legio-

nar, fascist, sabotor, slugoi, ciocoi şi altele asemenea făceau parte din vocabularul de predilecţie al acestui inflexibil revoluţionar. Pe vremea aceea revista institutului publica lunar dările de seamă ale acestor şedinţe, spiciurile lui Udrea erau reproduse in extenso.

— Până când vom mai tolera acest putregai netrebnic – Să ne scuturăm odată de spurcăciunea aşa-zişilor intelectuali – Afară cu intelectualitatea burgheză – Jos trădătorii poporului – La oase cu paraziţii mic-burghezi – cam astea erau lozincile clamate de Udrea la şedinţele de care vă spun.

Înalt ca un cocostârc, umbla aplecat de spate, cu o servietă înfoiată ca un acordeon, îşi ţinea în ea ziarul, citea bineînţeles numai *Scînteia*, organul partidului, era singura lui lectură de altfel. Clipea des din ochi, era foarte miop, ochelarii cu lentile groase nu-l ajutau prea mult, avea ochii verzi, faţa de aceeaşi nuanţă, bilioasă, piele pătată, suferea de pe urma unei fieri rebele, ce se încăpăţâna să se verse în sânge, în loc să se scurgă, aşa cum s-ar fi cuvenit, în stomac, în duoden vreau să zic. Stătea bietul de aceea cu ceasurile încuiat în toaletă, îşi lua cu el şi fişele, lucra acolo. Concluziile studiilor sale se resimţeau de pe urma acestei atmosfere de lucru, amicii lui – Iordache Năstase, Apostol Stan, Apostol Ioan – veniţi la institut odată cu el şi recrutaţi pentru aceleaşi criterii, pretindeau că aceste concluzii erau de regulă scremute...

Ochii ciacâri şi orbi după ochelari, clonţul încovoiat, o chică de păr zburlit, ciumăfaie, chicotele icnite, de satisfacţie răutăcioasă, îi dădeau un aer de pasăre nocturnă, era spaima blajinilor cercetători.

Adevărata existenţă începea pentru el atunci când lua cuvântul la o şedinţă, şedinţele erau mediul lui propice, care-l scoteau din amorţire, până atunci ducea o viaţă vegetativă, la fel cu nu mai ştiu ce batracieni exotici, dospind în mâl între două ploi tropicale.

Începea domol, bâlbâindu-se, încurcându-se în cuvinte, aidoma lui Robespierre, semăna mult cu ăla, asta pentru că în spatele cuvintelor acelea, convenţionale ca orişice cuvinte, se afla o idee fixă, care nu se lăsa uşor exprimată, aceea că toţi sunt, fără excepţie, nişte mizerabili prefăcuţi, ce se cuvin a fi scurtaţi de cap, vorbesc de Robespierre acuma, nu de Udrea, Doamne fereşte, el nu era aşa de al dracului.

Încet-încet, se încălzea, se aprindea treptat, bila neagră începea să lucreze, ideea fixă se aprindea ca un bec roşu, sub chica aia prin care trecea mereu o ghiară febrilă.

Care idee era una de tot simplă, o luase din cuvântările tovarăşului Stalin, asta de mult, zicea acolo învăţătorul popoarelor:

„Lupta de clasă este motorul dezvoltării societăţii. Orice societate este alcătuită din clase. Există clase şi în perioada de trecere de la capitalism la socialism. Relaţiile dintre ele sunt antagonice. Pe măsură ce ne apropiem de socialism şi comunism, lupta de clasă se ascute. În perioada de trecere, principala formă a luptei de clasă încetează a fi cea revoluţionară. Proletariatul a dobândit deja puterea politică. El are însă de înfruntat împotrivirea disperată şi furibundă a rămăşiţelor claselor exploatatoare. Aceste rămăşiţe mizerabile pot şi trebuie combătute cu arma criticii. Arma preţioasă a criticii şi autocriticii nu trebuie lăsată să se tocească niciodată".

Acuma, eram în altă etapă, cea a societăţii socialiste multilateral dezvoltate, în care nu mai încăpea luptă de clasă, peste tot se lăfăia unitatea moral-politică a întregului popor sub conducerea înţeleaptă a partidului, centrul vital al societăţii multi... în fine.

Udrea nu dorea şi nu putea să se adapteze la noile cerinţe, el aia ştia, aia cânta. Prezidentul seanţei îl întrerupea, zicea: „Udrea, lasă demagogia!" Lizica Campus râdea servil şi sonor, făcând cu ochiul. Rămăşiţele burgheziei, proaspăt ieşite din închisori şi care se pregăteau la învăţământul politic cu rezultate bune, şuierau, *sotto voce*: „hahaleră" şi „patologic". Udrea se enerva, se răţoia la vecinii de bancă („Lasă-mă-n pace, măi, ăsta!"), la tovarăşii din prezidiu („Ia mai slăbeşte-mă cu goange d-astea, neică!"), pe urmă la toată lumea de acolo („Şleahtă de reacţionari... vă ştiu eu... Da, şi tu... Şi tu..."), apoi se aşeza la loc, uşurat, chihăia vesel („V-am făcut-o şi de data asta...").

Altfel era o fire calculată, de oltean, făcea gălăgie mai ales pentru a se uşura şi a fi lăsat în pace, nu urmărea alt ţel. Depăşit de evoluţiile sociale şi politice, atacurile lui verbale, la fel de violente ca la început, încetaseră de mult a mai fi virulente şi eficace, deveniseră un subiect de amuzament. Nu-şi mai putea concentra acum acreala asupra unor inşi vulnerabili, o răspândea de aceea asupra tuturor celor dimprejur, ajunsese nevătămător.

Nu era lipsit de umor, un umor grimasant şi lipsit de subtilitate, avea temperament de rebel, fierea era de vină, bat-o ucigă-l toaca, îi făcea figura de fiecare dată.

A lucrat cu pasiune şi abnegaţie o jumătate de veac încheiat la ceea ce urma a fi opera vieţii lui, urma să se cheme *Istoria zilei de 23 august 1944*, plănuia să arate acolo ce se petrecuse în răstimpul zilei celei mai lungi, de la răsăritul la apusul soarelui. Copleşit de vastitatea subiectului, n-a mai apucat din păcate s-o isprăvească.

94. VARGHIDA Aristide

Român neaoş, de la ţară, în ciuda numelui fanariot, şi-a început cariera ca modest lucrător într-un atelier de încălţăminte, ai lui erau hamali în port, la Galaţi.

Când vorbea, răcnea din adâncul bojocilor, asta l-a făcut să fie remarcat, la o şedinţă sindicală, de un activist de la centru, a fost trimis Varghida la Facultatea de Istorie, asta era în anii '50, ca intelectual recrutat din rândurile clasei muncitoare.

Pitic, complet chel, avea un craniu zbârcit, în şea, ca un calapod vechi, fruntea teşită ca o căpută scâlciată, arcade supraorbitare ieşite mult în afară, simieşti, ochii în fundul găvanelor, ca la pitecantropul de la Trinil, nasul răsfrânt ca o trompetă, fălci proeminente de maimuţă, dinţii curbaţi înapoi, îmbucându-se unii în alţii, mereu încleştaţi, se vedeau de fiecare dată când Varghida zâmbea, avea un rânjet fioros. Când căsca fălcile alea, lăsa să se audă o voce chelălăitoare, de câine călcat de maşina pompierilor, o voce de vânzătoare de peşte, ziceai că-i o babă care blestemă. Se bătea mereu cu pumnul în piept, ca o gorilă, urla din răsputeri la oricine, când i se năzărea, pe stradă, pe culoare, nu mai spun de sălile de curs, era de o combativitate şi o vigilenţă care impresionau şi pe clănţăii acelei epoci de fier.

La toate şedinţele publice de demascare a duşmanilor poporului strecuraţi în sânul diverselor instituţii culturale, Varghida era produs, în final, ca o piesă de artilerie monstruoasă, sortită să spulbere orice veleitate de cârtire faţă de adevărul luminos marxist-leninist. Avea o voce călită, obişnuită să strige lozinci încă de pe când acestea sunau aşa: „A-na-Lu-ca-Te-o-Dej-ba-gă-spai-ma-în-bur-ghej" şi „Moarte slugoilor fascişti Maniu şi Brătianu-Huooooooo!"

La manifestaţiile publice, el dădea tonul, atunci când gloata urma să hăulească în cor: „Gheor-ghiu-Dej-lup-tă-tor-pen-tru-pa-ce-şi-po-por"; „U-Re-Se-Se-bas-ti-on-al-pă-cii-e"; „Do-uă-zeci-şi-trei-au-gust-fe-ri-ci-re-ne-a-a-dus"; „Cu-par-ti-du'-nos-tru-n-frun-te-do-bân-dim-vic-to-rii-mul-te".

Era amator de artă, obişnuia să arate de departe maselor adunate de unu mai mâna Tătucului – se vedea de jos, când urcai Şoseaua Aviatorilor, mai întâi o mână de bronz, colosală, era la rondul de la Parcul Herăstrău, la Bordei, pe urmă ieşeau la iveală şi celelalte detalii sculpturale, mustaţa mânjită de porumbeii păcii, mantaua militară ce învăluia paralelipipedic anatomia Tătucului, cizmele, soclul de granit roşu, era opera unui artist al poporului care iscălea c. baraschi sau b. caragea, nu mai ştiu, Varghida chelălăia: „Ia uiti la ăsta – odatî ti-apucî di nas – ehe!"

Îi plăcea şi muzica, nu prea avea ureche, dar nu se lăsa, intona vesel: „Trec-rânduri-rânduri-muncitooo-riii-Cu stea-gu'-n vânt-des-fă-şu-raat... E steaaaa-gu'-ma-ri-lor-vic-to-o-rii-De-par-tiiiid-îîîî -năăăl-ţaaat... E steaaa-gu'-ma-ri-lor-vic-to-o-rii-De-par-tiiid -î-năl-ţat-ţat-ţat..."

— Ştii dumneata ce-am fost ieu înainti? răcnea Varghida la şedinţe. Nu ştii, nu? Am fost cârpaci, aşa sî ştii tu', tovarăşu'... Dacă-mi aducea careva o gheatî aşa, mai tăvălitî, o băteam bini cu ciocanu' în talpî, tovarăşu' îi puneam cu-i, da, tovarăşu', îi puneam cu-i, căputî, flecuri, toc, blacheu, ci mai iera... Ş-o dădeam înapoi. Ia-o, zâceam, ţ-am dres-o. Da' cu una spartî di tot? He, pîi o dădeam afară ca pi o măsă strâcatî. Aşa şî cu tini, afarî, afarî, zâc, afarî din facultati...

În 1957 sau 1958, cu prilejul unei campanii de flagelare publică a elementelor descompuse, unul din cei aleşi pentru a fi biciuiţi în faţa norodului a fost şi un anume Burda, ţigan ciurar. Ce făcuse Burda?

Ştie toată lumea, cred, reliefurile lipite pe zidul dinspre bulevard al Clubului Militar – Casa Centrală a Armatei se chema atunci. Unul este cu războiul de la şapşapte-şapşopt, altul cu intrarea ruşilor la 1944 în Bucureşti – p-ăsta cred că l-au scos acum. Cel dintâi arată între altele, un turc muşcând, la propriu, ţărâna. Toţi golanii care trec pe acolo se socotesc datori să strecoare în gura

căscată a turcului un chiştoc de ţigară, care cum intră ori iese de la cinema, este un cinematograf acolo, cu guzgani ce ies în mijlocul filmului pe aleea centrală, să privească ecranul.

Odată, Burda, băgând şi el un chiştoc în gura de ipsos a turcului, a fost prins în flagrant delict de către organele de miliţie. Legitimat ca student, Burda a fost identificat, cazul a fost adus la cunoştinţa prezidiului Uniunii Asociaţiilor Studenţeşti din RPR, preşedintele era un tovarăş Iliescu, a dat dispoziţii ca Burda să fie pus în discuţia tovarăşilor săi.

Cazul era înfăţişat aşa, în termeni juridici, încadrarea era „profanare de monument istoric", pentru asta *Codul lui Teodosie* prevedea pedeapsa cu moartea, noroc că nu mai era Burda pe vremea aia. Fuseseră însă unii care intraseră la puşcărie pentru mai puţin. Păstorel de pildă pentru că luase în bătaie de joc statuia Ostaşului sovietic eliberator, zicea Păstorel cam aşa: „Te-au urcat acolo sus / Pe tine popoarele/ Nu de alta, dar au spus / Că îţi put picioarele". Se căptuşise Păstorel cu cinci ani pentru soldatul ăla...

Burda e scos în faţă, e pus să-şi mărturisească nelegiuirea, era ţiganul mai mult mort decât viu, eliminarea lui din facultate nu mai punea nici o îndoială, mai voiau însă să se joace cu el tovarăşii, aşa, ca pisica cu şoarecele, Burda abia mai sufla.

Ia cuvântul şi Varghida, ăsta urma să-i administreze lovitura de graţie.

— Măăăăăă!... zbiară Varghida. Mă, ţâgani, măăăă... Ci mă-ta ai pus, mă, turcului ţâgara sî fumezî, măăăă?...

— N-am pusî ţigarea, tovarăşu', îngaimă Burda, eu amî, asta... am profanatî numa'... monumentu'... atâtî...

— Lasă minşiunili, mă ţâgani, ai pus turcu' sî fumezî, pi cini înşăli tu, măăă?... Acu'... norocu' tău cî n-ai bagat ţâgara în partea ailantî, undi-i tancu' rusăsc, cî pi urmî, ti lua dracu', măăăă...

A scăpat Burda cu o pedeapsă simbolică, nu l-au dat afară atuncea, l-am întâlnit, peste ani, în nu mai ştiu ce gară de provincie, orator ambulant, se prezenta acolo Profesor Doctor Burda, de la Academia RPR...

Spre ghinionul lui, Varghida credea cu străşnicie în morala proletară, în omul nou, în chestii din astea. Ajuns el acum cercetător la Institutul de Istorie a Partidului, s-a luat în colţi cu nişte mahări de acolo, apoi cu alţii, nu mai ştiau ăia cum să scape de el, l-au

rugat să stea acasă, l-au scutit de prezenţă, erau de altfel destui cu acest regim la faimosul institut, meditau acasă la trecutul şi viitorul partidului unic muncitoresc.

Varghida a avut proasta inspiraţie să-şi aleagă drept obiect de studiu scurta carieră de ucenic pantofar a lui Nicu Ceauşescu, el a fost cel care a dat la iveală, primul, acea afacere cu furt de la meşter şi bătaia la poliţie a viitorului conducător. A fost sfătuit de bine, i s-a zis s-o lase moartă, să dea totul uitării, nu s-a lăsat, n-a tăcut, a început, după obiceiul lui, să zbiere peste tot, ca măgarul din fabulă, cum şi de ce.

Asta i-a sorocit sfârşitul. L-au luat de acasă într-o noapte, l-au dus în beciurile Securităţii, l-au interogat, n-a mai ieşit viu de acolo. Versiunea oficială a fost că s-a sinucis.

95. VASILESCU Gheorghe

Scund, blajin, bălan, cu un vag accent basarabean, Ghiţă Vasilescu – Vasia pentru intimi – n-avea nimic care să-l deosebească de alţii, la prima vedere, fără doar numai unele ticuri de ţârcovnic – se trăgea des de vârful nasului (roşu) şi-şi tot ridica nădragii ce-i lunecau în vine. Veşnic cu zâmbetul pe buze, prietenos, sfătos, obişnuia să te bată pe umere ori pe burtă, cum îi venea mai la îndemână, spunea „măi frate", îţi dădea de înţeles că ai în el un amic de nădejde.

A învăţat greu, venea mereu cu scutiri de la Asociaţia Studenţilor ori de la UTM, ba că a fost la o şedinţă, ba că a fost într-o delegaţie, mă rog, a trecut şi el prin facultatea aia, avea note bune la Socialism ştiinţific. Altfel era mereu prezent acolo, în clădire, la sediul asociaţiei sau uniunii, organizând, mobilizând, vorbind la telefon, alcătuind tabele, planuri, scheme de desfăşurare şi câte altele.

Când a isprăvit şi el Istoria, tovarăşii i-au dat un post de lector, lector de Socialism, la Facultatea de Drept, acolo era şi rectoratul.

Plin de înţelegere faţă de nefericiţii ce nu izbuteau să ţină minte datele cerute la examenul de admitere în facultatea pe care tocmai o terminase, Vasia a pus pe picioare o profitabilă întreprindere de „meditare" a candidaţilor, comunicând contra cost, celor ce nu voiau să sfideze soarta, subiectele care îi aşteptau, ori chiar depunând probe gata alcătuite, fireşte de către altcineva.

Antrepriza în chestiune avea, aidoma zgripţorului rusesc, două capete, unul era al lui Vasia, celălalt aparţinea unui nume Hurmuz. Vasia avea acces la hârtiile rectoratului, Hurmuz, ca decan al Facultăţii de Istorie, desemna fericiţii sortiţi a intra pe băncile institutului ce cu onoare o cârmuia.

Ulciorul însă, precum se ştie, nu merge de multe ori la apă. Un candidat mai căpos a depus o teză fără a se sinchisi că mai era deja una acolo, la dosar, o secretară s-a mirat, nu s-a dat telefon din vreme acolo unde trebuia, Vasia şi complicele lui au intrat la apă. Hurmuz, deşi mai vinovat, a scăpat mai ieftin, avea pile bune, a fost trecut la munca de jos, cercetător la Institutul de Studii Sud-Est Europene, era acolo şeful echipei de pompieri voluntari, altceva n-au găsit să-i dea a face pe potriva talentelor lui. Vasia a avut ghinion, a plătit pentru amândoi, a intrat la pârnaie, a stat acolo vreo doi ani şi mai bine, făcea şi la mititica tot învăţământ politic.

Ieşind el de acolo tuns şi pocăit, l-au numit tovarăşii referent la Sfântul Sinod, la mănăstirea Antim, avea în grijă revizuirea unor texte alcătuite de către clerici recrutaţi de Securitate, imprimate în reviste teologice editate în ţară la Direcţia Tipăriturilor pentru Străinătate, dar difuzate cu loc de tipărire fals, Viena, Amsterdam, mai ştiu eu unde. Ce anume cuprindeau revistele cu pricina îl duce mintea pe oricine.

Aşa se face că Ghiţă a întors spatele istoriei mişcării muncitoreşti, istorie care, zicea el, îl preocupase până atunci până la obsesie, s-a apucat să întocmească dări de seamă şi rapoarte despre mişcarea ecumenică, poliloghii despre orientarea irenică în bisericile ortodoxe şi altele asemenea.

Închisoarea îl făcuse umil, iar Sfântul Sinod smerit şi mieros. Umbla, sub halatul spălăcit de arhivar, în blugi jerpeliţi, îi trăgea în sus cu acelaşi gest pripit, ca şi în tinereţe.

Păstrase totuşi vocaţia de mântuitor, recruta acum agenţi pentru Securitate printre clericii cu probleme. Unul dintre cei catehizaţi de el atunci a fost un anume preot Găină, roşcat ca o vulpe şi cu o tumultoasă pasiune pentru ascetism.

— Părinte, ce-ţi trebuie matale e o preoteasă, hotăra Vasia.

Că i-o fi zis Vasia, că voia el să se însoare, că trebuia oricum să-şi pună pirostriile dacă voia să fie hirotonisit, popa Găină s-a potcovit cu o presviteră, după care ispravă şi-a luat lumea-n cap, nu s-a mai oprit până în Australia.

După Marea Revoluţie, ştiu că popa Găină înfiera cu vorbe aspre pe urmaşii lui Ceauşescu, pricină din care a avut de furcă cu nişte enoriaşi ce ţineau cu Odiosul. O gazetă scoasă la Hollywood de un colonel, i-am uitat numele, pretindea chiar că popa Găină refuzase să facă ouă roşii de sfintele paşti, auzi vorbă...

Acuma, cu Vasia nu ştiu ce s-a mai întâmplat pe urmă, socotesc însă că o vieţui şi astăzi tot prin beciurile Sfântului Sinod, beciurile alea le-au dezgropat când cu lucrările la centrul civic, le-au pus pe rotile, au plimbat mănăstirea Antim, au mutat-o mai încolo.

96. VIANU Alexandru

De fapt, locul lui nu trebuia să fie aici, ci mai jos, era cu W, nu cu V, îi zicea Weinberg, Samuel (sau Shmuel) Weinberg. Şi-a românizat omul numele, nu mai era Sami Weinberg, era Sandu Vianu. Sandu, adică Alexandru, îşi mai spunea şi Saşa, era evreu rus.

Ajunsese şi el, de-acum, istoric, preda la facultate Istoria URSS. Istoria asta începea în 1917 şi se isprăvea la 1957, ţinea patruzeci de ani, atâta era cuprins în cartea pe care Sami o rezuma la orele lui.

Sami era un omuleţ pleşuv, încovoiat, îndoit într-o parte, miop, blajin, sfătos, cu un zâmbet veşnic, un zâmbet hâtru, parcă voia să zică: „Ştiu că eşti şmecher, da' nici eu nu-s prost..."

Avea o faţă blândă, nasul oarecum coroiat, ochii roşii, buzele groase, o expresie amicală, aducea cu violoncelistul Rostropovici.

Om de treabă, rătăcit, prin forţa întâmplării, în lumea istoricilor, nici el nu ştia prea bine cum, se arăta cam jenat în raporturile lui cu ceilalţi magiştri, nu ştiu ce studii avea şi dacă, şcoala o făcuse în orice caz în URSS, nu ştia prea bine româneşte.

Vorbea mieros, clipind din ochi, după ochelarii opaci, cu un accent compozit, jumate rusesc, jumate idiş, orice vocală la gura lui suna la fel, ÎĂ... Altfel isteţ, ca toţi ovreii, rar afli printre ei vreun prostălău.

Acuma i se cerea lui Sami să grăiască din cartea aia de care vorbeam, o carte roşie ca flamura sovietică, lucrul era însă peste putinţă.

Mai întâi pentru că erau acolo tot felul de cifre, pe care nu le putea ţine minte nimeni, câte becuri au fost scoase de combinatul electric din Minsk în anul 1928, câte hectare au fost însămânţate în Kazahstan în 1936 şi altele. Mai puteai găsi, rezumate pe larg, toate cuvântările secretarilor generali ai PCUS, erau zeci de mii de cuvântări, nu mai rămânea loc pentru altceva.

Primul capitol era despre Măreaţa Revoluţie din Octombrie, aia care s-a petrecut în noiembrie, nu puteai însă da nicăieri de numele lui Troţchi, nu mai zic de alţii. În rest, erau ştiutele baliverne, ca într-o poveste rusească cu bogatâri, Ilia Muromeţ, Dobrânea Nichitici, Alioşa Nu-Ştiu-Cum, în fine. Sami însuşi nu folosea niciodată vorba asta, istorie, zicea poveste. „Amu", făcea el, „poviestia îi cam aşa..."

Istoria URSS era un obiect nou, atunci introdus în programa didactică, până la Hruşciov nu se vorbea despre nimic, tot ce se preda pe tema asta era doar Istoria PCUS, manualul agreat era *Curs scurt de Istorie a PCUS*, ăsta apăruse în 1937, cu prilejul aniversării a douăzeci de ani de la Măreaţa, sub directa îndrumare a tovarăşului Stalin, vă daţi seama, Tătucul supervizase personal chestia aia. Autorii erau un colectiv, totul se făcea în colectiv, şeful lor era unu' Petrovschi, membru supleant al Politbiroului. Acest Petrovschi a fost singurul membru care n-a murit în lagăr, ori împuşcat, după ce a fost scos de acolo, a fost scos de altfel târziu de tot, la toate întrunirile zicea: „Da, da..."

O singură dată a avut şi el o neînţelegere cu Soso, aşa îi ziceau Tătucului, Soso, fusese pusă la vot propunerea unuia, Ciùbar sau Casiòr – asta dacă nu cumva era Ruţutac – era vorba să se scoată nişte timbre cu chipul Tătucului, la fel făcea şi Hitler de altfel, bucata urma să coste cinşpe copeici, costul obişnuit al unui plic pe traseul intern, unional. Soso pune la vot propunerea, întreabă: *Hto pròtiv* ? de obicei întreba asta la urmă. Petrovschi ridică mâna, Soso ridică sprânceana, ceilalţi se înfioară: *Aaaaaa, tî protiv? Cac éto?* Adică „Eşti împotrivă? Cum asta?" *Niet, niet, daragòi tavàrişci Stalin. Ia za...* „Sunt pentru... Am ridicat mâna ca să propun vânzarea timbrului cu douăşcinci de copeici, atâta tot..." Bineînţeles, l-au împuşcat pe Ciùbar, sau pe Casiòr, asta dacă nu cumva pe Ruţutac – oricum, toţi ăia au murit împuşcaţi, nimeni nu poate

spune când, s-au pierdut hârtiile alea, dacă au existat vreodată, Petrovschi a scăpat.

De vină a fost chiar Tătucul, la mijloc era o greşeală, oricui i se poate întâmpla, n-are rost să facem acuma din asta un cap de acuzare împotriva nimănui. Pe vremea aia era aşa, dacă arestau pe careva, îl băteau trei zile, ca să spună de ce l-au adus acolo, altfel nu ştiau ce să facă cu el, arestaţii nu aveau nici un fel de hârtii, cei care-i ridicau aveau o listă, pe lista aia nu zicea ce şi cum, umblau cu un camion şi-l umpleau, după aia îl descărcau şi-şi vedeau de treaba lor.

Sistemul ăsta avea avantajul că era rapid, nu se pierdea vremea cu fleacuri, ce rost mai avea să stea să facă tot felul de hârţoage pentru nişte inşi care oricum aveau să o mierlească într-un termen oarecare, dacă ăla rezista trei zile fără să iasă cu ceva, îi dădeau să iscălească o declaraţie tip, acolo scria: „Recunosc că am făcut spionaj pentru (a) japonezi (b) englezi (c) francezi (d) nemţi (e) turci (f) polonezi – alte lifte nu erau acolo – şi că merit o pedeapsă aspră pentru că (a) am sabotat producţia industrială sovietică (b) am sabotat muncile agricole şi aprovizionarea în bune condiţii a poporului sovietic (c) am făcut propagandă duşmănoasă (d) am desfăşurat activitate antisovietică. Trăiască tovarăşul Stalin!". Erau unii care completau toate rubricile, ca să ştie o socoteală. Sistemul ăsta, cu diferenţe neesenţiale, a fost în vigoare şi la noi până în 1964, după aia s-au apucat de birocraţie şi ai noştri, tot ce-i bun se duce, aia e...

Cel care recunoştea totul de la bun început, ori, mă rog, când nu mai avea încotro, scăpa. Îl judecau, împreună cu alţi cinci sute, îl condamnau la cinci, zece, douăzeci de ani, mai mult nu rezista nimeni, era trimis în lagăr cu alţi cincizeci de mii, şi gata. Cel care nu coopera cu anchetatorul, n-avea altceva de făcut decât să se sinucidă, vorba poetului Maiacovschi, cel cu proletcultura, ultimele lui cuvinte înainte de a se sinucide au fost: „Nu trageţi, tovarăşi!"...

Acu', norocul lui Petrovschi, pe lista aia pe care a primit-o şeful NKVD-ului – asta era Securitatea sovietică – erau mai mulţi Petrovschi, se deosebeau numai după numele mici, alea erau scrise cu iniţiale. Au ridicat atunci pe băiatul lui – i s-a pierdut urma imediat, n-a ştiut nimeni să-i spună lu' taică-su ce s-a întâmplat cu

el, taică-su a mai rezistat o vreme – pe urmă un frate al lui, pe urmă un Petrovschi cu aceleaşi iniţiale, pe urmă o grămadă de alţi Petrovschi, pe măsură ce-i ridicau îi bifau de pe listă. După ce au tăiat toate numele de pe listă, au raportat şefului – era unu' Iejov – cică au executat ordinul. Iejov raportează Tătucului, Tătucul zice: *Haraşo!* După aia, Tătucu porunceşte să-l împuşte şi pe Iejov, aşa a scăpat Petrovschi ăla, şeful cel nou, Beria, ştia că Petrovschi e arestat pe undeva, nu l-a mai interesat chestia asta, Petrovschi a mai trăit mult şi bine, când a murit Tătucul era şef la Muzeul Revăliuţiei, azi au deschis acolo un local de noapte, se schimbă vremurile...

Acuma băgaţi de seamă, acest Petrovschi nu era chiar fitecine, fusese preşedintele Ucrainei, acuma era vicepreşedintele URSS, dacă i-au pierdut urma lui, apoi ce să mai zicem de ceilalţi, amărâţii de Ivan Ivanîci oarecare? De la Muzeul Revoluţiei erau câţiva paşi până la Cremlin, Petrovschi însă nu traversa Piaţa Roşie, Soso nici atât, numele lui Petrovschi a fost înscris în tot felul de cărţi ce s-au tipărit de atunci încolo, ca o victimă a lui Stalin, abia după moartea Tătucului a făcut iarăşi ochi, l-au decorat pentru că s-a descurcat şi a tăcut, a mai trăit cinci ani după aia, a citit cu interes cărţile care continuau să iasă în Occident şi unde scria că el, Petrovschi, a fost împuşcat de Tătucul, i le trimiteau şi lui, la muzeu...

Ia să ne întoarcem noi însă la oile noastre, carevasăzică. Asistenta lui Sami era o tovarăşă sovietică dintr-o republică central-asiatică, se numea Maia, se pronunţa Mâàià... Tovarăşa Maia indica, pe lista bibliografică afişată bisăptămânal la bibliotecă, V.I.Lenin, *Opere*, ediţia a patra, volumele cutare, paginile cutare, sute de pagini de fiecare dată, altceva nu se recomanda spre lectură, în afara manualului acela roşu, desigur. *Cursul scurt* fusese între timp pus la index, nu mai era bun.

Acuma, pentru evenimentele petrecute după moartea lui Ilici, cuvântările marelui cârmaci nu puteau sluji prea mult, erau date însă spre rumegare ca să se însuşească interpretarea justă, discursurile lui Stalin erau prohibite, cârmaciul avusese oricum viziune profetică, prevăzuse totul, totul se desfăşura după cum scrisese el, cu decenii în urmă, cică.

Tabloul acela istoric apărea în manual grandios, dar monoton, ca o pictură de Jivopiştev, cu revoluţionari musculoşi şi supradimensionaţi, cu părul dat peste cap, ţinând în mâini baroase, seceri, automate, mai ales automate, vreau să zic arme automate, asta pe un fundal roşu, cu furnale, cu tractoare, cu macarale, cu tancuri...

Se mai vorbea, cel puţin la început, de nişte ticăloşi, anarhişti, eseri, menşevici, troţchişti – nimeni nu ştia ce-i aia troţchişti, cuvântul nu apărea în operele lui Lenin, de Troţchi nu se vorbea, erau nişte oameni răi, în orice caz.

În anii cât Troţchi a fost scos pe linie moartă, era aşa o anecdotă, o povesteau mai ales ovreii. Cică tatăl lui Troţchi vine odată la Cremlin, vede peste tot portretele lui Lenin, lozinci cu numele lui Lenin, de Troţchi nu se pomenea nimic. „Asta nu-i o afacere ganţă meţia, revoluţia asta a voastră. De făcut, aţi făcut-o amândoi, dar de tine nu se pomeneşte nimic". „Taci, că-i un gheşeft bun" răspunde fiul, „atâta numai că eu, ca ovrei, nu pot să ies în faţă, Lenin este omul meu de paie".

După aia, negativii dispăreau cu totul, se lăsa a înţelege că asta se petrecea în urma criticilor făcute de către ceilalţi tovarăşi, cei cu orientare justă.

Se juca atunci, la noi ca şi la ei, după 1948, o piesă de mare succes, autorul era un anume Pagòdin, se chema *Aristocraţii*, era vorba de nişte ăştia, duşi în tabere de muncă şi puşi să se reeduce acolo. Care cum venea la baracă de pe şantier, se lăuda că a împlinit norma, da drumul la difuzor. „Auzi", zicea, „vorbeşte tovarăşul Stalin, veniţi repede". Mai criticau pe urmă nişte codaşi, lăudau pe comandantul lagărului, venea şi comandantul, trecea o mână prin păr, zicea: „Ei, ei, Nicalài Mihéici, îmi dai şi mie o ceaşcă de ceai?" Se înfiinţa apoi şi Vasilisa Ivanovna, cu coc şi cu şal pe spate, aducea samovarul, comandantul se frigea cu ceaiul, râdeau cu toţii (ăsta era elementul comic), comandantul spunea: „Ei, copii, acuma trebuie să plec", bătea lumea pe umere, pleca, Vava – era şi o fată de măritat acolo, Vava – Vava ofta, Vasilisa făcea semne din ochi lui Nicalài, în fine...

Scrisese Pagòdin şi altă piesă, se chema *Orologiul Cremlinului*, era cu Vladimir Ilici, cu Revăliuţiia, se auzeau salvele crucişătorului Avrora la Petrograd, băteau clopotele Cremlinului la Moscova, lumea în sală se înfiora, mă rog...

Cam asta era viziunea pe care o acredita manualul nostru de istorie a Ureseseului. Despre anul 1929 se zicea, de pildă, că atunci

se începuseră marile magistrale fluviale, avea Moscova să ajungă port la cinci mări, nu se spunea şi câţi inşi muriseră acolo. Pe urmă era vorba de un discurs al lui Stalin, îl criticau autorii pe Iosif Vissarionovici, cică apreciase atunci greşit etapa de dezvoltare, el socotea că într-un an-doi aveau să treacă în socialism, asta trebuia însă să se facă mai târziu. Îi dădeau dreptate însă atunci când Tătucul mustra pe unii tovarăşi care aplicaseră mecanic directivele, închiseseră bisericile, le prefăcuseră în grajduri, în carte se folosea alt cuvânt, „anexe ale colhozurilor". În rest, se vorbea despre congresele udarnicilor, despre mişcarea stahanovistă de spargere a normelor, de criza financiară despre Wall-Street şi cam atât.

Acuma, în anul acela au împuşcat ruşii peste un milion de inşi, patru milioane au murit de foame ori de bătaie, dacă s-a spart o normă, atunci s-a spart. Venise poruncă să intre toată lumea în colhoz, cine nu voia era scos din casă, dacă se codea îl luau şi-l împuşcau. S-au răsculat atunci ţăranii peste tot, s-a speriat şi Tătucul, o băgase pe mânecă. De spaimă, a poruncit mai întâi să-i împuşte pe cei care se lăsaseră, chipurile, pe tânjală cu strămutarea culacilor, aşa le ziceau ţăranilor, culaci, adică chiaburi. Pe urmă au împuşcat pe ceilalţi, care au dat dovadă de zel, cică ei erau vinovaţi de răscoale. În fine, au împuşcat pe cei care au împuşcat pe ceilalţi, ca să termine odată, a fost o treabă curată, dusă cu bine la capăt, de atunci încolo ruşii n-au mai murit de foame pe la ţară, nu mai rămăsese nimeni acolo.

Şi aşa cu glorioasa istorie a URSS. Iar pentru că tot a venit vorba mai înainte de *Cursul scurt de istorie a PCUS(b)*, nu strică poate să mai amintim aici că nu era român să nu-l fi citit, din ordin, în anii 1949-1955, cei care nu ştiau carte erau aduşi cu sila la raion, la casa de cultură, să li se citească din el, a intrat chestia aia în conştiinţa naţională, ca să promovezi trebuia să dai examen la materia aia, nu era de glumă.

Ediţia rusească după care se făcuse traducerea română era cea din 1948, revăzută de Jdanov. Era vorba acolo mai cu seamă de bolşevicii şi menşevicii georgieni, de Stalin în primul rând. Totul era, la drept grăind, o fiertură în multă apă chioară a unei compilaţii mai vechi, la compilaţia aia adăugase nişte rânduri acolo şi Coba. Coba era porecla favorită a Tătucului, adevăratul Coba era un haiduc, era o carte georgiană pentru copii despre Coba acesta, o citise şi Tătucul când era el elev la seminarul din Tiflis. Coba purta aşa, o rubaşcă cu buzunare în chip de armonică, musteaţă pe oală, căciulă ca o mămăligă nerăsturnată, de oaie creaţă, călărea cai de furat, în fine. Ca şi Tătucul mai apoi, adevăratul Coba jefuia şi spinteca pe bogătani.

Compilaţia de care vorbeam apăruse în 1935, autorul era socotit a fi însuşi Tătucul, redactorul cărţii era oricum mâna lui dreaptă, Beria. De scris, o scriseseră însă alţii, unul Bediia, pe care l-a împuşcat Beria în 1937, apoi adjunctul lui Beria, unul Merkulov-Merkulian, l-au împuşcat şi pe el în 1953, odată cu Beria, n-a purtat chestia aia noroc la nimeni...

Începea misterios, cu o întâlnire conspirativă, la lumina unui opaiţ, într-o magazie părăsită, de faţă erau trei conjuraţi, Giugaşvili, Cheţcoveli şi Ţuluchidze, Ţuluchidze scotea o foaie clandestină, gazeta aia se chema *Pârţola*, asta pe limba gruzină înseamnă, cică, *Scânteia*. Cartea era împănată cu nume din astea, unii erau buni, alţii erau răi, cei mai mulţi erau răi, trebuia să-i ţii minte pe toţi, care şi cum, ce a făcut fiecare. De la o ediţie la alta, numărul răilor creştea, al bunilor tot scădea, asta pe măsură ce-i împuşcau pe toţi. La sfârşit, în ediţia a şaptea, apărută în 1948, tradusă imediat şi la noi, toţi erau răi şi fuseseră pedepsiţi după fapte, rămăsese numai unul bun, Giugaşvili, ăsta era chiar Tătucul.

Va să zică erau aşa: Bahradze, Caranadze, Ceavceavadze, Chicodze, Cicinadze, Dumbadze, Gibladze, Loladze, Lominadze, Maharadze, Mgheladze, Mjavanadze, Ruhadze, Ţinţadze, Ţuladze, Vahnadze şi Şevardnadze. Acest Şevardnadze fusese efor la o biserică din Tiflis, îl arestase Beria, îl bătuse bine, îl convertise la ateism, Şevardnadze a închis biserica, a fost numit director la muzeul local al ateismului, făcea pe ghidul, veştejea fanatismul clerului. Băiatul lui este tartorul ălora care au mai rămas în viaţă pe-acolo.

Veneau după aia Goglidze, Gogoberidze, Ienuchidze, Lordchipanidze, Nacaşidze, Ţitlidze, Ţuluchidze, Zambachidze şi Ordjonichidze. Erau doi cu acest nume, Sergo (care era bun) şi cu Papulia (care era rău).

Pe urmă alţii, Caˇchiani, Ghegheşcori, Budumdivani, Tenghizjghenti, în fine Bibineişvili, Cartvelişvili, Ciocolaşvili, Cohlavaşvili, Cviataşvili, Giavachişvili, Giugaşvili (ăsta era Stalin), Ioşvili, Orachelaşvili, Saghiraşvili, Şcubianişvili, Ţcovrebaşvili şi cu Ţereteli – ce nume, dom'le!...

Cam ăştia erau baza...

Beria, când a scos el treaba asta – se chema *În problema organizaţiilor bolşevice din Transcaucazia* – era şeful securităţii din Georgia şi Transcaucazia, după aia l-au mutat la Moscova, cartea aceea l-a făcut om, pe Bediia l-a împuşcat numai pentru că ăla ţinea morţiş că el a scris-o.

Acest Beria a avut de a face cu românii în trei rânduri. Prima oară a fost în 1917, era mobilizat pe frontul românesc, la Siret, a organizat dezertarea în masă a ruşilor, asta când noi înfruntam, singuri, pe nemţi, la Mărăşeşti. A doua oară a fost în 1940, a deportat o sută de mii de basarabeni, după ce au pus iar laba pe partea aia a ţării. A treia şi ultima a fost în 1950, când a cerut lui Dej să grăbească colectivizarea şi să trimită în lagăre juma' de milion de inşi, Dej s-a executat.

Când l-a împuşcat Hruşciov, în 1953, circula la noi un banc: „Ce-i place mai mult lui Nichita?" Răspunsul era: „Beria rece"...

Sami venea aşa, cu o oră întârziere, cursul ţinea cu totul două ceasuri încheiate, se aşeza, clipea din ochi, întreba: „Ciă mai faciăţ voi, sănătoş?" Punea apoi nasul pe marginea catedrei, îşi lua capul în mâini, îl apleca într-o parte, întreba:

— Ciă zâciăţ voi, să vă poviestesc ieu amu diespriă ciă nu scrii în cartia voastrî?

Bineînţeles, ştia dinainte răspunsul, altfel n-ar fi întrebat el asta, nu era aşa nebun.

— Vreţi să repetaţi ce-aţi zis mai înainte, tovarăşu' profesor? Noi am notat numai până la „ce ziceţi voi", mehăiau fetele din banca-ntâi, alea cu note bune.

— Ninica, n-am dzâs ninica... lasaţ...

— Ce nu scrie în cartea noastră, tovarăşu' conferenţiar? se interesa câte unul mai căpos.

— Iei, uiti, dieşpri Troţchii ci scrii acolu?

— Nu scrie, tovarăşu' profesor... Spuneţi ce scrie în carte, că de-acolo ne întreabă la examen...

— Iei, da... Asta aşa-i, clipea Sami. Iei, citiţ şi voi ci scrii acolu, di la pagina... di la pagina... o sutî şăişpi la pagina... o sutî douîzăşi... Iar pi mini sî mî iertaţ, am amu' o şiedinţî di catiedrî... o sî pliiec şî ieu mai divriemi...

La examen se întâmpla să întrebe, râzând în sinea lui:

— Da... aşa-i... ierau mulţ udarnici... da' cini iera preşedintili Uniunii Sovietişî atuncia?

— Preşedintele Uniunii Sovietice... nu scrie în carte, tovarăşu' profesor...

— Ba scrii, cum di nu... Da' di Calînin, ai auzât tu?

— Calinin... da, Calinin a fost unul din tovarăşii de luptă ai lui Vladimir Ilici...

— Aşa-i... o fost şi iel... o luptat şi iel... Bini... I bini...

Nu ştia cel notat cu „Bine" – notele se dădeau atunci după sistemul sovietic, erau cinci cu totul – nu ştia, zic că acest Kalinin fusese prezident tot timpul, de la 1919 la 1946, până i-au aplicat tratamentul final. La şedinţele Biroului Politic nu lua parte, Tătucul, când îl vedea, îl trăgea amical de barbişon, zicea: *„Eh, tî, caziòl!"*, adică „Ei, măi ţapule", apoi îl întreba: „Da' nevastă-ta unde-i?" – madam Calînina era în lagăr, cică pentru rude, a stat în lagăr tot timpul cât a fost Stalin secretar general.

S-a îmbolnăvit săracul Sami de maladia lui Alzheimer, nu mai ştia ce e cu el, ce face, unde se găseşte, a mai durat un timp până să-şi dea seama cu toţii, îl ştia toată lumea de zăpăcit şi de hăbăuc dintotdeauna, au realizat asta abia atunci când Sami a scos capul de după uşă, era o şedinţă de catedră, a scos capul şi a făcut: „Bau!", după aia a arătat limba. Psihiatrii susţin că asemenea manifestări în perioada de regresiune a personalităţii exprimă impulsuri primare esenţiale, care au guvernat dintotdeauna atitudinea socială a subiectului, atâta că ele sunt acuma neprefăcute.

L-au scos pe Sami la pensie şi gata, nu mai aveau ce face cu el.

97. VOICULESCU Mircea

Ogârjit, gălbejit, stafidit, zbârcit ca o nucă, musteaţă zbârlită, năpârlită, îngălbenită de tutun, tuşea cavernos la două vorbe, râdea răguşit, până se înneca, cu răutate. Hârâia, scuipa, blestema, te

ocără, zicea: „Ce pisica mă-si mai vrei şi tu?“ Îşi lua seama apoi spunea: „Ho, ce te-ncoţopeneşti aşa, mă creştine?“ Se uita la tine printr-o pereche de ochelari rotunzi, opaci, scotocea cu o mână uscată, febrilă, striată ca o ciozvârtă mumificată, frenetică, tremurătoare, din ce în ce mai tremurătoare, ca o frunză veştedă, printr-o căpiţă de hârtii vechi, nu găsea ce căuta, nu găsea niciodată, mormăia: „Aici era adineaori, anafura ei...“

Toată lumea îi spunea Mircică, nea Mircică, şi nevastă-sa tot aşa îi spunea. Era chipurile, lingvist, specialist în lingvistică slavă, nu ştia însă decât ruseşte, nu prea bine dealtfel. Făcuse în anii '50 Şcoala Maxim Gorki, fusese profesor de liceu, apoi intrase la Academie, la Institutul de Lingvistică. L-au scos de acolo în '75, l-au dat la Arhivele Statului, să facă istorie, s-au lepădat de el ca de Satana, l-au azvârlit, vorba proorocului, în bezna dinafară. De vină era firea lui pidosnică, pizmăreaţă, chisnovată. Chisnovat sau chislovat e o vorbă rusească, înseamnă ceva acru pe dinăuntru şi mucegos pe dinafară, aşa, ca un castravete murat.

Ca cei mai mulţi semidocţi, Mircică era fanatic, credea ca în evanghelie în năzbâtiile pe care şi le băgase în cap după lecturile făcute la întâmplare, prin tot felul de cărţulii de popularizare.

Mai era Mircică intolerant ca un inchizitor, zavistnic ca un călugăr şi pârîcios ca un ţârcovnic, una-două se ducea la securistul instituţiei unde funcţiona el, îi turna ăluia pe toţi cei ce îl luau în derâdere.

Acuma, era greu să nu râzi de Mircică. Una că avea accese de furie neputincioasă, îi veneau din senin, ca şi tremuriciul, asta de la vodcă i se trăgeau. În al doilea rând, pentru că nu tăcea neam, sta mereu să facă teoria chibritului, teoriile lui erau făcute să stârnească şi veselia curcilor, aşa se zice la noi, să-l râdă şi curcile, care păsări altfel sunt serioase şi cumpănite, nu râd ele chiar din orice...

La Arhive, şeful lui Mircică era un securist ţigan, unu' Hurmuzache, era şi directorul *Revistei Arhivelor*, şi şeful colectivului de cercetare, unde era nea Mircică, lumea îi spunea Zache. Zache avea multă admiraţie pentru Mircică, îl convertise Mircică la teoriile lui, îl convinsese că era victima unui complot al ignoranţilor, îl pusese să jure că o să facă pe dracu-n patru să-i scoată la lumină teoriile, în fine. Zache atribuise lui Mircică o masă mare, era aşa, ca o catedră, în fundul sălii, ceilalţi erau aşezaţi pe două rânduri, ca la şcoală. Mircică fusese la viaţa lui profesor de limba rusă, Zache îi spusese aşa: „Domnu' Voiculescu, bagă de seamăî, te rog eu frumosî, ce facî băieţii, am încredere în dumneata, dumneata eşti mai în vârstă, om învăţatî, cu experienţă, pun bază pe dumneata, nu ştiu dacă o să rămân eu şefî, eu o să te propun pe dumneata, dacă mă întreabă tovarăşu' general, ori de la Ministerî, ştii dumneata...“

Mircică aşeza cărţi şi caiete meterez pe catedra lui, în faţă avea o servietă diplomat care văzuse şi zile mai bune, la intervale regulate deschidea servieta, extrăgea de acolo un flacon, un şip, o cutiuţă, era plină servieta aia de doftorii, ca un dulap de farmacie, preferata lui era o sticluţă albastră, pe care scria *Aqua viva alcoholica ethylica 25%*, mirosea afionul ăla ca o crâşmă...

Linişte şi pace. Pe fereastra deschisă se aud ciripind păsărelele din Cişmigiu. Mircică deschide iar valiza lui, scoate sticluţa, trage un gât...

— Băăăăă... latră din senin Mircică. Ce mă-ta faci acolo, mă?...

Lumea se uită la nea Mircică. Nea Mircică se uită la lume, tuşeşte, scuipă, horcăie:

— Paştele, dumnezeii, catapeteasma, paraclisul etc.

— Hrâmmm... tuşeşte Rădulescu. Ce înseamnă enumerarea asta de obiecte de cult, domnu'?

— Nu vorbeam cu tine, mă prăpă...

— Prăpădit eşti dumneata, nene. Nu vezi cum arăţi? Ce faci aici circul ăsta? Ce, crezi că eşti la Spitalul numărul nouă, de unde te dau mereu afară?

— Châm... châm... o să pun să te... o să raportez la...

— Ce vorbeşti, iubitule? Eşti beat, ca de obicei. Ia vezi să nu raportez ce faci dumneata aici. Unde te trezeşti?

— Bă, labagi...

— Ia uite, dragă, mai bine închide botul ăla al dumitale, dacă nu vrei s-o iei peste el chiar acum...

— Du-te-n p...a mă-ti de malac borţos, paştele şi...

— Ce-ai cu mama, nenorocitule? Ce-i aici, domnilor? Ce, suntem obligaţi să ascultăm în fiecare zi aiurelile unui nebun alcoolic? Ei, f...-i ceara mă-si...

Rădulescu se scoală, îşi pune ochelarii de soare, iese bălăbănindu-se, rotindu-şi războinic fesele, omoplaţii, membrele superioare, trânteşte uşa.

— He-he-he, am scăpat de ăsta, jubilează Mircică. Omoforul şi tetraevanghelul mă-si...

Trec cinci minute.

Uşa se crapă uşor, faţa cenuşie a lui Zache se strecoară prin crăpătură.

— Domnu' Voiculescu, şiefu'... dacă nu te superiî, aşi vrea să-ţi spui o vorbăî...

— Intră creştine, ce stai în uşă?

— Mai bine vino dumneata afarăî... şi închide uşea, să nu deranjiem pă tovarăşea (Zâmbet negru)... pă tovarăşiu... (Alt zâmbet de aceeaşi nuanţă)... hai, tovarăşiu...

Asta în fiecare zi lăsată de la Dumnezeu, au trebuit să-l scoată de acolo pe Mircică, l-au închis într-o chilie părăsită, la Mihai Vodă, l-au lăsat acolo să facă tot ce voia. Îl mintea pe Zache, pretindea că stă să copieze pentru el nu ştiu ce hrisoave, de fapt sta şi copia, după un microfilm, un terfelog sârbesc din al paişpelea veac, socotea că el l-a descoperit, voia să-l editeze, mai mult, susţinea că terfelogul ăla este de fapt românesc, simţea el asta. Copia Mircică literă cu literă, desena slovele alea ca un chinez, avea condeie speciale de tuş, fiecare de altă culoare, ce era al lui era al lui, avea scris foarte frumos, lasă că şi condeiele alea erau ceva aşa, deosebit, comandă anume...

Cu tuş negru desena literele de rând, cu roşu cele scrise peste rând, cu verde cele prescurtate, cu albastru cele lăsate deoparte de grămătic. Acu, trebuie să ştiţi că asta nu era glumă, în veacul acela tot ce se scria, se scria prescurtat, e foarte greu de desluşit ce este în hârtiile şi pergamentele alea, asta pentru că toată lumea, sau aproape, învăţase să citească şi să scrie; după aceea, la scurtă vreme, s-a născocit tiparul, n-a mai fost nevoie de atâtea copii, s-a putut scrie mai lesne şi mai iute...

A mers Mircea mai departe cu îndeletnicirea lui şi după ce i-am adus ediţia, în facsimil, cu transcriere, a terfelogului cu pricina. Dacă mai trăieşte, cred că stă să copieze şi în ziua de azi, avea vreo mie de file terfelogul lui Mircică...

Profesa nişte teorii cu totul aparte. Nu ştiu să fi avut vreodată prilejul a le înfăţişa unui public mai larg, socotim de cuviinţă a le arăta aici, pe scurt.

Mai întâi, spunea el, toate vorbele limbii române erau neaoşe, nu împrumutate. Latine, adică? Aş! Slavoneşti? Da' de unde! Traco-daco-gete? Nici pomeneală! Nici nemţeşti, nici ungureşti, nici greceşti, nici turceşti, nimica... Erau româneşti toate.

Dacă-l întrebai cum vine asta, te lămurea plin de bunăvoinţă, cu pilde. Aşa, să zicem, vorba „valah", de unde vine ea? De la români, săracii. Care români, coborându-se de la munte, cu turmele, asta de mult, în vremurile vechi, pogorându-se ei la vale şi văzând ei valea aia, oftau, uşuraţi, din rărunchi: „Vale – ah!" De unde şi vorba „valah", explică Mircică.

Dar limba? Limba lor, vreau să zic?

Cu limba era tot aşa. Fiind ţara atunci copleşită de pădure, românaşii noştri colindau potecile. Şi dând ei acolo, în codru, cu ochii de alţi călători, îi întrebau: „Român eşti?" De unde şi felul lor de a grăi, adică „româneşte".

Vorba cuţovlahului: „Zârbeşti armâneşti?" Ceea ce pe limba lui nu înseamnă, aşa cum aţi fi dumneavoastră înclinaţi poate a crede, „sârbeşti armeneşte", ci „vorbeşti aromâneşte?"

Altfel etimologiile lui Mircică aduceau destul de mult cu cele ale lui Nicolae Iorga, care nu era lingvist nici filolog, făcuse el la Dresda limbile clasice, dar îl lăsaseră repetent, nu luase licenţa, se făcuse istoric...

Zicea Iorga, spre pildă, Cobâlele din Buzău se cheamă aşa pentru că or fi fost pe acolo nişte cabili berberi din Maroc... Altădată deriva, tot el, „oaie ţigaie" – oaie ţigaie înseamnă oaie creaţă cu coada lată – de la ţigani, tot ţiganii, săracii, cu ponosul, cică astea erau oi negre, cu toatele... Vorba lui Păcală, când cu finul lui, ţigan, care furase o tigaie. Îl cheamă Păcală din urmă, uitase a-i spune ceva: „Mă, ţigane!..." Ţiganul, ştiindu-se cu musca pe căciulă, răspunde: „Ce tigaie, mo?"

Nu ducea o viaţă uşoară Mircică, familia nu manifesta înţelegere pentru experimentele lui ştiinţifice, nevasta şi fata lor nu-l mai scoteau din „sonatule" şi „pilaŋgiule", stătea cu zilele la birou, săracul.

Dacă ştiai cum să-l iei, era însă pâinea lui Dumnezeu, gata să-ţi dea şi cămaşa de pe el.

Mie, odată, mi-a făgăduit fata lui de soţie şi jumate de împărăţie – asta, din onorariu, din onorariul nostru de autori, dacă îl ajutam să ducă la bun sfârşit o compilaţie a lui, voia să dovedească acolo nea Mircică că *Învăţăturile lui Neagoe Basarab* sunt ale lui Neagoe, nu ale altuia, mai ştiu eu cine.

I-a luat-o altul înainte, am scăpat ieftin.

98. ZAMFIRESCU Dan

Era, ca şi cel de la numărul precedent, specialist în lingvistică slavă, a ajuns şi el între istorici datorită împrejurărilor. Se deosebea totuşi de celălalt, n-a fost împins cu sila prin poarta istoriei, a bătut el în ea, cu buzduganul.

În prima lui tinereţe, Dan Zamfirescu a căutat calea mântuirii, a făcut studii teologice. Vremurile fiind însă potrivnice vocaţiilor clericale, şi-a luat omul seama, a învăţat limba rusă, a învăţat ceva bulgăreşte, cine cunoaşte aceste două idiomuri se poate descurca lesne, cu un manual şi un dicţionar, în vechea slavonă bisericească. S-a aciuat la o catedră, pe lângă Pandele Olteanu, şi acela tot de la popi venea, a început o carieră didactică promiţătoare, a colaborat la lucrările Institutului de Lingvistică, mă rog.

Victimă a unui temperament nestăpânit, Zamfirescu s-a stricat însă cu toată lumea, au început să-l ocolească unul şi altul, pe ceilalţi îi ocolea el, şi-a pus odată întrebarea dacă mai face să stea cu aceia.

Învăţăceii institutelor teologice păstrează toată viaţa lor o anumită încredere în pornirile sufletului, au fost învăţaţi să se bizuie în tot ce fac mai curând pe inima lor decât pe cuget. Aşa şi cu Dan Zamfirescu, după o noapte de veghe şi meditaţie, nu meditaţie solitară, el nu era un singuratic, noaptea aia a petrecut-o de fapt la Carul cu bere, a avut aşa, o revelaţie, i s-a înfăţişat toată deşertăciunea vieţii pe care o ducea el. Era aceeaşi chemare pe care o auzise şi mai demult, a recunoscut glasul, s-a lepădat de Satana şi de lucrările ei, a dat cu tifla Universităţii, a întors spatele Academiei, şi-a dat demisia, a ales drumul sărăciei şi curăţiei duhului.

Ajuns, ca Alexie Omul lui Dumnezeu, cerşetor în casa părinţilor săi, Zamfirescu a purces a duce o viaţă slobodă şi interesantă. Ziua dormea, seara scria proză neconformistă, noaptea bătea restaurantele cu orar prelungit. Ca şi sfântul Alexie, îşi alegea tovarăşii din rândul păcătoşilor şi al păcătoaselor, nu dintre cei lipsiţi de arginţi însă, din acest punct de vedere arăta mai mult discernământ decât cucernicul său model.

Proza sa neortodoxă Zamfirescu o comercializa, o vindea gazetelor. Acuma, ziare neconformiste la noi pe vremea aceea nu prea erau, cele cu acest renume erau scoase de oamenii Securităţii, precum răposatul Barbu şi alţii. Zamfirescu avea o rubrică lungă-lungă la *Săptămâna culturală a Capitalei*, vorbea acolo de cărţi vechi, de oameni de demult, de chestii duhovniceşti, în fine. Rubricile permanente la ziare le repartiza pe atunci Securitatea, Direcţia întâia.

Zamfirescu le aducea cu dibăcie din condei, arăta acolo cum toate alea erau sorocite de Dumnezeu – el nu folosea însă acest cuvânt, pe atunci nu se cuvenea – erau aşadar sorocite din veac să se întâmple odată şi odată, întru slava numelui românesc.

Lua bani Zamfirescu de la gazeta lui Barbu, mai lua şi de la Uniunea Scriitorilor, era chipurile şi el scriitor, critic, istoric literar, nu-i aşa? Şi mai lua pe urmă de la fraierii cu ambiţii literare, o recenzie cu laude pe două coloane făcea cinci sutare, o notiţă aşa şi aşa, pe un sfert de coloană, se plătea cu o foaie, un panegiric pe o pagină întreagă urca până la două miare. Cui n-avea parale, îi făcea hatârul cu zece rânduri, dacă ăla se simţea şi-i dădea o friptură şi o bere.

I-am dat odată şi eu telefon, căutam să scot o carte la *Minerva*, ăia îmi râseseră în nas, nu eram nici membru într-o uniune de creaţie, nici cu recomandare de la Ministerul de Interne, nici nimic... Am dat cartea unui neamţ, şi-a pus şi el numele pe ea, a tipărit-o pe barba lui, a luat toţi banii, mie mi-a trimis zece exemplare. Fiind lefter, ziceam că dacă-i dau lui Zamfirescu doi poli ajunge – mai mult nu aveam la mine în ziua aia. Cu doi poli, oricum, luai zece chile de ceapă...

Zamfirescu m-a văzut prost, mi-a lăsat vorbă că n-are timp, da' dacă ţin să-l întâlnesc cu tot dinadinsul, cică, pot să vin pe la

dooşpe, aşa, la Gambrinus, el avea să treacă atunci pe la *Săptămâna*, când ieşea, intra totdeauna la Gambrinus, să bea o bere.

L-am întâlnit, i-am dat cartea, a zis că nu-i ajunge un exemplar, să-i dau două, a chemat chelnerul, i-a poruncit: „Adă domnului o friptură", eu am spus că nu mi-e foame, el a răspuns că nu-i nimic, i-e foame lui, o s-o mânânce el, bani nu mi-a cerut, a plătit el tot. Când a plecat, mi-a promis marea cu sarea, n-a scris un rând, a vândut cărţile alea cu o mie bucata la nişte colecţionari...

Scria des la *România literară*, mai rar la *Contemporanul*, i se dădeau două pagini întregi odată la două luni, mânca şi bea din paginile alea o săptămână încheiată. Ce scria el acolo nu contează acum, nu conta nici atunci, mai ales osanale la adresa unor inşi care rareori se trezeau din beţie, unii dintre ei mai scriau câte ceva, cei mai mulţi nu scriau nimic, fără doar cereri de avansuri financiare, depuse cu regularitate statornică la casieria Uniunii, ăştia din urmă erau de regulă socotiţi geniali.

Mai erau apoi cei cu literatura de sertar, întocmeau opere clandestine, le încuiau în sertare, aveau o groază de sertare la ei acasă, în majoritatea cazurilor era mai curând o literatură de frigider, dacă ar fi să judecăm după ce s-a tipărit din operele alea după 1989. Rostul lui Zamfirescu era, în ceea ce-i privea pe aceştia din urmă, să le dea la cap cu toroipanul, el şi cu Vadim Tudor – lasă că şi Barbu –, ziceau ca au rude în străinătate, că au dosar prost, că au obiceiuri pedepsite de lege, că sunt spioni unguri, sau americani, din Zimbabwe, din Zanzibar...

Era unu', îl chema Igor şi nu mai ştiu cum, un ovrei basarabean. Igor scrisese în 1949 o piesă într-un act, o tipărise la Editura ARLUS, piesa nu s-a mai jucat până la urmă, avea numai două personaje, unul nu vorbea defel, avea rol mut, celălalt intra în scenă abia la urmă, înainte de a cădea cortina, spunea şi el două vorbe acolo, Igor nu prea ştia atunci româneşte. Altfel Igor era asiduu la casele de creaţie, la Bran, la Mamaia, la Sinaia, stătea cu lunile pe acolo, dădea raportul o dată pe săptămână, totdeauna în acelaşi loc, la bufetul gării, era gelos pe Zamfirescu, zicea că Zamfirescu e securist. Dormea, cică, mai bine ca la ei acasă, la scriitori, madam Igor insista să-şi culce şoricarul în pat, ţinea pe cuţu la mijloc, avea purici, mai şi fuma în pat, nevastă-sa, nu căţelul, asta ar mai fi lipsit...

L-am întrebat odată pe Igor ce făcea el acolo, la scriitori: „Nu ţi-e urât să stai mereu cu ăia, domnu' Grinevici?", zic. „Mi-e urât", recunoaşte Igor, „da' n-am ce le face, nu se pot lipsi de mine, cer mereu prospătură, spălate, curate, eu aduc fete sportive, fără ochelari, fără poezii, fără chestii, dom'le..."

Astea se petreceau demult, pe vremea Odiosului, acuma e cu totul şi cu totul altfel...

Odată, ce-i vine lui Zamfirescu, se apucă el să scrie despre *Învăţăturile lui Neagoe Basarab*. Acuma, alea se cheamă aşa că se cheamă aşa, nu că le-ar fi scris Neagoe, Neagoe era analfabet, Zamfirescu ţinea morţiş că le-ar fi scris chiar ăla.

Despre învăţăturile alea a învăţat toată lumea la şcoală, ele, nu-i aşa, învaţă lumea de bine, de citit nu le citeşte nimeni vreodată, nici nu cere cineva aşa ceva. Cel care le-a citit totuşi ştie că sunt o însăilare de extrase din Sfânta Scriptură şi din mai mulţi sfinţi părinţi, ele nu au un autor la drept vorbind, nu au nimic original. De adunat laolaltă le-a adunat un grămătic al patriarhului Nifon al Constantinopolei, pe grămăticul acela îl chema Manuil din Corint. Patriarhul fusese izgonit de turci, se oploşise pe atunci la noi în ţară, Neagoe îl pusese să sfinţească mănăstirea Argeşului, era nouă atuncea, ehei... Din greceşte le-a trecut în slavoneşte Gavriil Protul, ăsta era mai mare peste mănăstirile de la Sfântul Munte, venise şi el la Argeş. După un veac şi mai bine, le-a tradus în româneşte Udrişte Năsturel, asta pe timpul lui Matei Basarab, s-au şi tipărit atuncea.

Şi aşa. Acuma, un profesor din Atena, unul Vranussi, se nimerise să ţină atuncea o conferinţă la noi, vorbise despre Manuil din Corint, despre Gavriil Protul, în fine. Istoricii noştri, care ştiau ei ceva despre Neagoe, mai puţine despre literatura din vremea aceea, au sărit ca arşi, ei învăţaseră când erau de zece ani că alea-s învăţăturile lui Neagoe, Neagoe le scrisese, ce comédie mai era şi asta, se trezeşte un grecotei să-şi bată joc de sfinţii noştri voievozi, de mănăstirea Argeşului, de meşterul Manole, ce naiba dom'le!

L-au reclamat pe grec Stoicescu şi cu Ştefănescu şi cu Zamfirescu peste tot, la Ministerul de Interne, la Ministerul de Externe, la Secţia de Propagandă, la Secţia culturală a Sfatului Popular, la Sanepid, mai ştiu eu unde... Tovarăşii de acolo s-au sfătuit, au

chibzuit, au hotărât să-l pună pe Zamfirescu să dovedească că măslinarul minte.

S-a apucat Zamfirescu de treabă, l-a ajutat şi Gheorghe Mihăilă, l-a ajutat mult, Zamfirescu uitase de mult slavoneasca aia a lui, au scos ei împreună o nouă ediţie a *Învăţăturilor*. Zamfirescu a mai scos pe urmă o carte, numai el, îi dădea acolo peste nas lui Vranussi la fiecare două vorbe, de dovedit că n-are dreptate n-a fost însă în stare, nici n-avea cum, singurul lui argument era că învăţăturile alea sună mai frumos în româneşte decât în limbile unor lifte străine, pe urmă cum putea fi cineva atât de prost, zicea el, cum putea fi atât de prost ca să-şi închipuie că nu le-ar fi scris Neagoe, asta dacă era de bună credinţă, ceea ce nu era cazul lui Vranussi, zicea, Vranussi urmărea nişte ţeluri necurate ş.a.m.d.

Acuma, pe vremea aia a lui Neagoe Basarab – lasă că nici nu-l chema Basarab, numele ăsta şi-l luase aşa, zicea că este os de domn, dar nu era – pe vremea aia, zic, nu ştiau carte sârbească – nu era altfel de scriere la munteni pe atunci – nu ştiau carte sârbească decât o mână de oameni, erau popi cu toţii, călugări mai bine zis, popii erau o raritate. Neguţătorii erau fără ştiinţă de carte, prostimea nu mai spun, dar mi-te boierii, ce să mai zic de voievozi, a scrie ori a citi era o îndeletnicire de ocară, bună doar pentru nişte amărâţi de călugări. Cel dintâi voievod al nostru care a putut să se iscălească a fost Mihai Bravul, ăsta fusese însă negustor mai înainte vreme, ştia şi turceşte, româneşte învăţase mai târziu, de scris n-a scris o iotă, era om cu bun simţ. Cât despre Neagoe vodă, în tinereţea lui fusese pădurar, nici boier nu era, nici nimic, Neagoe nu ştia buche. Altfel era om isteţ, pusese pe Gavriil Protul să facă pierdut un letopiseţ al voievozilor de până atunci, să scrie Gavriil altul, în care şirul domnitorilor să înceapă cu el, Neagoe, ce fusese până atunci mai mare ruşinea, cică...

Zamfirescu nu voia să ştie de nimic. Zicea că Neagoe ar fi scris treaba aia, mai întâi în româneşte. Pe urmă tot el ar fi trecut-o în slavoneşte. Iar mai în urmă, cine ştie, s-o fi găsit şi vreun grecotei s-o prefacă pe greceşte, ce ne privea pe noi...

A tot scris pe tema asta ani în şir, mai ales articole prin gazete, îl compara pe săracul Neagoe cu cei mai mari învăţaţi din vremea aia, cu Erasm din Rotterdam, cu Thomas Morus, cu Machiavelli, cu Rabelais... Zicea că învăţăturile acelea nenorocite fuseseră scrise,

la o adică, ceva mai devreme, mai înainte ca aceia să fi scris ce au scris ei, acolo. Asta cică dovedea, mai bine ca orice alt lucru, că ai noştri erau cu o treaptă mai sus pe scara civilizaţiei, şi alte asemenea năzbâtii.

S-au mai găsit pe urmă şi alţii să-i cânte în strună, criticul Edgar Papu, maestrul Barbu nu mai zic, născociseră dumnealor şi o vorbă mai aşa, protocronism, nimeni nu ştia ce înseamnă aia, esenţa era că noi românii am fost totdeauna mai cu moţ, n-om fi avut noi şcoli, dar le ştiam pe toate, mai bine ca alţii. Totul era aşa, o aiureală...

Odată, ţinea Chiţimia o comunicare la Muzeul Municipal, era ceva despre *Floarea darurilor*, asta-i o culegere italienească de fabule şi proverbe străvechi orientale, culegerea era din veacul al treişpelea, s-a tradus şi s-a copiat în toate limbile pământului chestia aia, a fost una din cele dintâi cărţi tipărite, a ajuns şi pe la noi, bineînţeles, dar mai târziu. Zamfirescu, după obiceiul lui, se scoală şi zice că traducerea românească, care e din secolul şapteşpe, era ceva aşa, o operă genială a unui ilustru necunoscut, că n-avea nici o legătură cu modelul acela slavonesc, tradus din latineşte, că străinii ne-au furat cartea aia, au făcut-o pe numele lor etc.

Pandele Olteanu care prezida, se satură atunci şi spune: „Taci, dom'le, baţi câmpii, ce naiba, ne iei drept nişte ageamii?" „Ba nu", ripostează Zamfirescu, „e o dovadă de naivitate ce spui dumneata, străinii îşi promovează valorile, iar noi ne ploconim în faţa lor, asta-i cosmopolitism, mai bine am scoate şi noi în evidenţă ce e valoros în tradiţia noastră culturală, doar avem datoria sfântă faţă de poporul ăsta, care ne-a crescut şi ne-a hrănit, să..." „Adică mă faci pe mine prost", conchide Pandele, care nu ştia multe. „Nu e vorba de prostie, e vorba de încredere în capacitatea acestui popor de a..." „Ascultă, bre", i-o retează Pandele, „după ce că n-ai habar de nimica, nu degeaba te-am scos eu de la catedra aia, mai vrei să înveţi pe alţii, mă mucosule?" „Nu vreau să învăţ pe nimeni nimic", tună Zamfirescu – Zamfirescu era un ins voinic, înalt şi lat ca un hamal, cu părul lins pe spate, cu o voce sonoră, nazală, de dascăl, purta ochelari fumurii – „Nu vreau să învăţ pe nimeni, dar... Adică nu, vreau să vă spun, vreau să vă amintesc că, mai înainte de a fi oameni cu carte, suntem români şi..." „Taci, obrăz-

nicătură!", mârâie Pandele. „Şi oameni de inimă", zbiară Zamfirescu, „cu un cuget drept, cu..." „Mă, tu vrei o palmă", constată Pandele. „Cum?"... „Ieşi acum, pe loc, de aicea, cât mai e cu cinste, că pe urmă... Să te prind numai că pui piciorul la Asociaţia Slaviştilor, c-apoi vezi tu..." „Daţi-mi voie..." „Piei din ochii mei, nepricopsitule!"...

Asta era de mult, prin 1970.

Nu ştiu pe unde-i mai sticlesc acum ochelarii lui Zamfirescu, am auzit că face prefeţe la cărţi mai aşa, cu nişte fete dezbrăcăţele pe copertă, de protocronism s-a vindecat, cică numai Ceauşescu era vinovat de chestia aia...

99. ZBUGHEA Gheorghe

Se iscălea Sbuchea, i se părea că în felul acesta numele lui arăta mai aristocratic, de pronunţat îl pronunţa însă „Zbuuugheooo", eu îl las aşa cum era el în catalog.

Era din Sebeş, se specializase în Evul Mediu, când îi lăudam biserica gotică de acolo – o ruină din veacul al treişpelea, lăsată în paragină de regimul comunist – îşi amintea: „Da, m-am c... şi eu acolo", Zbughea era ateu militant.

N-aş vrea să-l nedreptăţesc pe bietul om, dar am impresia că unele obiceiuri ale sale s-ar putea să se fi datorat şi felului cum arăta. Când era el mic, căzuse de pe acoperişul unui şopron drept peste o căruţă, călare pe oişte, cu acel nefericit prilej îşi vătămase nişte mădulare, cică, nu ni le arăta... Cu picioare strâmbe, ghebos, mai avea şi o mână uscată, o înşfăca mereu cu ailaltă, a teafără, ca să ţi-o ofere, s-o strângi, spunea că nu se face să dai mâna cu stânga. Era plin de bube vâscoase, verzi, le storcea mereu de venin, ca o coropişniţă, părul plin de mătreaţă, pretindea că din cauza săpunului, o babă îl învăţase să nu se mai spele pe cap, cică aşa avea să-i treacă beteşugul. Avea ochii galbeni, ca un câine hăituit, o voce groasă, scremută, dogită, o epidermă bicoloră, căcănie, cu buline negre, precum şi o admiraţie neprefăcută pentru Marat, tribunul Revoluţiei Franceze – şi el urât, şi el urând pe toată lumea, era cel care îndemna prostimea la masacre...

Zbughea era spaima fetelor, îi plăcea totuşi sexul frumos, ori poate tocmai din pricina asta, unii se manifestă aşa. Ochea câte una mai frumuşică, o acosta pe culoare, zicea: „Ascultă, tovarăşa, de ce ai lipsit de la învăţământul politic, să vii la Comitetul UTM, să dai socoteală". Se încuia cu aia la comitet, o ţinea în picioare, se răţoia la ea, se ştergea de năduşeală, îşi înghiţea saliva, o ameninţa, o punea să-şi facă autocritica, se bucura dacă aia plângea... Aşa făcea şi Beria, acela mergea însă mai departe, Zbughea se oprea aici, îi făgăduia că o iartă dacă mai vine la el, s-o înveţe ce şi cum, se ducea după aia s-o toarne, pentru desfrâu, la Partid, la Asociaţie, la Centrul Universitar, era secretar de organizaţie revoluţionară, bineînţeles.

Când a isprăvit facultatea, l-au păstrat ca asistent, cum erau să se lipsească de o asemenea conştiinţă?... L-au dat lui Stănescu, la Bizantinologie, ştia Zbughea greceşte ca şi magistrul său, adică deloc.

Ce-a scris el, a scris un articol despre Toma Mână-de-Aramă, era un tâlhar din Asia Mică cu acest nume prin veacul al nouălea, i-a plăcut lui Ghiţă chestia cu mâna aia...

S-a însurat şi el, până la urmă, l-a mustrat odată o studentă a lui, una ochioasă, drăcoasă, i-a reproşat că nu e bine orientat politic, i-a râs în nas, Ghiţă s-a lăsat robit, aia l-a cerut de bărbat, Ghiţă n-a zis nu, a luat-o.

Madam Zbughea invita în fiecare seară lăsată de la Dumnezeu amici de-ai ei, de-ai consortului său, de-ai altora, petrecea, unii mai rămâneau şi peste noapte, pe Ghiţă îl mătrăşea repede, îl trimitea în cabinetul lui. Acuma, chiar dacă doamna Zbughea o fi avut şi ea păcatele ei – care dintre noi este lipsit de cusururi, la drept vorbind? – măcar această însuşire o avea, insista ca domnul Zbughea să nu fie deranjat sub nici un cuvânt, se îngrijea ca uşa cabinetului său de lucru să fie bine închisă, uneori o încuia chiar ea, ca să fie sigură că nu-l va deranja nimeni pe dumnealui cu fleacuri, aşa cum au din păcate obiceiul unii tineri, lipsiţi de consideraţiune pentru activitatea ştiinţifică. Ghiţă avea în cabinet operele complete ale lui Stalin, studia cuvântările genialului strateg, îndemnurile adresate Comsomolului, colhoznicilor, udarnicilor, mustrările făcute deviaţioniştilor de stânga şi de dreapta, nu-l tulbura nimeni.

Ca să fim drepţi, Ghiţă lucra mai mult din pahar, avea coniac foarte bun, mi-a dat şi mie odată, deprinsese acest obicei de când se

însurase, zicea că aşa alungă el gândurile rele, se poate. Azi aşa, mâine iar aşa, începuse a veni Ghiţă afumat bine la seminarii, se împleticea la mers, limba i se încâlcea, nu mai era în stare de nimic, lasă că şi înainte... L-au dat afară tovarăşii până la urmă, l-au mutat profesor de istorie la o şcoală din Obor. După ultima revoluţie, l-au „reconsiderat" şi pe el, ziceau că a fost o victimă a dictaturii...

100. ZORIN Zamfir

Asistent la catedra de Istorie a URSS, în anii '50, apoi activist la Centrul Universitar, se ocupa cu mobilizările, era socotit foarte bun pentru asemenea activitate. Nu dădea niciodată bună-ziua nimănui, dacă era careva să-l salute Zorin întorcea capul, mormăia o înjurătură, socotea acest obicei o insultă adusă egalităţii.

Faţă grosolană, roşie ca un ficat, păr aspru, mistreţos, sprâncene încruntate, gura strâmbă, pungită, ochi injectaţi, răi, vorbă groasă, de rândaş, răstită, mereu îi sărea ţandăra. Singurul ins pe care-l tolera în preajmă-i era un alt asistent trecut ca şi el pe la Moscova, unul buzat, negru la faţă, cu păru'n ochi, şi acela refuza cu îndărătnicie să răspundă la bunăziua, îl chema Asproiu. Când se vedeau, cei doi se salutau bucuroşi, adică nu, nu se salutau, Zorin făcea: „Hâââî!"... Asproiu răspundea: „Hăăăă!..."

Avea bună ţinere de minte, învăţase, cât fusese el la Moscova, totul pe de rost, cerea studenţilor să facă şi ei la fel. Sta cu listele de nume şi de date în faţă, urmărea cu un deget roşu, cârnăţos, ce spui.

Le era frică de el la toţi, studenţi, profesori, activişti, aşa cum ţi-e frică de un câine rău, care nu vrea să ştie nici de băţ, nici de os, nici de cuţu-cuţu.

N-a scris nimic, niciodată, considera asemenea îndeletnicire absurdă şi înjositoare pentru un magistru, ce rost mai avea să stai să scrii, dacă tot scriseseră alţii înainte, zicea el. De citit citea presa de partid, clasicii marxism-leninismului, preferatul lui rămăsese Iosif Vissarionovici, duşmanii i-au făcut din asta un cap de acuzare. Zorin s-a apărat, a arătat că Tătucul scrisese o carte ce era încă recomandată în manualele de Socialism, *Problemele leninismului*, s-a dovedit că avea dreptate, a scăpat. L-au scos de la Facultatea de Istorie după ce Istoria URSS n-a mai fost o materie agreată de programele didactice, l-au făcut lector de Socialism, era o materie ce se chema aşa, Socialism ştiinţific, asta poate pentru că mai era şi un socialism neştiinţific.

Ajunsese acum conferenţiar, se răstea în cadenţă, cu textul dactilografiat în faţă, să nu se abată cumva de la linia justă, îşi striga cursul ca un rechizitoriu la un proces al unor deviaţionişti nemernici.

I s-a înfundat şi lui, până la urmă, l-au chemat să dea socoteală în faţa plenarei activului Centrului Universitar, conducea şedinţa un instructor de la Secţia de Propagandă a Ce-Ce-ului, un tovarăş Vlad parcă, zice instructorul:

— Bă to-va-ră-şe, cine te-a învăţat să nu dai bună ziua, bă, asta de la ruşi ai învăţat, spune drept, asta înseamnă lipsă de respect pentru tovarăşii dumitale, eşti lector de Socialism, tre' să ştii că Lenin a veştejit acest obicei...

— E un obicei burghez, tovarăşu... protestează Zorin.

— E un obicei burghez dacă spui..., dacă foloseşti formule umilitoare, tovarăşu'... Când ai venit la mine, la Ce-Ce, n-ai văzut că toată lumea spune: „Să trăiţi"? Tu de ce nu spui „Să trăiţi", mă? Ce, tu eşti mai dăştept? N-ai fost prelucrat pentru stângism în anii '60? N-a zis tovarăşii dumitale că citeşti scrierile lui Stalin? Şi ăla tot aşa făcea, mă...

Acuma, Tătucul, ce-i drept, nici el nu dădea bună ziua, nu răspundea la aşa ceva, mai şi arunca cu roşii chifligite în musafiri. Odată îl pusese pe Hruşciov să joace gopacul, gopacul este dansul acela popular ucrainean, care cere să te laşi pe vine, să duci în timpul ăsta o mână la ceafă şi să zvârli din picioare lateral, mâna dreaptă cu piciorul stâng şi vice-versa. Nichita cum era el gras se tot încurca, mai cădea pe jos, Stalin azvârlea în el cu roşiile alea, ce era în sufletul lui Nichita numai el ştia...

L-au scos până la urmă pe Zamfir, se înţelege, nici o pilă nu putea rezista la aşa ceva.

*
* *

Ăsta-i ultimul. Mai erau şi alţii, mulţi, nu-i ştiu pe toţi, pe unii i-am uitat. Au mai fost şi alţii care au izbutit să se scuture de haita

dimprejur, să citească, să scrie. Nu ei au făcut însă Epoca de aur, cărticica asta n-are de ce să-i pomenească.

Cuprins

În loc de prefaţă 7
1. ADAM Iosif 9
2. ARIMIA Vasile 12
3. BANCIC Dolores 14
4. BERINDEI Dan 15
5. BERZA Mihai 19
6. BEZVICONI Gheorghe 20
7. BOOS Constantin 21
8. BUDRIGĂ Vasile 25
9. CAMPUS Eliza 26
10. CÂMPINA Barbu 28
11. CEAUŞESCU Nicolae 29
12. CSERNATONI Sandor 37
13. CERNOVODEANU Paul 37
14. CIACHIR Nicolae 41
15. CONDURACHI Emil 42
16. CONSTANT Alexandru 44
17. CONSTANTINESCU Miron 44
18. CONSTANTINESCU-IAŞI Petre 47
19. CONSTANTINIU Florin 49
20. COSTĂCHEL Valeria 51
21. COTENESCU Mihai 52
22. DASCĂLU Ion 54
23. DECEI Aurel 54
24. DEMÉNY Lajós 55
25. DIMA-DRĂGAN Corneliu 56
26. DRĂGAN Iosif-Constantin 57
27. DUMITRAŞCU Gheorghe 58
28. DUMITRESCU Dinu 60
29. DUMITRIU-SNAGOV Ion 62

30. ELIAN Alexandru 63
31. FLORESCU Ion, FLORESCU Marin. Alţi Floreşti 71
32. FOTINO Nicolae 76
33. FRANGA George 77
34. GAL Ionel 79
35. GEORGESCU Vlad 82
36. GICA Gheorghe 87
37. GIURESCU Constantin 91
38. GOLIMAS Aurel 96
39. GONŢA Alexandru 97
40. GRAMATOPOL Mihai 99
41. HÂNCU Radu 100
42. HERLEA Alexandru 102
43. IANCOVICI Sava 104
44. Fraţii ILIESCU 106
45. ILINCIOIU Ion 109
46. IONESCU Ghiţă 111
47. IONESCU Matei 112
48. IONESCU Traian 113
49. ISCRU Gheorghe 115
50. KOENIG Johann 116
51. LIVEANU Vasile 117
52. LUNGU Traian 119
53. MACIU Vasile 120
54. MATEI Ion 123
55. MATEI Vasile 125
56. MICU Emil 125
57. MIOC Damaschin 128
58. MUŞAT Saşa 129
59. NEAGOE Manole 130
60. NETEA Vasile 135
61. NICOLAESCU-PLOPŞOR Constantin 137

Cuprins

62. OPRESCU Ecaterina 138
63. OŢETEA Andrei 140
64. PANAITESCU Petre 143
65. PAPACOSTEA Şerban 145
66. PASCU Ştefan 150
67. PIPPIDI Dionisie 151
68. POPESCU-PUŢURI Ion 154
69. POTRA Gheorghe 155
70. PUŞCAŞU Nicolae 156
71. RĂDUŢIU Ion 158
72. RĂDULESCU Alexandru 159
73. REZACHIEVICI Constantin 162
74. ROLLER Mihai 164
75. ROŞCA Ioan 166
76. SADOVEANU Alexandru 170
77. SIMIONESCU Paul 175
78. SIMONESCU Dan 178
79. SOFRONIE Mihai 179
80. STĂNESCU Eugen 181
81. STOICESCU Nicolae 185
82. SUCIU Ioan 188
83. SUCIU Ion 190
84. SULTAN Dumitru 192
85. ŞENDRULESCU Ion 193
86. ŞTEFĂNESCU Liviu 194
87. ŞTEFĂNESCU Ştefan 198
88. TAHSIN Gemil 202
89. TĂNĂSESCU Grigore 204
90. TEOTEOI Tudor 206
91. THEODORESCU Răzvan 209
92. THEODORU Radu 218
93. UDREA Traian 219

94. VARGHIDA Aristide 222
95. VASILESCU Gheorghe 225
96. VIANU Alexandru 227
97. VOICULESCU Mircea 235
98. ZAMFIRESCU Dan 240
99. ZBUGHEA Gheorghe 246
100. ZORIN Zamfir 248

Formular de comandă

Subsemnatul_____strada_____
nr.__ bl.__ sc.__ et.__ ap. __ loc._____
cod_____ judeţ/sector _____ doresc să-mi trimiteţi prin poştă titlurile de mai jos, la care editura **FIDES** oferă o reducere de 10% din preţ.

Plata cărţilor o voi face la primirea acestora, cheltuielile de transport fiind suportate de editură.

Semnătura _____
Data _____

Fiecare a ZECEA comandă poştală pe care o primim se onorează GRATUIT

Autor, Titlu	preţ	nr.buc.
Lev Şestov – *Extazele lui Plotin (3998)*	3598	
Dmitri Merejkovski – *Gogol şi diavolul (5995)*	5395	
Nicolae Ionel – *Rugăciune (3500)*	3150	
Dmitri Merejkovski – *Rusia bolnavă (8160)*	7345	
Dmitri Merejkovski – *Evanghelia necunoscută (9750)*	8775	
A. Adămuţ – *Literatură şi Filosofie Creştină (19800)*	18000	
Ars moriendi – *Cartea creştină a morţilor (7150)*	6500	
Sf. Siluan – *Scrieri duhovniceşti*	*	
pr. P. Semen – *Icoana în Biblie*	*	
Maria Lungu – *Daruri de Crăciun (3500)*	3150	
Fl. Gheorghiţă – *Straniile inteligenţe invizibile(8500)*	7650	
Fl. Gheorghiţă – *Comunicări cu cealaltă lume(8500)*	7650	
P. Chirnoagă – *Istoria politică şi militară a războiului României contra Rusiei Sovietice*	*	
R. Constantinescu – *100 de Istorioare cu istoricii Epocii de Aur (14750)*	13410	

* *carte aflată sub tipar*

Bun de tipar: ianuarie 1997; Apărut: 1997
Editura FIDES, Str. Păcurari nr. 7, Iaşi, 6600, România
Tel.&Fax: 032- 21.66.21, 21.09.91; Tel: 032-11.01.38
E-mail: fides@mail.cccis.ro

2

Epoca de aur – asta a scornicit-o unu', Fănică, Fănică Ştefănescu, era tartorul istoricilor din toată ţara. Istoricii epocii de aur.

Care istorici erau de tot felul, cei mai mulţi nişte inşi cumsecade, cuminţi, liniştiţi, la locul lor, loc modest de obicei. Cei de aici, din cărţulia asta, nu fac excepţie. Aşa, ca oameni, erau, se înţelege, şi mai aşa, şi mai aşa. Altfel, cu toţii, s-au născut, au crescut, au mers la şcoală, au avut note bune, când au isprăvit şcoala s-au făcut şi ei profesori, au depus activitate, au luat cuvântul la învăţământul politic, şi-au făcut autocritica, au promovat, au ţinut conferinţe, au aplaudat la şedinţe, au tras chiulul la adunările sindicale, au stat la coadă la ouă, au mers cu familia la Olăneşti, au stat la coadă la mici, au înjurat pe Ceauşescu pen'că nu vin troleele la timp, au strigat Cea-u-şes-cu-şi-po-po-ru'!...

Când le-a venit vremea, au ieşit la pensie, au stat la coadă la zahăr, la ulei, la pâine, la toate alea, acuma aveau timp, mai mergeau în Cişmigiu, chibiţau pe şahiştii de acolo, citeau Informaţia, ascultau Europa liberă, aşteptau o schimbare, tot aşteptând aşa dădeau ortul popii, nimeni nu scapă de asta, cei mai mulţi sunt răposaţi acu'...

Faptele şi viaţa lor le puteţi afla citind cele o sută de istorioare care urmează mai departe. De ce, adică, s-ar scrie numai despre Napoleon şi alţii ca ăla? Ce, biografia lui Popescu ce are? La cadre zice că e bună, dosarul e bun, de ce n-ar rămâne aşa şi după moarte?

Pe urmă, care e fraier şi dă un sfert de milion pe Viaţa lui Casanova, trebuie să se mulţumească a citi vro mie de pagini care vorbesc despre un singur ins (de obicei minciuni). Pe când aici, dai peste o biografie completă la fiecare două-trei pagini, totul corespunzând celui mai autentic adevăr istoric cu putinţă, asta garantat.

Radu Constantinescu

Editura FIDES
ISBN 973-97969-0-7

Preţ: 18.000 lei